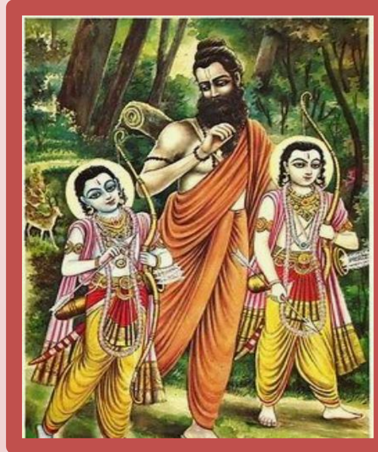

SHREEMATHE RAMANUJAAYA NAMAHA

ASMATH GURUBHYO NAMAHA

VALMIKI RAMAYANAM

1. BALA KANDAM

DIGTIZED

BY GOPALAN PARAVASTU

FEBRUARY 2021

SOURCE: SRIMADVALMIKI

RAMAYANAM (SANSKRIT) 1933

BY SRI R. NARAYANASWAMY AIYAR

శ్రీమద్వాల్మీకి రామాయణం

శ్రీమతే రామానుజాయనమః శ్రీసీతారామచంద్ర పరబ్రహ్మణేనమః

అస్మద్గురుభ్యోనమః

శ్రీమద్రామాయణ పారాయణోపక్రమః

శ్రీవైష్ణవ సాంప్రదాయః

ఆచార్య స్తుతి

శ్రీశైలేశ దయాపాత్రం ధీభక్త్యాదిగుణార్ణవం
యతీంద్ర ప్రవణం వందే రమ్యజామాతరం మునిం

(వా)

రామానుజ దయాపాత్రం జ్ఞాన వైరాగ్య భూషణం
శ్రీమాన్ వేంకట నాథార్యం వందే వేదాంతదేశికం 1
లక్ష్మీనాథ సమారంభాం నాథ యామున మధ్యమాం
అస్మదాచార్య పర్యంతాం వందే గురు పరంపరాం 2
యోనిత్యమచ్యుత పదాంబుజ యుగ్మరుక్మ
వ్యామోహత స్తదితరాణి తృణాయ మేనే
అస్మద్గురోర్భగవతోస్య దయైక సింధోః
రామానుజస్య చరణౌ శరణం ప్రపద్యే 3
మాతా పితా యువతయస్తనయా విభూతిః
సర్వం యదేవ నియమేన మదన్వయానాం

ఆద్యస్య నః కులపతేర్వకుళాభిరామం
శ్రీమత్తదంఘ్రి యుగళం ప్రణమామి మూర్ధ్నా 4
భూతం సరశ్చ మహదాహ్వయ భట్టనాథ
శ్రీభక్తిసార కులశేఖర యోగివాహాన్
భక్తాంఘ్రిరేణు పరకాల యతీంద్ర మిశ్రాన్
శ్రీమత్పరాంకుశమునిం ప్రణతోఽస్మి నిత్యం 5

శ్రీశైలపూర్ణ విషయం

పితామహస్యాఽపి పితామహాయ
ప్రాచేతసాదేశ ఫలప్రదాయ
శ్రీభాష్యకారోత్తమ దేశికాయ
శ్రీశైలపూర్ణయ నమో నమస్తాత్ 6

శ్రీవిష్వక్సేన ధ్యానం

శుక్లాంబరధరం విష్ణుం శశివర్ణం చతుర్భుజమ్
ప్రసన్నవదనం ధ్యాయేత్ సర్వవిఘ్నోపశాంతయే 7
యస్య ద్విరద వక్త్రాద్యాః పారిషద్యాః పరశ్శతం
విఘ్నం నిఘ్నంతి సతతం విష్వక్సేనం తమాశ్రయే 8

శ్రీహయగ్రీవ ధ్యానం

జ్ఞానానందమయం దేవం నిర్మల స్పటికాకృతిం
ఆధారం సర్వవిద్యానాం హయగ్రీవముపాస్మహే 9
అభంగుర కలాదాన స్థూల లక్షత్వమీయుషే
తుంగాయ మహసే తస్మై తురంగాయ ముఖే నమః 10

శ్రీవాల్మీకి ధ్యానం

కూజంతం రామరామేతి మధురం మధురాక్షరం
ఆరుహ్య కవితాశాఖాం వందే వాల్మీకి కోకిలం 11
వాల్మీకేర్ముని సింహస్య కవితా వనచారిణః
శ్రుణ్వన్ రామకధా నాదం కో న యాతి పరాంగతిం 12
యః పిబన్ సతతం రామ చరితామృత సాగరం
అతృప్తస్తం మునిం వందే ప్రాచేతస మకల్మషం 13

శ్రీఆంజనేయ ప్రార్ధనా

గోష్పదీ కృత వారాశిం మశకీ కృత రాక్షసం

రామాయణ మహామాలారత్నం వందేఽనిలాత్మజం 14
అంజనానందనం వీరం జానకీ శోకనాశనం
కపీశమఽక్షహన్తారం వందే లంకా భయంకరం 15
ఆమిషీ కృత మార్తాండం గోష్పదీ కృత సాగరం
తృణీ కృత దశగ్రీవ మాంజనేయం నమామ్యఽహం 16
మనోజవం మారుత త్త్యుల్య వేగం
జితేంద్రియం బుద్ధిమతాం వరిష్టం
వాతాత్మజం వానరయూధ ముఖ్యం
శ్రీరామదూతం శిరసా నమామి 17
ఉల్లంఘ్య సింధో స్సలిలం సలీలం
యశ్శోక వహ్నిం జనకాత్మజాయాః
ఆదాయ తేనైవ దదాహ లంకాం
నమామి తమ్ ప్రాంజలిరాంజనేయం 18
ఆంజనేయమతిపాటలాననం
కాన్చనాద్రి కమనీయ విగ్రహం
పారిజాత తరుమూల వాసినం
భావయామి పవమాన నందనం 19
యత్ర యత్ర రఘునాధ కీర్తనం
తత్ర తత్ర కృత మస్తకాంజలిం
బాష్పవారి పరిపూర్ణ లోచనం
మారుతిం నమత రాక్షసాన్తకం 20

శ్రీరామాయణ ప్రార్ధనా

వేద వేద్యే పరే పుంసి జాతే దశరాధాత్మజే
వేదః ప్రాచేతసాదాసీత్ సాక్షాత్ రామాయణాత్మనా 21
చరితం రఘునాధస్య శతకోటి ప్రవిస్తరం
ఏకైకమక్షరం ప్రోక్తం మహాపాతక నాశనం 22
శృణ్వన్ రామాయణం భక్త్యా యః పాదం పదమేవవా
స యాతి బ్రహ్మణస్థానం బ్రహ్మణా పూజ్యతే సదా 23
వాల్మీకి గిరి సంభూతా రామసాగర గామినీ
పునాతి భువనం పుణ్యా రామాయణ మహానదీ. 24

శ్లోకసార సమాకీర్ణం సర్గ కల్లోల సంకులం
కాండ గ్రాహ మహామీనం వందే రామాయణార్ణవం 25
యః కర్ణాంజలి సంపుటై రహరహ స్సమ్యక్ పిబత్యాదరాత్
వాల్మీకే ర్వదనారవింద గళితం రామాయణాఖ్యం మధు 26
జన్మ వ్యాధి జరా విపత్తి మరణైరత్యంత సోపద్రవం
సంసారం స విహాయ గచ్ఛతి పుమాన్విష్ణోః పదం శాశ్వతం 27
తదుపగత సమాస సంధి యోగం
సమ మధురోపనతార్థ వాక్య బద్ధం
రఘువర చరితం ముని ప్రణీతం
దశశిరసశ్చ వధం నిశామయధ్వం 28

శ్రీరామ ప్రార్థనా

శ్రీ రాఘవం దశరథాత్మజమప్రమేయం
సీతాపతిం రఘుకులాన్వయ రత్నదీపం
ఆజానుబాహుమఽరవిందదళాయతాక్షం
రామం నిశాచర వినాశకరం నమామి. 29
వైదేహీ సహితం సుర ద్రుమతలే హైమే మహామంటపే
మధ్యే పుష్పకమాసనే మణిమయే వీరాసనే సుస్థితం
అగ్రే వాచయతి ప్రభంజనసుతే తత్త్వం మునిభ్యః పరం
వ్యాఖ్యాంతం భరతాదిభిః పరివృతం రామం భజే శ్యామలం 30
ఆపదామపహర్తారం దాతారం సర్వసంపదాం
లోకాభిరామం శ్రీరామం భూయో భూయో నమామ్యహం 31

జయ మంత్రం.

జయత్యతి బలో రామో లక్ష్మణశ్చ మహాబలః
రాజా జయతి సుగ్రీవో రాఘవేణాభిపాలితః 32
దాసోఽహం కోసలేన్ద్రస్య రామస్యాఽక్లిష్ట కర్మణా
హనుమాన్ శత్రు సైన్యానాం నిహన్తా మారుతాత్మజః 33
న రావణ సహస్రం మే యుద్ధే ప్రతిబలం భవేత్
శిలాభిస్తు పహరతః పాదపైశ్చ సహస్రశః 34
అర్దయిత్వా పురీంలంకామభివాద్యచ మైథిలీం
సమృద్ధార్థో గమిష్యామి మిషతాం సర్వరక్షసాం 35

ధర్మాత్మా సత్య సంధశ్చ రామో దాశరధిర్యది
పౌరుషేచాఽప్రతిద్వంద్వశ్శరైనం జహి రావణిం 36
తపస్స్వాధ్యాయ నిరతం తపస్వీ వాగ్విదాం వరం
నారదం పరిపప్రచ్ఛ వాల్మీకిర్మునిపుంగవం 37
యధాశక్తి శ్రీకోశోపరి ఆరాధనం కర్తవ్యం

శ్రీమాధ్వ సంప్రదాయః

శ్రీవిష్వక్సేన ధ్యానం.

శుక్లాంబరధరం విష్ణుం శశివర్ణం చతుర్భుజమ్
ప్రసన్న వదనం ధ్యాయేత్ సర్వ విఘ్నోపశాంతయే 1

ఆచార్య స్తుతి

లక్ష్మీనారాయణం వందే తద్భక్త ప్రవరోహి యః
శ్రీమదానందతీర్థాఖ్యో గురు స్తం చ నమామ్యహం 2
వందే రామాయణోచైవ పురాణో భారతే తథా
ఆదావఽంతే చ మద్యే చ విష్ణుః సర్వత్ర గీయతే 3
సర్వవిఘ్న ప్రశమనం సర్వసిద్ధికరం పరం
సర్వజీవ ప్రణేతారం వందే విజయదం హరిం 4
సర్వాభీష్టప్రదం రామం సర్వాఽరిష్ట నివారకం
జానకీ జానిమనిశం వందే మద్గురువందితం 5
అభ్రమం భంగ రహితం అజడం విమలం సదా
ఆనందతీర్థ మతులం భజే తాపత్రయాపహం 6
భవతి యదనుభావాదేడ మూకోపి వాగ్మి
జడ మతిరఽపి జంతుర్జాయతే ప్రాజ్ఞమౌళిః 7
సకల వచన చేతో దేవతా భారతీ సా
మమ వచసి విధత్తాం సన్నిధిం మానసే చ 8
మిధ్యా సిద్ధాంత దుర్ధ్వాంత విధ్వంసన విచక్షణః
జయతీర్థాఖ్య తరణి ర్భాస్వతాం నో హృదంబరే 9
చిత్రైః పదైశ్చ గంభీరై ర్వాక్యైర్మానైరఽఖండితైః
గురు భావం వ్యంజయన్తీ భాతి శ్రీ జయతీర్థ వాక్ 10

శ్రీవాల్మీకి ధ్యానం

కూజంతం రామ రామేతి మధురం మధురాక్షరం
ఆరుహ్య కవితా శాఖాం వందే వాల్మీకి కోకిలం 11
వాల్మీకేర్ముని సింహస్య కవితా వనచారిణః
శృణ్వన్ రామ కథానాదం కో న యాతి పరాంగతిం 12
యః పిబన్ సతతం రామచరితామృత సాగరం
అతృప్తస్తం మునిం వందే ప్రాచేతసమఽకల్మషం 13

శ్రీఆంజనేయ ప్రార్థనా

గోష్పదీకృత వారాశిం మశకీ కృత రాక్షసం
రామాయణ మహామాలా రత్నం వందేఽనిలాత్మజం 14
అంజనా నందనం వీరం జానకీ శోక నాశనం
కపీశ మఽక్షహన్తారం వందే లంకా భయంకరం 15
ఆమిషీ కృత మార్తాండం గోష్పదీ కృత సాగరం
తృణీ కృత దశగ్రీవమాంజనేయం నమామ్యఽహం 16
మనోజవం మారుత త్యుల్య వేగం
జితేంద్రియం బుద్ధిమతాం వరిష్టం
వాతాత్మజం వానర యూధ ముఖ్యం
శ్రీరామదూతం శిరసా నమామి 17
ఉల్లంఘ్య సింధో స్సలిలం సలీలం
యశ్శోక వహ్నిం జనకాత్మజాయాః
ఆదాయ తేనైవ దదాహ లంకాం
నమామి తమ్ ప్రాంజలిరాంజనేయం 18
ఆంజనేయమఽతిపాటలాననం
కాన్చనాద్రి కమనీయ విగ్రహం
పారిజాత తరుమూల వాసినం
భావయామి పవమాన నందనం 19
యత్ర యత్ర రఘునాథ కీర్తనం
తత్ర తత్ర కృత మస్తకాఽంజలిం
బాష్ప వారిపరిపూర్ణ లోచనం
మారుతిం నమత రాక్షసాన్తకం 20

శ్రీరామ ప్రార్థనా

వేద వేద్యే పరే పుంసి జాతే దశరాధాత్మజే
వేదః ప్రాచేతసాదాసీత్ సాక్షాద్రామాయణాత్మనా 21
ఆపదామపహర్తారం దాతారం సర్వసంపదాం
లోకాభిరామం శ్రీరామం భూయో భూయో నమామ్యహం 22
తదుపగత సమాస సంధి యోగం
సమ మధురోపనతార్థ వాక్యబద్ధం
రఘువర చరితం ముని ప్రణీతం
దశశిరసశ్చ వధం నిశామయధ్వం 23
వైదేహీ సహితం సుర ద్రుమతలే హైమే మహామండపే
మధ్యే పుష్పకమాసనే మణిమయే వీరాసనే సుస్థితం
అగ్రే వాచయతి ప్రభంజన సుతే తత్త్వమ్ మునిభ్యః పరం
వ్యాఖ్యాంతం భారతాదిభిః పరివృతం రామం భజే శ్యామలం 24
వందే వంద్యం విధిభవ మహేంద్రాది బృన్దార కేంద్రైః
వ్యక్తం వ్యాప్తం స్వగుణ గణతో దేశతః కాలతశ్చ
ధూతావద్యం సుఖచితి మయైర్మంగళై యుక్తమంగైః
సానాథ్యం నో విదధదధికం బ్రహ్మనారాయణాఖ్యం 25
భూషారత్నం భువన వలయస్యాఖిలాశ్చర్యరత్నం
లీలారత్నం జలధి దుహితుర్దేవతా మౌళి రత్నం
చింతారత్నం జగతి భజతాం సత్సరోజద్యురత్నం
కౌసల్యాయా లసతు మమ హృన్మండలే పుత్రరత్నం 26
మహావ్యాకరణాంభోధి మంథ మానస మందరం
కవయంతం రామకీర్త్యా హనుమంతముపాస్మహే 27
ముఖ్యప్రాణాయ భీమాయ నమో యస్య భుజాంతరం
నానావీర సువర్ణానాం నికషాశ్మాయితం బభౌ 28
స్వాంతస్థానంత శయ్యాయ పూర్ణజ్ఞాన మహార్ణసే
ఉత్తుంగ వాక్తరంగాయ మధ్వ దుగ్ధాబ్ధయే నమః 29
వాల్మీకేర్గౌః పునీయాన్నో మహీధర పదాశ్రయా
యద్దుగ్ధముపజీవంతి కవయస్తర్ణకా ఇవ 30
సూక్తి రాత్నాకరే రమ్యే మూల రామాయణార్ణవే

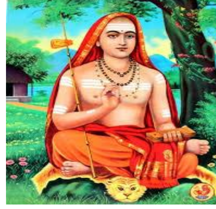
విహరంతో మహీయాంసః ప్రీయంతాం గురవో మమ 31

హయగ్రీవ హయగ్రీవ హయగ్రీవేతి యో వదేత్

తస్య నిస్సరతే వాణీ జహ్నుకన్యా ప్రవాహవత్ 32

యధా శక్తి శ్రీకోశోపరి ఆరాధనం కర్తవ్యం

శ్రీ స్మార్త సాంప్రదాయః

శ్రీమహాగణపతి ధ్యానం

శుక్లాంబరధరం విష్ణుం శశివర్ణం చతుర్భుజమ్

ప్రసన్న వదనం ధ్యాయేత్ సర్వవిఘ్నోపశాంతయే 1

అగజానన పద్మార్కం గజాననమహర్నిశం

అనేక దంతం భక్తానామేకదంతముపాస్మహే 2

వాగీశాద్యాః సుమనసః సర్వార్థానాముపక్రమే

యం నత్వా కృతకృత్యాః స్యు స్తం నమామి గజాననం 3

శ్రీసరస్వతీ ప్రార్థనా

దోర్భిర్యుక్తా చతుర్భిః స్ఫటిక మణిమయీమక్షమాలాం దధానా

హస్తేనైకేన పద్మం సితమఽపి చ శుకం పుస్తకం చాపరేణ

భాసా కుందేందు శంఖ స్ఫటిక మణి నిభా భాసమానా సమానా

సా మే వాగ్దేవతేయం నివసతు వదనే సర్వదా సుప్రసన్నా 4

శ్రీవాల్మీకి నమస్క్రియా

కూజంతం రామ రామేతి మధురం మధురాక్షరం

ఆరుహ్య కవితా శాఖాం వందే వాల్మీకి కోకిలం 5

వాల్మీకేర్మునిసింహస్య కవితా వనచారిణః

శృణ్వన్ రామకధా నాదం కో న యాతి పరాంగతిం 6

యః పిబన్ సతతం రామచరితామృత సాగరం,

అతృప్తస్తం మునిం వందే ప్రాచేతసమఽకల్మషం. 7

శ్రీఆంజనేయ నమస్క్రియా

గోష్పదీ కృత వారాశిం మశకీ కృత రాక్షసం

రామాయణ మహామాలా రత్నం వందేఽనిలాత్మజం 8

అంజనానందనం వీరం జానకీ శోక నాశనం
కపీశమ౽క్షహన్తారం వందే లంకా భయంకరం 9
ఆమిషీ కృత మార్తాండం గోష్పదీ కృత సాగరం
తృణీకృత దశగ్రీవమాంజనేయం నమామ్య౽హం 10
ఉల్లంఘ్య సింధోస్సలిలం సలీలం
యశ్శోక వహ్నిం జనకాత్మజాయాః
ఆదాయ తేనైవ దదాహ లంకాం
నమామి తమ్ ప్రాంజలిరాంజనేయం 11
ఆంజనేయమ౽తిపాటలాననం
కాన్చనాద్రి కమనీయ విగ్రహం
పారిజాత తరుమూల వాసినం
భావయామి పవమాననందనం 12
యత్ర యత్ర రఘునాధ కీర్తనం
తత్ర తత్ర కృత మస్తకాంజలిం
బాష్పవారి పరిపూర్ణ లోచనం
మారుతిం నమత రాక్షసాన్తకం 13
మనోజవం మారుత త్త్యుల్య వేగం
జితేంద్రియం బుద్ధిమతాం వరిష్టం
వాతాత్మజం వానరయూధ ముఖ్యం
శ్రీరామదూతం శిరసా నమామి 14

శ్రీరామాయణ ప్రార్ధనా

వాల్మీకి స్మృతి మందరేణ మథితః సీతా రమా సంభవ
సుగ్రీవా౽మర భూరుహో౽ంగద స్సౌమిత్రి చంద్రోదయః 15
వాతోత్పన్న మణిర్విభీషణ సుధః పౌలస్త్య హాలాహల
శ్రీరామాయణ దుగ్ధ సింధురమలో భూయాత్సనశ్శ్రేయసే 16
యః కర్ణాంజలి సంపుటై రహరహ స్సమ్యక్ పిబత్యాదరాత్
వాల్మీకేర్వదనారవింద గళితం రామాయణాఖ్యం మధు 17
జన్మ వ్యాధి జరా విపత్తి మరణైరత్యంత సోపద్రవం
సంసారం స విహాయ గచ్ఛతి పుమాన్విష్ణోః పదం శాశ్వతం 18
తదుపగత సమాస సంధి యోగం

సమ మధురోపనతార్థ వాక్య బద్ధం
రఘువర చరితం మునిప్రణీతం
దశశిరసశ్చ వధం నిశామయధ్వం 19
వాల్మీకిగిరి సంభూతా రామసాగర గామినీ
పునాతి భువనం పుణ్యా రామాయణ మహానదీ 20
శ్లోకసార సమాకీర్ణం సర్గ కల్లోల సంకులం
కాండగ్రాహ మహామీనం వందే రామాయణార్ణవం 21
వేద వేద్యే పరే పుంసి జాతే దశరాధాత్మజే
వేదః ప్రాచేతసాదాసీత్ సాక్షాత్ రామాయణాత్మనా 22

శ్రీరామ ధ్యానం

వైదేహీ సహితం సుర ద్రుమతలే హైమే మహామంటపే
మధ్యే పుష్పకమాసనే మణిమయే వీరాసనే సుస్థితం
అగ్రే వాచయతి ప్రభంజనసుతే తత్త్వమ్ మునిభ్యః పరం
వ్యాఖ్యాంతం భారతాదిభిః పరివృతం రామం భజే శ్యామలం. 23
వామే భూమిసుతా పురశ్చ హనుమాన్ పశ్చాత్సుమిత్రా సుతః
శత్రుఘ్నో భరతశ్చ పార్శ్వదళయోర్వాయ్వాది కోణేషు చ
సుగ్రీవశ్చ విభీషణశ్చ యువరాట్ తారా సుతో జామ్బవాన్
మధ్యే నీలసరోజ కోమలరుచిం రామం భజే శ్యామలం 24
మాతా రామో మత్పితా రామభద్రో
భ్రాతా రామో మత్ సఖా రాఘువేశః
సర్వస్వం మే రామచంద్రో దయాళుః
నాఽన్యం దేవం నైవ జానే న జానే 25
సాకేతే శరదిందుకుంద ధవళే సౌధే మహామంటపే
పర్యస్తాగరు ధూప దీప లలితే కర్పూర దీపోజ్జ్వలే
సుగ్రీవాఽంగద జామ్బవత్ పరివృతం సౌమిత్రిణా సేవితం
లీలామానుష విగ్రహం రఘువరం రామం భజే శ్యామలం 26
నమోస్తు రామాయ స లక్ష్మణాయ
దేవ్యై చ తస్యై జనకాత్మజాయై
నమోస్తు రుద్రేంద్ర యమాఽనిలేభ్యో
నమోస్తు చంద్రార్క మరుద్గణేభ్య 27

యధాశక్తి శ్రీకోశోపరి ఆరాధనం కర్తవ్యం

1. బాల కాండః

ప్రథమ స్సర్గః – నారద వాక్యం

తపః స్వాధ్యాయ నిరతం తపస్వీ వాగ్విదాం వరమ్

నారదం పరిపప్రచ్ఛ వాల్మీకిర్మునిపుంగవమ్ 1

కోన్వ ఽస్మిన్ సామ్ప్రతం లోకే గుణవాన్ కశ్చ వీర్యవాన్

ధర్మజ్ఞశ్చ కృతజ్ఞశ్చసత్యవాక్యో దృఢవ్రతః 2

చారిత్రేణ చ కో యుక్తః సర్వ భూతేషు కో హితః

విద్వాన్ కః కః సమర్థశ్చ కశ్చైక ప్రియ దర్శనః 3

ఆత్మవాన్ కో జితక్రోధో ద్యుతిమాన్ కోఽనసూయకః

కస్య బిభ్యతి దేవాశ్చ జాత రోషస్య సంయుగే 4

ఏత దిచ్ఛామ్యహం శ్రోతుం పరం కౌతూహలం హి మే

మహర్షే త్వం సమర్థోఽసి జ్ఞాతు మేవంవిధం నరమ్ 5
శ్రుత్వా చైత త్త్రిలోకజ్ఞో వాల్మీకే ర్నారదో వచః
శ్రూయతా మితి చామన్త్ర్య ప్రహృష్టో వాక్య మబ్రవీత్ 6
బహవో దుర్లభాశ్చైవ యే త్వయా కీర్తితా గుణాః
మునే వక్ష్యామ్యఽహం బుద్ధ్వా తైర్యుక్తః శ్రూయతాం నరః 7
ఇక్ష్వాకువంశ ప్రభవో రామో నామ జనైః శ్రుతః
నియతాత్మా మహావీర్యో ద్యుతిమాన్ ధృతిమాన్ వశీ 8
బుద్ధిమాన్ నీతిమాన్ వాగ్మీ శ్రీమాన్ శత్రు నిబర్హణః
విపులాంసో మహాబాహుః కమ్బుగ్రీవో మహాహనుః 9
మహోరస్కో మహేష్వాసో గూఢజత్రు రరిందమః
ఆజానుబాహుః సుశిరాః సులలాటః సువిక్రమః 10
సమః సమ విభక్తాఽఙ్గః స్నిగ్ధవర్ణః ప్రతాపవాన్
పీనవక్షా విశాలాక్షో లక్ష్మీవాన్ శుభ లక్షణః 11
ధర్మజ్ఞః సత్యసంధశ్చ ప్రజానాం చ హితే రతః
యశస్వీ జ్ఞాన సంపన్నః శుచి ర్వశ్యః సమాధిమాన్ 12
ప్రజాపతి సమః శ్రీమాన్ ధాతా రిపు నిషూదనః
రక్షితా జీవలోకస్య ధర్మస్య పరిరక్షితా 13
రక్షితా స్వస్య ధర్మస్య స్వజనస్య చ రక్షితా
వేదవేదాఙ్గ తత్త్వజ్ఞో ధనుర్వేదే చ నిష్ఠితః 14
సర్వ శాస్త్రార్థ తత్త్వజ్ఞః స్మృతిమాన్ ప్రతిభానవాన్
సర్వ లోకప్రియః సాధురదీనాత్మా విచక్షణః 15
సర్వదాఽభిగతః సద్భిః సముద్ర ఇవ సిన్ధుభిః
ఆర్యః సర్వ సమశ్చైవ సదైక ప్రియ దర్శనః 16
స చ సర్వ గుణోపేతః కౌసల్యానన్దవర్ధనః
సముద్ర ఇవ గామ్భీర్యే ధైర్యేణ హిమవానివ 17
విష్ణునా సదృశో వీర్యే సోమవత్ ప్రియదర్శనః
కాలాగ్ని సదృశః క్రోధే క్షమయా పృథివీ సమః 18
ధనదేన సమ స్త్యాగే సత్యే ధర్మ ఇవాపరః
తమేవం గుణసంపన్నం రామం సత్యపరాక్రమమ్ 19
జ్యేష్ఠం శ్రేష్ఠ గుణైర్యుక్తం ప్రియం దశరథః సుతమ్

ప్రకృతీనాం హితై ర్యుక్తం ప్రకృతి ప్రియ కామ్యయా 20
యౌవ రాజ్యేన సంయోక్తు మైచ్ఛత్ ప్రీత్యా మహీపతిః
తస్యాభిషేక సంభారాన్ దృష్ట్వా భార్యాఽథ కైకయీ 21
పూర్వం దత్తవరా దేవీ వర మేనమఽయాచత
వివాసనం చ రామస్య భరతస్యాఽభిషేచనమ్ 22
స సత్యవచనా ద్రాజా ధర్మపాశేన సంయతః
వివాసయామాస సుతం రామం దశరథః ప్రియమ్ 23
స జగామ వనం వీరః ప్రతిజ్ఞామనుపాలయన్
పితు ర్వచన నిర్దేశాత్ కైకేయ్యాః ప్రియ కారణాత్ 24
తం వ్రజన్తం ప్రియో భ్రాతా లక్ష్మణోఽనుజగామ హ
స్నేహా ద్వినయ సంపన్నః సుమిత్రానన్దవర్ధనః 25
భ్రాతరం దయితో భ్రాతుః సౌభ్రాత్రమఽనుదర్శయన్
రామస్య దయితా భార్యా నిత్యం ప్రాణసమా హితా 26
జనకస్య కులే జాతా దేవమాయేవ నిర్మితా
సర్వ లక్షణ సంపన్నా నారీణాముత్తమా వధూః 27
సీతాఽప్యనుగతా రామం శశినం రోహిణీ యథా
పౌరైరనుగతో దూరం పిత్రా దశరథేన చ 28
శృఙ్గిబేరపురే సూతం గఙ్గాకూలే వ్యసర్జయత
గుహ మాసాద్య ధర్మాత్మా నిషాదాధిపతిం ప్రియం 29
గుహేన సహితో రామో లక్ష్మణేన చ సీతయా
తే వనేన వనం గత్వా నదీ స్తీర్త్వా బహూదకాః 30
చిత్రకూట మఽనుప్రాప్య భరద్వాజస్య శాసనాత్
రమ్య మావసథం కృత్వా రమమాణా వనే త్రయః 31
దేవ గన్ధర్వ సంకాశా స్తత్ర తే న్యవసన్ సుఖమ్
చిత్రకూటం గతే రామే పుత్ర శోకాతుర స్తదా 32
రాజా దశరథః స్వర్గం జగామ విలపన్ సుతమ్
మృతే తు తస్మిన్ భరతో వసిష్ఠ ప్రముఖై ర్ద్విజైః 33
నియుజ్యమానో రాజ్యాయ నైచ్ఛ ద్రాజ్యం మహాబలః
స జగామ వనం వీరో రామపాద ప్రసాదకః 34
గత్వాతు స మహాత్మానం రామం సత్యపరాక్రమం

అయాచ ద్భ్రాతరం రామ మార్యభావ పురస్కృతః 35
త్వమేవ రాజా ధర్మజ్ఞ ఇతి రామం వచోఽబ్రవీత్
రామోఽపి పరమోదారః సుముఖః సుమహాయశాః 36
న చైచ్ఛత్ పితురాదేశా ద్రాజ్యం రామో మహాబలః
పాదుకే చాఽస్య రాజ్యాయ న్యాసం దత్త్వా పునః పునః 37
నివర్తయామాస తతో భరతం భరతాగ్రజః
స కామ మఽనవాప్యైవ రామపాదా వుపస్పృశన్ 38
నన్దిగ్రామేఽకరోద్రాజ్యం రామాగమన కాంక్షయా
గతేతు భరతే శ్రీమాన్ సత్యసంధో జితేన్ద్రియః 39
రామస్తు పునరాలక్ష్య నాగరస్య జనస్య చ
తత్రాగమన మేకాగ్రో దణ్డకాన్ ప్రవివేశ హ 40
ప్రవిశ్యతు మహారణ్యం రామో రాజీవలోచనః
విరాధం రాక్షసం హత్వా శరభఙ్గం దదర్శ హ 41
సుతీక్ష్ణంచాఽప్యగస్త్యం చ అగస్త్య భ్రాతరం తథా
అగస్త్య వచనా చ్చైవ జగ్రాహైన్ద్రం శరాసనమ్ 42
ఖడ్గం చ పరమ ప్రీత స్తూణీ చాఽక్షయ సాయకౌ
వసత స్తస్య రామస్య వనే వనచరైః సహ 43
ఋషయోఽభ్యాగమన్ సర్వే వధాయాఽసుర రక్షసామ్
స తేషాం ప్రతిశుశ్రావ రాక్షసానాం తథా వనే 44
ప్రతిజ్ఞాతస్య రామేణ వధః సంయతి రక్షసాం
ఋషీణామఽగ్ని కల్పానాం దండకారణ్య వాసినాం 45
తేన తత్రైవ వసతా జనస్థాన నివాసినీ
విరూపితా శూర్పణఖా రాక్షసీ కామరూపిణీ 46
తతః శూర్పణఖా వాక్యా దుద్యుక్తాన్ సర్వ రాక్షసాన్
ఖరం త్రిశిరసం చైవ దూషణం చైవ రాక్షసం 47
నిజఘాన రణే రామ స్తేషాం చైవ పదాఽనుగాన్
వనే తస్మిన్ నివసతా జనస్థాన నివాసినాం 48
రక్షసాం నిహతా న్యాసన్ సహస్రాణి చతుర్దశ
తతో జ్ఞాతి వధం శ్రుత్వా రావణః క్రోధమూర్ఛితః 49
సహాయం వరయామాస మారీచం నామ రాక్షసం

వార్యమాణః సుబహుశో మారీచేన స రావణః 50
న విరోధో బలవతా క్షమో రావణ తేన తే
అనాదృత్య తు తద్వాక్యం రావణః కాలచోదితః 51
జగామ సహ మారీచ స్తస్యాశ్రమపదం తదా
తేన మాయావినా దూర మపవాహ్య నృపాత్మజౌ 52
జహార భార్యాం రామస్య గృధ్రం హత్వా జటాయుషమ్
గృధ్రం చ నిహతం దృష్ట్వా హృతాం శ్రుత్వా చ మైథిలీమ్ 53
రాఘవః శోక సంతప్తో విలలాపాకులేన్ద్రియః
తత స్తేనైవ శోకేన గృధ్రం దగ్ధ్వా జటాయుషమ్ 54
మార్గమాణో వనే సీతాం రాక్షసం సందదర్శ హ
కబన్ధం నామ రూపేణ వికృతం ఘోర దర్శనమ్ 55
తం నిహత్య మహాబాహు ర్దదాహ స్వర్గతశ్చ సః
స చాఽపి కథయామాస శబరీం ధర్మచారిణీమ్ 56
శ్రమణీం ధర్మ నిపుణా మభిగచ్ఛేతి రాఘవమ్
సోఽభ్యగచ్ఛన్ మహాతేజాః శబరీం శత్రు సూదనః 57
శబర్యా పూజితః సమ్యగ్రామో దశరథాత్మజః
పమ్పాతీరే హనుమతా సంగతో వానరేణ హ 58
హనుమ ద్వచనాచ్చైవ సుగ్రీవేణ సమాగతః
సుగ్రీవాయ చ తత్ సర్వం శంస ద్రామో మహాబలః 59
ఆదిత స్త ద్యథావృత్తం సీతాయాశ్చ విశేషతః
సుగ్రీవశ్చాఽపి తత్సర్వం శ్రుత్వా రామస్య వానరః 60
చకార సఖ్యం రామేణ ప్రీత శ్చైవాఽగ్ని సాక్షికం
తతో వానర రాజేన వైరానుకథనం ప్రతి 61
రామాయావేదితం సర్వం ప్రణయా ద్దుఃఖితేన చ
ప్రతిజ్ఞాతం చ రామేణ తదా వాలివధం ప్రతి 62
వాలినశ్చ బలం తత్ర కథయామాస వానరః
సుగ్రీవః శఙ్కిత శ్చాసీ న్నిత్యం వీర్యేణ రాఘవే 63
రాఘవ ప్రత్యయార్థం తు దున్దుభేః కాయ ముత్తమమ్
దర్శయామాస సుగ్రీవో మహాపర్వత సన్నిభం 64
ఉత్స్మయిత్వా మహాబాహుః ప్రేక్ష్య చాఽస్థి మహాబలః

పాదాఽఙ్గుష్ఠేన చిక్షేప సంపూర్ణం దశ యోజనమ్ 65
బిభేద చ పునః సాలాన్ సప్తైకేన మహేషుణా
గిరిం రసాతలం చైవ జనయన్ ప్రత్యయం తదా 66
తతః ప్రీతమనా స్తేన విశ్వస్తః స మహాకపిః
కిష్కిన్ధాం రామ సహితో జగామ చ గుహాం తదా 67
తతోఽగర్జ ద్ధరివరః సుగ్రీవో హేమపిఙ్గళః
తేన నాదేన మహతా నిర్జగామ హరీశ్వరః 68
అనుమాన్య తదా తారాం సుగ్రీవేణ సమాగతః
నిజఘాన చ తత్రైనం శరేణైకేన రాఘవః 69
తతః సుగ్రీవ వచనాద్ధత్వా వాలిన మాహవే
సుగ్రీవ మేవ తద్రాజ్యే రాఘవః ప్రత్యపాదయత్ 70
స చ సర్వాన్ సమానీయ వానరాన్ వానరర్షభః
దిశః ప్రస్థాపయామాస దిదృక్షు ర్జనకాత్మజామ్ 71
తతో గృధ్రస్య వచనాత్ సంపాతే ర్హనుమాన్ బలీ
శత యోజన విస్తీర్ణం పుప్లువే లవణార్ణవమ్ 72
తత్ర లఙ్కాం సమాసాద్య పురీం రావణ పాలితామ్
దదర్శ సీతాం ధ్యాయన్తీ మశోకవనికాం గతామ్ 73
నివేదయిత్వాఽభిజ్ఞానం ప్రవృత్తిం చ నివేద్య చ
సమాశ్వాస్య చ వైదేహీం మర్దయామాస తోరణమ్ 74
పఞ్చ సేనాగ్రగాన్ హత్వా సప్త మన్త్రి సుతానపి
శూర మక్షం చ నిష్పిష్య గ్రహణం సముపాగమత్ 75
అస్త్రేణోన్ముక్త మాత్మానం జ్ఞాత్వా పైతామహా ద్వరాత్
మర్షయ న్రాక్షసాన్ వీరో యన్త్రిణస్తాన్ యదృచ్ఛయా 76
తతో దగ్ధ్వా పురీం లఙ్కామృతే సీతాం చ మైథిలీమ్
రామాయ ప్రియ మాఖ్యాతుం పునరాయాన్ మహాకపిః 77
సోఽభిగమ్య మహాత్మానం కృత్వా రామం ప్రదక్షిణమ్
న్యవేదయదమేయాత్మా దృష్టా సీతేతి తత్త్వతః 78
తతః సుగ్రీవ సహితో గత్వా తీరం మహోదధేః
సముద్రం క్షోభయామాస శరై రాదిత్య సన్నిభైః 79
దర్శయామాస చాత్మానం సముద్రః సరితాం పతిః

సముద్ర వచనా చ్చైవ నలం సేతుమఽకారయత్ 80
తేన గత్వా పురీం లఙ్కాం హత్వా రావణ మాహవే
రామః సీతామఽనుప్రాప్య పరాం వ్రీడా ముపాగమత్ 81
తాముృవాచ తతో రామః పరుషం జన సంసది
అమృష్యమాణా సా సీతా వివేశ జ్వలనం సతీ 82
తతోఽగ్ని వచనాత్ సీతాం జ్ఞాత్వా విగత కల్మషాం
బభౌ రామః సంప్రహృష్టః పూజితః సర్వ దైవతైః 83
కర్మణా తేన మహతా త్రైలోక్యం సచరాఽచరం
సదేవర్షిగణం తుష్టం రాఘవస్య మహాత్మనః 84
అభ్యషిచ్య చ లఙ్కాయాం రాక్షసేన్ద్రం విభీషణమ్
కృతకృత్య స్తదా రామో విజ్వరః ప్రముమోద హ 85
దేవతాభ్యో వరం ప్రాప్య సముత్థాప్య చ వానరాన్
అయోధ్యాం ప్రస్థితో రామః పుష్పకేణ సుహృద్వృతః 86
భరద్వాజాశ్రమం గత్వా రామః సత్య పరాక్రమః
భరతస్యాన్తికం రామో హనుమంతం వ్యసర్జయత్ 87
పునరాఖ్యాయికాం జల్పన్ సుగ్రీవ సహిత స్తదా
పుష్పకం తత్ సమారుహ్య నన్దిగ్రామం యయౌ తదా 88
నన్దిగ్రామే జటాం హిత్వా భ్రాతృభిః సహితోఽనఘః
రామః సీతామనుప్రాప్య రాజ్యం పునరఽవాప్తవాన్ 89
ప్రహృష్ట ముదితో లోక స్తుష్టః పుష్టః సుధార్మికః
నిరామయో హ్యరోగశ్చ దుర్భిక్ష భయవర్జితః 90
న పుత్ర మరణం కేచి ద్ద్రక్ష్యన్తి పురుషాః క్వచిత్
నార్యశ్చాఽవిధవా నిత్యం భవిష్యన్తి పతివ్రతాః 91
న చాగ్నిజం భయం కించి న్నాఽప్సు మజ్జన్తి జన్తవః
న వాతజం భయం కించి న్నాఽపి జ్వరకృతం తథా 92
న చాఽపి క్షుద్భయం తత్ర న తస్కర భయం తథా
నగరాణి చ రాష్ట్రాణి ధనధాన్య యుతాని చ 93
నిత్యం ప్రముదితాః సర్వే యదా కృతయుగే తథా
అశ్వమేధ శతై రిష్ట్వా తథా బహుసువర్ణకైః 94
గవాం కోట్యయుతం దత్త్వా విద్వద్భ్యో విధిపూర్వకం

అసంఖ్యేయం ధనం దత్వా బ్రాహ్మణేభ్యో మహాయశాః 95
రాజవంశాన్ శతగుణాన్ స్థాపయిష్యతి రాఘవః
చాతుర్వర్ణ్యం చ లోకేఽస్మిన్ స్వే స్వే ధర్మే నియోక్ష్యతి 96
దశ వర్షసహస్రాణి దశ వర్షశతాని చ
రామో రాజ్య ముపాసిత్వా బ్రహ్మలోకం ప్రయాస్యతి 97
ఇదం పవిత్రం పాపఘ్నం పుణ్యం వేదైశ్చ సమ్మితమ్
యః పఠే ద్రామ చరితం సర్వ పాపైః ప్రముచ్యతే 98
ఏతదాఖ్యాన మాయుష్యం పఠన్ రామాయణం నరః
సపుత్ర పౌత్రః సగణః ప్రేత్య స్వర్గే మహీయతే 99
పఠన్ ద్విజో వాగృషభత్వ మీయాత్
స్యాత్ క్షత్రియో భూమిపతిత్వ మీయాత్
వణిగ్జనః పణ్య ఫలత్వమీయాత్
జనశ్చ శూద్రోఽపి మహత్త్వమీయాత్ 100

ద్వితీయ స్సర్గః -- బ్రహ్మాగమనం

నారదస్య తు తద్వాక్యం శ్రుత్వా వాక్య విశారదః
పూజయామాస ధర్మాత్మా సహశిష్యో మహామునిః 1
యథావత్ పూజిత స్తేన దేవర్షి ర్నారద స్తథా
ఆపృచ్ఛ్యైవాభ్యనుజ్ఞాతః స జగామ విహాయసం 2
స ముహూర్తం గతే తస్మిన్ దేవలోకం ముని స్తదా
జగామ తమసా తీరం జాహ్నవ్యాస్తు విదూరతః 3
స తు తీరం సమాసాద్య తమసాయా మహామునిః
శిష్య మాహ స్థితం పార్శ్వే దృష్ట్వా తీర్థ మకర్దమమ్ 4
అకర్దమ మిదం తీర్థం భరద్వాజ నిశామయ
రమణీయం ప్రసన్నాంబు సన్మనుష్య మనో యథా 5
న్యస్యతాం కలశ స్తాత దీయతాం వల్కలం మమ
ఇద మేవావగాహిష్యే తమసా తీర్థ ముత్తమమ్ 6
ఏవముక్తో భరద్వాజో వాల్మీకేన మహాత్మనా
ప్రాయచ్ఛత మునే స్తస్య వల్కలం నియతో గురోః 7
స శిష్య హస్తా దాదాయ వల్కలం నియతేన్ద్రియః
విచచార హ పశ్యం స్తత్ సర్వతో విపులం వనమ్ 8

తస్యాభ్యాశే తు మిథునం చరన్త మనపాయినమ్
దదర్శ భగవాం స్తత్ర క్రౌఞ్చయో శ్చారు నిస్స్వనమ్ 9
తస్మా త్తు మిథునా దేకం పుమాంసం పాప నిశ్చయః
జఘాన వైరనిలయో నిషాద స్తస్య పశ్యతః 10
తం శోణిత పరీతాఽఙ్గం వేష్టమానం మహీతలే
భార్యా తు నిహతం దృష్ట్వా రురావ కరుణాం గిరమ్ 11
వియుక్తా పతినా తేన ద్విజేన సహచారిణా
తామ్ర శీర్షేణ మత్తేన పత్రిణా చ హితేన వై 12
తథావిధం ద్విజం దృష్ట్వా నిషాదేన నిపాతితమ్
ఋషే ర్ధర్మాత్మన స్తస్య కారుణ్యం సమపద్యత 13
తతః కరుణ వేదిత్వా దఽధర్మోయ మితి ద్విజః
నిశామ్య రుదతీం క్రౌఞ్చీ మిదం వచన మబ్రవీత్ 14
మా నిషాద ప్రతిష్ఠాం త్వ మగమః శాశ్వతీః సమాః
యత్ క్రౌఞ్చ మిథునా దేక మవధీః కామ మోహితమ్ 15
తస్యైవం బ్రువత శ్చిన్తా బభూవ హృది వీక్షతః
శోకార్తేనాఽస్య శకునేః కిమిదం వ్యాహృతం మయా 16
చిన్తయన్ స మహాప్రాజ్ఞ శ్చకార మతిమాన్ మతిమ్
శిష్యం చైవాఽబ్రవీద్వాక్య మిదం స మునిపుంగవః 17
పాదబద్ధోఽక్షర సమ స్తన్త్రీ లయ సమన్వితః
శోకార్తస్య ప్రవృత్తో మే శ్లోకో భవతు నాన్యథా 18
శిష్యస్తు తస్య బ్రువతో మునేర్వాక్య మనుత్తమమ్
ప్రతిజగ్రాహ సంహృష్ట స్తస్య తుష్టోఽభవద్గురుః 19
సోఽభిషేకం తతః కృత్వా తీర్థే తస్మిన్ యథావిధి
తమేవ చిన్తయ న్నర్థ ముపావర్తత వై మునిః 20
భరద్వాజ స్తతః శిష్యో వినీతః శ్రుతవాన్ గురోః
కలశం పూర్ణ మాదాయ పృష్ఠతోఽనుజగామ హ 21
స ప్రవిశ్యాశ్రమపదం శిష్యేణ సహ ధర్మవిత్
ఉపవిష్టః కథాశ్చాఽన్యా శ్చకార ధ్యాన మాస్థితః 22
ఆజగామ తతో బ్రహ్మా లోకకర్తా స్వయం ప్రభుః
చతుర్ముఖో మహాతేజా ద్రష్టుం తం మునిపుంగవమ్ 23

వాల్మీకిరఽథ తం దృష్ట్వా సహసోత్థాయ వాగ్యతః
ప్రాఞ్జలిః ప్రణతో భూత్వా తస్థౌ పరమ విస్మితః 24
పూజయామాస తం దేవం పాద్యాఽర్ఘ్యాసన వన్దనైః
ప్రణమ్య విధివ చ్చైనం పృష్ట్వా చైవా హ్యనామయమ్ 25
అథోపవిశ్య భగవా నాసనే పరమార్చితే
వాల్మీకయే చ ఋషయే సందిదేశాఽఽసనం తతః 26
బ్రహ్మణా సమనుజ్ఞాత స్సోఽప్యుపావిశదాఽఽసనే
ఉపవిష్టే తదా తస్మిన్ సాక్షా ల్లోక పితామహే 27
తద్గతే నైవ మనసా వాల్మీకి ర్ధ్యాన మాస్థితః
పాపాత్మనా కృతం కష్టం వైర గ్రహణ బుద్ధినా 28
య స్తాదృశం చారు రవం క్రౌఞ్చం హన్యా దకారణాత్
శోచన్నేవ ముహుః క్రౌఞ్చీ ముపశ్లోక మిమం పునః 29
జగా వఽన్తర్గతమనా భూత్వా శోక పరాయణః
తమువాచ తతో బ్రహ్మ ప్రహస్య మునిపుంగవమ్ 30
శ్లోక ఏవ త్వయా బద్ధో నాత్ర కార్యా విచారణా
మచ్ఛన్దాదేవ తే బ్రహ్మన్ ప్రవృత్తేయం సరస్వతీ 31
రామస్య చరితం కృత్స్నం కురు త్వమ్ ఋషి సత్తమ
ధర్మాత్మనో గుణవతో లోకే రామస్య ధీమతః 32
వృత్తం కథయ వీరస్య యథా తే నారదా చ్ఛ్రుతమ్
రహస్యం చ ప్రకాశం చ యద్వృత్తం తస్య ధీమతః 33
రామస్య సహ సౌమిత్రే రాక్షసానాం చ సర్వశః
వైదేహ్యా శ్చైవ యద్వృత్తం ప్రకాశం యది వా రహః 34
యచ్చాప్యవిదితం సర్వం విదితం తే భవిష్యతి
న తే వాగఽనృతా కావ్యే కాచిదఽత్ర భవిష్యతి 35
కురు రామకథాం పుణ్యాం శ్లోకబద్ధాం మనో రమామ్
యావత్ స్థాస్యన్తి గిరయః సరితశ్చ మహీతలే 36
తావ ద్రామాయణ కథా లోకేషు ప్రచరిష్యతి
యావ ద్రామాయణ కథా త్వత్కృతా ప్రచరిష్యతి 37
తావ దూర్ధ్వమధశ్చ త్వం మల్లోకేషు నివత్స్యసి
ఇత్యుక్త్వా భగవాన్ బ్రహ్మ తత్రైవాన్తరధీయత 38

తతః సశిష్యో భగవాన్ ముని ర్విస్మయమాయయౌ
తస్య శిష్యా స్తతః సర్వే జగుః శ్లోక మిమం పునః 39
ముహుర్ముహుః ప్రీయమాణాః ప్రాహుశ్చ భృశ విస్మితాః
సమాక్షరై శ్చతుర్భిర్యః పాదై గ్గీతో మహర్షిణా 40
సోఽనువ్యాహరణా ద్భూయః శోకః శ్లోకత్వ మాగతః
తస్య బుద్ధిరియం జాతా వాల్మీకే ర్భావితాత్మనః 41
కృత్స్నం రామాయణం కావ్య మీదృశైః కరవాణ్యఽహమ్||
ఉదార వృత్తాఽర్థ పదై ర్మనోరమైః
తతః స రామస్య చకార కీర్తిమాన్
సమాక్షరైః శ్లోకశతై ర్యశస్వినో
యశస్కరం కావ్య ముదార ధీర్మునిః 42
తదుపగత సమాస సంధి యోగం
సమ మధురోపనతార్థ వాక్య బద్ధం
రఘువర చరితం ముని ప్రణీతం
దశ శిరసశ్చ వధం నిశామయధ్వం. 43

తృతీయ స్సర్గః – కావ్య సంక్షేపః

శ్రుత్వా వస్తు సమగ్రం తద్ధర్మాత్మా ధర్మ సంహితమ్
వ్యక్త మన్వేషతే భూయో యద్వృత్తం తస్య ధీమతః 1
ఉపస్పృశ్యోదకం సమ్యఙ్మునిః స్థిత్వా కృతాఞ్జలిః
ప్రాచీనాఽగ్రేషు దర్భేషు ధర్మేణాపేక్షతే గతిమ్ 2
రామ లక్ష్మణ సీతాభీ రాజ్ఞా దశరధేన చ
సభార్యేణ సరామేణ యత్ప్రాప్తం తత్ర తత్త్వతః 3
హసితం భాషితం చైవ గతిర్యా యచ్చ చేష్టితం
తత్ సర్వం ధర్మ వీర్యేణ యధావత్ సంప్రపశ్యతి 4
స్త్రీ తృతీయేన చ తదా యత్ప్రాప్తం చరతా వనే
సత్యసంధేన రామేణ తత్సర్వం చాఽన్వవేక్షితం 5
తతః పశ్యతి ధర్మాత్మా తత్సర్వం యోగమాస్థితః
పురా యత్తత్ర నిర్వృత్తం పాణావామలకం యధా 6
తత్సర్వం తత్త్వతో దృష్ట్వా ధర్మేణ స మహాద్యుతిః
అభిరామస్య రామస్య చరితం కర్తు ముద్యతః 7

కామాఽర్థ గుణ సంయుక్తం ధర్మాఽర్థ గుణ విస్తరం
సముద్రమివ రత్నాఢ్యం సర్వశ్రుతి మనోహరం 8
స యదా కధితం పూర్వం నారదేన మహర్షిణా
రఘువంశస్య చరితం చకార భగవాన్ ఋషిః 9
జన్మ రామస్య సుమహద్వీర్యం సర్వానుకూలతామ్
లోకస్య ప్రియతాం క్షాన్తిం సౌమ్యతాం సత్యశీలతామ్ 10
నానాచిత్రా కథాశ్చాఽన్యా విశ్వామిత్ర సమాగమే
జానక్యాశ్చ వివాహం చ ధనుషశ్చ విభేదనమ్ 11
రామ రామ వివాదం చ గుణాన్ దాశరథే స్తథా
తథా రామాభిషేకం కైకేయ్యా దుష్ట భావతామ్ 12
విఘాతం చాఽభిషేకస్య రామస్య చ వివాసనమ్
రాజ్ఞః శోకం విలాపం చ పరలోకస్య చాశ్రయమ్ 13
ప్రకృతీనాం విషాదం చ ప్రకృతీనాం విసర్జనమ్
నిషాదాధిప సంవాదం సూతోపావర్తనం తథా 14
గఙ్గాయాశ్చాఽపి సంతారం భరద్వాజస్య దర్శనమ్
భరద్వాజాఽభ్యనుజ్ఞానా చ్చిత్రకూటస్య దర్శనమ్ 15
వాస్తుకర్మ వివేశం చ భరతాగమనం తథా
ప్రసాదనం చ రామస్య పితుశ్చ సలిల క్రియామ్ 16
పాదుకాగ్ర్యాభిషేకం చ నన్దిగ్రామ నివాసనమ్
దణ్డకారణ్య గమనం విరాధస్య వధం తథా 17
దర్శనం శరభంగస్య సుతీక్ష్ణేన సమాగమమ్
అనసూయా సహాస్యాం చ అంగరాగస్య చార్పణమ్ 18
దర్శనం చాఽప్యగస్త్యశ్చ ధనుషో గ్రహణం తథా
శూర్పణఖ్యాశ్చ సంవాదం విరూపకరణం తథా 19
వధం ఖర స్త్రిశిరసోరుత్థానం రావణస్య చ
మారీచస్య వధం చైవ వైదేహ్యా హరణం తథా 20
రాఘవస్య విలాపం చ గృధ్రరాజ నిబర్హణమ్
కబన్ధ దర్శనం చైవ పమ్పాయాశ్చాఽపి దర్శనమ్ 21
శబర్యా దర్శనం చైవ హనుమ ద్దర్శనం తథా
విలాపం చైవ పమ్పాయాం రాఘవస్య మహాత్మనః 22

ఋష్యమూకస్య గమనం సుగ్రీవేణ సమాగమమ్
ప్రత్యయోత్పాదనం సఖ్యం వాలి సుగ్రీవ విగ్రహమ్ 23
వాలి ప్రమథనం చైవ సుగ్రీవ ప్రతిపాదనమ్
తారా విలాపం సమయం వర్షరాత్ర నివాసనమ్ 24
కోపం రాఘవసింహస్య బలానా ముపసంగ్రహమ్
దిశః ప్రస్థాపనం చైవ పృథివ్యాశ్చ నివేదనమ్ 25
అఙ్గులీయక దానం చ ఋక్షస్య బిల దర్శనమ్
ప్రాయోపవేశనం చాపి సంపాతే శ్చైవ దర్శనమ్ 26
పర్వతారోహణం చైవ సాగరస్య చ లఙ్ఘనమ్
సముద్ర వచనా చ్చైవ మైనాకస్యాపి దర్శనం 27
రాక్షసీ తర్జనం చైవ ఛాయాగ్రాహస్య దర్శనం
సింహికాయాశ్చ నిధనం లంకా మలయ దర్శనం 28
రాత్రౌ లఙ్కా ప్రవేశం చ ఏకస్యాఽథ విచిన్తనమ్
ఆపాన భూమి గమన మవరోధస్య దర్శనమ్ 29
దర్శనం రావణస్యాఽపి పుష్పకస్య చ దర్శనం
అశోకవనికా యానం సీతాయాశ్చాఽపి దర్శనమ్ 30
అభిజ్ఞాన ప్రదానం చ సీతాయాశ్చాభిభాషణమ్
రాక్షసీ తర్జనం చైవ త్రిజటా స్వప్న దర్శనమ్ 31
మణి ప్రదానం సీతాయా వృక్షభఙ్గం తథైవ చ
రాక్షసీ విద్రవం చైవ కింకరాణాం నిబర్హణమ్ 32
గ్రహణం వాయుసూనోశ్చ లఙ్కా దాహాభిగర్జనమ్
ప్రతిప్లవనమేవాఽథ మధూనాం హరణం తథా 33
రాఘవాశ్వాసనం చైవ మణి నిర్యాతనం తథా
సంగమం చ సముద్రేణ నలసేతోశ్చ బన్ధనమ్ 34
ప్రతారం చ సముద్రస్య రాత్రౌ లఙ్కాఽవరోధనమ్
విభీషణేన సంసర్గం వధోపాయ నివేదనమ్ 35
కుమ్భకర్ణస్య నిధనం మేఘనాద నిబర్హణమ్
రావణస్య వినాశం చ సీతావాప్తిమఽరేః పురే 36
విభీషణాభిషేకం చ పుష్పకస్య నివేదనమ్
అయోధ్యాయాశ్చ గమనం భరతేన సమాగమమ్ 37

రామాభిషేకాభ్యుదయం సర్వ సైన్య విసర్జనమ్
స్వరాజ్య రఞ్జనం చైవ వైదేహ్యాశ్చ విసర్జనమ్ 38
అనాగతం చ యత్ కించి ద్రామస్య వసుధాతలే
తచ్చకారోత్తరే కావ్యే వాల్మీకి ర్భగవాన్ ఋషిః 39

<u>చతుర్థ స్సర్గః – అనుక్రమణికా</u>

ప్రాప్తరాజ్యస్య రామస్య వాల్మీకి ర్భగవాన్ ఋషిః
చకార చరితం కృత్స్నం విచిత్ర పద మాత్మవాన్ 1
చతుర్వింశత్సహస్రాణి శ్లోకానాముక్తవాన్ ఋషిః
తథా సర్గ శతాన్పంచ షట్కాన్డాని తథోత్తరమ్ 2
కృత్వాపి తన్మహాప్రాజ్ఞః స భవిష్యం సహోత్తరమ్
చిన్తయామాస కో న్వేతత్ ప్రయుఞ్జీయా దితి ప్రభుః 3
తస్య చిన్తయమానస్య మహర్షే ర్భావితాత్మనః
అగృహ్ణీతాం తతః పాదౌ ముని వేషౌ కుశీలవౌ 4
కుశీలవౌ తు ధర్మజ్ఞౌ రాజపుత్రౌ యశస్వినౌ
భ్రాతరౌ స్వరసంపన్నౌ దదర్శాశ్రమ వాసినౌ 5
స తు మేధావినౌ దృష్ట్వా వేదేషు పరినిష్ఠితౌ
వేదోపబృంహణాఽర్థాయ తావఽగ్రాహయత ప్రభుః 6
కావ్యం రామాయణం కృత్స్నం సీతాయాశ్చరితం మహత్
పౌలస్త్య వధ మిత్యేవ చకార చరిత వ్రతః 7
పాఠ్యే గేయే చ మధురం ప్రమాణై స్త్రిభిరన్వితమ్
జాతిభిః సప్తభి ర్బద్ధం తన్త్రీ లయ సమన్వితమ్ 8
రసైః శృఙ్గార కరుణ హాస్య రౌద్ర భయానకైః
వీరాదిభిశ్చ సంయుక్తం కావ్య మేతదఽగాయతామ్ 9
తౌ తు గాన్ధర్వ తత్త్వజ్ఞౌ మూర్ఛనాస్థాన కోవిదౌ
భ్రాతరౌ స్వర సంపన్నౌ వఽశ్వినావివ రూపిణౌ 10
రూప లక్షణ సంపన్నౌ మధుర స్వర భాషిణౌ
బిమ్బాదివోద్ధితౌ బిమ్బౌ రామదేహా త్తథాఽపరౌ 11
తౌ రాజపుత్రౌ కార్త్స్న్యేన ధర్మ్యమాఖ్యాన ముత్తమమ్
వాచో విధేయం తత్ సర్వం కృత్వా కావ్యమనిన్దితౌ 12
ఋషీణాం చ ద్విజాతీనాం సాధూనాం చ సమాగమే

యథోపదేశం తత్త్వజ్ఞౌ జగతు స్తౌ సమాహితౌ 13
మహాత్మానౌ మహాభాగౌ సర్వ లక్షణ లక్షితౌ
తౌ కదాచిత్ సమేతానామ్ ఋషీణాం భావితాత్మనామ్ 14
ఆసీనానాం సమీపస్థావిదం కావ్యమఽగాయతామ్
తచ్ఛ్రుత్వా మునయః సర్వే బాష్ప పర్యాకులేక్షణాః 15
సాధు సాధ్వితి తావూచుః పరం విస్మయ మాగతాః
తే ప్రీత మనసః సర్వే మునయో ధర్మ వత్సలాః 16
ప్రశశంసుః ప్రశస్తవ్యౌ గాయన్తౌ తౌ కుశీలవౌ
అహో గీతస్య మాధుర్యం శ్లోకానాం చ విశేషతః 17
చిర నిర్వృత్తమప్యేతత్ ప్రత్యక్ష మివ దర్శితమ్
ప్రవిశ్య తా వుభౌ సుష్ఠు తథా భావమఽగాయతామ్ 18
సహితౌ మధురం రక్తం సంపన్నం స్వర సంపదా
ఏవం ప్రశస్యమానౌ తై స్తపః శ్లాఘ్యై ర్మహర్షిభిః 19
సంరక్తతరమత్యర్థం మధురం తావఽగాయతామ్
ప్రీతః కశ్చిన్ మునిస్తాభ్యాం ముత్థితః కలశం దదౌ 20
ప్రసన్నో వల్కలం కశ్చి ద్దదౌ తాభ్యాం మహాయశాః
అన్యః కృష్ణాజినం ప్రాదాన్ మౌంజీమఽన్యో మహామునిః 21
కశ్చిత్ కమండలుం ప్రాదా ద్యజ్ఞసూత్రమఽథాపరః
ఔదుమ్బరీం బృసీమఽన్యో జపమాలామఽథాపరః 22
బృసీమన్య స్తథా ప్రదాత్ కౌపీన మఽపరోమునిః
తాభ్యాం దదౌ తదా హృష్టః కుఠార మఽపరోమునిః 23
కాషాయ మఽపరో వస్త్రం చీరమన్యో దదౌ మునిః
జటాబంధన మఽన్యస్తు కాష్ఠ రజ్జుం ముదాన్వితః 24
యజ్ఞభాండ మృషిః కశ్చిత్ కాష్ఠ భారం తథాపరః
ఆయుష్య మపరే ప్రాహు ర్ముదా తత్ర మహర్షయః 25
దదుశ్చైవ వరాన్ సర్వే మునయః సత్యవాదినః
ఆశ్చర్య మిదమాఖ్యానం మునినా సంప్రకీర్తితమ్ 26
పరం కవీనా మాధారం సమాప్తం చ యథా క్రమమ్
అభిగీత మిదం గీతం సర్వ గీతేషు కోవిదౌ 27
ఆయుష్యం పుష్టి జననం సర్వ శ్రుతి మనోహరం

ప్రశస్యమానౌ సర్వత్ర కదాచి త్తత్ర గాయకౌ 28
రథ్యాసు రాజమార్గేషు దదర్శ భరతాఽగ్రజః
స్వవేశ్మ చానీయ తతో భ్రాతరౌ చ కుశీలవౌ 29
పూజయామాస పూజార్హౌ రామః శత్రు నిబర్హణః
ఆసీనః కాఞ్చనే దివ్యే స చ సింహాసనే ప్రభుః 30
ఉపోపవిష్టః సచివై ర్భ్రాతృభిశ్చ పరంతపః
దృష్ట్వా తు రూప సంపన్నౌ తావుభౌ నియత స్తదా 31
ఉవాచ లక్ష్మణం రామః శత్రుఘ్నం భరతం తథా
శ్రూయతా మిదమాఖ్యాన మనయో ర్దేవ వర్చసోః 32
విచిత్రార్థ పదం సమ్య గ్గాయకౌ సమచోదయత్
తౌ చాఽపి మధురం వ్యక్తం స్వంచితాయత నిస్స్వనం 33
తంత్రీ లయవదత్యర్థం విశ్రుతార్థమగాయతాం
హ్లాదయ త్సర్వ గాత్రాణి మనాంసి హృదయాని చ 34
శ్రోత్రాశ్రయసుఖ గేయం త ద్బభౌ జన సంసది||
ఇమౌ మునీ పార్థివ లక్ష్మణాన్వితౌ
కుశీలవౌ చైవ మహాతపస్వినౌ
మమాఽపి తద్భూతికరం ప్రచక్షతే
మహానుభావం చరితం నిబోధత 35
తతస్తు తౌ రామ వచః ప్రచోదితౌ
అగాయతాం మార్గ విధాన సంపదా
స చాఽపి రామః పరిషద్గతః శనైః
బుభూషయా సక్త మనా బభూవ హ 36

<u>పంచమ స్సర్గః – అయోధ్యా వర్ణనా</u>

సర్వా పూర్వమియం యేషామాసీత్ కృత్స్నా వసుంధరా
ప్రజాపతి ముపాదాయ నృపాణాం జయ శాలినామ్ 1
యేషాం స సగరో నామ సాగరో యేన ఖానితః
షష్టిః పుత్ర సహస్రాణి యం యాన్తం పర్యవారయన్ 2
ఇక్ష్వాకూణా మిదం తేషాం రాజ్ఞాం వంశే మహాత్మనామ్
మహదుత్పన్న మాఖ్యానం రామాయణ మితి శ్రుతమ్ 3
తదిదం వర్తయిష్యామి సర్వం నిఖిలమాదితః

ధర్మ కామాఽర్థ సహితం శ్రోతవ్యమఽనసూయయా 4
కోసలో నామ ముదితః స్ఫీతో జనపదో మహాన్
నివిష్టః సరయూ తీరే ప్రభూత ధనధాన్యవాన్ 5
అయోధ్యా నామ నగరీ తత్రాసీ ల్లోకవిశ్రుతా
మనునా మానవేన్ద్రేణ యా పురీ నిర్మితా స్వయమ్ 6
ఆయతా దశ చ ద్వే చ యోజనాని మహాపురీ
శ్రీమతీ త్రీణి విస్తీర్ణా సువిభక్త మహాపథా 7
రాజమార్గేణ మహతా సువిభక్తేన శోభితా
ముక్త పుష్పాఽవకీర్ణేన జల సిక్తేన నిత్యశః 8
తాం తు రాజా దశరథో మహారాష్ట్రవివర్ధనః
పురీ మావాసయామాస దివం దేవపతి ర్యథా 9
కవాట తోరణవతీం సువిభక్తాన్తరాపణామ్
సర్వయన్త్రాయుధవతీ ముషితాం సర్వ శిల్పిభిః 10
సూత మాగధ సంబాధాం శ్రీమతీమతుల ప్రభామ్
ఉచ్చాట్టాల ధ్వజవతీం శతఘ్నీ శత సంకులామ్ 11
వధూ నాటక సంఘైశ్చ సంయుక్తాం సర్వతః పురీమ్
ఉద్యానామ్రవణో పేతాం మహతీం సాల మేఖలామ్ 12
దుర్గ గమ్భీర పరిఖాం దుర్గామన్యైర్దురాసదామ్
వాజి వారణ సంపూర్ణాం గోభి రుష్ట్రైః ఖరై స్తథా 13
సామన్తరాజ సంఘైశ్చ బలికర్మభిరావృతామ్
నానాదేశ నివాసైశ్చ వణిగ్భి రుపశోభితామ్ 14
ప్రాసాదై రత్నవికృతైః పర్వతైరుపశోభితామ్
కూటాగారైశ్చ సంపూర్ణా మిన్ద్రస్యేవామరావతీమ్ 15
చిత్రామష్టాపదాకారాం వరనారీగణై ర్యుతామ్
సర్వ రత్న సమాకీర్ణాం విమానగృహ శోభితామ్ 16
గృహగాఢామవిచ్ఛిద్రాం సమభూమౌ నివేశితామ్
శాలితణ్డుల సంపూర్ణా మిక్షుకాణ్డ రసోదకామ్ 17
దున్దుభీభి ర్మృదఙ్గైశ్చ వీణాభిః పణవై స్తథా
నాదితాం భృశమత్యర్థం పృథివ్యాం తా మనుత్తమామ్ 18
విమాన మివ సిద్ధానాం తపసాఽధిగతం దివి

సునివేశిత వేశ్మాన్తాం నరోత్తమ సమావృతామ్ 19
యే చ బాణై ర్న విధ్యన్తి వివిక్త మపరావరమ్
శబ్దవేధ్యం చ వితతం లఘుహస్తా విశారదాః 20
సింహ వ్యాఘ్ర వరాహాణాం మత్తానాం నర్దతాం వనే
హన్తారో నిశితైర్బాణై ర్బలా ద్బాహుబలైరఽపి 21
తాదృశానాం సహస్రై స్తామభిపూర్ణాం మహారథైః
పురీమావాసయామాస రాజా దశరథ స్తదా 22
తామఽగ్ని మద్భి ర్గుణవద్భిరావృతాం
ద్విజోత్తమైర్వేద షడఙ్గ పారగైః
సహస్రదైః సత్యరతై ర్మహాత్మభిః
మహర్షి కల్పైః ఋషిభిశ్చ కేవలైః 23

<u>షష్ఠ స్సర్గః – రాజ వర్ణనా</u>

తస్యామ్ పుర్యా మయోధ్యాయాం వేదవిత్ సర్వసంగ్రహః
దీర్ఘదర్శీ మహాతేజాః పౌర జానపద ప్రియః 1
ఇక్ష్వాకూణా మఽతిరథో యజ్వా ధర్మరతో వశీ
మహర్షి కల్పో రాజర్షి స్త్రిషు లోకేషు విశ్రుతః 2
బలవా న్నిహతామిత్రో మిత్రవాన్ విజితేన్ద్రియః
ధనైశ్చ సంగ్రహైశ్చాఽన్యైః శక్ర వైశ్రవణోపమః 3
యథా మను ర్మహాతేజా లోకస్య పరిరక్షితా
తథా దశరథో రాజా వసన్ జగదఽపాలయత్ 4
తేన సత్యాఽభిసంధేన త్రివర్గమనుతిష్ఠతా
పాలితా సా పురీ శ్రేష్ఠా ఇన్ద్రేణేవాఽమరావతీ 5
తస్మిన్ పురవరే హృష్టా ధర్మాత్మానో బహుశ్రుతాః
నరా స్తుష్టా ధనైః స్వైః స్వైరఽలుబ్ధాః సత్యవాదినః 6
నాఽల్ప సన్నిచయః కశ్చిదాసీత్ తస్మిన్ పురోత్తమే
కుటుమ్బీ యో హ్యఽసిద్ధార్థోఽగవాశ్వ ధనధాన్యవాన్ 7
కామీ వా న కదర్యో వా నృశంసః పురుషః క్వచిత్
ద్రష్టుం శక్య మయోధ్యాయాం నావిద్వా న్న చ నాస్తికః 8
సర్వే నరాశ్చ నార్యశ్చ ధర్మశీలాః సుసంయతాః
ఉదితాః శీల వృత్తాభ్యాం మహర్షయ ఇవాఽమలాః 9

నాకుణ్డలీ నామకుటీ నాస్రగ్వీ నాల్పభోగవాన్
నామృష్టో నానులిప్తాఙ్గో నాసుగన్ధశ్చ విద్యతే 10
నామృష్ట భోజీ నాదాతా నాప్యనఙ్గద నిష్కధృక్
నాహస్తాభరణో వాపి దృశ్యతే నాప్యనాత్మవాన్ 11
నానాహితాగ్ని ర్నాయజ్వా న క్షుద్రో వా న తస్కరః
కశ్చిదాసీదయోధ్యాయాం న చావృత్తో న సంకరః 12
స్వకర్మ నిరతా నిత్యం బ్రాహ్మణా విజితేన్ద్రియాః
దానాఽధ్యయన శీలాశ్చ సంయతాశ్చ పతిగ్రహే 13
న నాస్తికో నానృతకో న కశ్చిదబహుశ్రుతః
నాసూయకో న చాశక్తో నావిద్వాన్ విద్యతే తదా 14
నాషడంగవిదత్రాస్తి నావ్రతో నాసహస్రదః
న దీనః క్షిప్తచిత్తో వా వ్యథితో వాఽపి కశ్చన 15
కశ్చి న్నరో వా నారీ వా నాశ్రీమాన్ నాప్యరూపవాన్
ద్రష్టుం శక్య మయోధ్యాయాం నాపి రాజన్య భక్తిమాన్ 16
వర్ణేష్వగ్ర్య చతుర్థేషు దేవతాఽతిథి పూజకాః
కృతజ్ఞాశ్చ వదాన్యాశ్చ శూరా విక్రమ సంయుతాః 17
దీర్ఘాయుషో నరాః సర్వే ధర్మం సత్యం చ సంశ్రితాః
సంహితాః పుత్ర పౌత్రైశ్చ నిత్యం స్త్రీభిః పురోత్తమే 18
క్షత్రం బ్రహ్మముఖం చాసీ ద్వైశ్యాః క్షత్రమనువ్రతాః
శూద్రాః స్వధర్మ నిరతా స్త్రీన్ వర్ణానుపచారిణః 19
సా తేనేక్ష్వాకు నాథేన పురీ సుపరిరక్షితా
యథా పురస్తా న్మనునా మానవేన్ద్రేణ ధీమతా 20
యోధానా మగ్నికల్పానాం పేశలానామమర్షిణామ్
సంపూర్ణా కృతవిద్యానాం గుహా కేసరిణామివ 21
కామ్బోజ విషయే జాతై ర్బాహ్లీకైశ్చ హయోత్తమైః
వనాయుజై ర్నదీజైశ్చ పూర్ణా హరిహయోపమైః 22
విన్ధ్య పర్వతజై ర్మత్తైః పూర్ణా హైమవతై రఽపి
మదాన్వితైరతిబలై ర్మాతఙ్గైః పర్వతోపమైః 23
ఐరావత కులీనైశ్చ మహాపద్మ కులై స్తథా
అఞ్జనాదపి నిష్పన్నై ర్వామనాదపి చ ద్విపైః 24

భద్రై ర్మన్ద్రై ర్మృగై శ్చైవ భద్ర మంద్ర మృగై స్తథా
భద్ర మంద్రై ర్భద్ర మృగై ర్మృగ మంద్రైశ్చ సా పురీ 25
నిత్య మత్తైః సదా పూర్ణా నాగైరచల సన్నిభైః
సా యోజనే చ ద్వే భూయః సత్యనామా ప్రకాశతే 26
తాం పురీం స మహాతేజా రాజా దశరధో మహాన్
శాశాస శమితాఽమిత్రో నక్షత్రాణీవ చంద్రమాః 27
తాం సత్యనామాం దృఢ తోరణాఽర్గలామ్
గృహై ర్విచిత్రై రుపశోభితాం శివామ్
పురీ మయోధ్యాం నృపసింహ సంకులాం
శశాస వై శక్ర సమో మహీపతిః 28

<u>సప్తమ స్సర్గః – అమాత్య వర్ణనా</u>

తస్యాఽమాత్యా గుణైరాస న్నిక్ష్వాకోస్తు మహాత్మనః
మంత్రజ్ఞా శ్చేంగితజ్ఞాశ్చ నిత్యం ప్రియహితే రతాః 1
అష్టౌ బభూవుర్వీరస్య తస్యాఽమాత్యా యశస్వినః
శుచయశ్చాఽనురక్తాశ్చ రాజకృత్యేషు నిత్యశః 2
ధృష్టి ర్జయన్తో విజయః సిద్ధార్థో హ్యఽర్థసాధకః
అశోకో మన్త్రపాలశ్చ సుమన్త్రశ్చాఽష్టమోభవత్ 3
ఋత్విజౌ ద్వావభిమతౌ తస్యాస్తామ్ ఋషిసత్తమౌ
వసిష్ఠో వామదేవశ్చ మన్త్రిణశ్చ తథాఽపరే 4
సుయజ్ఞోప్యఽథ జాబాలిః కాశ్యపోప్యఽథ గౌతమః
మార్కండేయస్తు దీర్ఘాయు స్తథా కాత్యాయనో ద్విజః 5
ఏతై ర్బహ్మర్షిభి ర్నిత్య మృత్విజ స్తస్య పూర్వకాః
విద్యా వినీతా హ్రీమంతః కుశలా నియతేన్ద్రియాః 6
పరస్పరానురక్తాశ్చ నీతిమంతో బహుశ్రుతాః
శ్రీమన్తశ్చ మహాత్మానః శాస్త్రజ్ఞా దృఢ విక్రమాః 7
కీర్తిమన్తః ప్రణిహితా యథా వచన కారిణః
తేజః క్షమా యశః ప్రాప్తాః స్మితపూర్వాఽభిభాషిణః 8
క్రోధాత్ కామాఽర్థ హేతోర్వా న బ్రూయురనృతం వచః
తేషా మవిదితం కించిత్ స్వేషు నాఽస్తి పరేషు వా 9
క్రియమాణం కృతంవాపి చారేణాపి చికీర్షితమ్

కుశలా వ్యవహారేషు సౌహృదేషు పరీక్షితాః 10
ప్రాప్త కాలం యథా దణ్డం ధారయేయుః సుతేష్వఽపి
కోశ సంగ్రహణే యుక్తా బలస్య చ పరిగ్రహే 11
అహితం చాఽపి పురుషం న హింస్యురఽవిదూషకమ్
వీరాశ్చ నియతోత్సాహా రాజశాస్త్రమనువ్రతాః 12
శుచీనాం రక్షితారశ్చ నిత్యం విషయ వాసినామ్
బ్రహ్మ క్షత్రమహింసన్త స్తే కోశం సమపూరయన్ 13
సుతీక్ష్ణదణ్డాః సంప్రేక్ష్య పురుషస్య బలాబలమ్
శుచీనా మేకబుద్ధీనాం సర్వేషాం సంప్రజానతామ్ 14
నాసీత్ పురే వా రాష్ట్రే వా మృషావాదీ నరః క్వచిత్
కశ్చిన్న దుష్ట స్తత్రాసీత్ పరదార రతో నరః 15
ప్రశాన్తం సర్వ మేవాసీద్రాష్ట్రం పురవరం చ తత్
సువాసః సువేషాశ్చ తే చ సర్వే శుచివ్రతాః 16
హితార్థాంశ్చ నరేన్ద్రస్య జాగ్రతో నయచక్షుషా
గురోర్గుణ గృహీతాశ్చ ప్రఖ్యాతాశ్చ పరాక్రమైః 17
విదేశేష్వఽపి విజ్ఞాతాః సర్వతో బుద్ధినిశ్చయాః
అభితో గుణవంతశ్చ న చాసన్ గుణవర్జితాః 18
సంధి విగ్రహ తత్త్వజ్ఞాః ప్రకృత్యా సంపదాన్వితాః
మంత్ర సంవరణే శక్తాః శ్లక్ష్ణాః సూక్ష్మాసు బుద్ధిషు 19
నీతిశాస్త్ర విశేషజ్ఞాః సతతం ప్రియ వాదినః
ఈదృశై స్తైరమాత్యైశ్చ రాజా దశరథోఽనఘః 20
ఉపపన్నో గుణోపేతై రన్వశాస ద్వసుంధరామ్
అవేక్షమాణ శ్చారేణ ప్రజా ధర్మేణ రంజయన్ 21
ప్రజానాం పాలనం కుర్వన్నఽధర్మం పరివర్జయన్
విశ్రుత స్త్రిషు లోకేషు వదాన్యః సత్య సంగరః 22
స తత్ర పురుషవ్యాఘ్రః శశాస పృథివీమిమాం
నాధ్యగచ్ఛ ద్విశిష్టం వా తుల్యం వా శత్రుమాత్మనః 23
మిత్రవా న్నత సామంతః ప్రతాప హత కంటకః
స శశాస జగద్రాజా దివం దేవపతి ర్యథా 24
తై ర్మన్త్రిభి ర్మన్త్రహితై నియుక్తైః

వృతోఽనురక్తైః కుశలైః సమర్థైః
స పార్థివో దీప్తి మవాప యుక్తః
తేజోమయై ర్గోభిరివోదితోఽర్కః 25

అష్టమ స్సర్గః – సుమంత్ర వాక్యం

తస్య త్వేవం ప్రభావస్య ధర్మజ్ఞస్య మహాత్మనః
సుతార్థం తప్యమానస్య నాసీద్వంశకరః సుతః 1
చిన్తయానస్య తస్యైవం బుద్ధిరాసీన్ మహాత్మనః
సుతార్థం వాజిమేధేన కిమర్థం న యజామ్యహమ్ 2
స నిశ్చితాం మతిం కృత్వా యష్టవ్య మితి బుద్ధిమాన్
మన్త్రిభిః సహ ధర్మాత్మా సర్వై రేవ కృతాత్మభిః 3
తతోఽబ్రవీదిదం రాజా సుమన్త్రం మన్త్రి సత్తమమ్
శీఘ్రమానయ మే సర్వాన్ గురూం స్తాన్ సపురోహితాన్ 4
తతః సుమంత్ర స్త్వరితం గత్వా త్వరిత విక్రమః
సమానయత్ స తాన్ సర్వాన్ సమస్తాన్ వేదపారగాన్ 5
సుయజ్ఞం వామదేవం చ జాబాలిమథ కాశ్యపం
పురోహితం వశిష్ఠం చ యే చాఽన్యే ద్విజ సత్తమాః 6
తాన్ పూజయిత్వా ధర్మాత్మా రాజా దశరధ స్తధా
ఇదం ధర్మార్ధ సహితం శ్లక్ష్ణం వచన మబ్రవీత్ 7
మమ లాలప్యమానస్య పుత్రార్థం నాస్తి వై సుఖం
తదర్థం హయమేధేన యక్ష్యామీతి మతిర్మమ 8
తదహం యష్టు మిచ్ఛామి శాస్త్ర దృష్టేన కర్మణా
కధం ప్రాప్స్యామ్యహం కామం బుద్ధిరత్ర విచార్యతాం 9
తతః సాధ్వితి తద్వాక్యం బ్రాహ్మణాః ప్రత్యపూజయన్
వసిష్ఠ ప్రముఖా స్సర్వే పార్థివస్య ముఖాచ్చ్యుతం 10
ఊచుశ్చ పరమ ప్రీతా స్సర్వే దశరధం వచః
సరవ్వా శ్చోత్తరే తీరే యజ్ఞభూమి ర్విధీయతాం 11
సంభారాః సంభ్రియన్తాం తే తురగస్య విముచ్యతాం
సర్వధా ప్రాప్స్యసే పుత్రానభిప్రేతాంశ్చ పార్థివ 12
యస్య తే ధార్మికీ బుద్ధిరియం పుత్రార్ధ మాగతా
తత స్తుష్టోఽభవద్రాజా శ్రుత్వైతద్ద్విజ భాషితం 13

అమాత్యాం శ్చాబ్రవీద్రాజా హర్ష పర్యాకులేక్షణః
సంభారాః సంభ్రియన్తాం మే గురూణాం వచనాదిహ 14
సమర్థాధిష్ఠిత శ్చాశ్వః నోపాధ్యాయో విముచ్యతాం
సరవ్యా శ్చోత్తరే తీరే యజ్ఞభూమి ర్విధీయతాం 15
శాంతయ శ్చాపి వర్ధన్తాం యధాకల్పం యధావిధి
శక్యః ప్రాప్తుమఽయం యజ్ఞః సర్వేణాఽపి మహీక్షితా 16
నాపరాధో భవేత్కష్టో యద్యఽస్మిన్ క్రతు సత్తమే
ఛిద్రం హి మృగయంతేఽత్ర విద్వాంసో బ్రహ్మరాక్షసాః 17
నిహతస్య చ యజ్ఞస్య సద్యః కర్తా వినశ్యతి
తద్యధా విధిపూర్వం మే క్రతురేష సమాప్యతే 18
తధా విధానం క్రియతాం సమర్థాః కరణే ష్విహ
తధేతి చాబ్రువన్ సర్వే మంత్రిణః ప్రతిపూజితాః 19
పార్దివేన్ద్రస్య తద్వాక్యం యధాజ్ఞప్తం నిశమ్య తే
తధా ద్విజా స్తే ధర్మజ్ఞా వర్ధయంతో నృపోత్తమం 20
అనుజ్ఞాతా స్తతః సర్వే పునర్జగ్ముర్యధాగతం
విసర్జయిత్వా తాన్ విప్రాన్ సచివా నిదమబ్రవీత్ 21
ఋత్విగ్భిరుపదిష్టోఽయం యధావత్ క్రతురాప్యతాం
తావ ద్యూయం చ భవథ సమర్థాః కరణే ష్విహ 22
ఇత్యుక్త్వా నృపశార్దూలః సచివాన్ సముపస్థితాన్
విసర్జయిత్వా స్వం వేశ్మ ప్రవివేశ మహాద్యుతిః 23
తతః స గత్వా తాః పత్నీ ర్నరేంద్రో హృదయ ప్రియాః
ఉవాచ దీక్షాం విశత యక్ష్యేఽహం సుత కారణాత్ 24
తాసాం తేనాతికాన్తేన వచనేన సువర్చసాం
ముఖపద్మాన్యశోభంత పద్మానీవ హిమాత్యయే 25

<u>**నవమ స్సర్గః – ఋష్యశృంగోపాఖ్యానం**</u>

ఏత చ్ఛ్రుత్వా రహః సూతో రాజాన మిదమబ్రవీత్
శ్రూయతాం తత్ పురావృత్తం పురాణే చ మయా శ్రుతం 1
ఋత్విగ్భిరుపదిష్టోఽయం పురావృత్తో మయా శ్రుతః
సనత్కుమారో భగవాన్ పూర్వం కధితవాన్ కధామ్ 2
ఋషీణాం సన్నిధౌ రాజం స్తవ పుత్రాగమం ప్రతి

కాశ్యపస్య తు పుత్రోఽస్తి విభాణ్డక ఇతి శ్రుతః 3
ఋష్యశృఙ్గ ఇతి ఖ్యాత స్తస్య పుత్రో భవిష్యతి
స వనే నిత్య సంవృద్ధో ముని ర్వనచరః సదా 4
నాన్యం జానాతి విప్రేన్ద్రో నిత్యం పిత్రఽనువర్తనాత్
ద్వైవిధ్యం బ్రహ్మచర్యస్య భవిష్యతి మహాత్మనః 5
లోకేషు ప్రథితం రాజన్ విప్రైశ్చ కథితం సదా
తస్యైవం వర్తమానస్య కాలః సమఽభివర్తత 6
అగ్నిం శుశ్రూషమాణస్య పితరం చ యశస్వినమ్
ఏతస్మి న్నేవకాలే తు రోమపాదః ప్రతాపవాన్ 7
అఙ్గేషు ప్రథితో రాజా భవిష్యతి మహాబలః
తస్య వ్యతిక్రమా ద్రాజ్ఞో భవిష్యతి సుదారుణా 8
అనావృష్టిః సుఘోరా వై సర్వభూత భయావహా
అనావృష్ట్యాం తు వృత్తాయాం రాజా దుఃఖ సమన్వితః 9
బ్రాహ్మణాన్ శ్రుత వృద్ధాంశ్చ సమానీయ ప్రవక్ష్యతి
భవన్తః శ్రుత ధర్మాణో లోకచారిత్ర వేదినః 10
సమాదిశన్తు నియమం ప్రాయశ్చిత్తం యథా భవేత్
ఇత్యుక్తా స్తే తతో రాజ్ఞా సర్వే బ్రాహ్మణ సత్తమాః 11
వక్ష్యన్తి తే మహీపాలం బ్రాహ్మణా వేద పారగాః
విభణ్డక సుతం రాజన్ సర్వోపాయైరిహానయ 12
ఆనాయ్య చ మహీపాల ఋష్యశృఙ్గం సుసత్కృతమ్
ప్రయచ్ఛ కన్యాం శాన్తాం వై విధినా సుసమాహితః 13
తేషాం తు వచనం శ్రుత్వా రాజా చిన్తాం ప్రపత్స్యతే
కేనోపాయేన వై శక్యమిహానేతుం స వీర్యవాన్ 14
తతో రాజా వినిశ్చిత్య సహ మన్త్రిభిరాత్మవాన్
పురోహిత మమాత్యాంశ్చ ప్రేషయిష్యతి సత్కృతాన్ 15
తే తు రాజ్ఞో వచః శ్రుత్వా వ్యథితాఽవనతాననాః
న గచ్ఛేమ ఋషే ర్భీతా అనునేష్యన్తి తం నృపమ్ 16
వక్ష్యన్తి చిన్తయిత్వా తే తస్యోపాయాంశ్చ తత్ క్షమాన్
ఆనేష్యామో వయం విప్రం న చ దోషో భవిష్యతి 17
ఏవమఽఙ్గాధిపే నైవ గణికాభిః ఋషేః సుతః

ఆనీతోఽవర్షయ ద్దేవః శాన్తా చాఽస్మై ప్రదీయతే 18
ఋష్యశృఙ్గస్తు జామాతా పుత్రాం స్తవ విధాస్యతి
సనత్కుమార కథిత మేతావ ద్వ్యాహృతం మయా 19
అథ హృష్టో దశరథః సుమన్త్రం ప్రత్యభాషత
యథ ర్ష్యశృఙ్గస్త్వానీతో విస్తరేణ త్వయోచ్యతామ్ 20

<u>దశమ స్సర్గః – ఋష్యశృంగస్యాంగదేశానయన ప్రకారః</u>

సుమన్త్రశ్చోదితో రాజ్ఞా ప్రోవాచేదం వచ స్తదా
యథర్ష్యఙ్గస్త్వానీతో యేనోపాయేన మన్త్రిభిః 1
త న్మే నిగదితం సర్వం శృణు మే మంత్రిభి స్సహ
రోమపాద మువాచేదం సహాఽమాత్యః పురోహితః 2
ఉపాయో నిరపాయోఽయ మస్మాభి రభిచిన్తితః
ఋశ్యశృఙ్గో వనచర స్తపః స్వాధ్యాయ తత్పరః 3
అనభిజ్ఞః స నారీణాం విషయాణాం సుఖస్య చ
ఇన్ద్రియార్థై రభిమతై ర్నరచిత్త ప్రమాథిభిః 4
పురమానాయయిష్యామః క్షిప్రం చాధ్యవసీయతామ్
గణికా స్తత్ర గచ్ఛన్తు రూపవత్యః స్వలంకృతాః 5
ప్రలోభ్య వివిధోపాయైరానేష్య న్తీహ సత్కృతాః
శ్రుత్వా తథేతి రాజా చ ప్రత్యువాచ పురోహితమ్ 6
పురోహితో మన్త్రిణశ్చ తథా చక్రుశ్చ తే తదా
వార ముఖ్యాస్తు తచ్ఛ్రుత్వా వనం ప్రవివిశు ర్మహత్ 7
ఆశ్రమస్యావిదూరేఽస్మిన్ యత్నం కుర్వన్తి దర్శనే
ఋషి పుత్రస్య ధీరస్య నిత్య మాశ్రమ వాసినః 8
పితుః స నిత్య సంతుష్టో నాతిచక్రామ చాశ్రమాత్
న తేన జన్మ ప్రభృతి దృష్ట పూర్వం తపస్వినా 9
స్త్రీ వా పుమాన్ వా యచ్చాఽన్యత్ సర్వం నగర రాష్ట్రజమ్
తతః కదాచిత్ తం దేశ మాజగామ యదృచ్ఛయా 10
విభాణ్డక సుత స్తత్ర తాశ్చాపశ్యద్వరాఙ్గనాః
తా శ్చిత్ర వేషాః ప్రమదా గాయన్త్యో మధుర స్వనైః 11
ఋషిపుత్ర ముపాగమ్య సర్వా వచన మబ్రువన్
క స్త్వం కిం వర్తసే బ్రహ్మన్ జ్ఞాతు మిచ్ఛామహే వయమ్ 12

ఏక స్త్వం విజనే ఘోరే వనే చరసి శంస నః
అదృష్ట రూపా స్తా స్తేన కామ్యరూపా వనే స్త్రియః 13
హార్దాత్తస్య మతిర్జాతా హ్యాఖ్యాతుం పితరం స్వకమ్
పితా విభాణ్డకోఽస్మాకం తస్యాఽహం సుత ఔరసః 14
ఋశ్యశృఙ్గ ఇతి ఖ్యాతం నామ కర్మ చ మే భువి
ఇహాశ్రమపదేఽస్మాకం సమీపే శుభ దర్శనాః 15
కరిష్యే వోఽత్ర పూజాం వై సర్వేషాం విధిపూర్వకమ్
ఋషి పుత్ర వచః శ్రుత్వా సర్వాసాం మతిరాస వై 16
తదాశ్రమపదం ద్రష్టుం జగ్ముః సర్వాశ్చ తేన తాః
ఆగతానాం తతః పూజామ్ ఋషిపుత్ర శ్చకార హ 17
ఇదమర్ఘ్య మిదంపాద్య మూలమిదం ఫలం చ నః
ప్రతిగృహ్య తు తాం పూజాం సర్వా ఏవ సముత్సుకాః 18
ఋషే ర్భీతాస్తు శీఘ్రం తా గమనాయ మతిం దధుః
అస్మాకమపి ముఖ్యాని ఫలానీమాని వై ద్విజ 19
గృహాణ ప్రతి భద్రం తే భక్షయస్వ చ మా చిరమ్
తత స్తా స్తం సమాలిఙ్గ్య సర్వా హర్ష సమన్వితాః 20
మోదకాన్ ప్రదదు స్తస్మై భక్ష్యాంశ్చ వివిధాన్ శుభాన్
తాని చాస్వాద్య తేజస్వీ ఫలానీతి స్మ మన్యతే 21
అనాస్వాదిత పూర్వాణి వనే నిత్య నివాసినా
ఆపృచ్ఛ్య చ తదా విప్రం వ్రతచర్యాం నివేద్య చ 22
గచ్ఛన్తి స్మాఽపదేశా త్తా భీతా స్తస్య పితుః స్త్రియః
గతాసు తాసు సర్వాసు కాశ్యపస్యాత్మజో ద్విజః 23
అస్వస్థ హృదయశ్చాసీ ద్దుఃఖాచ్చ పరివర్తతే
తతోఽపరేద్యు స్తం దేశ మాజగామ స వీర్యవాన్ 24
విభాండక సుతః శ్రీమాన్ మనసా చిన్తయన్ ముహుః
మనోజ్ఞా యత్ర తా దృష్టా వార ముఖ్యాః స్వలంకృతాః 25
దృష్ట్వైవ చ తదా విప్రమాయాన్తం హృష్ట మానసాః
ఉపసృత్య తతః సర్వా స్తా స్త మూచు రిదం వచః 26
ఏహ్యాశ్రమపదం సౌమ్య హ్యస్మాక మితి చాఽబ్రువన్
చిత్రాణ్యత్ర బహూని స్యు ర్మూలాని చ ఫలాని చ 27

తత్రాఽప్యేష విధిః శ్రీమాన్ విశేషేణ భవిష్యతి
శ్రుత్వా తు వచనం తాసాం సర్వాసాం హృదయంగమమ్ 28
గమనాయ మతిం చక్రే తం చ నిన్యు స్తదా స్త్రియః
తత్ర చానీయమానే తు విప్రే తస్మిన్ మహాత్మని 29
వవర్ష సహసా దేవో జగత్ ప్రహ్లాదయం స్తదా
వర్షేణైవాగతం విప్రం విషయం స్వం నరాధిపః 30
ప్రత్యుద్గమ్య మునిం ప్రహ్వః శిరసా చ మహీం గతః
అర్ఘ్యం చ ప్రదదౌ తస్మై న్యాయతః సుసమాహితః 31
వవ్రే ప్రసాదం విప్రేన్ద్రాన్మా విప్రం మన్యురావిశేత్
అన్తఃపురం ప్రవిశ్యాస్మై కన్యాం దత్త్వా యథావిధి 32
శాన్తాం శాన్తేన మనసా రాజా హర్షమవాప సః
ఏవం స న్యవసత్ తత్ర సర్వకామైః సుపూజితః 33
ఋశ్యశృంగో మహాతేజాః శాంతయా సహ భార్యయా||

<u>ఏకాదశ స్సర్గః – ఋష్యశృంగస్యాఽయోధ్యా ప్రవేశః</u>

భూయ యేవ హి రాజేంద్ర శృణు మే వచనం హితం
యధా స దేవప్రవరః కథాయా మేవ మబ్రవీత్ 1
ఇక్ష్వాకూణాం కులే జాతో భవిష్యతి సుధార్మికః
రాజా దశరధో నామ శ్రీమాన్ సత్య ప్రతిశ్రవః 2
అంగరాజేన సఖ్యం చ తస్య రాజ్ఞో భవిష్యతి
కన్యా చాఽస్య మహాభాగా శాంతా నామ భవిష్యతి 3
పుత్రస్తు సోఽంగరాజస్య రోమపాద ఇతి శ్రుతః
తం స రాజా దశరధో గమిష్యతి మహాయశాః 4
అనపత్యోఽస్మి ధర్మాత్మన్ శాంతా భర్తా మమ క్రతుం
ఆహరేత త్వయాజ్ఞప్తః సంతానార్థం కులస్య చ 5
శ్రుత్వా రాజ్ఞోఽథ తద్వాక్యం మనసాపి విచిన్త్య చ
ప్రదాస్యతే పుత్రవంతం శాంతా భర్తార మాత్మవాన్ 6
ప్రతిగృహ్య చ తం విప్రం స రాజా విగతజ్వరః
ఆహరిష్యతి తం యజ్ఞం ప్రహృష్టేనాఽన్తరాత్మనా 7
తం చ రాజా దశరథో యష్టుకామః కృతాంజలిః
ఋశ్యశృంగం ద్విజశ్రేష్ఠం వరయిష్యతి ధర్మవిత్ 8

యజ్ఞార్థం ప్రసవార్థం చ స్వర్గార్థం చ నరేశ్వరః
లభతే చ స తం కామం ద్విజముఖ్యాద్విశాం పతిః 9
పుత్రాశ్చాఽస్య భవిష్యంతి చత్వారోఽమితవిక్రమాః
వంశ ప్రతిష్ఠానకరాః సర్వ లోకేషు విశ్రుతాః 10
ఏవం స దేవప్రవరః పూర్వం కధితవాన్ కధాం
సనత్కుమారో భగవాన్ పురా దేవయుగే ప్రభుః 11
స త్వం పురుషశార్దూల త మానయ సుసత్కృతం
స్వయమేవ మహారాజ గత్వా సబలవాహనః 12
సుమంత్రస్య వచః శ్రుత్వా హృష్టో దశరథోఽభవత్
అనుమాన్య వసిష్ఠం చ సూత వాక్యం నిశమ్య చ 13
సాంతఃపురః సహామాత్యః ప్రయయౌ యత్ర స ద్విజః
వనాని సరిత శ్చైవ వ్యతిక్రమ్య శనై శ్శనైః 14
అభిచక్రామ తం దేశం యత్ర వై మునిపుఙ్గవః
ఆసాద్య తం ద్విజశ్రేష్ఠం రోమపాద సమీపగం 15
ఋషిపుత్రం దదర్శాదౌ దీప్యమాన మివాఽనలం
తతో రాజా యధాన్యాయం పూజాం చక్రే విశేషతః 16
సఖిత్వా త్తస్య వై రాజ్ఞః పహృష్టేనాఽన్తరాత్మనా
రోమపాదేన చాఖ్యాతమృషిపుత్రాయ ధీమతే 17
సఖ్యం సంబంధకం చైవ తదా తం ప్రత్యపూజయత్
ఏవం సుసత్కృత స్తేన సహోషిత్వా నరర్షభః 18
సప్తాఽష్ట దివసాన్ రాజా రాజాన మిదమబ్రవీత్
శాంతా తవ సుతా రాజన్ సహ భర్త్రా విశాం పతే 19
మదీయ నగరం యాతు కార్యం హి మహదుద్యతం
తధేతి రాజా సంశ్రుత్య గమనం తస్య ధీమతః 20
ఉవాచ వచనం విప్రం గచ్ఛ త్వం సహ భార్యయా
ఋషిపుత్రః ప్రతిశ్రుత్య తధేత్యాహ నృపం తదా 21
స నృపేణాఽభ్యనుజ్ఞాతః ప్రయయౌ సహభార్యయా
తావన్యోన్యాంజలిం కృత్వా స్నేహాత్ సంశ్లిష్య చోరసా 22
ననందతు ర్దశరధో రోమపాదశ్చ వీర్యవాన్
తతః సుహృద మాపృచ్ఛ్య ప్రస్థితో రఘునందనః 23

పౌరేభ్యః ప్రేషయామాస దూతాన్ వై శీఘ్ర గామినః
క్రియతాం నగరం సర్వం క్షిప్రమేవ స్వలంకృతం 24
ధూపితం సిక్త సంమృష్టం పతాకాభి రలంకృతం
తతః ప్రహృష్టాః పౌరా స్తే శ్రుత్వా రాజానమాగతం 25
తధా చక్రుశ్చ తత్సర్వం రాజ్ఞా యత్ ప్రేషితం తధా
తతః స్వలంకృతం రాజా నగరం ప్రవివేశ హ 26
శంఖ దుందుభి నిర్ఘోషైః పురస్కృత్య ద్విజర్షభం
తతః ప్రముదితాః సర్వే దృష్ట్వా తం నాగరా ద్విజం 27
ప్రవేశ్యమానం సత్కృత్య నరేంద్రేణేన్ద్ర కర్మణా
యథా దివి సురేంద్రేణ సహస్రాక్షేణ కాశ్యపం 28
అంతఃపురం ప్రవేశ్యైనం పూజాం కృత్వా విధానతః
కృతకృత్య మివాత్మానం మేనే తస్యోపవాహనాత్ 29
అంతఃపుర స్త్రియః సర్వాః శాన్తాం దృష్ట్వా తదాగతాం
సహభర్త్రా విశాలాక్షీం ప్రీత్యానందముపాగమన్ 30
పూజ్యమానా చ తాభిః సా రాజ్ఞా చైవ విశేషతః
ఉవాస తత్ర సుఖితా కంచిత్కాలం సహర్త్విజా 31

<u>**ద్వాదశ స్సర్గః – అశ్వమేధ సంభారః**</u>

తతః కాలే బహుతిథే కస్మింశ్చిత్ సుమనోహరే
వసన్తే సమఽనుప్రాప్తే రాజ్ఞో యష్టుం మనోఽభవత్ 1
తతః ప్రసాద్య శిరసా తం విప్రం దేవవర్ణినమ్
యజ్ఞార్థం వరయామాస సంతానార్థం కులస్య చ 2
తథేతి చ స రాజాన మువాచ చ సుసత్కృతః
సంభారాః సంభ్రియన్తాం తే తురగశ్చ విముచ్యతామ్ 3
సరవ్యాశ్చోత్తరే తీరే యజ్ఞభూమి ర్విధీయతాం
తతో నృపోఽబ్రవీద్ వాక్యం సుమన్త్రం మన్త్రిసత్తమమ్ 4
సుమన్త్రావాహయ క్షిప్రమ్ ఋత్విజో బ్రహ్మవాదినః
సుయజ్ఞం వామదేవం చ జాబాలిమఽథ కాశ్యపమ్ 5
పురోహితం వసిష్ఠం చ యేచాఽన్యే ద్విజసత్తమాః
తతః సుమన్త్ర స్త్వరితం గత్వా త్వరిత విక్రమః 6
సమానయత్ స తాన్ విప్రాన్ సమస్తాన్ వేదపారగాన్

తాన్ పూజయిత్వా ధర్మాత్మా రాజా దశరథ స్తదా 7
ధర్మార్థ సహితం యుక్తం శ్లక్ష్ణం వచన మబ్రవీత్
మమ లాలప్యమానస్య పుత్రార్థం నాస్తి వై సుఖమ్ 8
తదఽర్థం హయమేధేన యక్ష్యామీతి మతిర్మమ
తదఽహం యష్టు మిచ్ఛామి శాస్త్రదృష్టేన కర్మణా 9
ఋషిపుత్ర ప్రభావేన కామాన్ ప్రాప్స్యామి చాఽప్యహమ్
తతః సాధ్వితి తద్వాక్యం బ్రాహ్మణాః ప్రత్యపూజయన్ 10
వసిష్ఠ ప్రముఖాః సర్వే పార్థివస్య ముఖా చ్చ్యుతమ్
ఋష్యశృఙ్గ పురోగాశ్చ ప్రత్యూచు ర్నృపతిం తదా 11
సంభారాః సంభ్రియన్తాం తే తురగశ్చ విముచ్యతామ్
సరవ్యాశ్చోత్తరే తీరే యజ్ఞ భూమి ర్విధీయతాం 12
సర్వథా ప్రాప్యసే పుత్రాంశ్చతురోఽమితవిక్రమాన్
యస్య తే ధార్మికీ బుద్ధిరియం పుత్రార్థ మాగతా 13
తతః ప్రీతోఽభవద్రాజా శ్రుత్వా తద్ద్విజభాషితమ్
అమాత్యాంశ్చాఽబ్రవీద్రాజా హర్షేణేదం శుభాక్షరమ్ 14
సంభారాః సంభ్రియంతాం మే గురూణాం వచనా దిహ
సమర్థాధిష్ఠితః శ్చాశ్వః సోపాధ్యాయో విముచ్యతామ్ 15
సరయ్వాశ్చోత్తరే తీరే యజ్ఞ భూమి ర్విధీయతామ్
శాన్తయశ్చాఽపి వర్ధన్తాం యథాకల్పం యథావిధి 16
శక్యః కర్తుమఽయం యజ్ఞః సర్వేణాఽపి మహీక్షితా
నాపరాధో భవేత్ కష్టో యద్యఽస్మిన్ క్రతు సత్తమే 17
ఛిద్రం హి మృగయన్తేఽత్ర విద్వాంసో బ్రహ్మరాక్షసాః
విఘ్నితస్య హి యజ్ఞస్య సద్యః కర్తా వినశ్యతి 18
త ద్యథా విధిపూర్వం మే క్రతురేష సమాప్యతే
తథా విధానం క్రియతాం సమర్థాః కరణేష్విహ 19
తథేతి చ తతః సర్వే మన్త్రిణః ప్రత్యపూజయన్
పార్థివేన్ద్రస్య తద్వాక్యం యథాజ్ఞప్త మకుర్వత 20
తతో ద్విజా స్తే ధర్మజ్ఞమస్తువన్ పార్థివర్షభమ్
అనుజ్ఞాతా స్తతః సర్వే పునర్జగ్ము ర్యథాగతమ్ 21
గతేష్వఽథ ద్విజాగ్ర్యేషు మన్త్రిణ స్తా న్నరాధిపః

విసర్జయిత్వా స్వం వేశ్మ ప్రవివేశ మహాద్యుతిః 22

త్రయోదశ స్సర్గః – యజ్ఞశాలా ప్రవేశః

పునః ప్రాప్తే వసన్తే తు పూర్ణః సంవత్సరోఽభవత్
ప్రసవార్థం గతో యష్టుం హయమేధేన వీర్యవాన్ 1
అభివాద్య వసిష్ఠం చ న్యాయతః ప్రతిపూజ్య చ
అబ్రవీత్ ప్రశ్రితం వాక్యం ప్రసవార్థం ద్విజోత్తమమ్ 2
యజ్ఞో మే క్రియతాం బ్రహ్మన్ యథోక్తం మునిపుంగవ
యథా న విఘ్నః క్రియతే యజ్ఞాఽఙ్గేషు విధీయతామ్ 3
భవాన్ స్నిగ్ధః సుహృన్ మహ్యం గురుశ్చ పరమో మహాన్
వోఢవ్యో భవతా చైవ భారో యజ్ఞస్య చోద్యతః 4
తథేతి చ స రాజాన మబ్రవీత్ ద్విజ సత్తమః
కరిష్యే సర్వ మేవైత ద్భవతా యత్ సమర్థితమ్ 5
తతోఽబ్రవీద్ద్విజాన్ వృద్ధాన్ యజ్ఞకర్మసు నిష్ఠితాన్
స్థాపత్యే నిష్ఠితాం శ్చైవ వృద్ధాన్ పరమ ధార్మికాన్ 6
కర్మాన్తికాన్ శిల్పకారాన్ వర్ధకీన్ ఖనకానఽపి
గణకాన్ శిల్పినశ్చైవ తథైవ నటనర్తకాన్ 7
తథా శుచీన్ శాస్త్రవిదః పురుషాన్ సుబహుశ్రుతాన్
యజ్ఞకర్మ సమీహన్తాం భవన్తో రాజశాసనాత్ 8
ఇష్టకా బహుసాహస్రీ శీఘ్రమానీయతా మితి
ఔపకార్యాః క్రియన్తాం చ రాజ్ఞాం బహుగుణాన్వితాః 9
బ్రాహ్మణావసథా శ్చైవ కర్తవ్యాః శతశః శుభాః
భక్ష్యాఽన్నపానైర్బహుభిః సముపేతాః సునిష్ఠితాః 10
తథా పౌరజనస్యాఽపి కర్తవ్యా బహువిస్తరాః
ఆగతానాం సుదూరాచ్చ పార్థివానాం పృథక్ పృథక్ 11
వాజి వారణ శాలాశ్చ తథా శయ్యా గృహాణి చ
భటానాం మహదావాసా వైదేశికనివాసినాం 12
ఆవాసా బహుభక్ష్యా వై సర్వకామైరుపస్థితాః
పౌర జానపదస్యాఽపి జనస్య బహుశోభనమ్ 13
దాతవ్యమఽన్నం విధివత్ సత్కృత్య న తు లీలయా
సర్వే వర్ణా యథా పూజాం ప్రాప్నువన్తి సుసత్కృతాః 14

న చాఽవజ్ఞా ప్రయోక్తవ్యా కామక్రోధవశాదపి
యజ్ఞ కర్మసు యే వ్యగ్రాః పురుషాః శిల్పిన స్తథా 15
తేషామఽపి విశేషేణ పూజా కార్యా యథాక్రమమ్
యే స్యుః సంపూజితా స్సర్వే వసుభిర్భోజనేన చ 16
యథా సర్వం సువిహితం న కించిత్ పరిహీయతే
తథా భవన్తః కుర్వన్తు ప్రీతస్నిగ్ధేన చేతసా 17
తతః సర్వే సమాగమ్య వసిష్ఠ మిదమబ్రువన్
యథోక్తం తత్ కరిష్యామో న కించిత్ పరిహాస్యతే 18
తతః సుమన్త్ర మాహూయ వసిష్ఠో వాక్య మబ్రవీత్
నిమన్త్రయస్వ నృపతీన్ పృథివ్యాం యే చ ధార్మికాః 19
బ్రాహ్మణాన్ క్షత్రియాన్ వైశ్యాన్ శూద్రాం శ్చైవ సహస్రశః
సమానయస్వ సత్కృత్య సర్వదేశేషు మానవాన్ 20
మిథిలాధిపతిం శూరం జనకం సత్యవాదినమ్
నిష్ఠితం సర్వశాస్త్రేషు తథా వేదేషు నిష్ఠితమ్ 21
తమానయ మహాభాగం స్వయమేవ సుసత్కృతమ్
పూర్వ సంబన్ధినం జ్ఞాత్వా తతః పూర్వం బ్రవీమి తే 22
తథా కాశీపతిం స్నిగ్ధం సతతం ప్రియవాదినమ్
సద్వృత్తం దేవ సంకాశం స్వయమేవానయస్వ హ 23
తథా కేకయ రాజానం వృద్ధం పరమ ధార్మికమ్
శ్వశురం రాజసింహస్య సపుత్రం త్వమిహానయ 24
అఙ్గేశ్వరం మహాభాగం రోమపాదం సుసత్కృతమ్
వయస్యం రాజసింహస్య సమానయ యశస్వినమ్ 25
ప్రాచీనాన్ సిన్ధు సౌవీరాన్ సౌరాష్ట్రేయాంశ్చ పార్థివాన్
దాక్షిణాత్యాన్ నరేన్ద్రాంశ్చ సమస్తానానయస్వ హ 26
సన్తి స్నిగ్ధాశ్చ యే చాఽన్యే రాజానః పృథివీతలే
తానానయ యథా క్షిప్రం సానుగాన్ సహబాన్ధవాన్ 27
ఏతాన్ దూతై ర్మహాభాగై రానయస్వ నృపాజ్ఞయా
వసిష్ఠ వాక్యం తచ్ఛ్రుత్వా సుమన్త్ర స్త్వరిత స్తదా 28
వ్యాదిశత్ పురుషాం స్తత్ర రాజ్ఞామానయనే శుభాన్
స్వయమేవ హి ధర్మాత్మా ప్రయయౌ ముని శాసనాత్ 29

సుమన్త్ర స్త్వరితో భూత్వా సమానేతుం మహీక్షితః
తే చ కర్మాన్తికాః సర్వే వసిష్ఠాయ చ ధీమతే 30
సర్వం నివేదయన్తి స్మ యజ్ఞే యదుపకల్పితమ్
తతః ప్రీతో ద్విజశ్రేష్ఠ స్తాన్ సర్వానిదమబ్రవీత్ 31
అవజ్ఞయా న దాతవ్యం కస్యచిల్లీలయాఽపి వా
అవజ్ఞయా కృతం హన్యాద్దాతారం నాత్ర సంశయః 32
తతః కైశ్చి దఽహోరాత్రైరుపయాతా మహీక్షితః
బహూని రత్నాన్యాదాయ రాజ్ఞో దశరథస్య హ 33
తతో వసిష్ఠః సుప్రీతో రాజాన మిదమబ్రవీత్
ఉపయాతా నరవ్యాఘ్ర రాజాన స్తవ శాసనాత్ 34
మయా చ సత్కృతా స్సర్వే యథార్హం రాజసత్తమాః
యజ్ఞీయం చ కృతం రాజన్ పురుషైః సుసమాహితైః 35
నిర్యాతు చ భవాన్ యష్టుం యజ్ఞాయతనమఽన్తికాత్
సర్వకామై రుపహృతై రుపేతం వై సమన్తతః 36
ద్రష్టు మర్హసి రాజేంద్ర మనసేవ వినిర్మితం
తథా వసిష్ఠ వచనా దృశ్యశృఙ్గస్య చోభయోః 37
దివసే శుభ నక్షత్రే నిర్యాతో జగతీపతిః
తతో వసిష్ఠ ప్రముఖాః సర్వ ఏవ ద్విజోత్తమాః 38
ఋశ్యశృఙ్గం పురస్కృత్య యజ్ఞకర్మారభం స్తదా
యజ్ఞవాట గతా స్సర్వే యథాశాస్త్రం యథావిధి 39
శ్రీమాంశ్చ సహ పత్నీభీ రాజా దీక్షా ముపావిశత్||

<u>చతుర్దశ స్సర్గః – అశ్వమేధః</u>

అథ సంవత్సరే పూర్ణే తస్మిన్ ప్రాప్తే తురఙ్గమే
సరయ్వాశ్చోత్తరే తీరే రాజ్ఞో యజ్ఞోఽభ్యవర్తత 1
ఋశ్యశృఙ్గం పురస్కృత్య కర్మ చక్రు ర్ద్విజర్షభాః
అశ్వమేధే మహాయజ్ఞే రాజ్ఞ స్తస్య సుమహాత్మనః 2
కర్మ కుర్వన్తి విధివద్యాజకా వేదపారగాః
యథావిధి యథాన్యాయం పరిక్రామన్తి శాస్త్రతః 3
ప్రవర్గ్యం శాస్త్రతః కృత్వా తథైవోపసదం ద్విజాః
చక్రుశ్చ విధివత్ సర్వమధికం కర్మ శాస్త్రతః 4

అభిపూజ్య తతో హృష్టాః సర్వే చక్రుర్యథావిధి
ప్రాతః సవన పూర్వాణి కర్మాణి మునిపుంగవాః 5
ఐంద్రశ్చ విధివద్దత్తో రాజా చాభిష్టుతోఽనఘః
మాధ్యందినం చ సవనం ప్రావర్తత యథాక్రమం 6
తృతీయ సవనం చైవ రాజ్ఞోఽస్య సుమహాత్మనః
చక్రు స్తే శాస్త్రతో దృష్ట్వా కర్మాణి మునిపుంగవాః 7
ఆహ్వాయాం చక్రిరే తత్ర శక్రాదీన్ విబుధోత్తమాన్
ఋశ్యశృంగాదయో మంత్రైః శిక్షాఽక్షర సమన్వితైః 8
గీతిభి ర్మధురైః స్నిగ్ధై ర్మంత్రాహ్వానై ర్యథార్హతః
హోతారో దదురావాహ్య హవిర్భాగాన్ దివౌకసాం 9
న చాహుత మభూత్ తత్ర స్ఖలితం వాఽపి కించన
దృశ్యతే బ్రహ్మవ త్సర్వం క్షేమయుక్తం హి చక్రిరే 10
న తేష్వహస్సు శ్రాన్తో వా క్షుధితో వాపి దృశ్యతే
నావిద్వాన్ బ్రాహ్మణ స్తత్ర నాశతానుచర స్తథా 11
బ్రాహ్మణా భుఞ్జతే నిత్యం నాథవన్తశ్చ భుఞ్జతే
తాపసా భుఞ్జతే చాఽపి శ్రమణా భుఞ్జతే తథా 12
వృద్ధాశ్చ వ్యాధితాశ్చైవ స్త్రియో బాలా స్తథైవ చ
అనిశం భుఞ్జమానానాం న తృప్తి రుపజాయతే 13
దీయతాం దీయతామన్నం వాసాంసి వివిధాని చ
ఇతి సంచోదితా స్తత్ర తథా చక్రురనేకశః 14
అన్నకూటాశ్చ బహవో దృశ్యన్తే పర్వతోపమాః
దివసే దివసే తత్ర సిద్ధస్య విధివత్ తదా 15
నానాదేశాదఽనుప్రాప్తాః పురుషాః స్త్రీగణా స్తదా
అన్నపానైః సువిహితా స్తస్మిన్ యజ్ఞే మహాత్మనః 16
అన్నం హి విధివత్ స్వాదు ప్రశంసన్తి ద్విజర్షభాః
అహో తృప్తాః స్మ భద్రం తే ఇతి శుశ్రావ రాఘవః 17
స్వలంకృతాశ్చ పురుషా బ్రాహ్మణాన్ పర్యవేషయన్
ఉపాసతే చ తానఽన్యే సుమృష్ట మణికుణ్డలాః 18
కర్మాఽన్తరే తదా విప్రా హేతువాదాన్ బహూనపి
ప్రాహుః స్మ వాగ్మినో ధీరాః పరస్పర జిగీషయా 19

దివసే దివసే తత్ర సంస్తరే కుశలా ద్విజాః
సర్వ కర్మాణి చక్రుస్తే యథా శాస్త్రం ప్రచోదితాః 20
నాషడఙ్గవిదత్రాసీ న్నావ్రతో నాబహు శ్రుతః
సదస్యా స్తస్య వై రాజ్ఞో నావాద కుశలా ద్విజాః 21
ప్రాప్తే యూపోచ్ఛ్రయే తస్మిన్ షడ్బైల్వాః ఖాదిరా స్తథా
తావన్తో బిల్వ సహితాః పర్ణినశ్చ తథాఽపరే 22
శ్లేష్మాతక మయ స్త్వేకో దేవదారు మయ స్తథా
ద్వావేవ విహితౌ తత్ర బాహువ్యస్త పరిగ్రహౌ 23
కారితాః సర్వ ఏవైతే శాస్త్రజ్ఞై ర్యజ్ఞ కోవిదైః
శోభార్థం తస్య యజ్ఞస్య కాఞ్చనాలంకృతా భవన్ 24
ఏక వింశతి యూపాస్త ఏక వింశత్యరత్నయః
వాసోభి రేకవింశద్భి రేకైకం సమలంకృతాః 25
విన్యస్తా విధివ త్సర్వే శిల్పిభిః సుకృతా దృఢాః
అష్టాశ్రయః సర్వ ఏవ శ్లక్ష్ణరూప సమన్వితాః 26
ఆచ్ఛాదితా స్తే వాసోభిః పుష్పై ర్గన్ధైశ్చ భూషితాః
సప్తర్షయో దీప్తిమన్తో విరాజన్తే యథా దివి 27
ఇష్టకాశ్చ యథాన్యాయం కారితాశ్చ ప్రమాణతః
చితోఽగ్ని ర్బ్రాహ్మణై స్తత్ర కుశలైః శుల్బకర్మణి 28
స చిత్యో రాజసింహస్య సంచితః కుశలైర్ద్విజైః
గరుడో రుక్మపక్షో వై త్రిగుణోఽష్టాదశాత్మకః 29
నియుక్తా స్తత్ర పశవ స్తత్తదుద్దిశ్య దైవతమ్
ఉరగాః పక్షిణశ్చైవ యథా శాస్త్రం ప్రచోదితాః 30
శామిత్రేతు హయ స్తత్ర తథా జలచరాశ్చ యే
ఋుత్విగ్భిః సర్వ మేవైతన్నియుక్తం శాస్త్రత స్తదా 31
పశూనాం త్రిశతం తత్ర యూపేషు నియతం తదా
అశ్వరత్నోత్తమం తస్యరాజ్ఞో దశరథస్య చ 32
కౌసల్యా తం హయం తత్ర పరిచర్య సమన్తతః
కృపాణై ర్విశశాసైనం త్రిభిః పరమయా ముదా 33
పతత్రిణా తదా సార్ధం సుస్థితేన చ చేతసా
అవస ద్రజనీ మేకాం కౌసల్యా ధర్మకామ్యయా 34

హోతాఽధ్వర్యు స్తథోద్గాతా హయేన సమయోజయన్
మహిష్యా పరివృక్త్యా చ వావాతామపరాం తథా 35
పతత్రిణ స్తస్య వపా ముద్ధృత్య నియతేన్ద్రియః
ఋత్విక్ పరమ సంపన్నః శ్రపయామాస శాస్త్రతః 36
ధూమగన్ధం వపాయాస్తు జిఘ్రతి స్మ నరాధిపః
యథాకాలం యథాన్యాయం నిర్ణుదన్ పాపమాత్మనః 37
హయస్య యాని చాఽఙ్గాని తాని సర్వాణి భూసురాః
అగ్నౌ ప్రాస్యన్తి విధివత్ సమస్తాః షోడశర్త్విజః 38
ప్లక్ష శాఖాసు యజ్ఞానా మఽన్యేషాం క్రియతే హవిః
అశ్వమేధస్య యజ్ఞస్య వైతసో భాగ ఇష్యతే 39
త్ర్యహోఽశ్వమేధః సంఖ్యాతః కల్పసూత్రేణ బ్రాహ్మణైః
చతుష్టోమమఽహ స్తస్య ప్రథమం పరికల్పితమ్ 40
ఉక్థ్యం ద్వితీయం సంఖ్యాతమఽతిరాత్రం తథో త్తరమ్
కారితా స్తత్ర బహవో విహితాః శాస్త్ర దర్శనాత్ 41
జ్యోతిష్టోమాయుషీ చైవమఽతిరాత్రౌ చ నిర్మితౌ
అభిజి ద్విశ్వజి చ్చైవ సప్తోర్యామో మహాక్రతుః 42
ప్రాచీం హోత్రే దదౌ రాజా దిశం స్వకుల వర్ధనః
అధ్వర్యవే ప్రతీచీం తు బ్రహ్మణే దక్షిణాం దిశమ్ 43
ఉద్గాత్రే చ తథోదీచీం దక్షిణైషా వినిర్మితా
అశ్వమేధే మహాయజ్ఞే స్వయమ్భు విహితే పురా 44
క్రతుం సమాప్య తు తదా న్యాయతః పురుషర్షభః
ఋత్విగ్భ్యో హి దదౌ రాజా ధరాం తాం కులవర్ధనః 45
ఋత్విజ స్త్వఽబ్రువన్ సర్వే రాజానం గతకల్మషమ్
భవానేవ మహీం కృత్స్నా మేకో రక్షితుమర్హతి 46
న భూమ్యా కార్యమఽస్మాకం న హి శక్తాః స్మ పాలనే
రతాః స్వాధ్యాయ కరణే వయం నిత్యం హి భూమిప 47
నిష్క్రయం కించిదే వేహ ప్రయచ్ఛతు భవానితి
మణిరత్నం సువర్ణం వా గావో యద్వా సముద్యతం 48
తత్ ప్రయచ్ఛ నరశ్రేష్ఠ ధరణ్యా న ప్రయోజనం
ఏవముక్తో నరపతి ర్బ్రాహ్మణై ర్వేదపారగైః 49

గవాం శతసహస్రాణి దశ తేభ్యో దదౌ నృపః
దశ కోటీః సువర్ణస్య రజతస్య చతుర్గుణమ్ 50
ఋత్విజస్తు తతః సర్వే ప్రదదుః సహితా వసు
ఋశ్యశృఙ్గాయ మునయే వసిష్ఠాయ చ ధీమతే 51
తత స్తే న్యాయతః కృత్వా ప్రవిభాగం ద్విజోత్తమాః
సుప్రీత మనసః సర్వే ప్రత్యూచుః ముదితా భృశమ్ 52
తతః ప్రసర్పకేభ్యస్తు హిరణ్యం సుసమాహితః
జామ్బూనదం కోటి సంఖ్యం బ్రాహ్మణేభ్యో దదౌ నృపః 53
దరిద్రాయ ద్విజాయాఽథ హస్తాభరణ ముత్తమం
కస్మైచిద్యాచమానాయ దదౌ రాఘవనందనః 54
తతః ప్రీతేషు నృపతి ర్ద్విజేషు ద్విజ వత్సలః
ప్రణామ మకరో త్తేషాం హర్ష పర్యాకులేక్షణః 55
తస్యాసిషోఽథ విధివ ద్బ్రాహ్మణైః సముదాహృతాః
ఉదారస్య నృవీరస్య ధరణ్యాం ప్రణతస్య చ 56
తతః ప్రీతమనా రాజా ప్రాప్య యజ్ఞ మనుత్తమమ్
పాపాఽపహం స్వర్నయనం దుస్తరం పార్థివర్షభైః 57
తతోఽబ్రవీ దృశ్యశృఙ్గం రాజా దశరథ స్తదా
కులస్య వర్ధనం త్వం తు కర్తుమర్హసి సువ్రత 58
తథేతి చ స రాజాన మువాచ ద్విజ సత్తమః
భవిష్యన్తి సుతా రాజంశ్చత్వార స్తే కులోద్వహాః 59

పంచదశ స్సర్గః – రావణ వధోపాయః

మేధావీ తు తతో ధ్యాత్వా స కించి దిదముత్తరమ్
లబ్ధ సంజ్ఞ స్తత స్తం తు వేదజ్ఞో నృప మబ్రవీత్ 1
ఇష్టిం తేఽహం కరిష్యామి పుత్రీయాం పుత్ర కారణాత్
అథర్వ శిరసి ప్రోక్తై ర్మన్త్రైః సిద్ధాం విధానతః 2
తతః ప్రాక్రమ దిష్టిం తాం పుత్రీయాం పుత్ర కారణాత్
జుహావ చాఽగ్నౌ తేజస్వీ మన్త్ర దృష్టేన కర్మణా 3
తతో దేవాః సగన్ధర్వాః సిద్ధాశ్చ పరమర్షయః
భాగ ప్రతిగ్రహాఽర్థం వై సమవేతా యథావిధి 4
సమేత్య యథాన్యాయం తస్మిన్ సదసి దేవతాః

అబ్రువంల్లోక కర్తారం బ్రహ్మాణం వచనం మహత్ 5
భగవం స్త్వత్ప్రసాదేన రావణో నామ రాక్షసః
సర్వా న్నో బాధతే వీర్యా చ్ఛాసితుం తం న శక్నుమః 6
త్వయా తస్మై వరో దత్తః ప్రీతేన భగవన్ పురా
మానయన్తశ్చ తం నిత్యం సర్వం తస్య క్షమామహే 7
ఉద్వేజయతి లోకాం స్త్రీనుచ్ఛ్రితాన్ ద్వేష్టి దుర్మతిః
శక్రం త్రిదశరాజానం ప్రధర్షయితు మిచ్ఛతి 8
ఋషీన్ యక్షాన్ సగన్ధర్వానఽసురాన్ బ్రాహ్మణాం స్తథా
అతిక్రామతి దుర్ధర్షో వరదానేన మోహితః 9
నైనం సూర్యః ప్రతపతి పార్శ్వే వాతి న మారుతః
చలోర్మిమాలీ తం దృష్ట్వా సముద్రోఽపి న కమ్పతే 10
సుమహ న్నో భయం తస్మా ద్రాక్షసా ద్ఘోరదర్శనాత్
వధార్థం తస్య భగవన్నుపాయం కర్తు మర్హసి 11
ఏవముక్తః సురైః సర్వై శ్చిన్తయిత్వా తతోఽబ్రవీత్
హన్తాఽయం విదిత స్తస్య వధోపాయో దురాత్మనః 12
తేన గన్ధర్వ యక్షాణాం దేవ దానవ రక్షసామ్
అవధ్యోఽస్మీతి వాగుక్తా తథేత్యుక్తం చ తన్ మయా 13
నాకీర్తయ దవజ్ఞానా త్తద్రక్షో మానుషాం స్తదా
తస్మాత్ స మానుషాద్వధ్యో మృత్యుర్నాన్యోస్య విద్యతే 14
ఏత చ్ఛ్రుత్వా ప్రియం వాక్యం బ్రహ్మణా సముదాహృతమ్
దేవా మహర్షయః సర్వే ప్రహృష్టా స్తేఽభవం స్తదా 15
ఏతస్మిన్నన్తరే విష్ణు రుపయాతో మహాద్యుతిః
శంఖ చక్ర గదాపాణిః పీతావాసా జగత్పతిః 16
బ్రహ్మణా చ సమాగమ్య తత్ర తస్థౌ సమాహితః
తమబ్రువన్ సురాః సర్వే సమభిష్టూయ సన్నతాః 17
త్వాం నియోక్ష్యామహే విష్ణో లోకానాం హితకామ్యయా
రాజ్ఞో దశరథస్య త్వ మయోధ్యాధిపతేః ప్రభోః 18
ధర్మజ్ఞస్య వదాన్యస్య మహర్షి సమ తేజసః
తస్య భార్యాసు తిసృషు హ్రీ శ్రీ కీర్త్యుపమాసు చ 19
విష్ణో పుత్రత్వమాగచ్ఛ కృత్వాత్మానం చతుర్విధమ్

తత్ర త్వం మానుషో భూత్వా ప్రవృద్ధం లోక కణ్టకమ్ 20
అవధ్యం దైవతై ర్విష్ణో సమరే జహి రావణమ్
స హి దేవాన్ సగన్ధర్వాన్ సిద్ధాంశ్చ ముని సత్తమాన్ 21
రాక్షసో రావణో మూర్ఖో వీర్యోత్సేకేన బాధతే
ఋషయస్తు తత స్తేన గంధర్వాఽప్సరస స్తథా 22
క్రీడంతో నందన వనే క్రూరేణ కిల హింసితాః
వధార్థం వయమాయాతా స్తస్య వై మునిభి స్సహ 23
సిద్ధ గంధర్వ యక్షాశ్చ తత స్త్వాం శరణం గతాః
త్వం గతిః పరమా దేవ సర్వేషాం నః పరంతప 24
వధాయ దేవశత్రూణాం నృణాం లోకే మనః కురు
ఏవముక్తస్తు దేవేశో విష్ణు స్త్రిదశపుంగవః 25
పితామహ పురోగాం స్తాన్ సర్వలోక నమస్కృతః
అబ్రవీత్ త్రిదశాన్ సర్వాన్ సమేతాన్ ధర్మసంహితాన్ 26
భయం త్యజత భద్రం వో హితార్థం యుధి రావణం
సపుత్ర పౌత్రం సామాత్యం సమిత్ర జ్ఞాతి బాంధవం 27
హత్వా క్రూరం దురాత్మానం దేవర్షీణాం భయావహం
దశవర్ష సహస్రాణి దశవర్ష శతాని చ 28
వత్స్యామి మానుషే లోకే పాలయన్ పృథివీమిమాం
ఏవం దత్వా వరం దేవో దేవానాం విష్ణురాత్మవాన్ 29
మానుష్యే చిన్తయామాస జన్మభూమిమఽథాత్మనః
తతః పద్మపలాశాక్షః కృత్వాత్మానం చతుర్విధం 30
పితరం రోచయామాస తదా దశరథం నృపం
తతో దేవార్షిగంధర్వాః సరుద్రాః సాప్సరోగణాః 31
స్తుతిభి ర్దివ్యరూపాభి స్తుష్టువు ర్మధుసూదనం||
తముద్ధతం రావణ ముగ్రతేజసం
ప్రవృద్ధ దర్పం త్రిదశేశ్వర ద్విషమ్
విరావణం సాధు తపస్వి కణ్టకం
తపస్వినాముద్ధర తం భయావహమ్ 32
తమేవ హత్వా సబలం సబాన్ధవం
విరావణం రావణ ముగ్రపౌరుషం

స్వర్లోక మాగచ్ఛ గతజ్వర శ్చిరం
సురేంద్ర గుప్తం గతదోష కల్మషం 33

షోడశ స్సర్గః – పాయసోత్పత్తిః

తతో నారాయణో విష్ణు ర్నియుక్తః సుర సత్తమైః
జానన్న ఽపి సురా నేవం శ్లక్ష్ణం వచన మబ్రవీత్ 1
ఉపాయః కో వధే తస్య రాక్షసాధిపతేః సురాః
యమఽహం తం సమాస్థాయ నిహన్యామ్ ఋషి కణ్టకమ్ 2
ఏవముక్తాః సురాః సర్వే ప్రత్యూచు ర్విష్ణు మవ్యయమ్
మానుషం తనుమాస్థాయ రావణం జహి సంయుగే 3
స హి తేపే తప స్తీవ్రం దీర్ఘ కాలమరిందమ
యేన తుష్టోఽభవత్ బ్రహ్మా లోకకృల్లోక పూర్వజః 4
సంతుష్టః ప్రదదౌ తస్మై రాక్షసాయ వరం ప్రభుః
నానావిధేభ్యో భూతేభ్యో భయం నాఽన్యత్ర మానుషాత్ 5
అవజ్ఞాతాః పురా తేన వరదానే హి మానవాః
ఏవం పితామహా త్తస్మా ద్వరం ప్రాప్య స గర్వితః 6
ఉత్సాదయతి లోకాం స్త్రీన్ స్త్రియశ్చాప్యపకర్షతి
తస్మాత్ తస్య వధో దృష్టో మానుషేభ్యః పరంతప 7
ఇత్యేతద్వచనం శ్రుత్వా సురాణాం విష్ణురాత్మవాన్
పితరం రోచయామాస తదా దశరథం నృపమ్ 8
స చాఽప్యపుత్రో నృపతి స్తస్మిన్ కాలే మహాద్యుతిః
అయజత్ పుత్రియా మిష్టిం పుత్రేప్సురరిసూదనః 9
స కృత్వా నిశ్చయం విష్ణురామంత్ర్య చ పితామహం
అంతర్ధానం గతో దేవైః పూజ్యమానో మహర్షిభిః 10
తతో వై యజమానస్య పావకాదఽతుల ప్రభమ్
ప్రాదుర్భూతం మహద్భూతం మహావీర్యం మహాబలమ్ 11
కృష్ణం రక్తాఽమ్బరధరం రక్తాస్యం దున్దుభి స్వనమ్
స్నిగ్ధ హర్యృక్ష తనుజ శ్మశ్రు ప్రవర మూర్ధజమ్ 12
శుభ లక్షణ సంపన్నం దివ్యాభరణ భూషితమ్
శైల శృఙ్గ సముత్సేధం దృప్త శార్దూల విక్రమమ్ 13
దివాకర సమాకారం దీప్తాఽనల శిఖోపమమ్

తప్తజామ్బూనదమయీం రాజతాన్త పరిచ్ఛదామ్ 14
దివ్యపాయస సంపూర్ణాం పాత్రీం పత్నీ మివ ప్రియామ్
ప్రగృహ్య విపులాం దోర్భ్యాం స్వయం మాయామయీ మివ15
సమవేక్ష్యాఽబ్రవీ ద్వాక్య మిదం దశరథం నృపమ్
ప్రాజాపత్యం నరం విద్ధి మామిహాభ్యాగతం నృప 16
తతః పరం తదా రాజా ప్రత్యువాచ కృతాఞ్జలిః
భగవన్ స్వాగతం తేఽస్తు కిమహం కరవాణి తే 17
అథో పునరిదం వాక్యం ప్రాజాపత్యో నరోఽబ్రవీత్
రాజన్నర్చయతా దేవానద్య ప్రాప్త మిదం త్వయా 18
ఇదం తు నృపశార్దూల పాయసం దేవ నిర్మితమ్
ప్రజాకరం గృహాణ త్వం ధన్యమారోగ్య వర్ధనమ్ 19
భార్యాణా మఽనురూపాణా మఽశ్నీతేతి ప్రయచ్ఛ వై
తాసు త్వం ప్రాప్స్యసే పుత్రాన్ యదర్థం యజసే నృప 20
తథేతి నృపతిః ప్రీతః శిరసా ప్రతిగృహ్య తామ్
పాత్రీం దేవాఽన్నసంపూర్ణాం దేవదత్తాం హిరణ్మయీమ్ 21
అభివాద్య చ తదద్భుత మద్భుతం ప్రియ దర్శనమ్
ముదా పరమయా యుక్త శ్చకారాఽభిప్రదక్షిణమ్ 22
తతో దశరథః ప్రాప్య పాయసం దేవనిర్మితమ్
బభూవ పరమ ప్రీతః ప్రాప్య విత్తమివాఽధనః 23
తత స్తదద్భుత ప్రఖ్యం భూతం పరమ భాస్వరమ్
సంవర్తయిత్వా తత్ కర్మ తత్రై వాన్తరధీయత 24
హర్షరశ్మిభిరుద్యోతం తస్యాఽన్తఃపుర మాబభౌ
సోఽన్తఃపురం ప్రవిశ్యైవ కౌసల్యా మిదమబ్రవీత్ 25
పాయసం ప్రతిగృహ్ణీష్వ పుత్రీయ మిదమాత్మనః
కౌసల్యాయై నరపతిః పాయసాఽర్ధం దదౌ తదా 26
అర్ధాదర్ధం దదౌ చాఽపి సుమిత్రాయై నరాధిపః
కైకేయ్యై చాఽవశిష్టార్ధం దదౌ పుత్రార్థ కారణాత్ 27
ప్రదదౌ చాఽవశిష్టార్ధం పాయసస్యాఽమృతోపమమ్
అనుచిన్త్య సుమిత్రాయై పునరేవ మహీపతిః 28
ఏవం తాసాం దదౌ రాజా భార్యాణాం పాయసం పృథక్

తాస్త్వేతత్ పాయసం ప్రాప్య నరేన్ద్రస్యోత్తమాః స్త్రియః 29
సమ్మానం మేనిరే సర్వాః ప్రహర్షోదిత చేతసః||
తతస్తు తాః ప్రాశ్య తదుత్తమ స్త్రియో
మహీపతే రుత్తమ పాయసం పృథక్
హుతాశనాదిత్య సమాన తేజసో
అచిరేణ గర్భాన్ ప్రతిపేదిరే తదా 30
తతస్తు రాజా ప్రసమీక్ష్య తాః స్త్రియః
ప్రరూఢ గర్భాః ప్రతిలబ్ధ మానసః
బభూవ హృష్ట స్త్రిదివే యథా హరిః
సురేంద్ర సిద్ధర్షిగణాఽభిపూజితః 31

<u>సప్తదశ స్సర్గః – ఋక్షవానరోత్పత్తిః</u>

పుత్రత్వం తు గతే విష్ణౌ రాజ్ఞ స్తస్య మహాత్మనః
ఉవాచ దేవతాః సర్వాః స్వయమ్భూర్భగవా నిదమ్ 1
సత్యసంధస్య వీరస్య సర్వేషాం నో హితైషిణః
విష్ణోః సహాయాన్ బలినః సృజధ్వం కామరూపిణః 2
మాయావిదశ్చ శూరాంశ్చ వాయువేగ సమాం జవే
నయజ్ఞాన్ బుద్ధి సంపన్నాన్ విష్ణుతుల్య పరాక్రమాన్ 3
అసంహార్యా నుపాయజ్ఞాన్ సింహ సంహననాఽన్వితాన్
సర్వాఽస్త్ర గుణ సంపన్నానఽమృత ప్రాశనా నివ 4
అప్సరస్సు చ ముఖ్యాసు గన్ధర్వీణాం తనూషు చ
కిన్నరీణాం చ గాత్రేషు వానరీణాం తనూషు చ 5
యక్ష పన్నగ కన్యాసు ఋక్ష విద్యాధరీషు చ
సృజధ్వం హరిరూపేణ పుత్రాం స్తుల్య పరాక్రమాన్ 6
పూర్వమేవ మయా సృష్టో జామ్బవాన్ ఋక్షపున్గవః
జ్రుమ్భమాణస్య సహసా మమ వక్త్రాదజాయత 7
తే తథోక్తా భగవతా తత్ ప్రతిశ్రుత్య శాసనమ్
జనయామాసురేవం తే పుత్రాన్ వానరరూపిణః 8
ఋషయశ్చ మహాత్మానః సిద్ధ విద్యాధరోరగాః
చారణాశ్చ సుతాన్ వీరాన్ ససృజు ర్వనచారిణః 9
వానరేంద్రం మహేన్ద్రాభ మిన్ద్రో వాలిన మాత్మజం

సుగ్రీవం జనయామాస తపన స్తపతాం వరః 10
బృహస్పతి స్త్వఽజనయత్ తారం నామ మహాహరిం
సర్వవానర ముఖ్యానాం బుద్ధిమంత మఽనుత్తమం 11
ధనదస్య సుతః శ్రీమాన్ వానరో గంధమాదనః
విశ్వకర్మాత్వజనయ న్నలం నామ మహాహరిం 12
పావకస్య సుతః శ్రీమాన్ నీలోఽగ్ని సదృశ ప్రభః
తేజసా యశసా వీర్యాదత్యరిచ్యత వీర్యవాన్ 13
రూప ద్రవిణ సంపన్నావశ్వినౌ రూపసమ్మతౌ
మైన్దం చ ద్వివిదం చైవ జనయామాసతుః స్వయం 14
వరుణో జనయామాస సుషేణం వానరర్షభమ్
శరభం జనయామాస పర్జన్యస్తు మహాబలం 15
మారుతస్యాత్మజః శ్రీమాన్ హనుమాన్నామ వానరః
వజ్రసంహననో పేతో వైనతేయ సమో జవే 16
సర్వవానర ముఖ్యేషు బుద్ధిమాన్ బలవానపి
తే సృష్టా బహుసాహస్రా దశగ్రీవ వధే రతాః 17
అప్రమేయ బలా వీరా విక్రాన్తాః కామరూపిణః
తే గజాచల సంకాశా వపుష్మన్తో మహాబలాః 18
ఋక్షవానర గోపుచ్ఛాః క్షిప్రమేవాఽభిజజ్ఞిరే
యస్య దేవస్య యద్రూపం వేషో యశ్చపరాక్రమః 19
అజాయత సమం తేన తస్య తస్య పృథక్ పృథక్
గోలాఙ్గూలీషు చోత్పన్నాః కేచిత్ సమ్మత విక్రమాః 20
ఋక్షీషు చ తథా జాతా వానరాః కిన్నరీషు చ
దేవా మహర్షి గంధర్వా స్తార్క్ష్యా యక్షా యశస్వినః 21
నాగాః కింపురుషా శ్చైవ సిద్ధ విద్యాధరోరగాః
బహవో జనయామాసు ర్హృష్టా స్తత్ర సహస్రశః 22
చారణాశ్చ సుతాన్ వీరాన్ ససృజుర్వనచారిణః
వానరాన్ సుమహా కాయాన్ సర్వాన్వై వనచారిణః 23
అప్సరస్సు చ ముఖ్యాసు తథా విద్యాధరీషు చ
నాగకన్యాసు చ తథా గన్ధర్వీణాం తనూషు చ 24
కామరూప బలోపేతా యథాకామం విచారిణః

సింహ శార్దూల సదృశా దర్పేణ చ బలేన చ 25
శిలా ప్రహరణాః సర్వే సర్వే పాదప యోధినః
నఖ దంష్ట్రాయుధాః సర్వే సర్వే సర్వాఽస్త్ర కోవిదాః 26
విచాలయేయుః శైలేన్ద్రాన్ భేదయేయుః స్థిరాన్ ద్రుమాన్
క్షోభయేయుశ్చ వేగేన సముద్రం సరితాంపతిమ్ 27
దారయేయుః క్షితిం పద్భ్యా మాప్లవేయు ర్మహార్ణవమ్
నభఃస్థలం విశేయుశ్చ గృహ్ణీయురపి తోయదాన్ 28
గృహ్ణీయురపి మాతఙ్గాన్ మత్తాన్ ప్రవ్రజతోవనే
నర్దమానాశ్చ నాదేన పాతయేయు ర్విహంగమాన్ 29
ఈదృశానాం ప్రసూతాని హరీణాం కామరూపిణామ్
శతం శత సహస్రాణి యూథపానాం మహాత్మనామ్ 30
తే ప్రధానేషు యూథేషు హరీణాం హరియూథపాః
బభూవు ర్యూథపశ్రేష్ఠా వీరాంశ్చాఽజనయన్ హరీన్ 31
అన్యే ఋక్షవతః ప్రస్థానుపతస్థుః సహస్రశః
అన్యే నానావిధాన్ శైలాన్ భేజిరే కాననాని చ 32
సూర్యపుత్రం చ సుగ్రీవం శక్రపుత్రం చ వాలినమ్
భ్రాతరావుపతస్థు స్తే సర్వే చ హరియూథపాః 33
నలం నీలం హనూమంత మఽన్యాంశ్చ హరియూథపాన్
తే తార్క్ష్య బలసంపన్నాః సర్వే యుద్ధ విశారదాః 34
విచరన్తోఽర్దయన్ దర్పాత్ సింహ వ్యాఘ్ర మహోరగాన్
తాంశ్చ సర్వాన్ మహాబాహు ర్వాలీ విపుల విక్రమః 35
జుగోప భుజవీర్యేణ ఋక్ష గోపుచ్ఛ వానరాన్
తైరియం పృథివీ శూరైః స పర్వత వనార్ణవా 36
కీర్ణా వివిధ సంస్థానై ర్నానా వ్యంజన లక్షణైః||
తైర్మేఘ బృన్దాఽచల కూటకల్పైః
మహాబలై ర్వానర యూథపాలైః
బభూవ భూర్భీమ శరీర రూపైః
సమావృతా రామ సహాయ హేతోః 37

<u>అష్టాదశ స్సర్గః -- శ్రీ రామాద్యవతారః</u>

నిర్వృత్తే తు క్రతౌ తస్మిన్ హయమేధే మహాత్మనః

ప్రతిగృహ్య సురా భాగాన్ ప్రతిజగ్ము ర్యథాగతమ్ 1
సమాప్త దీక్షా నియమః పత్నీగణ సమన్వితః
ప్రవివేశ పురీం రాజా సభృత్య బల వాహనః 2
యథాఽర్హం పూజితా స్తేన రాజ్ఞా వై పృథివీశ్వరాః
ముదితాః ప్రయయు ర్దేశాన్ ప్రణమ్య మునిపుంగవమ్ 3
శ్రీమతాం గచ్ఛతాం తేషాం స్వపురాణి పురాత్తతః
బలాని రాజ్ఞాం శుభ్రాణి ప్రహృష్టాని చకాశిరే 4
గతేషు పృథివీశేషు రాజా దశరథ స్తథా
ప్రవివేశ పురీం శ్రీమాన్ పురస్కృత్య ద్విజోత్తమాన్ 5
శాన్తయా ప్రయయౌ సార్ధమ్ ఋష్యశృఙ్గః సుపూజితః
అన్వీయమానో రాజ్ఞాఽథ సాఽనుయాత్రేణ ధీమతా 6
ఏవం విసృజ్య తాన్ సర్వాన్ రాజా సంపూర్ణ మానసః
ఉవాస సుఖిత స్తత్ర పుత్రోత్పత్తిం విచిన్తయన్ 7
తతో యజ్ఞే సమాప్తేతు ఋతూనాం షట్ సమత్యయుః
తతశ్చ ద్వాదశే మాసే చైత్రే నావమికే తిథౌ 8
నక్షత్రేఽదితి దైవత్యే స్వోచ్చసంస్థేషు పంచసు
గ్రహేషు కర్కటే లగ్నే వాక్పతా విందునా సహ 9
ప్రోద్యమానే జగన్నాథం సర్వలోక నమస్కృతం
కౌసల్యాఽజనయ ద్రామం సర్వలక్షణ సంయుతమ్ 10
విష్ణోరఽర్ధం మహాభాగం పుత్ర మైక్ష్వాక వర్ధనం
కౌసల్యా శుశుభే తేన పుత్రేణామిత తేజసా 11
యథా వరేణ దేవానామఽదితి ర్వజ్రపాణినా
భరతో నామ కైకేయ్యాం జజ్ఞే సత్యపరాక్రమః 12
సాక్షా ద్విష్ణో శ్చతుర్భాగః సర్వైః సముదితో గుణైః
అథ లక్ష్మణ శత్రుఘ్నౌ సుమిత్రాఽజనయత్ సుతౌ 13
సర్వాఽస్త్ర కుశలౌ వీరౌ విష్ణోరఽర్ధసమన్వితౌ
పుష్యే జాతస్తు భరతో మీన లగ్నే ప్రసన్నధీః 14
సార్పే జాతౌతు సౌమిత్రీ కులీరేఽభ్యుదితే రవౌ
రాజ్ఞః పుత్రా మహాత్మాన శ్చత్వారో జజ్ఞిరే పృథక్ 15
గుణవన్తోఽనురూపాశ్చ రుచ్యా ప్రోష్ఠపదోపమాః

జగుః కలం చ గంధర్వా ననృతుశ్చాఽప్సరోగణాః 16
దేవదున్దుభయో నేదుః పుష్పవృష్టిశ్చ ఖాచ్చ్యుతా
ఉత్సవశ్చ మహానాసీదయోధ్యాయాం జనాకులః 17
రథ్యాశ్చ జనసంబాధా నట నర్తక సంకులాః
గాయనైశ్చ విరావిణ్యో వాదనైశ్చ తథాపరైః 18
విరేజు ర్విపులా స్తత్ర సర్వరత్న సమన్వితాః
ప్రదేయాంశ్చ దదౌ రాజా సూత మాగధ వందినాం 19
బ్రాహ్మణేభ్యో దదౌ విత్తం గో ధనాని సహస్రశః
అతీత్యైకాదశాఽహంతు నామకర్మ తథాఽకరోత్ 20
జ్యేష్ఠం రామం మహాత్మానం భరతం కైకయీ సుతమ్
సౌమిత్రిం లక్ష్మణమితి శత్రుఘ్న మపరం తథా 21
వసిష్ఠః పరమ ప్రీతో నామాని కృతవాం స్తదా
బ్రాహ్మణాన్ భోజయామాస పౌరాన్ జానపదానపి 22
అదదా ద్బ్రాహ్మణానాం చ రత్నౌఘమఽమితం బహు
తేషాం జన్మ క్రియాదీని సర్వకర్మాణ్యఽకారయత్ 23
తేషాం కేతురివ జ్యేష్ఠో రామో రతికరః పితుః
బభూవ భూయో భూతానాం స్వయమ్భూరివ సమ్మతః 24
సర్వే వేదవిదః శూరాః సర్వే లోకహితే రతాః
సర్వే జ్ఞానోప సంపన్నాః సర్వే సముదితా గుణైః 25
తేషామపి మహాతేజా రామః సత్య పరాక్రమః
ఇష్ట స్సర్వస్య లోకస్య శశాంక ఇవ నిర్మలః 26
గజ స్కంధేఽశ్వ పృష్ఠే చ రథచర్యాసు సమ్మతః
ధనుర్వేదే చ నిరతః పితృ శుశ్రూషణే రతః 27
బాల్యాత్ ప్రభృతి సుస్నిగ్ధో లక్ష్మణో లక్ష్మివర్ధనః
రామస్య లోకరామస్య భ్రాతు ర్జ్యేష్ఠస్య నిత్యశః 28
సర్వ ప్రియకర స్తస్య రామస్యాఽపి శరీరతః
లక్ష్మణో లక్ష్మిసంపన్నో బహిః ప్రాణ ఇవాఽపరః 29
న చ తేన వినా నిద్రాం లభతే పురుషోత్తమః
మృష్టమన్నముపానీత మఽశ్నాతి న హి తం వినా 30
యదా హి హయమారూఢో మృగయాం యాతి రాఘవః

తద్దైనం పృష్ఠతోఽభ్యేతి సధనుః పరిపాలయన్ 31
భరతస్యాఽపి శత్రుఘ్నో లక్ష్మణాఽవరజో హి సః
ప్రాణైః ప్రియతరో నిత్యం తస్య చాసీత్ తథా ప్రియః 32
స చతుర్భి ర్మహాభాగైః పుత్రై ర్దశరథః ప్రియైః
బభూవ పరమ ప్రీతో దేవైరివ పితామహః 33
తే యదా జ్ఞాన సంపన్నాః సర్వే సముదితా గుణైః
హ్రీమన్తః కీర్తిమన్తశ్చ సర్వజ్ఞా దీర్ఘ దర్శినః 34
తేషామేవం ప్రభావానాం సర్వేషాం దీప్త తేజసాం
పితా దశరథో హృష్టో బ్రహ్మా లోకాధిపో యథా 35
తే చాఽపి మనుజవ్యాఘ్రా వైదికాఽధ్యయనేరతాః
పితృ శుశ్రూషణరతా ధనుర్వేదే చ నిష్టితాః 36
అథ రాజా దశరథ స్తేషాం దారక్రియాం ప్రతి
చింతయామాస ధర్మాత్మా సోపాధ్యాయః సబాంధవః 37
తస్య చింతయమానస్య మంత్రి మధ్యే మహాత్మనః
అభ్యాగచ్ఛన్ మహాతేజా విశ్వామిత్రో మహామునిః 38
స రాజ్ఞో దర్శనాకాంక్షీ ద్వారాఽధ్యక్షా నువాచ హ
శీఘ్రమాఖ్యాత మాం ప్రాప్తం కౌశికం గాధినః సుతం 39
తచ్ఛృత్వా వచనం తస్య త్రాసా ద్రాజ్ఞో వేశ్మ ప్రదుద్రువుః
సంభ్రాంత మనసః సర్వే తేన వాక్యేన చోదితాః 40
తే గత్వా రాజ భవనం విశ్వామిత్రం ఋషిం తదా
ప్రాప్తమావేదయామాసు ర్నృపాయేక్ష్వాకవే తదా 41
తేషాం తద్వచనం శ్రుత్వా సపురోధాః సమాహితః
ప్రత్యుజ్జగామ తం హృష్టో బ్రహ్మాణమివ వాసవః 42
తం దృష్ట్వా జ్వలితం దీప్త్యా తాపసం సంశితవ్రతం
ప్రహృష్ట వదనో రాజా తతోఽర్ఘ్య ముపహారయత్ 43
స రాజ్ఞః ప్రతిగృహ్యాఽర్ఘ్యం శాస్త్ర దృష్టేణ కర్మణా
కుశలం చావ్యయం చైవ పర్యపృచ్ఛన్ నరాఽధిపమ్ 44
పురే కోశే జనపదే బాన్ధవేషు సుహృత్సు చ
కుశలం కౌశికో రాజ్ఞః పర్యపృచ్ఛత్ సుధార్మికః 45
అపి తే సన్నతా స్సర్వే సామంతా రిపవో జితాః

దైవం చ మానుషం చాఽపి కర్మ తే సాధ్వనుష్ఠితం 46
వసిష్ఠం చ సమాగమ్య కుశలం మునిపుంగవః
ఋషీం శ్చాన్యాన్ యథాన్యాయం మహాభాగానువాచ హ 47
తే సర్వే హృష్ట మనస స్తస్య రాజ్ఞో నివేశనమ్
వివిశుః పూజితా స్తత్ర నిషేదుశ్చ యథాఽర్హతః 48
అథ హృష్టమనా రాజా విశ్వామిత్రం మహామునిమ్
ఉవాచ పరమోదారో హృష్ట స్త మభిపూజయన్ 49
యథాఽమృతస్య సంప్రాప్తి ర్యథా వర్షమఽనూదకే
యథా సదృశ దారేషు పుత్రజన్మా ప్రజస్య చ 50
ప్రనష్టస్య యథా లాభో యథా హర్షో మహోదయే
తథైవాగమనం మన్యే స్వాగతం తే మహామునే 51
కం చ తే పరమం కామం కరోమి కిము హర్షితః
పాత్రభూతోఽసి మే బ్రహ్మన్ దిష్ట్యా ప్రాప్తోఽసి ధార్మిక 52
అద్య మే సఫలం జన్మ జీవితం చ సుజీవితమ్
పూర్వం రాజర్షి శబ్దేన తపసా ద్యోతిత ప్రభః 53
బ్రహ్మర్షిత్వ మఽనుప్రాప్తః పూజ్యోఽసి బహుధా మయా
త దద్భుత మిదం బ్రహ్మన్ పవిత్రం పరమం మమ 54
శుభక్షేత్ర గతశ్చాఽహం తవ సందర్శనాత్ ప్రభో
బ్రూహి యత్ ప్రార్థితం తుభ్యం కార్య మాగమనం ప్రతి 55
ఇచ్ఛామ్యనుగృహీతోఽహం త్వదర్థ పరివృద్ధయే
కార్యస్య న విమర్శం చ గన్తు మర్హసి కౌశిక 56
కర్తా చాఽహమశేషేణ దైవతం హి భవాన్ మమ
మమ చాఽయమనుప్రాప్తో మహానభ్యుదయో ద్విజ 57
తవాగమనజః కృత్స్నో ధర్మశ్చానుత్తమో మమ
ఇతి హృదయ సుఖం నిశమ్య వాక్యం
శ్రుతి సుఖ మాత్మవతా వినీత ముక్తమ్
ప్రథిత గుణ యశా గుణైర్విశిష్టః
పరమఋషిః పరమం జగామ హర్షమ్ 58

ఏకోనవింశ స్సర్గః – విశ్వామిత్ర వాక్యం

తచ్ఛ్రుత్వా రాజసింహస్య వాక్యమద్భుత విస్తరమ్

హృష్టరోమా మహాతేజా విశ్వామిత్రోఽభ్యభాషత 1
సదృశం రాజశార్దూల తవైత ద్భువి నాన్యథా
మహావంశ ప్రసూతస్య వసిష్ఠ వ్యపదేశినః 2
యత్ తు మే హృద్గతం వాక్యం తస్య కార్యస్య నిశ్చయమ్
కురుష్వ రాజశార్దూల భవ సత్య ప్రతిశ్రవాః 3
అహం నియమ మాతిష్ఠే సిద్ధ్యర్థం పురుషర్షభ
తస్య విఘ్నకరౌ ద్వౌ తు రాక్షసౌ కామరూపిణౌ 4
వ్రతే మే బహుశశ్చీర్ణే సమాప్త్యాం రాక్షసావిమౌ
మారీచశ్చ సుబాహుశ్చ వీర్యవన్తౌ సుశిక్షితౌ 5
స మాంస రుధిరౌఘేన వేదిం తామఽభ్యవర్షతామ్
అవధూతే తథాభూతే తస్మిన్ నియమ నిశ్చయే 6
కృత శ్రమో నిరుత్సాహ స్తస్మా ద్దేశాదపాక్రమే
న చ మే క్రోధ ముత్స్రష్టుం బుద్ధి ర్భవతి పార్థివ 7
తథాభూతా హి సా చర్యా న శాప స్తత్ర ముచ్యతే
తత్ పుత్రం రాజశార్దూల రామం సత్య పరాక్రమమ్ 8
కాకపక్షధరం శూరం జ్యేష్ఠం మే దాతుమర్హసి
శక్తో హ్యేష మయా గుప్తో దివ్యేన స్వేన తేజసా 9
రాక్షసా యే వికర్తార స్తేషామపి వినాశనే
శ్రేయశ్చాఽస్మై ప్రదాస్యామి బహురూపం న సంశయః 10
త్రయాణామపి లోకానాం యేన ఖ్యాతిం గమిష్యతి
న చ తౌ రామమాసాద్య శక్తౌ స్థాతుం కథంచన 11
న చ తౌ రాఘవాదఽన్యో హన్తు ముత్సహతే పుమాన్
వీర్యోత్సిక్తౌ హి తౌ పాపౌ కాలపాశ వశం గతౌ 12
రామస్య రాజశార్దూల న పర్యాప్తౌ మహాత్మనః
న చ పుత్రగతం స్నేహం కర్తు మర్హసి పార్థివ 13
అహం తే ప్రతిజానామి హతౌ తౌ విద్ధి రాక్షసౌ
అహం వేద్మి మహాత్మానం రామం సత్య పరాక్రమమ్ 14
వసిష్ఠోఽపి మహాతేజా యే చేమే తపసి స్థితాః
యది తే ధర్మ లాభం చ యశశ్చ పరమం భువి 15
స్థిరమిచ్ఛసి రాజేన్ద్ర రామం మే దాతుమర్హసి

యద్యఽభ్యనుజ్ఞాం కాకుత్స్థ దదతే తవ మన్త్రిణః 16
వసిష్ఠ ప్రముఖాః సర్వే తతో రామం విసర్జయ
అభిప్రేత మసంసక్త మాత్మజం దాతు మర్హసి 17
దశ రాత్రం హి యజ్ఞస్య రామం రాజీవలోచనమ్
నాత్యేతి కాలో యజ్ఞస్య యథాఽయం మమ రాఘవ 18
తథా కురుష్వ భద్రం తే మా చ శోకే మనః కృథాః
ఇత్యేవముక్త్వా ధర్మాత్మా ధర్మాఽర్థ సహితం వచః 19
విరరామ మహాతేజా విశ్వామిత్రో మహామునిః
స తన్నిశమ్య రాజేంద్రో విశ్వామిత్ర వచ శ్శుభం 20
శోకేన మహతావిష్ట శ్చచాల చ ముమోహ చ
లబ్ధ సంజ్ఞ స్తథోత్థాయ వ్యషీదత భయాన్వితః 21
ఇతి హృదయ మనో విదారణం
ముని వచనం త దతీవ శుశ్రువాన్
నరపతిరగమన్ మహాన్ మహాత్మా
వ్యధిత మనాః ప్రచాచాల చాసనాత్ 22

<u>వింశ స్సర్గః – దశరథ వాక్యం</u>

తచ్ఛ్రుత్వా రాజశార్దూలో విశ్వామిత్రస్య భాషితమ్
ముహూర్తమివ నిఃస్సంజ్ఞః సంజ్ఞావా నిద మబ్రవీత్ 1
ఊనషోడశ వర్షో మే రామో రాజీవలోచనః
న యుద్ధ యోగ్యతామఽస్య పశ్యామి సహ రాక్షసైః 2
ఇయ మక్షౌహిణీ పూర్ణా యస్యాఽహం పతిరీశ్వరః
అనయా సంవృతో గత్వా యోద్ధాఽహం తై ర్నిశాచరైః 3
ఇమే శూరాశ్చ విక్రాన్తా భృత్యా మేఽస్త్రవిశారదాః
యోగ్యా రక్షోగణై ర్యోద్ధుం న రామం నేతు మర్హసి 4
అహ మేవ ధనుష్పాణి ర్గోప్తా సమర మూర్ధని
యావత్ ప్రాణాన్ ధరిష్యామి తావ ద్యోత్స్యే నిశాచరైః 5
నిర్విఘ్నా వ్రత చర్యా సా భవిష్యతి సురక్షితా
అహం తత్రాగమిష్యామి న రామం నేతు మర్హసి 6
బాలో హ్యకృత విద్యశ్చ న చ వేత్తి బలాబలమ్
న చాఽస్త్రబల సంయుక్తో న చ యుద్ధ విశారదః 7

న చాఽసౌ రక్షసాం యోగ్యః కూటయుద్ధా హి తే ధ్రువమ్
విప్రయుక్తో హి రామేణ ముహూర్త మపి నోత్సహే 8
జీవితుం మునిశార్దూల న రామం నేతు మర్హసి
యది వా రాఘవం బ్రహ్మన్ నేతు మిచ్ఛసి సువ్రత 9
చతురఙ్గ సమాయుక్తం మయా చ సహ తం నయ
షష్టిర్వర్ష సహస్రాణి జాతస్య మమ కౌశిక 10
దుఃఖేనోత్పాదితశ్చాయం న రామం నేతు మర్హసి
చతుర్ణామాత్మజానాం హి ప్రీతిః పరమికా మమ 11
జ్యేష్ఠం ధర్మ ప్రధానం చ న రామం నేతు మర్హసి
కివీర్యా రాక్షసా స్తే చ కస్య పుత్రాశ్చ కే చ తే 12
కథం ప్రమాణాః కే చైతాన్ రక్షన్తి మునిపుంగవ
కథం చ ప్రతికర్తవ్యం తేషాం రామేణ రక్షసామ్ 13
మామకైర్వా బలైర్బ్రహ్మన్ మయావా కూటయోధినామ్
సర్వం మే శంస భగవన్ కథం తేషాం మయా రణే 14
స్థాతవ్యం దుష్ట భావానాం వీర్యోత్సిక్తా హి రాక్షసాః
తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా విశ్వామిత్రోఽభ్యభాషత 15
పౌలస్త్య వంశ ప్రభవో రావణోనామ రాక్షసః
స బ్రహ్మణా దత్తవర స్త్రైలోక్యం బాధతే భృశమ్ 16
మహాబలో మహావీర్యో రాక్షసై ర్బహుభి ర్వృతః
శ్రూయతే హి మహావీర్యో రావణో రాక్షసాధిపః 17
సాక్షాద్వైశ్రవణ భ్రాతా పుత్రో విశ్రవసో మునేః
యదా స్వయం న యజ్ఞస్య విఘ్నకర్తా మహాబలః 18
తేన సంచోదితౌ ద్వౌ తు రాక్షసౌ సుమహాబలౌ
మారీచశ్చ సుబాహుశ్చ యజ్ఞవిఘ్నం కరిష్యతః 19
ఇత్యుక్తో మునినా తేన రాజోవాచ మునిం తదా
న హి శక్తోఽస్మి సంగ్రామే స్థాతుం తస్య దురాత్మనః 20
స త్వం ప్రసాదం ధర్మజ్ఞ కురుష్వ మమ పుత్రకే
మమచైవాఽల్ప భాగ్యస్య దైవతం హి భవాన్ గురుః 21
దేవ దానవ గన్ధర్వా యక్షాః పతగ పన్నగాః
న శక్తా రావణం సోఢుం కిం పునర్మానవా యుధి 22

స హి వీర్యవతాం వీర్యమాదత్తే యుధి రాక్షసః
తేన చాఽహం న శక్తోఽస్మి సంయోద్ధుం తస్య వా బలైః 23
సబలో వా మునిశ్రేష్ఠ సహితో వా మమాత్మజైః
కథమప్యఽమరప్రఖ్యం సంగ్రామాణామఽకోవిదమ్ 24
బాలం మే తనయం బ్రహ్మన్ నైవ దాస్యామి పుత్రకమ్
అథ కాలోపమౌ యుద్ధే సుతౌ సున్దోప సున్దయోః 25
యజ్ఞ విఘ్నకరౌ తౌ తే నైవ దాస్యామి పుత్రకమ్
తయోరన్యతరేణాఽహం యోద్ధా స్యాం ససుహృద్గణః 26
అన్యథా త్వనునేష్యామి భవంతం సహబాన్ధవైః
ఇతి నరపతి జల్పనా ద్విజేంద్రం
కుశిక సుతం సుమహాన్ వివేశ మన్యుః
సుహుత ఇవ మఖేఽగ్నిరాజ్య సిక్తః
సమభవదుజ్జ్వలితో మహర్షి వహ్నిః 27

<u>**ఏకవింశ స్సర్గః – వసిష్ఠ వాక్యం**</u>

తచ్ఛ్రుత్వా వచనం తస్య స్నేహ పర్యాకులాక్షరమ్
సమన్యుః కౌశికో వాక్యం ప్రత్యువాచ మహీపతిమ్ 1
పూర్వమర్థం ప్రతిశ్రుత్య ప్రతిజ్ఞాం హాతు మిచ్ఛసి
రాఘవాణామయుక్తోఽయం కులస్యాస్య విపర్యయః 2
యదీదం తే క్షమం రాజన్ గమిష్యామి యథాగతమ్
మిథ్యా ప్రతిజ్ఞః కాకుత్స్థ సుఖీ భవ సబాన్ధవః 3
తస్య రోష పరీతస్య విశ్వామిత్రస్య ధీమతః
చచాల వసుధా కృత్స్నా వివేశ చ భయం సురాన్ 4
త్రస్తరూపం తు విజ్ఞాయ జగత్ సర్వం మహాన్ ఋషిః
నృపతిం సువ్రతో ధీరో వసిష్ఠో వాక్య మబ్రవీత్ 5
ఇక్ష్వాకూణాం కులే జాతః సాక్షా ద్ధర్మ ఇవాఽపరః
ధృతిమాన్ సువ్రతః శ్రీమాన్ న ధర్మం హాతుమర్హసి 6
త్రిషు లోకేషు విఖ్యాతో ధర్మాత్మా ఇతి రాఘవః
స్వధర్మం ప్రతిపద్యస్వ నాధర్మం వోఢు మర్హసి 7
సంశ్రుత్యైవం కరిష్యామీ త్యఽకుర్వాణస్య రాఘవ
ఇష్టాపూర్త వధో భూయాత్ తస్మా ద్రామం విసర్జయ 8

కృతాఽస్త్రమకృతాస్త్రం వా నైనం శక్ష్యన్తి రాక్షసాః
గుప్తం కుశిక పుత్రేణ జ్వలనేనామృతం యథా 9
ఏష విగ్రహవాన్ ధర్మ ఏష వీర్యవతాం వరః
ఏష బుద్ధ్యాఽధికో లోకే తపసశ్చ పరాయణమ్ 10
ఏషోఽస్త్రాన్ వివిధాన్ వేత్తి త్రైలోక్యే సచరాఽచరే
నైనమఽన్యః పుమాన్ వేత్తి న చ వేత్స్యన్తి కేచన 11
న దేవా నర్షయః కేచిన్నాసురా న చ రాక్షసాః
గన్ధర్వ యక్ష ప్రవరాః స కిన్నర మహోరగాః 12
సర్వాఽస్త్రాణి భృశాశ్వస్య పుత్రాః పరమ ధార్మికాః
కౌశికాయ పురా దత్తా యదా రాజ్యం ప్రశాసతి 13
తేఽపి పుత్రాః భృశాశ్వస్య ప్రజాపతి సుతాసుతాః
నైకరూపా మహావీర్యా దీప్తిమన్తో జయావహాః 14
జయా చ సుప్రభా చైవ దక్షకన్యే సుమధ్యమే
తే సువాతేఽస్త్ర శస్త్రాణి శతం పరమ భాస్వరమ్ 15
పఞ్చాశతం సుతాం ల్లేభే జయా నామ వరాంగనా
వధాయాసుర సైన్యానా మమేయాన్ కామరూపిణః 16
సుప్రభా జనయామాస పుత్రాన్ పఞ్చాశతం పునః
సంహారాన్ నామ దుర్ధర్షాన్ దురాక్రమాన్ బలీయసః 17
తాని చాస్త్రాణి వేత్త్యేష యథావత్ కుశికాత్మజః
అపూర్వాణాం చ జననే శక్తో భూయః స ధర్మవిత్ 18
తేనాస్య మునిముఖ్యస్య సర్వజ్ఞస్య మహాత్మనః
న కించిదప్యఽవిదితం భూతం భవ్యం చ రాఘవ 19
ఏవం వీర్యో మహాతేజా విశ్వామిత్రో మహాయశాః
న రామగమనే రాజన్ సంశయం గంతుమర్హసి 20
తేషాం నిగ్రహణే శక్తః స్వయం చ కుశికాత్మజః
తవ పుత్ర హితాఽర్థాయ త్వాముపేత్యాఽభియాచతే 21
ఇతి ముని వచనాత్ ప్రసన్న చిత్తో
రఘువృషభశ్చ ముమోద భాస్వరాంగః
గమనమఽభిరురోచ రాఘవస్య
ప్రథితయశాః కుశికాత్మజాయ బుద్ధ్యా 22

<u>ద్వావింశ స్సర్గః – విద్యా ప్రదానం</u>

తథా వసిష్ఠే బ్రువతి రాజా దశరథః సుతమ్

ప్రహృష్ట వదనో రామ మాజుహావ స లక్ష్మణమ్ 1

కృత స్వస్త్యఽయనం మాత్రా పిత్రా దశరథేన చ

పురోధసా వసిష్ఠేన మఙ్గళైరభిమన్త్రితమ్ 2

స పుత్రం మూర్ధ్న్యుపాఘ్రాయ రాజా దశరథః ప్రియమ్

దదౌ కుశిక పుత్రాయ సుప్రీతే నాన్తరాత్మనా 3

తతో వాయుః సుఖస్పర్శో విరజస్కో వవౌ తదా

విశ్వామిత్రగతం దృష్ట్వా రామం రాజీవలోచనమ్ 4

పుష్పవృష్టి ర్మహత్యాసీ ద్దేవదున్దుభి నిస్స్వనైః

శఙ్ఖదున్దుభి నిర్ఘోషః ప్రయాతే తు మహాత్మని 5

విశ్వామిత్రో యయావఽగ్రే తతో రామో మహాయశాః

కాకపక్షధరో ధన్వీ తం చ సౌమిత్రిరన్వగాత్ 6

కలాపినౌ ధనుష్పాణీ శోభయానౌ దిశో దశ

విశ్వామిత్రం మహాత్మానం త్రిశీర్షా వివ పన్నగౌ 7

అనుజగ్మతురక్షుద్రౌ పితామహ మివాశ్వినౌ

తథా కుశికపుత్రం తు ధనుష్పాణీ స్వలంకృతౌ 8

బద్ధ గోధాఙ్గులి త్రాణౌ ఖడ్గవన్తౌ మహాద్యుతీ

కుమారౌ చారువపుషౌ భ్రాతరౌ రామ లక్ష్మణౌ 9

అనుయాతౌ శ్రియా దీప్తౌ శోభయేతామనిందితౌ

స్థాణుం దేవ మివాచిన్త్యం కుమారావివ పావకీ 10

అధ్యఽర్ధ యోజనం గత్వా సరయ్వా దక్షిణే తటే

రామేతి మధురా వాణీం విశ్వామిత్రోఽభ్యభాషత 11

గృహాణ వత్స సలిలం మా భూత్ కాలస్య పర్యయః

మన్త్రగ్రామం గృహాణ త్వం బలామఽతిబలాం తథా 12

న శ్రమో న జ్వరోవా తే న రూపస్య విపర్యయః
న చ సుప్తం ప్రమత్తం వా ధర్షయిష్యన్తి నైర్‍ృతాః 13
న బాహ్వోః సదృశో వీర్యే పృథివ్యామఽస్తి కశ్చన
త్రిషు లోకేషు వై రామ న భవేత్ సదృశ స్తవ 14
న సౌభాగ్యే న దాక్షిణ్యే న జ్ఞానే బుద్ధినిశ్చయే
నోత్తరే ప్రతివక్తవ్యే సమో లోకే తవాఽనఘ 15
ఏతద్విద్యా ద్వయే లబ్ధే న భవేత్ సదృశ స్తవ
బలా చాఽతిబలా చైవ సర్వజ్ఞానస్య మాతరౌ 16
బలామఽతిబలాం చైవ పఠతః పథి రాఘవ
క్షుత్పిపాసే న తే రామ భవిష్యేతే నరోత్తమ 17
విద్యా ద్వయమధీయానే యశశ్చాప్యతులం త్వయి
పితామహ సుతే హ్యేతే విద్యే తేజః సమన్వితే 18
ప్రదాతుం తవ కాకుత్స్థ సదృశ స్త్వం హి ధార్మిక
కామం బహుగుణాః సర్వే త్వయ్యేతే నాఽత్ర సంశయః 19
తపసా సంభృతే చైతే బహురూపే భవిష్యతః
తతో రామో జలం స్పృష్ట్వా ప్రహృష్ట వదనః శుచిః 20
ప్రతిజగ్రాహ తే విద్యే మహర్షే ర్భావితాత్మనః
విద్యా సముదితో రామః శుశుభే భూరి విక్రమః 21
సహస్రరశ్మి ర్భగవాన్ శరదీవ దివాకరః
గురు కార్యాణి సర్వాణి నియుజ్య కుశికాత్మజే 22
ఊషు స్తాం రజనీం తీరే సరయ్వాః సుసుఖం త్రయః
దశరథ నృప సూను సత్తమాభ్యాం
తృణ శయనేఽనుచితే సహోషితాభ్యాం
కుశికసుత వచోఽను లాలితాభ్యాం
క్షణమివ సా విబభౌ విభావరీ చ 23

<u>త్రయోవింశ స్సర్గః – కామాశ్రమ వాసః</u>

ప్రభాతాయాం తు శర్వర్యాం విశ్వామిత్రో మహామునిః
అభ్యభాషత కాకుత్స్థం శయానం పర్ణసంస్తరే 1
కౌసల్యా సుప్రజా రామ పూర్వా సంధ్యా ప్రవర్తతే
ఉత్తిష్ఠ నరశార్దూల కర్తవ్యం దైవమాహ్నికమ్ 2

తస్యర్షేః పరమోదారం వచః శ్రుత్వా నృపాత్మజౌ
స్నాత్వా కృతోదకౌ వీరౌ జేపతుః పరమం జపమ్ 3
కృతాహ్నికౌ మహావీర్యౌ విశ్వామిత్రం తపోధనమ్
అభివాద్యాభిసంహృష్టౌ గమనాయోపతస్థతుః 4
తౌ ప్రయాతౌ మహావీర్యౌ దివ్యాం త్రిపథగాం నదీమ్
దదృశాతే తత స్తత్ర సరయ్వాః సంగమే శుభే 5
తత్రాశ్రమపదం పుణ్యమ్ ఋషీణాం భావితాత్మనాం
బహువర్ష సహస్రాణి తప్యతాం పరమం తపః 6
తం దృష్ట్వా పరమ ప్రీతౌ రాఘవౌ పుణ్యమాశ్రమమ్
ఊచతు స్తం మహాత్మానం విశ్వామిత్ర మిదం వచః 7
కస్యాఽయమాశ్రమః పుణ్యః కోన్వఽస్మిన్ వసతే పుమాన్
భగవన్ శ్రోతుమిచ్ఛావః పరం కౌతూహలం హి నౌ 8
తయో స్తద్వచనం శ్రుత్వా ప్రహస్య మునిపుంగవః
అబ్రవీ చ్ఛ్రూయతాం రామ కస్యాఽయం పూర్వ ఆశ్రమః 9
కన్దర్పో మూర్తిమానాసీత్ కామ ఇత్యుచ్యతే బుధైః
తపస్యన్త మిహ స్థాణుం నియమేన సమాహితమ్ 10
కృతోద్వాహం తు దేవేశం గచ్ఛన్తం సమరుద్గణమ్
ధర్షయామాస దుర్మేధా హుంకృతశ్చ మహాత్మనా 11
అవదగ్ధస్య తస్య రౌద్రేణ చక్షుషా రఘునన్దన
వ్యశీర్యన్త శరీరాత్ స్వాత్ సర్వ గాత్రాణి దుర్మతేః 12
తస్య గాత్రం హతం తత్ర నిర్దగ్ధస్య మహాత్మనా
అశరీరః కృతః కామః క్రోధాద్దేవేశ్వరేణ హ 13
అనఙ్గ ఇతి విఖ్యాత స్తదా ప్రభృతి రాఘవ
స చాఙ్గవిషయః శ్రీమాన్ యత్రాఽఙ్గం స ముమోచ హ 14
తస్యాఽయమాశ్రమః పుణ్య స్తస్యేమే మునయః పురా
శిష్యా ధర్మపరా నిత్యం తేషాం పాపం న విద్యతే 15
ఇహాఽద్య రజనీం రామ వసేమ శుభ దర్శనే
పుణ్యయోః సరితో ర్మధ్యే శ్వ స్తరిష్యామహే వయమ్ 16
అభిగచ్ఛామహే సర్వే శుచయః పుణ్యమాశ్రమం
స్నాతాశ్చ కృత జప్యాశ్చ హుతహవ్యా నరోత్తమ 17

ఇహ వాసః పరో రామ సుఖం వత్స్యామహే నిశాం
తేషాం సంవదతాం తత్ర తపో దీర్ఘేణ చక్షుషా 18
విజ్ఞాయ పరమ ప్రీతా మునయో హర్ష మాగమన్
అర్ఘ్యం పాద్యం తథాతిథ్యం నివేద్య కుశికాత్మజే 19
రామ లక్ష్మణయోః పశ్చాదకుర్వన్నతిథి క్రియామ్
సత్కారం సమఽనుప్రాప్య కథాభిరభిరంజయన్ 20
యథాఽర్హ మజపన్ సంధ్యామ్ ఋషయస్తే సమాహితాః
తత్రవాసిభి రానీతా మునిభిః సువ్రతైః సహ 21
న్యవసన్ సుసుఖం తత్ర కామాశ్రమపదే తదా
కదాభి రభిరామాభి రభిరామౌ నృపాత్మజౌ 22
రమయామాస ధర్మాత్మా కౌశికో మునిపుఙ్గవః

<u>చతుర్వింశ స్సర్గః – తాటకావన ప్రవేశః</u>

తతః ప్రభాతే విమలే కృతాహ్నిక మరిందమౌ
విశ్వామిత్రం పురస్కృత్య నద్యా స్తీర ముపాగతౌ 1
తే చ సర్వే మహాత్మానో మునయః సంశితవ్రతాః
ఉపస్థాప్య శుభాం నావం విశ్వామిత్రమథాఽబ్రువన్ 2
ఆరోహతు భవాన్ నావం రాజపుత్ర పురస్కృతః
అరిష్టం గచ్ఛ పన్థానం మాభూత్ కాలస్య పర్యయః 3
విశ్వామిత్ర స్తథేత్యుక్త్వా తాన్ ఋషీ నభిపూజ్య చ
తతార సహిత స్తాభ్యాం సరితం సాగరంగమామ్ 4
తతః శుశ్రావ తం శబ్దం తోయ సంరంభ వర్ధితం
మధ్య మాగమ్య తోయస్య సహ రామః కనీయసా 5
అథ రామః సరిన్మధ్యే పప్రచ్ఛ మునిపుఙ్గవమ్
వారిణో భిద్యమానస్య కిమయం తుములో ధ్వనిః 6
రాఘవస్య వచః శ్రుత్వా కౌతూహల సమన్వితమ్
కథయామాస ధర్మాత్మా తస్య శబ్దస్య నిశ్చయమ్ 7
కైలాస పర్వతే రామ మనసా నిర్మితం సరః
బ్రహ్మణా నరశార్దూల తేనేదం మానసం సరః 8
తస్మాత్ సుస్రావ సరసః సాఽయోధ్యా ముపగూహతే
సరః ప్రవృత్తా సరయూః పుణ్యా బ్రహ్మసరశ్చ్యుతా 9

తస్యాఽయమతులః శబ్దో జాహ్నవీ మభివర్తతే
వారి సంక్షోభజో రామ ప్రణామం నియతః కురు 10
తాభ్యాం తు తావుభౌ కృత్వా ప్రణామమతిధార్మికౌ
తీరం దక్షిణమాసాద్య జగ్మతు ర్లఘువిక్రమౌ 11
స వనం ఘోరసంకాశం దృష్ట్వా నృపవరాత్మజః
అవిప్రహత మైక్ష్వాకః పప్రచ్ఛ మునిపుంగవమ్ 12
అహో వనమిదం దుర్గం ఝిల్లికాగణ నాదితమ్
భైరవైః శ్వాపదైః కీర్ణం శకున్తై ర్దారుణా రవైః 13
నానా ప్రకారైః శకునై ర్వాశ్యద్భి ర్భైరవ స్వనైః
సింహ వ్యాఘ్ర వరాహైశ్చ వారణైశ్చోప శోభితమ్ 14
ధవాశ్వకర్ణ ఖదిరై ర్బిల్వ తిన్దుక పాటలైః
సంకీర్ణం బదరీభిశ్చ కిం న్వేత ద్దారుణం వనమ్ 15
తమువాచ మహాతేజా విశ్వామిత్రో మహామునిః
శ్రూయతాం వత్స కాకుత్స్థ యస్యైత ద్దారుణం వనమ్ 16
ఏతౌ జనపదౌ స్ఫీతౌ పూర్వమాస్తాం నరోత్తమ
మలదాశ్చ కరూశాశ్చ దేవ నిర్మాణ నిర్మితౌ 17
పురా వృత్రవధే రామ మలేన సమఽభిప్లుతమ్
క్షుధా చైవ సహస్రాక్షం బ్రహ్మహత్యా సమావిశత్ 18
త మిన్ద్రం స్నాపయన్ దేవా ఋషయశ్చ తపోధనాః
కలశైః స్నాపయామాసు ర్మలం చాఽస్య ప్రమోచయన్ 19
ఇహ భూమ్యాం మలం దత్త్వా దత్త్వా కారూశ మేవ చ
శరీరజం మహేన్ద్రస్య తతో హర్షం ప్రపేదిరే 20
నిర్మలో నిష్కరూశశ్చ శుచిరిన్ద్రో యదా భవత్
దదౌ దేశస్య సుప్రీతో వరం ప్రభురనుత్తమమ్ 21
ఇమౌ జనపదౌ స్ఫీతౌ ఖ్యాతిం లోకే గమిష్యతః
మలదాశ్చ కరూశాశ్చ మమాఽఙ్గమల ధారిణౌ 22
సాధు సాధ్వితి తం దేవాః పాకశాసన మబ్రువన్
దేశస్య పూజాం తాం దృష్ట్వా కృతాం శక్రేణ ధీమతా 23
ఏతౌ జనపదౌ స్ఫీతౌ దీర్ఘకాల మరిందమ
మలదాశ్చ కరూశాశ్చ ముదితౌ ధనధాన్యతః 24

కస్యచిత్వ్ఽథ కాలస్య యక్షీ వై కామరూపిణీ
బలం నాగ సహస్రస్య ధారయన్తీ తదా హ్యభూత్ 25
తాటకానామ భద్రం తే భార్యా సున్దస్య ధీమతః
మారీచో రాక్షసః పుత్రో యస్యాః శక్ర పరాక్రమః 26
వృత్తబాహు ర్మహాశీర్షో విపులాస్య తను ర్మహాన్
రాక్షసో భైరవాకారో నిత్యం త్రాసయతే ప్రజాః 27
ఇమౌ జనపదౌ నిత్యం వినాశయతి రాఘవ
మలదాంశ్చ కరూశాంశ్చ తాటకా దుష్టచారిణీ 28
సేయం పన్థాన మావృత్య వసత్యధ్యర్ధ యోజనే
ఇత ఏవ చ గన్తవ్యం తాటకాయా వనం యతః 29
స్వబాహుబల మాశ్రిత్య జహీమాం దుష్టచారిణీమ్
మన్నియోగా దిమం దేశం కురు నిష్కణ్టకం పునః 30
న హి కశ్చిదిమం దేశం శక్నోత్యాగన్తు మీదృశమ్
యక్షిణ్యా ఘోరయా రామ ఉత్సాదిత మసహ్యయా 31
ఏతత్ తే సర్వమాఖ్యాతం యథైత ద్దారుణం వనమ్
యక్ష్యా చోత్సాదితం సర్వమద్యాఽపి న నివర్తతే 32

<u>పంచవింశ స్సర్గః – తాటకా వృత్తాన్తః</u>

అథ తస్యాఽప్రమేయస్య మునే ర్వచన ముత్తమమ్
శ్రుత్వా పురుషశార్దూలః ప్రత్యువాచ శుభాం గిరమ్ 1
అల్పవీర్యా యదా యక్షాః శ్రూయన్తే మునిపుంగవ
కథం నాగ సహస్రస్య ధారయత్యఽబలా బలమ్ 2
తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా రాఘవస్య మహాత్మనః
హర్షయన్ శ్లక్ష్ణయా వాచా సలక్ష్మణమరిందమం 3
విశ్వామిత్రోఽబ్రవీద్వాక్యం శృణు యేన బలోత్కటా
వరదాన కృతం వీర్యం ధారయత్యబలా బలమ్ 4
పూర్వమాసీన్ మహాయక్షః సుకేతు ర్నామ వీర్యవాన్
అనపత్యః శుభాచారః స చ తేపే మహత్తపః 5
పితామహస్తు సుప్రీత స్తస్య యక్షపతే స్తదా
కన్యారత్నం దదౌ రామ తాటకాం నామ నామతః 6
దదౌ నాగసహస్రస్య బలంచాఽస్యాః పితామహః

న త్వేవ పుత్రం యక్షాయ దదౌ బ్రహ్మా మహాయశాః 7
తాం తు జాతాం వివర్ధన్తీం రూప యౌవన శాలినీమ్
జమ్భ పుత్రాయ సున్దాయ దదౌ భార్యాం యశస్వినీమ్ 8
కస్యచిత్త్వథ కాలస్య యక్షీ పుత్రం వ్యజాయత
మారీచం నామ దుర్ధర్షం యః శాపా ద్రాక్షసోఽభవత్ 9
సున్దే తు నిహతే రామ సాఽగస్త్యమ్ ఋషి సత్తమమ్
తాటకా సహ పుత్రేణ ప్రధర్షయితు మిచ్ఛతి 10
భక్షార్థం జాత సంరంభా గర్జన్తీ సాఽభ్యధావత
ఆపతంతీం తు తాం దృష్ట్వా అగస్త్యో భగవాన్ ఋషిః 11
రాక్షసత్వం భజస్వేతి మారీచం వ్యాజహార సః
అగస్త్యః పరమ క్రుద్ధ స్తాటకామపి శప్తవాన్ 12
పురుషాదీ మహాయక్షీ విరూపా వికృతాననా
ఇదం రూపమ్ విహాయాశు దారుణంరూప మస్తు తే 13
సైషా శాపకృతాఽమర్షా తాటకా క్రోధమూర్ఛితా
దేశ ముత్సాదయ త్యేన మగస్త్యా చరితం శుభమ్ 14
ఏనాం రాఘువ దుర్వృత్తాం యక్షీం పరమ దారుణామ్
గో బ్రాహ్మణ హితార్థాయ జహి దుష్టపరాక్రమామ్ 15
న హ్యేనాం శాప సంస్పృష్టాం కశ్చిదుత్సహతే పుమాన్
నిహన్తుం త్రిషు లోకేషు త్వా మృతే రఘునన్దన 16
న హి తే స్త్రీ వధేకృతే ఘృణా కార్యా నరోత్తమ
చాతుర్వర్ణ్య హితార్థాయ కర్తవ్యం రాజ సూనునా 17
నృశంశమనృశంసం వా ప్రజారక్షణ కారణాత్
పాతకం వా సదోషం వా కర్తవ్యం రక్షతా సదా 18
రాజ్యభార నియుక్తానామేష ధర్మః సనాతనః
అధర్మ్యం జహి కాకుత్స్థ ధర్మో హ్యస్యా న విద్యతే 19
శ్రూయతే హి పురా శక్రో విరోచన సుతాం నృప
పృథివీం హన్తు మిచ్ఛన్తీం మన్థరామఽభ్యసూదయత్ 20
విష్ణునా చ పురా రామ భృగు పత్నీ పతివ్రతా
అనిన్ద్రం లోక మిచ్ఛన్తీ కావ్యమాతా నిషూదితా 21
ఏతై రన్యైశ్చ బహుభీ రాజపుత్రై ర్మహాత్మభిః

అధర్మ నిరతా నార్యో హతాః పురుష సత్తమైః 22
తస్మాదేనాం ఘృణాం త్యక్త్వా జహి మచ్ఛాసనా నృప

<u>షడ్వింశ స్సర్గః – తాటకావధః</u>

మునేర్వచన మక్లీబం శ్రుత్వా నరవరాత్మజః
రాఘవః ప్రాఞ్జలి ర్భూత్వా ప్రత్యువాచ దృఢ వ్రతః 1
పితు ర్వచన నిర్దేశాత్ పితు ర్వచన గౌరవాత్
వచనం కౌశికస్యేతి కర్తవ్యమఽవిశఙ్కయా 2
అనుశిష్టోఽస్మ్యయోధ్యాయాం గురుమధ్యే మహాత్మనా
పిత్రా దశరథేనాఽహం నావజ్ఞేయం హి తద్వచః 3
సోఽహం పితుర్వచః శ్రుత్వా శాసనాద్బ్రహ్మవాదినః
కరిష్యామి న సందేహ స్తాటకా వధ ముత్తమమ్ 4
గో బ్రాహ్మణ హితార్థాయ దేశస్యాఽస్య సుఖాయ చ
తవ చైవాఽప్రమేయస్య వచనం కర్తు ముద్యతః 5
ఏవముక్త్వా ధనుర్మధ్యే బద్ధ్వా ముష్టిమరిందమః
జ్యాఘోష మకరోత్తీవ్రం దిశః శబ్దేన నాదయన్ 6
తేన శబ్దేన విత్రస్తా స్తాటకావన వాసినః
తాటకా చ సుసంక్రుద్ధా తేన శబ్దేన మోహితా 7
తం శబ్దమభినిధ్యాయ రాక్షసీ క్రోధ మూర్ఛితా
శ్రుత్వా చాఽభ్యద్రవ ద్వేగాద్యతః శబ్దో వినిస్సృతః 8
తాం దృష్ట్వా రాఘవః క్రుద్ధాం వికృతాం వికృతాననామ్
ప్రమాణేనాఽతివృద్ధాం చ లక్ష్మణం సోఽభ్యభాషత 9
పశ్య లక్ష్మణ యక్షిణ్యా భైరవం దారుణం వపుః
భిద్యేరన్ దర్శనాదస్యా భీరుణాం హృదయాని చ 10
ఏనాం పశ్య దురాధర్షాం మాయాబల సమన్వితామ్
వినివృత్తాం కరోమ్యద్య హృత కర్ణాఽగ్ర నాసికామ్ 11
న హ్యేనా ముత్సహే హన్తుం స్త్రీ స్వభావేన రక్షితామ్
వీర్యం చాఽస్యా గతిం చాపి హనిష్యామీతి మే మతిః 12
ఏవం బ్రువాణే రామే తు తాటకా క్రోధ మూర్ఛితా
ఉద్యమ్య బాహూ గర్జన్తీ రామమేవాభ్య ధావత 13
విశ్వామిత్రస్తు బ్రహ్మర్షి ర్హుంకారేణాభిభర్త్స్య తాం

స్వస్తి రాఘవయోరస్తు జయం చైవాఽభ్యభాషత 14
ఉద్ధూన్వానా రజో ఘోరం తాటకా రాఘవా వుభౌ
రజో మోహేన మహతా ముహూర్తం సా వ్యమోహయత్ 15
తతో మాయాం సమాస్థాయ శిలావర్షేణ రాఘవౌ
అవాకిరత్ సుమహతా తత శ్చుక్రోధ రాఘవః 16
శిలావర్షం మహత్తస్యాః శరవర్షేణ రాఘవః
ప్రతివార్యోపధావంత్యాః కరౌ చిచ్ఛేద పత్రిభిః 17
తత శ్ఛిన్న భుజాం శ్రాంతామభ్యాశే పరిగర్జతీం
సౌమిత్రిరకరోత్ క్రోధా ద్ధృతకర్ణాఽగ్ర నాసికాం 18
కామరూపధరా సద్యః కృత్వా రూపాణ్యనేకశః
అంతర్ధానం గతా యక్షీ మోహయంతి స్వమాయయా 19
అశ్మవర్షం విమున్చంతీ భైరవం విచచార హ
తతస్తావఽశ్మవర్షేణ కీర్యమాణౌ సమంతతః 20
దృష్ట్వా గాధిసుతః శ్రీమానిదం వచన మఽబ్రవీత్
అలం తే ఘృణయా రామ పాపైషా దుష్ట చారిణీ 21
యజ్ఞ విఘ్నకరీ యక్షీ పురా వర్ధేతి మాయయా
వధ్యతాం తావదేవైషా పురా సంధ్యా ప్రవర్తతే 22
రక్షాంసి సంధ్యాకాలేషు దుర్ధర్షాణి భవంతి హి
ఇత్యుక్తస్తు తదా యక్షీ మఽశ్మవృష్ట్యాభివర్షతీం 23
దర్శయన్ శబ్దవేధిత్వం తాం రురోధ ససాయకైః
సా రుద్ధా శరజాలేన మాయాబల సమన్వితా 24
అభిదుద్రావ కాకుత్స్థం లక్ష్మణం చ వినేదుషీ
తామాపతన్తీం వేగేన విక్రాన్తామశనీమివ 25
శరేణోరసి వివ్యాధ సా పపాత మమార చ
తాం హతాం భీమ సంకాశాం దృష్ట్వా సురపతి స్తదా 26
సాధు సాధ్వితి కాకుత్స్థం సురాశ్చ సమపూజయన్
ఉవాచ పరమ ప్రీతః సహస్రాక్షః పురందరః 27
సురాశ్చ సర్వే సంహృష్టా విశ్వామిత్రమథాఽబ్రువన్
మునే కౌశిక భద్రం తే సేన్ద్రాః సర్వే మరుద్గణాః 28
తోషితాః కర్మణాఽనేన స్నేహం దర్శయ రాఘవే

ప్రజాపతే ర్భృశాశ్వస్య పుత్రాన్ సత్యపరాక్రమాన్ 29
తపోబలభృతో బ్రహ్మన్ రాఘవాయ నివేదయ
పాత్రభూతశ్చ తే బ్రహ్మం స్తవాఽనుగమనే ధృతః 30
కర్తవ్యం చ మహత్ కర్మ సురాణాం రాజసూనునా
ఏవముక్త్వా సురాః సర్వే జగ్ము ర్హృష్టా యథాగతమ్ 31
విశ్వామిత్రం పూజయంత స్తతః సంధ్యా ప్రవర్తతే
తతో మునివరః ప్రీత స్తాటకావధ తోషితః 32
మూర్ధ్ని రామ ముపాఘ్రాయ ఇదం వచనమబ్రవీత్
ఇహాఽద్య రజనీం రామ వసేమ శుభ దర్శన 33
శ్వః ప్రభాతే గమిష్యామ స్త దాశ్రమపదం మమ
విశ్వామిత్ర వచః శృత్వా హృష్టో దశరథాత్మజః 34
ఉవాస రజనీం తత్ర తాటకాయా వనే సుఖం
ముక్త శాపం వనం తచ్చ తస్మిన్నేవ తదాఽహని 35
రమణీయం విబభ్రాజ యథా చైత్రరథం వనం
నిహత్య తాం యక్షసుతాం స రామః
ప్రశశ్యమానః సుర సిద్ధ సంఘైః
ఉవాస తస్మిన్ మునినా సహైవ
ప్రభాత వేలాం ప్రతిబోధ్యమానః 36

సప్త వింశ స్సర్గః – అస్త్రగ్రామ ప్రదానం

అథ తాం రజనీముష్య విశ్వామిత్రో మహాయశాః
ప్రశస్య రాఘవం వాక్య మువాచ మధురాఽక్షరమ్ 1
పరితుష్టోఽస్మి భద్రం తే రాజపుత్ర మహాయశః
ప్రీత్యా పరమయా యుక్తో దదామ్యఽస్త్రాణి సర్వశః 2
దేవాసురగణాన్ వాఽపి సగన్ధర్వోరగానపి
యైరమిత్రాన్ ప్రసహ్యాఽజౌ వశీకృత్య విజేష్యసి 3
తాని దివ్యాని భద్రం తే దదామ్యస్త్రాణి సర్వశః
దణ్డచక్రం మహద్దివ్యం తవ దాస్యామి రాఘవ 4
ధర్మచక్రం తతో వీర కాలచక్రం తథైవ చ
విష్ణుచక్రం తథాఽత్యుగ్ర మైన్ద్రమస్త్రం తథైవ చ 5
వజ్రమస్త్రం నరశ్రేష్ఠ శైవం శూలవరం తథా

అస్త్రం బ్రహ్మశిర శ్చైవ ఐషీక మపి రాఘువ 6
దదామి తే మహాబాహో బ్రాహ్మమస్త్రమనుత్తమమ్
గదే ద్వే చైవ కాకుత్స్థ మోదకీ శిఖరీ ఉభే 7
ప్రదీప్తే నరశార్దూల ప్రయచ్ఛామి నృపాత్మజ
ధర్మపాశ మహం రామ కాలపాశం తథైవ చ 8
పాశమ్ వారుణమస్త్రం చ దదా మ్యహ మనుత్తమమ్
అశనీ ద్వే ప్రయచ్ఛామి శుష్కార్ద్రే రఘునన్దన 9
దదామి చాస్త్రం పైనాకమస్త్రం నారాయణం తథా
ఆగ్నేయమస్త్రం దయితం శిఖరం నామ నామతః 10
వాయవ్యం ప్రథనం నామ దదామి తవాఽనఘ
అస్త్రం హయశిరో నామ క్రౌఞ్చమస్త్రం తథైవ చ 11
శక్తి ద్వయం చ కాకుత్స్థ దదామి తవ రాఘువ
కఙ్కాలం ముసలం ఘోరం కాపాలమథ కఙ్కణమ్ 12
వధార్థం రాక్షసాం యాని దదా మ్యేతాని సర్వశః
వైద్యాధరం మహాస్త్రం చ నన్దనం నామ నామతః 13
అసిరత్నం మహాబాహో దదామి నృవరాత్మజ
గాన్ధర్వమస్త్రం దయితం మానవం నామ నామతః 14
ప్రస్వాపన ప్రశమనే దద్మి సౌరం చ రాఘువ
వర్షణం శోషణం చైవ సంతాపన విలాపనే 15
మాదనం చైవ దుర్ధర్షం కన్దర్ప దయితం తథా
పైశాచమస్త్రం దయితం మోహనం నామ నామతః 16
ప్రతీచ్ఛ నరశార్దూల రాజపుత్ర మహాయశః
తామసం నరశార్దూల సౌమనం చ మహాబలమ్ 17
సంవర్తం చైవ దుర్ధర్షం మౌసలం చ నృపాత్మజ
సత్యమస్త్రం మహాబాహో తథా మాయాధరం పరమ్ 18
సౌరం తేజఃప్రభం నామ పరతేజోఽపకర్షణమ్
సౌమ్యాఽస్త్రం శిశిరం నామ త్వాష్ట్రమస్త్రం చ దారుణమ్ 19
దారుణం చ భగస్యాఽపి శీతేషుమథ మానవమ్
ఏతాన్ రామ మహాబాహో కామరూపాన్ మహాబలాన్ 20
గృహాణ పరమోదారాన్ క్షిప్రమేవ నృపాత్మజ

స్థితస్తు ప్రాఙ్ముఖో భూత్వా శుచి ర్మునివర స్తదా 21
దదౌ రామాయ సుప్రీతో మన్త్రగ్రామమనుత్తమమ్
సర్వ సంగ్రహణం యేషాం దైవతైరఽపి దుర్లభం 22
తా న్యఽస్త్రాణి తదా విప్రో రాఘవాయ న్యవేదయత్
జపతస్తు మునే స్తస్య విశ్వామిత్రస్య ధీమతః 23
ఉపతస్థు ర్మహాఽర్హాణి సర్వాణ్యఽస్త్రాణి రాఘవమ్
ఊచుశ్చ ముదితాః రామం సర్వే ప్రాఞ్జలయ స్తదా 24
ఇమే స్మ పరమోదారాః కింకరా స్తవ రాఘవ
యద్యదిచ్ఛసి భద్రం తే తత్సర్వం కరవామ వై 25
తతో రామః ప్రసన్నాత్మా తైరిత్యుక్తో మహాబలైః
ప్రతిగృహ్య చ కాకుత్స్థః సమాలభ్య చ పాణినా 26
మానసా మే భవిష్యధ్వమితి తానభ్యచోదయత్
తతః ప్రీతమనా రామో విశ్వామిత్రం మహామునిమ్ 27
అభివాద్య మహాతేజా గమనాయోపచక్రమే

అష్టావింశ స్సర్గః – అస్త్ర సంహార గ్రహణం

ప్రతిగృహ్య తతోఽస్త్రాణి ప్రహృష్ట వదనః శుచిః
గచ్ఛన్నేవాఽథ కాకుత్స్థో విశ్వామిత్ర మథాఽబ్రవీత్ 1
గృహీతాస్త్రోఽస్మి భగవన్ దురాధర్షః సురాసురైః
అస్త్రాణాం త్వఽహమిచ్ఛామి సంహారాన్ మునిపుంగవ 2
ఏవం బ్రువతి కాకుత్స్థే విశ్వామిత్రో మహామునిః
సంహారాన్ వ్యాజహారాఽథ ధృతిమాన్ సువ్రత శ్శుచిః 3
సత్యవన్తం సత్యకీర్తిం ధృష్టం రభసమేవ చ
ప్రతిహారతరం నామ పరాఙ్ముఖ మవాఙ్ముఖమ్ 4
లక్ష్యాఽలక్ష్యావిమౌ చైవ దృఢనాభ సునాభకౌ
దశాఽక్ష శతవక్త్రౌ చ దశశీర్ష శతోదరౌ 5
పద్మనాభ మహానాభౌ దున్దునాభ స్వనాభకౌ
జ్యోతిషం కృశనం చైవ నైరాశ్య విమలా వుభౌ 6
యౌగన్ధర వినిద్రౌ చ దైత్య ప్రమథనౌ తథా
శుచిర్బాహు ర్మహాబాహు ర్నిష్కలి ర్విరుచి స్తథా 7
సార్చిర్మాలీ ధృతిర్మాలీ వృత్తిమాన్ రుచిర స్తదా

పిత్ర్యం సౌమనసం చైవ విధూత మకరా వుభౌ 8
కరవీరకరం చైవ ధనధాన్యౌ చ రాఘవ
కామరూపం కామరుచిం మోహనం మారణం తథా 9
జృమ్భకం సర్వనాభం చ సంధానవరణౌ తథా
భృశాశ్వ తనయాన్ రామ భాస్వరాన్ కామరూపిణః 10
ప్రతీచ్ఛ మమ భద్రం తే పాత్రభూతోఽసి రాఘవ
బాఢ మిత్యేవ కాకుత్స్థః ప్రహృష్టే నాఽన్తరాత్మనా 11
దివ్య భాస్వర దేహాశ్చ మూర్తిమన్తః సుఖప్రదాః
కేచిదంగార సదృశాః కేచి ద్ధూమోపమా స్తదా 12
చంద్రాఽర్క సదృశాః కేచిత్ ప్రహ్వాంజలిపుటా స్తథా
రామం ప్రాఞ్జలయోభూత్వాఽబ్రువన్ మధుర భాషిణః 13
ఇమే స్మ నరశార్దూల శాధి కిం కరవామ తే
మానసాః కార్యకాలేషు సాహాయ్యం మే కరిష్యథ 14
గమ్యతామితి తా నాహ యథేష్టం రఘునన్దనః
అథ తే రామమామన్త్ర్య కృత్వా చాఽపి ప్రదక్షిణమ్ 15
ఏవమస్త్వితి కాకుత్స్థముక్త్వా జగ్ము ర్యథాగతమ్
స చ తాన్ రాఘవో జ్ఞాత్వా విశ్వామిత్రం మహామునిమ్ 16
గచ్ఛన్నే వాథ మధురం శ్లక్ష్ణం వచన మబ్రవీత్
కిన్వేతన్ మేఘ సంకాశం పర్వతస్యావిదూరతః 17
వృక్షషణ్డ మివాభాతి పరం కౌతూహలం హి మే
దర్శనీయం మృగాకీర్ణం మనోహరమఽతీవ చ 18
నానాప్రకారైః శకునై ర్వల్గునాదై రలంకృతమ్
నిస్సృతాః స్మ మునిశ్రేష్ఠ కాన్తారా ద్రోమహర్షణాత్ 19
అనయా త్వవగచ్ఛామి దేశస్య సుఖవత్తయా
సర్వం మే శంస భగవన్ కస్యాశ్రమపదం త్విదమ్ 20
సంప్రాప్తా యత్ర తే పాపా బ్రహ్మఘ్నా దుష్టచారిణః
తవ యజ్ఞస్య విఘ్నాయ దురాత్మానో మహామునే 21
భగవం స్తస్య కో దేశః సా యత్ర తవ యాజ్ఞికీ
రక్షితవ్యా క్రియా బ్రహ్మన్ మయా వధ్యాశ్చ రాక్షసాః 22
ఏతత్ సర్వం మునిశ్రేష్ఠ శ్రోతుమిచ్ఛామి సువ్రత

ఏకోనత్రింశ స్సర్గః – సిద్ధాశ్రమః

అథ తస్యాఽప్రమేయస్య తద్వనం పరిపృచ్ఛతః
విశ్వామిత్రో మహాతేజా వ్యాఖ్యాతు ముపచక్రమే 1
ఇహ రామ మహాబాహో విష్ణుర్దేవవరః ప్రభుః
వర్షాణి సుబహూనీహ తథా యుగ శతాని చ 2
తపశ్చరణయోగార్థ మువాస సుమహాతపాః
ఏష పూర్వాశ్రమో రామ వామనస్య మహాత్మనః 3
సిద్ధాశ్రమ ఇతి ఖ్యాతః సిద్ధోహ్యాఽత్ర మహాతపాః
ఏతస్మిన్నేవ కాలే తు రాజా వైరోచనిర్బలిః 4
నిర్జిత్య దైవతగణాన్ సేంద్రాంశ్చ సమరుద్గణాన్
కారయామాస తద్రాజ్యం త్రిషులోకేషు విశ్రుతః 5
యజ్ఞం చకార సుమహానఽసురేన్ద్రో మహాబలః
బలేస్తు యజమానస్య దేవాః సాగ్నిపురోగమాః 6
సమాగమ్య స్వయం చైవ విష్ణుమూచురిహాశ్రమే
బలిర్వైరోచని ర్విష్ణో యజతే యజ్ఞ ముత్తమమ్ 7
అసమాప్తే క్రతౌ తస్మిన్ స్వకార్యమభిపద్యతామ్
యే చైనమభివర్తన్తే యాచితార ఇతస్తతః 8
యచ్చ యత్ర యథావచ్చ సర్వం తేభ్యః ప్రయచ్ఛతి
స త్వం సుర హితార్థాయ మాయాయోగ ముపాగమః 9
వామనత్వం గతో విష్ణో కురు కల్యాణముత్తమమ్
ఏతస్మిన్నంతరే రామ కాశ్యపోఽగ్నిసమప్రభః 10
అదిత్యా సహితో రామ దీప్యమాన ఇవౌజసా
దేవీ సహాయో భగవాన్ దివ్యం వర్షసహస్రకం 11
వ్రతం సమాప్య వరదం తుష్టావ మధుసూదనం
తపోమయం తపోరాశిం తపోమూర్తిం తపోధనం 12
తపసా త్వామ్ సుతప్తేన పశ్యామి పురుషోత్తమం
శరీరే తవ పశ్యామి జగత్ సర్వమిదం ప్రభో 13
త్వమనాది రనిర్దేశ్య స్త్వామహం శరణం గతః
తమువాచ హరిః ప్రీతః కాశ్యపం ధూతకల్మషం 14
వరం వరయ భద్రం తే వరార్హోఽసి మతం మమ

తచ్ఛృత్వా వచనం తస్య మారీచః కాశ్యపోఽబ్రవీత్ 15
అదిత్యా దేవతానామ్ చ మమ చైవాఽనుయాచతః
వరం వరద సుప్రీతో దాతు మఽర్హసి సువ్రత 16
పుత్రత్వం గచ్ఛ భగవన్నఽదిత్యాం మమ చాఽనఘ
భ్రాతా భవ యవీయాం స్త్వం శక్రస్యాఽసురసూదన 17
శోకార్తానాం తు దేవానాం సాహాయ్యం కర్తుమర్హసి
అయం సిద్ధాశ్రమో నామ ప్రసాదా త్తే భవిష్యతి 18
సిద్ధే కర్మణి దేవేశ ఉత్తిష్ఠ భగవన్నితః
అథ విష్ణు ర్మహాతేజా అదిత్యాం సమజాయత 19
వామనం రూపమాస్థాయ వైరోచని ముపాగమత్
త్రీన్ క్రమానఽథ భిక్షిత్వా ప్రతిగృహ్యా చ మేదినీం 20
ఆక్రమ్య లోకాల్లోకాత్మా సర్వలోక హితే రతః
మహేన్ద్రాయ పునః ప్రాదా న్నియమ్య బలి మోజసా 21
త్రైలోక్యం స మహాతేజా శ్చక్రే శక్రవశం పునః
తేనైష పూర్వమాక్రాన్త ఆశ్రమః శ్రమ నాశనః 22
మయాఽపి భక్త్యా తస్యైష వామనస్యోపభుజ్యతే
ఏతమాశ్రమమాయాన్తి రాక్షసా విఘ్నకారిణః 23
అత్ర తే పురుషవ్యాఘ్ర హన్తవ్యా దుష్టచారిణః
అథ గచ్ఛామహే రామ సిద్ధాశ్రమమఽనుత్తమమ్ 24
తదాశ్రమపదం తాత తవాఽప్యేతద్యథా మమ
ఇత్యుక్త్వా పరమప్రీతో గృహ్యా రామం సలక్ష్మణం 25
ప్రవిశన్నాశ్రమపదం వ్యరోచత మహామునిః
శశీవ గత నీహారః పునర్వసు సమన్వితః 26
తం దృష్ట్వా మునయః సర్వే సిద్ధాశ్రమ నివాసినః
ఉత్పత్యోత్పత్య సహసా విశ్వామిత్ర మపూజయన్ 27
యథాఽర్హం చక్రిరే పూజాం విశ్వామిత్రాయ ధీమతే
తథైవ రాజపుత్రాభ్యామకుర్వన్న ఽతిథి క్రియామ్ 28
ముహూర్తమఽథ విశ్రాన్తౌ రాజపుత్రావరిందమౌ
ప్రాఞ్జలీ మునిశార్దూల మూచతూ రఘునన్దనౌ 29
అద్యైవ దీక్షాం ప్రవిశ భద్రం తే మునిపుంగవ

సిద్ధాశ్రమోఽయం సిద్ధః స్యాత్ సత్యమస్తు వచ స్తవ 30
ఏవముక్తో మహాతేజా విశ్వామిత్రో మహామునిః
ప్రవివేశ తతో దీక్షాం నియతో నియతేన్ద్రియః 31
కుమారావఽపి తాం రాత్రి ముషిత్వా సుసమాహితౌ
ప్రభాతకాలే చోత్థాయ పూర్వాం సంధ్యాముపాస్య చ 32
స్పృష్టోదకౌ శుచీ జప్యం సమాప్య నియమేన చ
హుతాగ్నిహోత్రమాసీనం విశ్వామిత్రమఽవన్దతామ్ 33

త్రింశ స్సర్గః – యజ్ఞ రక్షణం

అథ తౌ దేశకాలజ్ఞౌ రాజపుత్రావరిందమౌ
దేశే కాలే చ వాక్యజ్ఞావబ్రూతాం కౌశికం వచః 1
భగవన్ శ్రోతుమిచ్ఛావో యస్మిన్ కాలే నిశాచరౌ
సంశిక్షణీయౌ తౌ బ్రహ్మన్నతివర్తేత తత్క్షణమ్ 2
ఏవం బ్రువాణౌ కాకుత్స్థౌ త్వరమాణౌ యుయుత్సయా
సర్వే తే మునయః ప్రీతాః ప్రశశంసు ర్నృపాత్మజౌ 3
అద్య ప్రభృతి షడ్రాత్రం రక్షతం రాఘవౌ యువామ్
దీక్షాం గతో హ్యేష ముని ర్మౌనిత్వం చ గమిష్యతి 4
తౌ చ తద్వచనం శ్రుత్వా రాజపుత్రౌ యశస్వినౌ
అనిద్రౌ షడఽహోరాత్రం తపోవనమరక్షతామ్ 5
ఉపాసాం చక్రతు ర్వీరౌ యత్తౌ పరమధన్వినౌ
రరక్షతు ర్మునివరం విశ్వామిత్రమరిందమౌ 6
అథ కాలే గతే తస్మిన్ షష్ఠేఽహని సమాగతే
సౌమిత్ర మబ్రవీ ద్రామో యత్తో భవ సమాహితః 7
రామస్యైవం బ్రువాణస్య త్వరితస్య యుయుత్సయా
ప్రజజ్వాల తతో వేదిః సోపాధ్యాయ పురోహితా 8
సదర్భ చమస స్రుక్కా ససమిత్ కుసుమోచ్చయా
విశ్వామిత్రేణ సహితా వేది ర్జజ్వాల సర్త్విజా 9
మన్త్రవచ్చ యథాన్యాయం యజ్ఞోఽసౌ సంప్రవర్తతే
ఆకాశే చ మహాన్ శబ్దః ప్రాదురాసీద్భయానకః 10
ఆవార్య గగనం మేఘో యథా ప్రావృషి నిర్గతః
తథా మాయాం వికుర్వాణౌ రాక్షసావభ్యధావతామ్ 11

మారీచశ్చ సుబాహుశ్చ తయోరఽనుచరా స్తథా
ఆగమ్య భీమసంకాశా రుధిరౌఘానఽవాసృజన్ 12
తాం తేన రుధిరౌఘేణ వేదిం వీక్ష్య సముక్షితాం
సహసాఽభిద్రుతో రామ స్తావపశ్య త్తతో దివి 13
తావాపతన్తౌ సహసా దృష్ట్వా రాజీవలోచనః
లక్ష్మణం త్వథ సంప్రేక్ష్య రామో వచన మబ్రవీత్ 14
పశ్య లక్ష్మణ దుర్వృత్తాన్ రాక్షసాన్ పిశితాఽశనాన్
మానవాఽస్త్ర సమాధూతానఽనిలేన యథా ఘనాన్ 15
కరిష్యామి న సందేహో నోత్సహే హన్తు మీద్రుశాన్
ఇత్యుక్త్వా వచనం రామ శ్చాపే సంధాయ వేగావాన్ 16
మానవం పరమోదార మస్త్రం పరమ భాస్వరమ్
చిక్షేప పరమక్రుద్ధో మారీచోరసి రాఘవః 17
స తేన పరమాఽస్త్రేణ మానవేన సమాహితః
సంపూర్ణం యోజనశతం క్షిప్తః సాగర సంప్లవే 18
విచేతనం విఘూర్ణన్తం శీతేషు బలపీడితమ్
నిరస్తం దృశ్య మారీచం రామో లక్ష్మణ మబ్రవీత్ 19
పశ్య లక్ష్మణ శీతేషుం మానవం ధర్మసంహితమ్
మోహయిత్వా నయత్యేనం న చ ప్రాణైర్వ్యయుజ్యత 20
ఇమానపి వధిష్యామి నిర్ఘృణాన్ దుష్టచారిణః
రాక్షసాన్ పాపకర్మస్థాన్ యజ్ఞఘ్నాన్ పిశితాఽశనాన్ 21
ఇత్యుక్త్వా లక్ష్మణం చాశు లాఘవం దర్శయన్నివ
సంగృహ్య సుమహచ్చాప మాగ్నేయం రఘునందనః 22
సుబాహూరసి చిక్షేప స విద్ధః ప్రాపత ద్భువి
శేషాన్ వాయవ్య మాదాయ నిజఘాన మహాయశాః 23
రాఘవః పరమోదారో మునీనాం ముదమావహన్
స హత్వా రాక్షసాన్ సర్వాన్ యజ్ఞఘ్నాన్ రఘునన్దనః 24
ఋషిభిః పూజిత స్తత్ర యథేన్ద్రో విజయీ పురా
అథ యజ్ఞే సమాప్తే తు విశ్వామిత్రో మహామునిః 25
నిరీతికా దిశో దృష్ట్వా కాకుత్స్థ మిద మబ్రవీత్
కృతార్థోఽస్మి మహాబాహో కృత గురువచ స్త్వయా 26

సిద్ధాశ్రమ మిదం సత్యం కృతం రామ మహాయశః
స హి రామం ప్రశస్యైవం తాభ్యాం సంధ్యాముపాగమత్ 27

ఏకత్రింశ స్సర్గః – మిథిలా ప్రస్థానం

అథ తాం రజనీం తత్ర కృతార్థౌ రామ లక్ష్మణౌ
ఊషతు ర్ముదితౌ వీరౌ ప్రహృష్టే నాన్తరాత్మనా 1
ప్రభాతాయాం తు శర్వర్యాం కృత పౌర్వాఽహ్ణిక క్రియౌ
విశ్వామిత్రమ్ ఋషీం శ్చాఽన్యాన్ సహితావభిజగ్మతుః 2
అభివాద్య మునిశ్రేష్ఠం జ్వలన్త మివ పావకమ్
ఊచతుర్మధురోదారం వాక్యం మధుర భాషిణౌ 3
ఇమౌ స్వో మునిశార్దూల కింకరౌ సముపస్థితౌ
ఆజ్ఞాపయ యథేష్టం పై శాసనం కరవావ కిమ్ 4
ఏవముక్తా స్తత స్తాభ్యాం సర్వ ఏవ మహర్షయః
విశ్వామిత్రం పురస్కృత్య రామం వచన మబ్రువన్ 5
మైథిలస్య నరశ్రేష్ఠ జనకస్య భవిష్యతి
యజ్ఞః పరమ ధర్మిష్ఠ స్తత్ర యాస్యామహే వయమ్ 6
త్వం చైవ నరశార్దూల సహాస్మాభి ర్గమిష్యసి
అద్భుతం చ ధనురత్నం తత్రైకం ద్రష్టు మర్హసి 7
తద్ధి పూర్వం నరశ్రేష్ఠ దత్తం సదసి దైవతైః
అప్రమేయ బలం ఘోరం మఖే పరమ భాస్వరమ్ 8
నాఽస్య దేవా న గన్ధర్వా నాసురా న చ రాక్షసాః
కర్తుమారోపణం శక్తా న కథంచన మానుషాః 9
ధనుష స్తస్య వీర్యం తు జిజ్ఞాసన్తో మహీక్షితః
న శేకు రారోపయితుం రాజపుత్రా మహాబలాః 10
త ద్ధను ర్నరశార్దూల మైథిలస్య మహాత్మనః
తత్ర ద్రక్ష్యసి కాకుత్స్థ యజ్ఞం చాఽద్భుత దర్శనమ్ 11
తద్ధి యజ్ఞఫలం తేన మైథిలే నోత్తమం ధనుః
యాచితం నరశార్దూల సునాభం సర్వ దైవతైః 12
ఆయాగభూతం నృపతే స్తస్య వేశ్మని రాఘువ
అర్చితం వివిధై ర్గంధై ర్ధూపైశ్చాఽగరు గంధిభిః 13
ఏవ ముక్త్వా మునివరః ప్రస్థాన మకరోత్తదా

సర్షిసంఘః సకాకుత్స్థ ఆమన్త్ర్య వనదేవతాః 14
స్వస్తి వోఽస్తు గమిష్యామి సిద్ధః సిద్ధాశ్రమాదహమ్
ఉత్తరే జాహ్నవీతీరే హిమవన్తం శిలోచ్చయమ్ 15
ప్రదక్షిణం తతః కృత్వా సిద్ధాశ్రమమనుత్తమమ్
ఉత్తరాం దిశముద్దిశ్య ప్రస్థాతుముపచక్రమే 16
తం ప్రయాన్తం మునివరమన్వయాదనుసారిణామ్
శకటీశతమాత్రం చ ప్రయాణే బ్రహ్మవాదినామ్ 17
మృగ పక్షిగణా శ్చైవ సిద్ధాశ్రమ నివాసినః
అనుజగ్ము ర్మహాత్మానం విశ్వామిత్రం మహామునిమ్ 18
నివర్తయామాస తతః పక్షి సంఘాన్ మృగానఽపి
తే గత్వా దూరమధ్వానం లమ్బమానే దివాకరే 19
వాసం చక్రు ర్మునిగణాః శోణాకూలే సమాహితాః
తేఽస్తంగతే దినకరే స్నాత్వా హుతహుతాశనాః 20
విశ్వామిత్రం పురస్కృత్య నిషేదురమితౌజసః
రామోఽపి సహ సౌమిత్రి ర్మునీం స్తా నభిపూజ్య చ 21
అగ్రతో నిషసాదాఽథ విశ్వామిత్రస్య ధీమతః
అథ రామో మహాతేజా విశ్వామిత్రం మహామునిమ్ 22
పప్రచ్ఛ మునిశార్దూలః కౌతూహల సమన్వితః
భగవన్ కోన్వయం దేశః సమృద్ధ వన శోభితః 23
శ్రోతుమిచ్ఛామి భద్రం తే వక్తుమర్హసి తత్త్వతః
చోదితో రామ వాక్యేన కథయామాస సువ్రతః 24
తస్య దేశస్య నిఖిలమృషిమధ్యే మహాతపాః||

<u>ద్వాత్రింశ స్సర్గః – కుశనాభ కన్యోపాఖ్యానం</u>

బ్రహ్మయోని ర్మహానాసీత్ కుశో నామ మహాతపాః
అక్లిష్ట వ్రత ధర్మజ్ఞః సజ్జన ప్రతిపూజకః 1
స మహాత్మా కులీనాయాం యుక్తాయాం సుగుణోల్బణాన్
వైదర్భ్యాం జనయామాస చతురః సదృశాన్ సుతాన్ 2
కుశామ్బం కుశనాభం చ ఆధూర్తరజసం వసుమ్
దీప్తి యుక్తాన్ మహోత్సాహాన్ క్షత్రధర్మ చికీర్షయా 3
తానువాచ కుశః పుత్రాన్ ధర్మిష్ఠాన్ సత్యవాదినః

క్రియతాం పాలనం పుత్రా ధర్మం ప్రాప్స్యథ పుష్కలం 4
కుశస్య వచనం శ్రుత్వా చత్వారో లోక సమ్మతాః
నివేశం చక్రిరే సర్వే పురాణాం నృపరా స్తదా 5
కుశామ్బస్తు మహాతేజాః కౌశామ్బీ మకరోత్ పురీమ్
కుశనాభస్తు ధర్మాత్మా పరం చక్రే మహోదయమ్ 6
ఆధూర్తరజసో రామ ధర్మారణ్యం మహీపతిః
చక్రే పురవరం రాజా వసుశ్చక్రే గిరివ్రజమ్ 7
ఏషా వసుమతీ రామ వసో స్తస్య మహాత్మనః
ఏతే శైలవరాః పఞ్చ ప్రకాశన్తే సమన్తతః 8
సుమాగధీ నదీ పుణ్యా మగధా విశ్రుతా యయా
పఞ్చానాం శైల ముఖ్యానాం మధ్యే మాలేవ శోభతే 9
సైషా హి మాగధీ రామ వసో స్తస్య మహాత్మనః
పూర్వాఽభిచరితా రామ సుక్షేత్రా సస్యమాలినీ 10
కుశనాభస్తు రాజర్షిః కన్యాశత మనుత్తమమ్
జనయామాస ధర్మాత్మా ఘృతాచ్యాం రఘునన్దన 11
తాస్తు యౌవన శాలిన్యో రూపవత్యః స్వలంకృతాః
ఉద్యానభూమిమాగమ్య ప్రావృషీవ శతప్రదాః 12
గాయన్త్యో నృత్యమానాశ్చ వాదయన్త్యశ్చ సర్వశః
ఆమోదం పరమం జగ్ము ర్వరాభరణ భూషితాః 13
అథ తా శ్చారు సర్వాఽఙ్గ్యో రూపేణాప్రతిమా భువి
ఉద్యానమధ్య శోభంతే తారా ఇవ ఘనాన్తరే 14
తాః సర్వగుణ సంపన్నా రూప యౌవన సంయుతాః
దృష్ట్వా సర్వాత్మకో వాయు రిదం వచన మబ్రవీత్ 15
అహం వః కామయే సర్వా భార్యా మమ భవిష్యథ
మానుష స్త్యజ్యతాం భావో దీర్ఘమాయురవాప్స్యథ 16
చలం హి యౌవనం నిత్యం మానుషేషు విశేషతః
అక్షయ్యం యౌవనం ప్రాప్తా అమర్త్యశ్చ భవిష్యథః 17
తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా వాయోరఽక్లిష్ట కర్మణః
అపహాస్య తతో వాక్యం కన్యాశతమథాఽబ్రవీత్ 18
అన్తశ్చరసి భూతానాం సర్వేషాం త్వం సురోత్తమ

ప్రభావజ్ఞాశ్చ తే సర్వాః కిమఽస్మానవమన్యసే 19
కుశనాభ సుతాః సర్వాః సమర్థా స్త్వాం సురోత్తమ
స్థానాచ్చ్యావయితుం దేవం రక్షామస్తు తపో వయమ్ 20
మా భూత్ స కాలో దుర్మేధః పితరం సత్యవాదినమ్
నావమన్య స్వధర్మేణ స్వయంవర ముపాస్మహే 21
పితా హి ప్రభు రస్మాకం దైవతం పరమం చ నః
యస్య నో దాస్యతి పితా స నో భర్తా భవిష్యతి 22
తాసాం తద్వచనం శ్రుత్వా వాయుః పరమకోపనః
ప్రవిశ్య సర్వగాత్రాణి బభఞ్జ భగవాన్ ప్రభుః 23
తాః కన్యా వాయునా భగ్నా వివిశు ర్నృపతే ర్గృహమ్
ప్రాపతన్ భువి సంభ్రాంతాః సలజ్జాః సాఽశ్రులోచనాః 24
స చ తా దయితా దీనాః కన్యాః పరమ శోభనాః
దృష్ట్వా భగ్నా స్తదా రాజా సంభ్రాన్త ఇదమబ్రవీత్ 25
కిమిదం కథ్యతాం పుత్ర్యః కో ధర్మ మవమన్యతే
కుబ్జాః కేన కృతా స్సర్వా వేష్టన్త్యో నాఽభిభాషథ 26
శ్రోతుమిచ్ఛామి తత్పుత్ర్యో యస్యేదం కర్మ గర్హితం
ఏవం రాజా వినిశ్వశ్య సమాధిం సందధే తతః 27

<u>త్రయస్త్రింశ స్సర్గః – బ్రహ్మదత్త వివాహః</u>

తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా కుశనాభస్య ధీమతః
శిరోభిశ్చరణౌ స్పృష్ట్వా కన్యా శత మభాషత 1
వాయుః సర్వాత్మకో రాజన్ ప్రధర్షయితు మిచ్ఛతి
అశుభం మార్గ మాస్థాయ న ధర్మం ప్రత్యవేక్షతే 2
పితృమత్యః స్మ భద్రం తే స్వచ్ఛన్దే న వయం స్థితాః
పితరం నో వృణీష్వ త్వం యది నో దాస్యతే తవ 3
తేన పాపానుబన్ధేన వచనం న ప్రతీచ్ఛతా
ఏవం బ్రువన్త్యః సర్వాః స్మ వాయునా నిహతా భృశమ్ 4
తాసాం తద్వచనం శ్రుత్వా రాజా పరమ ధార్మికః
ప్రత్యువాచ మహాతేజాః కన్యాశత మనుత్తమమ్ 5
క్షాన్తం క్షమావతాం పుత్ర్యః కర్తవ్యం సుమహత్ కృతమ్
ఐకమత్య ముపాగమ్య కులం చావేక్షితం మమ 6

అలంకారో హి నారీణాం క్షమా తు పురుషస్య వా
దుష్కరం తద్ధి వః క్షాన్తం త్రిదశేషు విశేషతః 7
యాదృశీః వః క్షమా పుత్ర్యః సర్వాసామవిశేషతః
క్షమా దానం క్షమా సత్యం క్షమా యజ్ఞశ్చ పుత్రికాః 8
క్షమా యశః క్షమా ధర్మః క్షమయా విష్ఠితం జగత్
విసృజ్య కన్యాః కాకుత్స్థ రాజా త్రిదశవిక్రమః 9
మన్త్రజ్ఞో మన్త్రయామాస ప్రదానం సహ మన్త్రిభిః
దేశే కాలే చ కర్తవ్యం సదృశే ప్రతిపాదనమ్ 10
ఏతస్మిన్నేవ కాలేతు చూలీ నామ మహామునిః
ఊర్ధ్వరేతాః శుభాచారో బ్రాహ్మం తప ఉపాగమత్ 11
తప్యన్తం తమ్ ఋషిం తత్ర గన్ధర్వీ పర్యుపాసతే
సోమదా నామ భద్రం తే ఊర్మిలా తనయా తదా 12
సా చ తం ప్రణతా భూత్వా శుశ్రూషణ పరాయణా
ఉవాస కాలే ధర్మిష్ఠా తస్యా స్తుష్టోఽభవ ద్గురుః 13
స చ తాం కాల యోగేన ప్రోవాచ రఘునన్దన
పరితుష్టోఽస్మి భద్రం తే కిం కరోమి తవ ప్రియమ్ 14
పరితుష్టం మునిం జ్ఞాత్వా గన్ధర్వీ మధుర స్వరా
ఉవాచ పరమ ప్రీతా వాక్యజ్ఞా వాక్య కోవిదమ్ 15
లక్ష్మ్యా సముదితో బ్రాహ్మ్యా బ్రహ్మభూతో మహాతపాః
బ్రాహ్మేణ తపసా యుక్తం పుత్ర మిచ్ఛామి ధార్మిక 16
అపతిశ్చాఽస్మి భద్రం తే భార్యా చాఽస్మి న కస్యచిత్
బ్రాహ్మేణోపగతాయాశ్చ దాతు మర్హసి మే సుతమ్ 17
తస్యాః ప్రసన్నో బ్రహ్మర్షి ర్దదౌ పుత్ర మనుత్తమమ్
బ్రహ్మదత్త ఇతి ఖ్యాతం మానసం చూలినః సుతమ్ 18
స రాజా సోమదేయస్తు పురీమఽధ్యవసత్ తదా
కామ్పిల్యాం పరయా లక్ష్మ్యా దేవరాజో యథా దివమ్ 19
స బుద్ధిం కృతవాన్ రాజా కుశనాభః సుధార్మికః
బ్రహ్మదత్తాయ కాకుత్స్థ దాతుం కన్యాశతం తదా 20
తమాహూయ మహాతేజా బ్రహ్మదత్తం మహీపతిః
దదౌ కన్యాశతం రాజా సుప్రీతేనాఽన్తరాత్మనా 21

యథా క్రమం తతః పాణీం జగ్రాహ రఘునన్దన
బ్రహ్మదత్తో మహీపాల స్తాసాం దేవపతి ర్యథా 22
స్పృష్టమాత్రే తదా పాణౌ వికుబ్జా విగతజ్వరాః
యుక్తాః పరమయా లక్ష్మ్యా బభుః కన్యాశతం తదా 23
స దృష్ట్వా వాయునా ముక్తాః కుశనాభో మహీపతిః
బభూవ పరమ ప్రీతో హర్షం లేభే పునః పునః 24
కృతోద్వాహం తు రాజానం బ్రహ్మదత్తం మహీపతిః
సదారం ప్రేషయామాస సోపాధ్యాయగణం తదా 25
సోమదాఽపి సుసంహృష్టా పుత్రస్య సదృశీం క్రియామ్
యథాన్యాయం చ గన్ధర్వీ స్నుషా స్తాః ప్రత్యనన్దత 26
స్పృష్ట్వా స్పృష్ట్వా చ తాః కన్యాః కుశనాభం ప్రశస్య చ||

<u>చతుస్త్రింశ స్సర్గః – విశ్వామిత్ర వంశ వర్ణనం</u>

కృతోద్వాహే గతే తస్మిన్ బ్రహ్మదత్తే చ రాఘవ
అపుత్రః పుత్ర లాభాయ పౌత్రీమిష్టి మకల్పయత్ 1
ఇష్ట్యాం తు వర్తమానాయాం కుశనాభం మహీపతిమ్
ఉవాచ పరమోదారః కుశో బ్రహ్మ సుత స్తదా 2
పుత్ర తే సదృశః పుత్రో భవిష్యతి సుధార్మికః
గాధిం ప్రాప్స్యసి తేన త్వం కీర్తిం లోకే చ శాశ్వతీమ్ 3
ఏవ ముక్త్వా కుశో రామ కుశనాభం మహీపతిమ్
జగామాకాశ మావిశ్య బ్రహ్మలోకం సనాతనమ్ 4
కస్యచి త్వ్థ కాలస్య కుశనాభస్య ధీమతః
జజ్ఞే పరమ ధర్మిష్ఠో గాధి రిత్యేవ నామతః 5
స పితా మమ కాకుత్స్థ గాధిః పరమ ధార్మికః
కుశవంశ ప్రసూతోఽస్మి కౌశికో రఘునన్దన 6
పూర్వజా భగినీచాఽపి మమ రాఘవ సువ్రతా
నామ్నా సత్యవతీ నామ ఋచీకే ప్రతిపాదితా 7
సశరీరా గతా స్వర్గం భర్తారమనువర్తినీ
కౌశికీ పరమోదారా సా ప్రవృత్తా చ మహానదీ 8
దివ్యా పుణ్యోదకా రమ్యా హిమవన్త ముపాశ్రితా
లోకస్య హిత కార్యార్థం ప్రవృత్తా భగినీ మమ 9

తతోఽహం హిమవత్పార్శ్వే వసామి నిరతః సుఖమ్
భగిన్యాం స్నేహ సంయుక్తః కౌశిక్యాం రఘునన్దన 10
సా తు సత్యవతీ పుణ్యా సత్యే ధర్మే ప్రతిష్ఠితా
పతివ్రతా మహాభాగా కౌశికీ సరితాం వరా 11
అహం హి నియమా ద్రామ హిత్వా తాం సముపాగతః
సిద్ధాశ్రమ మనుప్రాప్య సిద్ధోఽస్మి తవ తేజసా 12
ఏషా రామ మమోత్పత్తిః స్వస్య వంశస్య కీర్తితా
దేశస్య చ మహాబాహో యన్ మాం త్వం పరిపృచ్ఛసి 13
గతోఽర్ధరాత్రః కాకుత్స్థ కథాః కథయతో మమ
నిద్రామభ్యేహి భద్రం తే మా భూ ద్విఘ్నోఽధ్వనీహ నః 14
నిష్పన్దా స్తరవః సర్వే నిలీనా మృగ పక్షిణః
నైశేన తమసా వ్యాప్తా దిశశ్చ రఘునన్దన 15
శనై ర్వియుజ్యతే సంధ్యా నభో నేత్రై రివావృతమ్
నక్షత్ర తారా గహనం జ్యోతిర్భిరఽవభాసతే 16
ఉత్తిష్ఠతి చ శీతాంశుః శశీ లోక తమో నుదః
హ్లాదయన్ ప్రాణినాం లోకే మనాంసి ప్రభయా స్వయా 17
నైశాని సర్వ భూతాని ప్రచరన్తి తత స్తతః
యక్ష రాక్షస సంఘాశ్చ రౌద్రాశ్చ పిశితాఽశనాః 18
ఏవముక్త్వా మహాతేజా విరరామ మహామునిః
సాధు సాధ్వితి తం సర్వే మునయో హ్యఽభ్యపూజయన్ 19
కుశికానామఽయం వంశో మహాన్ ధర్మపరః సదా
బ్రహ్మోపమా మహాత్మానః కుశవంశ్యా నరోత్తమాః 20
విశేషేణ భవానేవ విశ్వామిత్రో మహాయశాః
కౌశికీ చ సరిచ్ఛ్రేష్ఠా కులో ద్యోతకరీ తవ 21
ఇతి తై ర్ముని శార్దూలైః ప్రశస్తః కుశికాత్మజః
నిద్రా ముపాగమ చ్ఛ్రీమానస్తంగత ఇవాంశుమాన్ 22
రామోఽపి సహ సౌమిత్రిః కించిదాగత విస్మయః
ప్రశస్య మునిశార్దూలం నిద్రాం సముపసేవతే 23

<u>పంచత్రింశ స్సర్గః – ఉమా గంగా వృత్తాంత సంక్షేపః</u>

ఉపాస్య రాత్రిశేషం తు శోణాకూలే మహర్షిభిః

నిశాయాం సుప్రభాతాయాం విశ్వామిత్రోఽభ్యభాషత 1
సుప్రభాతా నిశా రామ పూర్వా సంధ్యా ప్రవర్తతే
ఉత్తిష్ఠోత్తిష్ఠ భద్రం తే గమనాయాఽభిరోచయ 2
తచ్ఛృత్వా వచనం తస్య కృత్వా పౌర్వాహ్ణికీం క్రియామ్
గమనం రోచయామాస వాక్యం చేద ముదాచ హ 3
అయం శోణః శుభజలోఽగాధః పులిన మణ్డితః
కతరేణ పథా బ్రహ్మన్ సంతరిష్యామహే వయమ్ 4
ఏవ ముక్తస్తు రామేణ విశ్వామిత్రోఽబ్రవీదిదమ్
ఏష పన్థా మయోద్దిష్టో యేన యాన్తి మహర్షయః 5
తే గత్వా దూర మధ్వానం గతేఽర్ధదివసే తదా
జాహ్నవీం సరితాం శ్రేష్ఠాం దదృశు ర్మని సేవితామ్ 6
తాం దృష్ట్వా పుణ్య సలిలాం హంస సారస సేవితామ్
బభూవు మునయః సర్వే ముదితాః సహరాఘవాః 7
తస్యాస్తీరే తదా సర్వే చక్రు ర్వాసపరిగ్రహమ్
తతః స్నాత్వా యథా న్యాయం సంతర్ప్య పితృదేవతాః 8
హుత్వా చైవాగ్నిహోత్రాణి ప్రాశ్యచాఽనుత్తమం హవిః
వివిశు ర్జాహ్నవీ తీరే శుచౌ ముదిత మానసాః 9
విశ్వామిత్రం మహాత్మానం పరివార్య సమన్తతః
సంప్రహృష్ట మనా రామో విశ్వామిత్రమథాఽబ్రవీత్ 10
భగవన్ శ్రోతు మిచ్ఛామి గఙ్గాం త్రిపథగాం నదీమ్
త్రైలోక్యం కథమాక్రమ్య గతా నదనదీపతిమ్ 11
చోదితో రామ వాక్యేన విశ్వామిత్రో మహామునిః
వృద్ధిం జన్మ చ గఙ్గాయా వక్తు మేవోపచక్రమే 12
శైలేన్ద్రో హిమవా న్నామ ధాతూనా మాకరో మహాన్
తస్య కన్యాద్వయం జాతం రూపేణాఽప్రతిమం భువి 13
యా మేరు దుహితా రామ తయో ర్మాతా సుమధ్యమా
మేనా మనోరమా దేవీ పత్నీ హిమవతః ప్రియా 14
తస్యాం గఙ్గేయ మఽభవ జ్జ్యేష్ఠా హిమవతః సుతా
ఉమా నామ ద్వితీయాఽభూత్ కన్యా తస్యైవ రాఘవ 15
అథ జ్యేష్ఠాం సురాః సర్వే దేవతాకార్య చికీర్షయా

శైలేన్ద్రం వరయామాసు ర్గఙ్గాం త్రిపథగాం నదీమ్ 16
దదౌ ధర్మేణ హిమవాంస్తనయాం లోకపావనీమ్
స్వచ్ఛన్ద పథగాం గఙ్గాం త్రైలోక్య హిత కామ్యయా 17
ప్రతిగృహ్య తతో దేవా స్త్రైలోక్య హిత కారిణః
గఙ్గా మాదాయ తేఽగచ్ఛన్ కృతార్థేనాన్తరాత్మనా 18
యా చాన్యా శైలదుహితా కన్యాసీద్రఘునన్దన
ఉగ్రం సా వ్రత మాస్థాయ తప స్తేపే తపోధనా 19
ఉగ్రేణ తపసా యుక్తాం దదౌ శైలవరః సుతామ్
రుద్రాయాఽప్రతిరూపాయ ఉమాం లోక నమస్కృతామ్ 20
ఏతే తే శైలరాజస్య సుతే లోక నమస్కృతే
గఙ్గా చ సరితాం శ్రేష్ఠా ఉమాదేవీ చ రాఘువ 21
ఏత త్తే సర్వ మాఖ్యాతం యథా త్రిపథగా నదీ
ఖం గతా ప్రథమం తాత గతిం గతిమతాం వర 22
సైషా సురనదీ రమ్యా శైలేన్ద్రస్య సుతా తదా
సురలోకం సమారూఢా విపాపా జలవాహినీ 23

<u>**షట్త్రింశ స్సర్గః – ఉమా మాహాత్మ్యం**</u>

ఉక్తవాక్యే మునౌ తస్మి న్నుభౌ రాఘువ లక్ష్మణౌ
ప్రతినన్ద్య కథాం వీరా వూచతు ర్మునిపుంగవమ్ 1
ధర్మయుక్త మిదం బ్రహ్మన్ కథితం పరమం త్వయా
దుహితుః శైల రాజస్య జ్యేష్ఠాయా వక్తుమర్హసి 2
విస్తరం విస్తరజ్ఞోఽసి దివ్య మానుష సంభవమ్
త్రీన్ పథో హేతునా కేన ప్లావయే ల్లోకపావనీ 3
కథం గఙ్గా త్రిపథగా విశ్రుతా సరిదుత్తమా
త్రిషు లోకేషు ధర్మజ్ఞ కర్మభిః కైః సమన్వితా 4
తథా బ్రువతి కాకుత్స్థే విశ్వామిత్రస్తపోధనః
నిఖిలేన కథాం సర్వా మృషిమధ్యే న్యవేదయత్ 5
పురా రామ కృతోద్వాహః నీలకణ్ఠో మహాతపాః
దృష్ట్వా చ స్పృహయా దేవీం మైథునాయోపచక్రమే 6
తస్య సంక్రీడమానస్య మహాదేవస్య ధీమతః
శితికణ్ఠస్య దేవస్య దివ్యం వర్షశతం గతమ్ 7

న చాఽపి తనయో రామ తస్యా మాసీత్ పరంతప
తతో దేవాః సముద్విగ్నాః పితామహ పురోగమాః 8
యదిహోత్పద్యతే భూతం కస్తత్ ప్రతిసహిష్యతే
అభిగమ్య సురాః సర్వే ప్రణిపత్యేదమబ్రువన్ 9
దేవదేవ మహాదేవ లోకస్యాఽస్య హితే రత
సురాణాం ప్రణిపాతేన ప్రసాదం కర్తు మర్హసి 10
న లోకా ధారయిష్యన్తి తవ తేజః సురోత్తమ
బ్రాహ్మేణ తపసా యుక్తో దేవ్యా సహ తపశ్చర 11
త్రైలోక్య హిత కామాఽర్థం తేజ స్తేజసి ధారయ
రక్ష సర్వా నిమాం ల్లోకా న్నాలోకం కర్తు మర్హసి 12
దేవతానాం వచః శ్రుత్వా సర్వలోక మహేశ్వరః
బాఢ మిత్యఽబ్రవీత్ సర్వాన్ పునశ్చేద మువాచ హ 13
ధారయిష్యా మ్యహం తేజ స్తేజస్యేవ సహోమయా
త్రిదశాః పృథివీ చైవ నిర్వాణ మధిగచ్ఛతు 14
యదిదం క్షుభితం స్థానా న్మమతేజో హ్యఽనుత్తమమ్
ధారయిష్యతి క స్త న్మే బ్రువన్తు సుర సత్తమాః 15
ఏవముక్తా స్తతో దేవాః ప్రత్యూచు ర్వృషభధ్వజమ్
యత్తేజః క్షుభితం హ్యేత త్త ద్ధరా ధారయిష్యతి 16
ఏవముక్తః సురపతిః ప్రముమోచ మహీతలే
తేజసా పృథివీ యేన వ్యాప్తా సగిరి కాననా 17
తతో దేవాః సగంధర్వాః పునరూచు ర్హుతాశనమ్
ప్రవిశ త్వం మహాతేజో రౌద్రం వాయుసమన్వితః 18
తదఽగ్నినా పునర్వ్యాప్తం సంజాతః శ్వేతపర్వతః
దివ్యం శరవణం చైవ పావకాదిత్య సన్నిభమ్ 19
యత్ర జాతో మహాతేజాః కార్తికేయోఽగ్నిసంభవః
అథోమాం చ శివం చైవ దేవాః సర్షిగణా స్తదా 20
పూజయామాసురఽత్యర్థం సుప్రీత మనస స్తతః
అథ శైలసుతా రామ త్రిదశా నిదమబ్రవీత్ 21
అప్రియస్య కృతస్యాఽద్య ఫలం ప్రాప్స్యథ మే సురాః
ఇత్యుక్త్వా సలిలం గృహ్య పార్వతీ భాస్కర ప్రభా 22

సమన్యురఽశపత్ సర్వాన్ క్రోధ సంరక్త లోచనా
యస్మా న్నివారితా చాఽహం సంగతా పుత్రకామ్యయా 23
అపత్యం స్వేషు దారేషు నోత్పాదయితుమర్హథ
అద్య ప్రభృతి యుష్మాక మఽప్రజాః సన్తు పత్నయః 24
ఏవముక్త్వా సురాన్ సర్వాన్ శశాప పృథివీమపి
అవనే నైక రూపా త్వం బహు భార్యా భవిష్యసి 25
న చ పుత్రకృతాం ప్రీతిం మత్క్రోధ కలుషీ కృతా
ప్రాప్స్యసి త్వం సుదుర్మేధే మమ పుత్రమఽనిచ్ఛతీ 26
తాన్ సర్వాన్ వ్రీడితాన్ దృష్ట్వా సురాన్ సురపతి స్తదా
గమనాయోపచక్రామ దిశం వరుణ పాలితామ్ 27
స గత్వా తప ఆతిష్ఠత్ పార్శ్వే తస్యోత్తరే గిరేః
హిమవత్ ప్రభవే శృఙ్గే సహ దేవ్యా మహేశ్వరః 28
ఏష తే విస్తరో రామ శైల పుత్ర్యా నివేదితః
గఙ్గాయాః ప్రభవం చైవ శృణు మే సహలక్ష్మణః 29

<u>సప్తత్రింశ స్సర్గః – కుమారోత్పత్తిః</u>

తప్యమానే తపో దేవే దేవాః సర్షిగణాః పురా
సేనాపతి మఽభీప్సన్తః పితామహ ముపాగమన్ 1
తతోఽబ్రువన్ సురాః సర్వే భగవన్తం పితామహమ్
ప్రణిపత్య సురాః సర్వే సేన్ద్రాః సాఽగ్నిపురోగమాః 2
యో నః సేనాపతి ర్దేవ దత్తో భగవతా పురా
స న జాతోఽద్య భగవ న్నస్మ ద్విరి నిబర్హణః 3
తత్ పితా భగవాన్ శర్వో హిమవచ్ఛిఖరేఽద్య వై
తపః పరమ మాస్థాయ తప్యతే స్మ సహోమయా 4
యదఽత్రానన్తరం కార్యం లోకానాం హిత కామ్యయా
సంవిధత్స్వ విధానజ్ఞ త్వం హి నః పరమా గతిః 5
దేవతానాం వచః శ్రుత్వా సర్వలోక పితామహః
సాన్త్వయన్ మధురై ర్వాక్యై స్త్రిదశా నిదమబ్రవీత్ 6
శైలపుత్ర్యా యదుక్తం తన్న ప్రజాః స్వాసు పత్నిషు
తస్యా వచన మఽక్లిష్టం సత్యమేవ న సంశయః 7
ఇయమాకాశగా గఙ్గా యస్యాం పుత్రం హుతాశనః

జనయిష్యతి దేవానాం సేనాపతి మరిందమమ్ 8
జ్యేష్ఠా శైలేన్ద్ర దుహితా మానయిష్యతి తం సుతమ్
ఉమాయా స్త ద్బహుమతం భవిష్యతి న సంశయః 9
తచ్ఛృత్వా వచనం తస్య కృతార్థా రఘునన్దన
ప్రణిపత్య సురాః సర్వే పితామహ మపూజయన్ 10
తే గత్వా పర్వతం రామ కైలాసం ధాతు మణ్డితమ్
అగ్నిం నియోజయామాసుః పుత్రార్థం సర్వ దేవతాః 11
దేవ కార్య మిదం దేవ సంవిధత్స్వ హుతాశన
శైలపుత్ర్యాం మహాతేజో గఙ్గాయాం తేజ ఉత్సృజ 12
దేవతానాం ప్రతిజ్ఞాయ గఙ్గామభ్యేత్య పావకః
గర్భం ధారయ వై దేవి దేవతానా మిదం ప్రియమ్ 13
అగ్నేస్తు వచనం శ్రుత్వా దివ్యంరూప మఽధారయత్
దృష్ట్వా తన్మహిమానం స సమన్తాదఽవకీర్యత 14
సమన్తత స్తదా దేవీ మభ్యషిఞ్చత పావకః
సర్వ స్రోతాంసి పూర్ణాని గఙ్గాయా రఘునన్దన 15
తమువాచ తతో గఙ్గా సర్వ దేవ పురోగమమ్
అశక్తా ధారణే దేవ తవ తేజః సముద్ధతమ్ 16
దహ్యమానాగ్నినా తేన సంప్రవ్యథిత చేతనా
అథాబ్రవీ దిదం గఙ్గాం సర్వ దేవపురోహితః 17
ఇహ హైమవతే పాదే గర్భోఽయం సంనివేశ్యతామ్
శృత్వాత్వఽగ్నివచో గఙ్గా తం గర్భమఽతిభాస్వరమ్ 18
ఉత్ససర్జ మహాతేజాః స్రోతోభ్యో హి తదాఽనఘ
యదస్యా నిర్గతం తస్మాత్ తప్త జామ్బూనద ప్రభమ్ 19
కాఞ్చనం ధరణీం ప్రాప్తం హిరణ్యమతుల ప్రభమ్
తామ్రం కార్ష్ణాయసం చైవ తైక్ష్ణ్యాదేవాభ్యజాయత 20
మలం తస్యా భవత్ తత్ర త్రపుసీసక మేవ చ
తదేతత్ ధరణీం ప్రాప్య నానా ధాతురఽవర్ధత 21
నిక్షిప్తమాత్రే గర్భేతు తేజోభిరభిరంజితమ్
సర్వం పర్వత సన్నద్ధం సౌవర్ణ మభవద్వనమ్ 22
జాతరూప మితి ఖ్యాతం తదా ప్రభృతి రాఘవ

సువర్ణం పురుషవ్యాఘ్ర హుతాఽశన సమప్రభమ్ 23
తృణ వృక్ష లతా గుల్మం సర్వం భవతి కాంచనం
తం కుమారం తతో జాతం సేన్ద్రాః సహ మరుద్గణాః 24
క్షీర సంభావనార్థాయ కృత్తికాః సమయోజయన్
తాః క్షీరం జాతమాత్రస్య కృత్వా సమయ ముత్తమమ్ 25
దదుః పుత్రోఽయమస్మాకం సర్వాసామితి నిశ్చితాః
తతస్తు దేవతాః సర్వాః కార్తికేయ ఇతి బ్రువన్ 26
పుత్ర స్త్రైలోక్య విఖ్యాతో భవిష్యతి న సంశయః
తేషాం త ద్వచనం శ్రుత్వా స్కన్నం గర్భపరిస్రవే 27
స్నాపయన్ పరయా లక్ష్మ్యా దీప్యమానం యథాఽనలమ్
స్కన్ద ఇత్యఽబ్రువన్ దేవాః స్కన్నం గర్భపరిస్రవాత్ 28
కార్తికేయం మహాభాగం కాకుత్స్థ జ్వలనోపమమ్
ప్రాదుర్భూతం తతః క్షీరం కృత్తికానామనుత్తమమ్ 29
షణ్ణాం షడాననో భూత్వా జగ్రాహ స్తనజం పయః
గృహీత్వా క్షీరమేకాహ్న సుకుమార వపు స్తదా 30
అజయత్ స్వేన వీర్యేణ దైత్య సైన్య గణాన్ విభుః
సుర సేనాగణపతిం తత స్త మమల ద్యుతిమ్ 31
అభ్యషిఞ్చన్ సురగణాః సమేత్యాఽగ్ని పురోగమాః
ఏష తే రామ గఙ్గాయా విస్తరోఽభిహితో మయా 32
కుమార సంభవ శ్చైవ ధన్యః పుణ్య స్తథైవ చ
భక్తశ్చ యః కార్తికేయే కాకుస్థ భువి మానవః 33
ఆయుష్మాన్ పుత్ర పౌత్రైశ్చ స్కంద సాలోక్యతాం వ్రజేత్||

<u>అష్టత్రింశ స్సర్గః – సగరపుత్ర జన్మ</u>

తాం కథాం కౌశికో రామే నివేద్య మధురాఽక్షరం
పునరేవాఽపరం వాక్యం కాకుత్స్థ మిద మబ్రవీత్ 1
అయోధ్యాఽధిపతిః శూరః పూర్వ మాసీన్నరాఽధిపః
సగరో నామ ధర్మాత్మా ప్రజా కామః స చాప్రజాః 2
వైదర్భ దుహితా రామ కేశినీ నామ నామతః
జ్యేష్ఠా సగర పత్నీ సా ధర్మిష్ఠా సత్య వాదినీ 3
అరిష్టనేమి ర్దుహితా రూపేణాఽప్రతిమా భువి

ద్వితీయా సగరస్యాసీత్ పత్నీ సుమతి సంజ్ఞితా 4
తాభ్యాం సహ తదా రాజా పత్నీభ్యాం తప్తవాం స్తపః
హిమవన్తం సమాసాద్య భృగుప్రస్రవణే గిరౌ 5
అథ వర్షశతే పూర్ణే తపసారాధితో మునిః
సగరాయ వరం ప్రాదాద్ భృగుః సత్యవతాం వరః 6
అపత్య లాభః సుమహాన్ భవిష్యతి తవాఽనఘ
కీర్తిం చాఽప్రతిమాం లోకే ప్రాప్స్యసే పురుషర్షభ 7
ఏకా జనయితా తాత పుత్రం వంశకరం తవ
షష్టిం పుత్రసహస్రాణి హ్యపరా జనయిష్యతి 8
భాషమాణం మహాత్మానం రాజపుత్ర్యౌ ప్రసాద్య తమ్
ఊచతుః పరమ ప్రీతే కృతాంజలిపుటే తదా 9
ఏకః కస్యాః సుతో బ్రహ్మన్ కా బహూన్ జనయిష్యతి
శ్రోతు మిచ్ఛావహే సమ్యక్ సత్యమస్తు వచ స్తవ 10
తయో స్తద్వచనం శ్రుత్వా భృగుః పరమ ధార్మికః
ఉవాచ పరమాం వాణీం స్వచ్ఛన్దోఽత్ర విధీయతామ్ 11
ఏకో వంశకరోవాఽస్తు బహవోవా మహాబలాః
కీర్తిమన్తో మహోత్సాహాః కా వా కం వరమిచ్ఛతి 12
మునేస్తు వచనం శ్రుత్వా కేశినీ రఘునన్దన
పుత్రం వంశకరం రామ జగ్రాహ నృప సన్నిధౌ 13
షష్టిం పుత్రసహస్రాణి సుపర్ణ భగినీ తదా
మహోత్సాహాన్ కీర్తిమతో జగ్రాహ సుమతిః సుతాన్ 14
ప్రదక్షిణమ్ ఋషిం కృత్వా శిరసాఽభిప్రణమ్య చ
జగామ స్వపురం రాజా సభార్యో రఘునన్దన 15
అథ కాలేగతే తస్మిన్ జ్యేష్ఠా పుత్రం వ్యజాయత
అసమఞ్జ ఇతి ఖ్యాతం కేశినీ సగరాత్మజమ్ 16
సుమతిస్తు నరవ్యాఘ్ర గర్భతుమ్బం వ్యజాయత
షష్టిః పుత్రసహస్రాణి తుమ్బభేదాద్వినిస్సృతాః 17
ఘృత పూర్ణేషు కుమ్భేషు ధాత్ర్య స్తాన్ సమవర్ధయన్
కాలేన మహతా సర్వే యౌవనం ప్రతిపేదిరే 18
అథ దీర్ఘేణ కాలేన రూప యౌవన శాలినః

షష్టిః పుత్ర సహస్రాణి సగరస్యాభవం స్తదా 19
స చ జ్యేష్ఠో నరశ్రేష్ఠః సగరస్యాత్మ సంభవః
బాలాన్ గృహీత్వా తు జలే సరయ్వా రఘునన్దన 20
ప్రక్షిప్య ప్రహసన్ నిత్యం మజ్జత స్తా న్నిరీక్ష్య వై
ఏవం పాపసమాచారః సజ్జన ప్రతిబాధకః 21
పౌరాణామఽహితే యుక్తః పిత్రా నిర్వాసితః పురాత్
తస్య పుత్రోంశుమాన్ నామ అసమఞ్జస్య వీర్యవాన్ 22
సమ్మతః సర్వలోకస్య సర్వస్యాఽపి ప్రియంవదః
తతః కాలేన మహతా మతిః సమభిజాయత 23
సగరస్య నరశ్రేష్ఠ యజేయమితి నిశ్చితా
స కృత్వా నిశ్చయం రాజా సోపాధ్యాయగణ స్తదా 24
యజ్ఞ కర్మణి వేదజ్ఞో యష్టుం సముపచక్రమే||

<u>ఏకోనచత్వారింశ స్సర్గః – పృథివీ విదారణం</u>

విశ్వామిత్ర వచః శ్రుత్వా కథాంతే రఘునన్దనః
ఉవాచ పరమ ప్రీతో మునిం దీప్త మివాఽనలమ్ 1
శ్రోతు మిచ్ఛామి భద్రం తే విస్తరేణ కథా మిమామ్
పూర్వజో మే కథం బ్రహ్మన్ యజ్ఞం వై సముపాహరత్ 2
తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా కౌతూహల సమన్వితః
విశ్వామిత్రస్తు కాకుత్స్థ మువాచ ప్రహస న్నివ 3
శ్రూయతాం విస్తరో రామ సగరస్య మహాత్మనః
శంకర శ్వశురో నామ హిమవానఽచలోత్తమః 4
విన్ధ్యపర్వత మాసాద్య నిరీక్షేతే పరస్పరమ్
తయోర్మధ్యే ప్రవృత్తోఽభూద్యజ్ఞః స పురుషోత్తమ 5
స హి దేశో నరవ్యాఘ్ర ప్రశస్తో యజ్ఞ కర్మణి
తస్యాఽశ్వచర్యాం కాకుత్స్థ దృఢధన్వా మహారథః 6
అంశుమానకరోత్ తాత సగరస్య మతే స్థితః
తస్య పర్వణి తం యజ్ఞం యజమానస్య వాసవః 7
రాక్షసీం తనుమాస్థాయ యజ్ఞియాఽశ్వమపాహరత్
హ్రియమాణే తు కాకుత్స్థ తస్మిన్నఽశ్వే మహాత్మనః 8
ఉపాధ్యాయగణాః సర్వే యజమానమథా బ్రువన్

అయం పర్వణి వేగేన యజ్ఞియాశ్వోఽపనీయతే 9
హర్తారం జహి కాకుత్స్థ హయశ్చైవోపనీయతామ్
యజ్ఞ చ్ఛిద్రం భవత్యేతత్ సర్వేషామఽశివాయ నః 10
తత్తథా క్రియతాం రాజన్ యథాఽచ్ఛిద్రః క్రతుర్భవేత్
ఉపాధ్యాయ వచః శ్రుత్వా తస్మిన్ సదసి పార్థివః 11
షష్టిం పుత్ర సహస్రాణి వాక్యమేతదువాచ హ
గతిం పుత్రా న పశ్యామి రక్షసాం పురుషర్షభాః 12
మన్త్ర పూతై ర్మహాభాగైరాస్థితో హి మహాక్రతుః
తద్గచ్ఛత విచిన్వధ్వం పుత్రకా భద్రమఽస్తు వః 13
సముద్ర మాలినీం సర్వాం పృథివీ ముపగచ్ఛత
ఏకైకం యోజనం పుత్రా విస్తార మభిగచ్ఛత 14
యావ త్తురగ సందర్శ స్తావత్ ఖనత మేదినీమ్
తమ్ చైవ హయ హర్తారం మార్గమాణా మమాజ్ఞయా 15
దీక్షితః పౌత్ర సహితః సోపాధ్యాయగణో హ్యఽహమ్
ఇహ స్థాస్యామి భద్రం వో యావ త్తురగ దర్శనమ్ 16
తే సర్వే హృష్ట మనసో రాజపుత్రా మహాబలాః
జగ్ము ర్మహీతలం రామ పితుర్వచన యన్త్రితాః 17
గత్వాతు పృథివీం సర్వామఽదృష్టాశ్వం మహాబలాః
యోజనాయామఽవిస్తార మేకైకో ధరణీ తలమ్ 18
బిభిదుః పురుషవ్యాఘ్రా వజ్రస్పర్శ సమై ర్నఖైః
శూలైరఽశని కల్పైశ్చ హలైశ్చాఽపి సుదారుణైః 19
భిద్యమానా వసుమతీ ననాద రఘునన్దన
నాగానాం వధ్యమానానా మఽసురాణాం చ రాఘవ 20
రాక్షసానాం చ దుర్ధర్షః సత్త్వానాం నినదోఽభవత్
యోజనానాం సహస్రాణి షష్టిం తు రఘునన్దన 21
బిభిదు ర్ధరణీం వీరా రసాతల మఽనుత్తమమ్
ఏవం పర్వత సంబాధం జమ్బూద్వీపం నృపాత్మజాః 22
ఖనన్తో నృపశార్దూల సర్వతః పరిచక్రముః
తతో దేవాః సగన్ధర్వాః సాసురాః సహపన్నగాః 23
సంభ్రాన్త మనసః సర్వే పితామహ ముపాగమన్

తే ప్రసాద్య మహాత్మానం విషణ్ణ వదనా స్తదా 24
ఊచుః పరమ సంత్రస్తాః పితామహ మిదం వచః
భగవన్ పృథివీ సర్వా ఖన్యతే సగరాత్మజైః 25
బహవశ్చ మహాత్మానో వధ్యన్తే జలచారిణః
అయం యజ్ఞహరోఽస్మాక మఽనేనాశ్వోపనీయతే 26
ఇతి తే సర్వభూతాని హింసన్తి సగరాత్మజాః||

చత్వారింశ స్సర్గః – కపిల దర్శనం

దేవతానాం వచః శ్రుత్వా భగవాన్ వై పితామహః
ప్రత్యువాచ సుసంత్రస్తాన్ కృతాన్తబలమోహితాన్ 1
యస్యేయం వసుధా కృత్స్నా వాసుదేవస్య ధీమతః
మహిషీ మాధవ స్యైషా స ఏష భగవాన్ ప్రభుః 2
కాపిలం రూపమాస్థాయ ధారయంత్యనిశం ధరామ్
తస్య కోపాఽగ్నినా దగ్ధా భవిష్యంతి నృపాత్మజాః 3
పృథివ్యాశ్చాఽపి నిర్భేదో దృష్ట ఏవ సనాతనః
సగరస్య చ పుత్రాణాం వినాశోఽదీర్ఘజీవినామ్ 4
పితామహ వచః శ్రుత్వా త్రయస్త్రింశదరిందమ
దేవాః పరమ సంహృష్టాః పునర్జగ్ము ర్యథాగతమ్ 5
సగరస్య చ పుత్రాణాం ప్రాదురాసీన్మహాత్మనామ్
పృథివ్యాం భిద్యమానాయాం నిర్ఘాత సమనిస్స్వనః 6
తతో భిత్త్వా మహీం సర్వే కృత్వాచాఽపి ప్రదక్షిణమ్
సహితాః సగరాః సర్వే పితరం వాక్య మబ్రువన్ 7
పరిక్రాన్తా మహీ సర్వా సత్త్వవన్తశ్చ సూదితాః
దేవ దానవ రక్షాంసి పిశాచోరగ కిన్నరాః 8
న చ పశ్యామహేఽశ్వం తమశ్వహర్తార మేవచ
కిం కరిష్యామ భద్రం తే బుద్ధిరత్ర విచార్యతామ్ 9
తేషాం తద్వచనం శ్రుత్వా పుత్రాణాం రాజసత్తమః
సమన్యురబ్రవీ ద్వాక్యం సగరో రఘునన్దన 10
భూయః ఖనత భద్రం వో నిర్భిద్య వసుధాతలమ్
అశ్వ హర్తార మాసాద్య కృతార్థాశ్చ నివర్తథ 11
పితుర్వచన మాస్థాయ సగరస్య మహాత్మనః

షష్టిః పుత్ర సహస్రాణి రసాతలమభిద్రవన్ 12
ఖన్యమానే తత స్తస్మిన్ దదృశుః పర్వతోపమమ్
దిశాగజం విరూపాక్షం ధారయన్తం మహీతలమ్ 13
స పర్వత వనాం కృత్స్నాం పృథివీం రఘునన్దన
శిరసా ధారయామాస విరూపాక్షో మహాగజః 14
యదా పర్వణి కాకుత్స్థ విశ్రమార్థం మహాగజః
ఖేదా చ్చాలయతే శీర్షం భూమికమ్ప స్తథా భవేత్ 15
తం తే ప్రదక్షిణం కృత్వా దిశాపాలం మహాగజమ్
మానయన్తో హి తే రామ జగ్ము ర్భిత్త్వా రసాతలమ్ 16
తతః పూర్వాం దిశం భిత్త్వా దక్షిణాం బిభిదుః పునః
దక్షిణస్యామపి దిశి దదృశు స్తే మహాగజమ్ 17
మహాపద్మం మహాత్మానం సుమహత్పర్వతోపమమ్
శిరసా ధారయంతం గాం విస్మయం జగ్మురుత్తమం 18
తతః ప్రదక్షిణం కృత్వా సగరస్య మహాత్మనః
షష్టిః పుత్ర సహస్రాణి పశ్చిమాం బిభిదుర్దిశమ్ 19
పశ్చిమాయామపి దిశి మహాన్తమచలోపమమ్
దిశాగజం సౌమనసం దదృశు స్తే మహాబలాః 20
తం తే ప్రదక్షిణం కృత్వా పృష్ట్వాచాఽపి నిరామయమ్
ఖనన్తః సముపక్రాన్తా దిశం హైమవతీం తతః 21
ఉత్తరస్యాం రఘుశ్రేష్ఠ దదృశు ర్హిమపాణ్డరమ్
భద్రం భద్రేణ వపుషా ధారయన్తం మహీమిమామ్ 22
సమాలభ్య తతః సర్వే కృత్వా చైనం ప్రదక్షిణమ్
షష్టిః పుత్ర సహస్రాణి బిభిదుర్ వసుధా తలమ్ 23
తతః ప్రాగుత్తరాం గత్వా సాగరాః ప్రథితాం దిశమ్
రోషాదభ్యఖనన్ సర్వే పృథివీం సగరాత్మజాః 24
తే తు సర్వే మహాత్మానో భీమవేగా మహాబలాః
దదృశుః కపిలం తత్ర వాసుదేవం సనాతనమ్ 25
హయం చ తస్య దేవస్య చరన్తమవిదూరతః
ప్రహర్ష మతులం ప్రాప్తాః సర్వే తే రఘునందన 26
తే తం హయహరం జ్ఞాత్వా క్రోధపర్యాకులేక్షణాః

ఖనిత్ర లాంగలధరా నానావృక్ష శిలాధరాః 27
అభ్యధావన్త సంక్రుద్ధా స్తిష్ఠ తిష్ఠేతి చాబ్రువన్
అస్మాకం త్వం హి తురగం యజ్ఞీయం హృతవానసి 28
దుర్మేధ స్త్వం హి సంప్రాప్తాన్ విద్ధి నః సగరాత్మజాన్
శ్రుత్వాతు వచనం తేషాం కపిలో రఘునన్దన 29
రోషేణ మహతావిష్టో హుంకారమఽకరో త్తదా
తత స్తేనాఽప్రమేయేణ కపిలేన మహాత్మనా 30
భస్మరాశీ కృతాః సర్వే కాకుత్స్థ సగరాత్మజాః||

<u>ఏకచత్వారింశ స్సర్గః – సగర యజ్ఞ సమాప్తిః</u>

పుత్రాన్ చిరగతాన్ జ్ఞాత్వా సగరో రఘునన్దన
నప్తార మబ్రవీద్రాజా దీప్యమానం స్వతేజసా 1
శూరశ్చ కృతవిద్యశ్చ పూర్వై స్తుల్యోఽసి తేజసా
పితౄణాం గతిమన్విచ్ఛ యేనచాశ్వోఽపవాహితః 2
అన్తర్భౌమాని సత్త్వాని వీర్యవన్తి మహాన్తి చ
తేషాం త్వం ప్రతిఘాతాఽర్థం సాఽసిం గృహ్ణీష్వ కార్ముకమ్ 3
అభివాద్యాఽభివాద్యాం స్త్వం హత్వా విఘ్నకరానపి
సిద్ధాఽర్థః సన్నివర్తస్వ మమ యజ్ఞస్య పారగః 4
ఏవముక్తోంశుమాన్ సమ్యక్ సగరేణ మహాత్మనా
ధనురాదాయ సఖడ్గం చ జగామ లఘువిక్రమః 5
స ఖాతం పితృభిర్మార్గమఽన్తర్భౌమం మహాత్మభిః
ప్రాపద్యత నరశ్రేష్ఠ స్తేన రాజ్ఞాఽభిచోదితః 6
దేవ దానవ రక్షోభిః పిశాచ పతగోరగైః
పూజ్యమానం మహాతేజా దిశాగజ మపశ్యత 7
స తం ప్రదక్షిణం కృత్వా పృష్ట్వా చైవ నిరామయమ్
పితౄన్ స పరిపప్రచ్ఛ వాజిహర్తార మేవ చ 8
దిశాగజస్తు తచ్ఛ్రుత్వా ప్రత్యాహాంశుమతో వచః
అసమంజ కృతార్థ స్త్వం సహాశ్వః శీఘ్రమేష్యసి 9
తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా సర్వానేవ దిశాగజాన్
యథాక్రమం యథాన్యాయం ప్రష్టుం సముపచక్రమే 10
తైశ్చ సర్వైర్దిశాపాలైర్వాక్యజ్ఞైర్వాక్య కోవిదైః

పూజితః సహయశ్చైవ గన్తాసీత్యభిచోదితః 11
తేషాం తద్వచనం శ్రుత్వా జగామ లఘువిక్రమః
భస్మరాశీ కృతా యత్ర పితర స్తస్య సాగరాః 12
స దుఃఖవశ మాపన్న స్త్వసమంజ సుత స్తదా
చుక్రోశ పరమార్తస్తు వధా త్తేషాం సుదుఃఖితః 13
యజ్ఞియం చ హయం తత్ర చరన్తమవిదూరతః
దదర్శ పురుషవ్యాఘ్రో దుఃఖ శోక సమన్వితః 14
స తేషాం రాజపుత్రాణాం కర్తుకామో జలక్రియామ్
సలిలార్థీ మహాతేజా న చాఽపశ్యజ్జలాశయమ్ 15
విసార్య నిపుణాం దృష్టిం తతోఽపశ్యత్ ఖగాధిపమ్
పిత్యాణాం మాతులం రామ సుపర్ణమఽనిలోపమమ్ 16
స చైన మబ్రవీ ద్వాక్యం వైనతేయో మహాబలః
మా శుచః పురుషవ్యాఘ్ర వధోఽయం లోకసమ్మతః 17
కపిలేనాఽప్రమేయేణ దగ్ధా హీమే మహాబలాః
సలిలం నాఽర్హసి ప్రాజ్ఞ దాతు మేషాం హి లౌకికమ్ 18
గఙ్గా హిమవతో జ్యేష్ఠా దుహితా పురుషర్షభ
తస్యాం కురు మహాబాహో పిత్యాణాం తు జలక్రియాం 19
భస్మరాశీ కృతా నేతాన్ పావయే ల్లోకపావనీ
తయా క్లిన్న మిదం భస్మ గఙ్గయా లోకకాన్తయా 20
షష్టిం పుత్ర సహస్రాణి స్వర్గ లోకం నయిష్యతి
గంగామానయ భద్రం తే దేవలోకాన్మహీతలం 21
క్రియతాం యది శక్నోషి గంగాయాస్త్వవతారణం
గచ్ఛ చాశ్వం మహాభాగ సంగృహ్య పురుషర్షభ 22
యజ్ఞం పైతామహం వీర నిర్వర్తయితు మర్హసి
సుపర్ణ వచనం శ్రుత్వా సో◌ంశుమానతివీర్యవాన్ 23
త్వరితం హయమాదాయ పునరాయాన్ మహాయశాః
తతో రాజానమాసాద్య దీక్షితం రఘునన్దన 24
న్యవేదయ ద్యథా వృత్తం సుపర్ణ వచనం తథా
తచ్ఛృత్వా ఘోర సంకాశం వాక్యమంశుమతో నృపః 25
యజ్ఞం నిర్వర్తయామాస యథాకల్పం యథావిధి

స్వపురం చాగమచ్ఛ్రీమా నిష్టయజ్ఞో మహీపతిః 26
గఙ్గాయాశ్చాగమే రాజా నిశ్చయం నాఽధ్యగచ్ఛత
అగత్వా నిశ్చయం రాజా కాలేన మహతా మహాన్ 27
త్రింశద్వర్ష సహస్రాణి రాజ్యం కృత్వా దివం గతః||

ద్విచత్వారింశ స్సర్గః – భగీరథ వరప్రదానం

కాలధర్మం గతే రామ సగరే ప్రకృతీజనాః
రాజానం రోచయామాసురంశుమన్తం సుధార్మికమ్ 1
స రాజా సుమహానాసీదంశుమాన్ రఘునన్దన
తస్య పుత్రో మహానాసీ ద్దిలీప ఇతి విశ్రుతః 2
తస్మిన్ రాజ్యం సమావేశ్య దిలీపే రఘునన్దన
హిమవ చ్ఛిఖరే రమ్యే తప స్తేపే సుదారుణమ్ 3
ద్వాత్రింశచ్ఛ సహస్రాణి వర్షాణి సుమహాయశాః
తపోవనం గతో రాజా స్వర్గం లేభే మహాయశాః 4
దిలీపస్తు మహాతేజాః శ్రుత్వా పైతామహం వధమ్
దుఃఖోపహతయా బుద్ధ్యా నిశ్చయం నాధ్యగచ్ఛత 5
కథం గఙ్గావతరణం కథం తేషాం జలక్రియా
తారయేయం కథం చైతా నితి చిన్తాపరోఽభవత్ 6
తస్య చిన్తయతో నిత్యం ధర్మేణ విదితాత్మనః
పుత్రో భగీరథో నామ జజ్ఞే పరమ ధార్మికః 7
దిలీపస్తు మహాతేజా యజ్ఞై ర్బహుభిరిష్టవాన్
త్రింశద్వర్ష సహస్రాణి రాజా రాజ్యమకారయత్ 8
అగత్వా నిశ్చయం రాజా తేషా ముద్ధరణం ప్రతి
వ్యాధినా నరశార్దూల కాలధర్మ ముపేయివాన్ 9
ఇన్ద్రలోకం గతో రాజా స్వార్జితేనైవ కర్మణా
రాజ్యే భగీరథం పుత్ర మభిషిచ్య నరర్షభమ్ 10
భగీరథస్తు రాజర్షి ర్ధార్మికో రఘునన్దన
అనపత్యో మహాతేజాః ప్రజాకామః స చాఽప్రజాః 11
మంత్రిష్వాధాయ తద్రాజ్యం గంగావతరణే రతః
స తపో దీర్ఘమాతిష్ఠ ద్గోకర్ణే రఘునన్దన 12
ఊర్ధ్వబాహుః పఞ్చతపా మాసాహారో జితేన్ద్రియః

తస్య వర్ష సహస్రాణి ఘోరే తపసి తిష్ఠతః 13
అతీతాని మహాబాహో తస్య రాజ్ఞో మహాత్మనః
సుప్రీతో భగవాన్ బ్రహ్మా ప్రజానాం పతిరీశ్వరః 14
తతః సురగణైః సార్ధ ముపాగమ్య పితామహః
భగీరథం మహాత్మానం తప్యమానమథాఽబ్రవీత్ 15
భగీరథ మహాభాగ ప్రీతస్తేఽహం జనేశ్వర
తపసా చ సుతప్తేన వరం వరయ సువ్రత 16
తమువాచ మహాతేజాః సర్వలోక పితామహమ్
భగీరథో మహాభాగః కృతాఞ్జలిరుపస్థితః 17
యది మే భగవన్ ప్రీతో యద్యస్తి తపసః ఫలమ్
సగరస్యాత్మజాః సర్వే మత్తః సలిలమాప్నుయుః 18
గఙ్గాయాః సలిలక్లిన్నే భస్మన్యేషాం మహాత్మనామ్
స్వర్గం గచ్ఛేయురత్యన్తం సర్వే మే ప్రపితామహాః 19
దేయా చ సంతతి ర్దేవ నావసీదేత్ కులం చ నః
ఇక్ష్వాకూణాం కులే దేవ ఏష మేఽస్తు వరః పరః 20
ఉక్త వాక్యం తు రాజానం సర్వలోక పితామహః
ప్రత్యువాచ శుభాంవాణీం మధురాం మధురాక్షరామ్ 21
మనోరథో మహానేష భగీరథ మహారథ
ఏవం భవతు భద్రం తే ఇక్ష్వాకుకుల మవ్యయం 22
ఇయం హైమవతీ గఙ్గా జ్యేష్ఠా హిమవతః సుతా
తాం వై ధారయితుం శక్తో హర స్తత్ర నియుజ్యతామ్ 23
గఙ్గాయాః పతనం రాజన్ పృథివీ న సహిష్యతి
తాం వై ధారయితుం వీర నాన్యం పశ్యామి శూలినః 24
తమేవముక్త్వా రాజానం గఙ్గాం చాభాష్య లోకకృత్
జగామ త్రిదివం దేవః సహ సర్వై ర్మరుద్గణైః 25

<u>త్రిచత్వారింశ స్సర్గః -- గంగావతరణం</u>

దేవదేవే గతే తస్మిన్ సోఽఙ్గుష్ఠాగ్ర నిపీడితామ్
కృత్వా వసుమతీం రామ సంవత్సర ముపాసత 1
ఊర్ధ్వబాహు ర్నిరాలంబో వాయుభక్షో నిరాశ్రయః
అచలః స్థాణువత్ స్థిత్వా రాత్రిందివస మరిన్దమ 2

అథ సంవత్సరే పూర్ణే సర్వలోక నమస్కృతః
ఉమాపతిః పశుపతీ రాజాన మిద మబ్రవీత్ 3
ప్రీత స్తేఽహం నరశ్రేష్ఠ కరిష్యామి తవ ప్రియమ్
శిరసా ధారయిష్యామి శైలరాజ సుతామఽహమ్ 4
తతో హైమవతీ జ్యేష్ఠా సర్వలోక నమస్కృతా
తదా సా సుమహద్రూపం కృత్వా వేగం చ దుస్సహమ్ 5
ఆకాశా దపత ద్గంగా శివే శివ శిర స్యుత
అచింతయచ్చ సా దేవీ గంగా పరమదుర్ధరా 6
విశామ్యఽహం హి పాతాలం శ్రోతసా గృహ్య శంకరం
తస్యాఽవలేపనం జ్ఞాత్వా క్రుద్ధస్తు భగవాన్ హరః 7
తిరోభావయితుం బుద్ధిం చక్రే త్రినయన స్తదా
సా తస్మిన్ పతితా పుణ్యా పుణ్యే రుద్రస్య మూర్ధని 8
హిమవత్ ప్రతిమే రామ జటామండల గహ్వరే
సా కథంచిన్ మహీం గంతుం న శక్నో ద్యత్నమాస్థితా 9
నైవ నిర్గమనం లేభే జటామణ్డల మోహితా
తత్రైవాబంభ్రమ ద్దేవీ సంవత్సర గణాన్ బహూన్ 10
తామపశ్యన్ పున స్తత్ర తపః పరమమాస్థితః
స తేన తోషితశ్చాభూ దఽత్యర్థం రఘునన్దన 11
విససర్జ తతో గఙ్గాం హరో బిన్దుసరః ప్రతి
తస్యాం విస్పృజ్యమానాయాం సప్త స్రోతాంసి జజ్ఞిరే 12
హ్లాదినీ పావనీ చైవ నలినీ చ తథాఽపరా
తిస్రః ప్రాచీం దిశం జగ్ము ర్గంగాః శివజలాః శుభాః 13
సుచక్షుశ్చైవ సీతా చ సిన్ధుశ్చైవ మహానదీ
తిస్ర స్త్వేతా దిశం జగ్ముః ప్రతీచీం తు శుభోదకాః 14
తథైవాఽలకనందా చ విశ్రుతా లోకపావనీ
సప్తమీ చాఽన్వగాత్ తాసాం భగీరథమఽథో నృపం 15
భగీరథోఽపి రాజర్షి ర్దివ్యం స్యందన మాస్థితః
ప్రాయాదఽగ్రే మహాతేజా గంగా తమ్ చాప్యఽనువ్రజత్ 16
గగనా చ్ఛంకర శిర స్తతో ధరణిమాగతా
వ్యసర్పత జలం తత్ర ప్రతిశబ్ద పురస్కృతమ్ 17

మత్స్య కచ్ఛప సంఘైశ్చ శింశుమారగణై స్తథా
పతత్భిః పతితైశ్చాన్యై ర్వ్యరోచత వసుంధరా 18
తతో దేవర్షి గన్ధర్వా యక్షాః సిద్ధగణా స్తథా
వ్యలోకయన్త తే తత్ర గగనా ద్గాం గతాం తదా 19
విమానై ర్నగరాకారై ర్హయై ర్గజవరై స్తథా
పారిప్లవ గతైశ్చాఽపి దేవతా స్తత్ర విష్ఠితాః 20
తదద్భుతతమం లోకే గఙ్గా పతన ముత్తమమ్
దిదృక్షవో దేవగణాః సమీయురఽమితౌజసః 21
సంపతద్భిః సురగణై స్తేషాం చాఽఽభరణౌజసా
శతాదిత్య మివాభాతి గగనం గత తోయదమ్ 22
శింశుమారోరగగణై ర్మీనైరపి చ చఞ్చలైః
విద్యుద్భిరివ విక్షిప్తైరాకాశ మభవత్ తదా 23
పాణ్డరైః సలిలోత్పీడైః కీర్యమాణైః సహస్రధా
శారదాభ్రైరివాకీర్ణం గగనం హంస సంప్లవైః 24
క్వచి ద్ధృతతరం యాతి కుటిలం క్వచి దాయతమ్
వినతం క్వచిదుద్భూతం క్వచిద్యాతి శనైః శనైః 25
సలిలం సలిలేనైవ క్వచిదభ్యాహతం పునః
ముహు రూర్ధ్వపథం గత్వా పపాత వసుధాతలం 26
తచ్ఛంకర శిరోభ్రష్టం భ్రష్టం భూమితలే పునః
వ్యరోచత తదా తోయం నిర్మలం గత కల్మషమ్ 27
తత్ర దేవర్షి గన్ధర్వా వసుధాతల వాసినః
భవాఽఙ్గ పతితం తోయం పవిత్రమితి పస్పృశుః 28
శాపాత్ ప్రపతితా యే చ గగనా ద్వసుధా తలమ్
కృత్వా తత్రాఽభిషేకం తే బభూవు ర్గతకల్మషాః 29
ధూతపాపాః పున స్తేన గంగా తోయేన భాస్వతా
పున రాకాశ మావిశ్య స్వాంల్లోకాన్ ప్రతిపేదిరే 30
ముముదే ముదితో లోక స్తేన తోయేన భాస్వతా
కృతాఽభిషేకో గఙ్గాయాం బభూవ విగతక్లమః 31
భగీరథోఽపి రాజర్షి ర్దివ్యం స్యన్దన మాస్థితః
ప్రాయాదఽగ్రే మహాతేజా స్తం గఙ్గా పృష్ఠతోఽన్వగాత్ 32

దేవాః సర్షిగణాః సర్వే దైత్య దానవ రాక్షసాః
గన్ధర్వ యక్ష ప్రవరాః సకిన్నర మహోరగాః 33
సర్వాశ్చాఽప్సరసో రామ భగీరథ రథాఽనుగాం
గఙ్గామన్వగమన్ ప్రీతాః సర్వే జలచరాశ్చ యే 34
యతో భగీరథో రాజా తతో గఙ్గా యశస్వినీ
జగామ సరితాం శ్రేష్ఠా సర్వపాప ప్రణాశినీ 35
తతో హి యజమానస్య జహ్నోరఽద్భుత కర్మణః
గంగా సంప్లావయామాస యజ్ఞవాటం మహాత్మనః 36
తస్యాఽవలేపనం జ్ఞాత్వా క్రుద్ధో యజ్వా తు రాఘవ
అపిబచ్చ జలం సర్వం గంగాయాః పరమాఽద్భుతం 37
తతో దేవాః సగంధర్వా ఋషయశ్చ సువిస్మితాః
పూజయంతి మహాత్మానం జహ్నుం పురుష సత్తమం 38
గంగాం చాఽనునయంతి స్మ దుహితృత్వే మహాత్మనః
తత స్తుష్టో మహాతేజాః శ్రోత్రాభ్యామఽసృజ త్పునః 39
తస్మా జ్జహ్ను సుతా గంగా ప్రోచ్యతే జాహ్నవీతి చ
జగామ చ పునర్గంగా భగీరథ రథాఽనుగా 40
సాగరం చాఽపి సంప్రాప్తా సా సరిత్ప్రవరా యదా
రసాతల ముపాగచ్ఛత్ సిధ్యఽర్థం తస్య కర్మణః 41
భగీరథోఽపి రాజర్షి ర్గంగా మాదాయ యత్నతః
పితామహాన్ భస్మ కృతానఽపశ్య ద్దీన చేతనః 42
అథ తద్భస్మనాం రాశిం గంగా సలిల ముత్తమం
ప్లావయ ద్ధూతపాప్మానః స్వర్గం ప్రాప్తా రఘూత్తమ 43

చతుశ్చత్వారింశ స్సర్గః – సాగరోద్ధారః

స గత్వా సాగరం రాజా గఙ్గయానుగత స్తదా
ప్రవివేశ తలం భూమే ర్యత్ర తే భస్మసాత్ కృతాః 1
భస్మన్యథాఽప్లుతే రామ గఙ్గాయాః సలిలేన వై
సర్వలోక ప్రభుర్బ్రహ్మా రాజాన మిద మబ్రవీత్ 2
తారితా నరశార్దూల దివం యాతాశ్చ దేవవత్
షష్టిః పుత్రసహస్రాణి సగరస్య మహాత్మనః 3
సాగరస్య జలం లోకే యావత్ స్థాస్యతి పార్థివ

సగరస్యాత్మజా స్తావత్ స్వర్గే స్థాస్యన్తి దేవవత్ 4
ఇయం చ దుహితా జ్యేష్ఠా తవ గఙ్గా భవిష్యతి
త్వత్ కృతేన చ నామ్నాథ లోకే స్థాస్యతి విశ్రుతా 5
గఙ్గా త్రిపథగా నామ దివ్యా భాగీరథీతి చ
త్రీన్ పథో భావయన్తీతి తత స్త్రిపథగా స్మృతా 6
పితామహానాం సర్వేషాం త్వమఽత్ర మనుజాధిప
కురుష్వ సలిలం రాజన్ ప్రతిజ్ఞామఽపవర్జయ 7
పూర్వకేణ హి తే రాజం స్తేనాఽతియశసా తదా
ధర్మిణాం ప్రవరేణాఽపి నైష ప్రాప్తో మనోరథః 8
తథైవాంశుమతా తాత లోకేఽప్రతిమ తేజసా
గఙ్గాం ప్రార్థయతా నేతుం ప్రతిజ్ఞా నాఽపవర్జితా 9
రాజర్షిణా గుణవతా మహర్షి సమ తేజసా
మత్ తుల్య తపసా చైవ క్షత్ర ధర్మే స్థితేన చ 10
దిలీపేన మహాభాగ తవ పిత్రాఽతితేజసా
పునర్న శంకితా నేతుం గఙ్గాం ప్రార్థయతాఽనఘ 11
సా త్వయా సమతిక్రాన్తా ప్రతిజ్ఞా పురుషర్షభ
ప్రాప్తోఽసి పరమం లోకే యశః పరమ సమ్మతమ్ 12
యచ్చ గఙ్గాఽవతరణం త్వయా కృతమరిందమ
అనేన చ భవాన్ ప్రాప్తో ధర్మస్యాయతనం మహత్ 13
ప్లావయస్వ త్వమాత్మానం నరోత్తమ సదోచితే
సలిలే పురుషవ్యాఘ్ర శుచిః పుణ్యఫలో భవ 14
పితామహానాం సర్వేషాం కురుష్వ సలిల క్రియామ్
స్వస్తి తేఽస్తు గమిష్యామి స్వంలోకం గమ్యతాం నృప 15
ఇత్యేవముక్త్వా దేవేశః సర్వలోక పితామహః
యథాగతం తథాగచ్ఛ ద్దేవలోకం మహాయశాః 16
భగీరథోపి రాజర్షిః కృత్వా సలిల ముత్తమమ్
యథాక్రమం యథాన్యాయం సాగరాణాం మహాయశాః 17
కృతోదకః శుచీ రాజా స్వరాజ్యం ప్రవివేశ హ
సమృద్ధార్థో నరశ్రేష్ఠ స్వరాజ్యం ప్రశశాస హ 18
ప్రముమోద చ లోక స్తం నృపమాసాద్య రాఘవ

నష్ట శోకః సమృద్ధాఽర్థో బభూవ విగతజ్వరః 19
ఏష తే రామ గఙ్గాయా విస్తరోఽభిహితో మయా
స్వస్తి ప్రాప్నుహి భద్రం తే సంధ్యాకాలోఽతివర్తతే 20
ధన్యం యశస్య మాయుష్యం పుణ్యం స్వర్గ్య మఽతీవ చ
యః శ్రావయతి విప్రేషు క్షత్రియేష్వితరేషు చ 21
ప్రీయన్తే పితర స్తస్య ప్రీయన్తే దైవతాని చ
ఇద మాఖ్యానమఽవ్యగ్రో గఙ్గావతరణం శుభం 22
యః శృణోతి చ కాకుస్థ సర్వాన్ కామానవాప్నుయాత్
సర్వే పాపాః ప్రణశ్యన్తి ఆయుః కీర్తిశ్చ వర్ధతే 23

<u>పంచచత్వారింశ స్సర్గః – అమృతోత్పత్తిః</u>

విశ్వామిత్ర వచః శ్రుత్వా రాఘవః సహ లక్ష్మణః
విస్మయం పరమం గత్వా విశ్వామిత్రమఽథాబ్రవీత్ 1
అత్యఽద్భుతమిదం బ్రహ్మన్ కథితం పరమం త్వయా
గఙ్గాఽవతరణం పుణ్యం సాగరస్యాపి పూరణమ్ 2
క్షణభూతేవ నౌ రాత్రిః సంవృత్తేయం మహాతపః
ఇమాం చిన్తయతః సర్వం నిఖిలేన కథాం తవ 3
తస్య సా శర్వరీ సర్వా సహసౌమిత్రిణా తదా
జగామ చిన్తయానస్య విశ్వామిత్ర కథాం శుభామ్ 4
తతః ప్రభాతే విమలే విశ్వామిత్రం మహామునిమ్
ఉవాచ రాఘవో వాక్యం కృతాహ్నిక మరిందమః 5
గతా భగవతీ రాత్రిః శ్రోతవ్యం పరమం శ్రుతమ్
తరామ సరితాం శ్రేష్ఠాం పుణ్యాం త్రిపథగాం నదీమ్ 6
నౌరేషా హి సుఖాస్తీర్ణా ఋషీణాం పుణ్య కర్మణామ్
భగవన్త మిహ ప్రాప్తం జ్ఞాత్వా త్వరిత మాగతా 7
తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా రాఘవస్య మహాత్మనః
సంతారం కారయామాస సర్షిసంఘః సరాఘవః 8
ఉత్తరం తీరమాసాద్య సంపూజ్యర్షిగణం తదా
గఙ్గాకూలే నివిష్టా స్తే విశాలాం దదృశుః పురీమ్ 9
తతో మునివర స్తూర్ణం జగామ సహరాఘవః
విశాలాం నగరీం రమ్యాం దివ్యాం స్వర్గోపమాం తదా 10

అథ రామో మహాప్రాజ్ఞో విశ్వామిత్రం మహామునిమ్
పప్రచ్ఛ ప్రాఞ్జలి ర్భూత్వా విశాలా ముత్తమాం పురీమ్ 11
కతరో రాజవంశోఽయం విశాలాయాం మహామునే
శ్రోతు మిచ్ఛామి భద్రం తే పరం కౌతూహలం హి మే 12
తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా రామస్య మునిపుంగవః
ఆఖ్యాతుం తత్ సమారేభే విశాలస్య పురాతనమ్ 13
శ్రూయతాం రామ శక్రస్య కథాం కథయతః శృతామ్
అస్మిన్ దేశే తు యద్వృత్తం శృణు తత్త్వేన రాఘవ 14
పూర్వం కృతయుగే రామ దితేః పుత్రా మహాబలాః
అదితేశ్చ మహాభాగా వీర్యవన్తః సుధార్మికాః 15
తత స్తేషాం నరవ్యాఘ్ర బుద్ధిరాసీన్ మహాత్మనామ్
అమరా అజరా శ్చైవ కథం స్యామ నిరామయాః 16
తేషాం చిన్తయతాం రామ బుద్ధిరాసీన్ మహాత్మనాం
క్షీరోద మథనం కృత్వా రసం ప్రాప్స్యామ తత్ర వై 17
తతో నిశ్చిత్య మథనం యోక్త్రం కృత్వా చ వాసుకిమ్
మన్థానం మన్దరం కృత్వా మమన్థురఽమితౌజసః 18
అథ వర్ష సహస్రేణ యోక్త్రం సర్పశిరాంసి చ
వమన్త్యఽతివిషం తత్ర దదంశు ర్దశనైః శిలాః 19
ఉత్పపాతాగ్ని సంకాశం హాలాహల మహావిషం
తేన దగ్ధం జగత్సర్వం సదేవాఽసుర మానుషం 20
అథ దేవా మహాదేవం శంకరం శరణాఽర్థినః
జగ్ముః పశుపతిం రుద్రం త్రాహి త్రాహీతి తుష్టువుః 21
ఏవముక్త స్తతో దేవై ర్దేవదేవేశ్వరః ప్రభుః
ప్రాదురాసీత్ తతోఽత్రైవ శంఖచక్రధరో హరిః 22
ఉవాచైనం స్మితం కృత్వా రుద్రం శూలభృతం హరిః
దైవతైర్మథ్యమానే తు యత్పూర్వం సముపస్థితం 23
త్వదీయం హి సురశ్రేష్ఠ సురాణామగ్రజోఽసి యత్
అగ్రపూజా మిమాం మత్వా గృహాణేదం విషం ప్రభో 24
ఇత్యుక్త్వా చ సురశ్రేష్ఠః తత్రైవాఽన్తరధీయత
దేవతానాం భయం దృష్ట్వా శ్రుత్వా వాక్యం తు శార్ఙ్గిణః 25

హాలాహల విషం ఘోరం స జగ్రాహాఽమృతోపమం
దేవాన్ విసృజ్య దేవేశో జగామ భగవాన్ హరః 26
తతో దేవాసురాః సర్వే మమంథూ రఘునందన
ప్రవివేశాఽధ పాతాలం మంథానః పర్వతోత్తమః 27
తతో దేవాః సగన్ధర్వా స్తుష్టువు ర్మధుసూదనం
త్వం గతిః సర్వభూతానాం విశేషేణ దివౌకసాం 28
పాలయాఽస్మాన్ మహాబాహో గిరి ముద్ధర్తుమర్హసి
ఇతి శ్రుత్వా హృషీకేశః కామఠం రూపమాస్థితః 29
పర్వతం పృష్ఠతః కృత్వా శిశ్యే తత్రోదధౌ హరిః
పర్వతాగ్రే తు లోకాత్మా హస్తేనాక్రమ్య కేశవః 30
దేవానాం మధ్యతః స్థిత్వా మమంథ పురుషోత్తమః
అధ వర్షసహస్రేణ ఆయుర్వేదమయః పుమాన్ 31
ఉదతిష్ఠత్ సుధర్మాత్మా సదండః సకమండలుః
పూర్వం ధన్వన్తరి ర్నామ అప్సరాశ్చ సువర్చసః 32
అప్సు నిర్మథనాదేవ రస స్తస్మా ద్వరస్త్రియః
ఉత్పేతు ర్మనుజశ్రేష్ఠ తస్మా దప్సరసోఽభవన్ 33
షష్టిః కోట్యోఽభవంస్తాసామప్సరాణాం సువర్చసామ్
అసంఖ్యేయాస్తు కాకుత్స్థ యాస్తాసాం పరిచారికాః 34
న తాః స్మ ప్రతిగృహ్ణన్తి సర్వే తే దేవ దానవాః
అప్రతిగ్రహణా త్తాశ్చ సర్వాః సాధారణాః స్మృతాః 35
వరుణస్య తతః కన్యా వారుణీ రఘునన్దన
ఉత్పపాత మహాభాగా మార్గమాణా పరిగ్రహమ్ 36
దితేః పుత్రా న తాం రామ జగృహు ర్వరుణాత్మజామ్
అదితేస్తు సుతా వీర జగృహు స్తా మనిన్దితామ్ 37
అసురా స్తేన దైతేయాః సురా స్తేనాఽదితేః సుతాః
హృష్టాః ప్రముదితా శ్చాసన్ వారుణీ గ్రహణాత్ సురాః 38
ఉచ్చైశ్శ్రవా హయశ్రేష్ఠో మణిరత్నం చ కౌంస్తుభమ్
ఉదతిష్ఠన్ నరశ్రేష్ఠ తథైవాఽమృతముత్తమమ్ 39
అథ తస్య కృతే రామ మహానాసీత్ కులక్షయః
అదితేస్తు తతః పుత్రా దితేః పుత్రానసూదయన్ 40

ఏకతోభ్యాగమన్ సర్వే హ్యసురా రాక్షసై స్సహ
యుద్ధమాసీ న్మహాఘోరం వీర త్రైలోక్య మోహనం 41
యదా క్షయం గతం సర్వం తదా విష్ణుర్మహాబలః
అమృతం సోహర త్తూర్ణం మాయా మాస్థాయ మోహినీం 42
యే తదాఽభిముఖం విష్ణుమక్షయ్యం పురుషోత్తమం
సంపిష్టా స్తే తదా యుద్ధే విష్ణునా ప్రభవిష్ణునా 43
అదితేరాత్మజా వీరా దితేః పుత్రాన్నిజఘ్నిరే
తస్మిన్ యుద్ధే మహాఘోరే దైతేయాఽదిత్యయోర్భృశమ్ 44
నిహత్య దితి పుత్రాంశ్చ రాజ్యం ప్రాప్య పురందరః
శశాస ముదితో లోకాన్ సర్షిసంఘాన్ సచారణాన్ 45

<u>షట్చత్వారింశ స్సర్గః – దితి గర్భభేదః</u>

హతేషు తేషు పుత్రేషు దితిః పరమ దుఃఖితా
మారీచం కాశ్యపం రామ భార్తర మిదమఽబ్రవీత్ 1
హత పుత్రాఽస్మి భగవం స్తవ పుత్రైర్మహాబలైః
శక్ర హన్తార మిచ్ఛామి పుత్రం దీర్ఘతపోఽర్జితమ్ 2
సాహం తపశ్చరిష్యామి గర్భమాధాతు మర్హసి
బలవంతం మహేష్వాసం స్థితిజ్ఞం సమదర్శినం 3
ఈదృశం శక్ర హన్తారం త్వమఽనుజ్ఞాతు మర్హసి
తస్యా స్తద్వచనం శ్రుత్వా మారీచః కాశ్యప స్తదా 4
ప్రత్యువాచ మహాతేజా దితిం పరమ దుఃఖితామ్
ఏవం భవతు భద్రం తే శుచిర్భవ తపోధనే 5
జనయిష్యసి పుత్రం త్వం శక్ర హన్తార మాహవే
పూర్ణే వర్షసహస్రే తు శుచిర్యది భవిష్యసి 6
పుత్రం త్రైలోక్య భర్తారం మత్త స్త్వం జనయిష్యసి
ఏవ ముక్త్వా మహాతేజాః పాణినా స మమార్జ తామ్ 7
సమాలభ్య తతః స్వస్తీత్యుక్త్వా స తపసే యయౌ
గతే తస్మిన్ నరశ్రేష్ఠ దితిః పరమ హర్షితా 8
కుశప్లవమ్ సమాసాద్య తప స్తేపే సుదారుణమ్
తప స్తస్యాం హి కుర్వత్యాం పరిచర్యాం చకార హ 9
సహస్రాఽక్షో నరశ్రేష్ఠ పరయా గుణసంపదా

అగ్నిం కుశాన్ కాష్ఠమఽపః ఫలం మూలం తథైవ చ 10
న్యవేదయత్ సహస్రాక్షో యచ్చాఽన్యదపి కాంక్షితమ్
గాత్ర సంవాహనై శ్చైవ శ్రమాఽపనయనై స్తథా 11
శక్రః సర్వేషు కాలేషు దితిం పరిచచార హ
పూర్ణే వర్షసహస్రే తు దశోనే రఘునన్దన 12
దితిః పరమ సంప్రీతా సహస్రాక్షమథాఽబ్రవీత్
తపశ్చరంత్యా వర్షాణి దశ వీర్యవతాం వర 13
అవశిష్టాని భద్రం తే భ్రాతరం ద్రక్ష్యసే తతః
తమహం త్వత్కృతే పుత్ర సమాధాస్యే జయోత్సుకమ్ 14
త్రైలోక్య విజయం పుత్ర సహ భోక్ష్యసి విజ్వరః
యాచితేన సురశ్రేష్ఠ తవ పిత్రా మహాత్మనా 15
వరో వర్షసహస్రాఽన్తే మమ దత్తః సుతం ప్రతి
ఏవముక్త్వా దితిః శక్రం ప్రాప్తే మధ్యం దివాకరే 16
నిద్రయాఽపహృతా దేవీ పాదౌ కృత్వాథ శీర్షతః
దృష్ట్వా తామఽశుచిం శక్రః పాదతః కృతమూర్ధజామ్ 17
శిరః స్థానే కృతౌ పాదౌ జహాస చ ముమోద చ
తస్యాః శరీర వివరం వివేశ చ పురందరః 18
గర్భం చ సప్తధా రామ బిభేద పరమాత్మవాన్
బిధ్యమాన స్తతో గర్భో వజ్రేణ శతపర్వణా 19
రురోద సుస్వరం రామ తతో దితిరఽబుధ్యత
మారుదో మా రుదశ్చేతి గర్భం శక్రోఽభ్యభాషత 20
బిభేద చ మహాతేజా రుదన్తమపి వాసవః
న హన్తవ్యో న హన్తవ్య ఇత్యేవం దితిరబ్రవీత్ 21
నిష్పపాత తతః శక్రో మాతు ర్వచన గౌరవాత్
ప్రాఞ్జలి ర్వజ్రసహితో దితిం శక్రోఽభ్యభాషత 22
అశుచిర్దేవి సుప్తాఽసి పాదయోః కృతమూర్ధజా
తదఽన్తరమహం లబ్ధ్వా శక్ర హన్తార మాహవే 23
అభిదం సప్తధా దేవి తన్ మే త్వం క్షన్తుమర్హసి||

<u>**సప్తచత్వారింశ స్సర్గః – విశాలాగమనం**</u>

సప్తధా తు కృతే గర్భే దితిః పరమ దుఃఖితా

సహస్రాక్షం దురాధర్షం వాక్యం సాఽనునయాబ్రవీత్ 1
మమాఽపరాధా ద్గర్భోయం సప్తధా శకలీ కృతః
నాపరాధోఽస్తి దేవేశ తవాత్ర బలసూదన 2
ప్రియం త్వత్కృతమిచ్ఛామి మమ గర్భవిపర్యయే
మరుతాం సప్తం సప్తానాం స్థానపాలా భవన్త్విమే 3
వాత స్కన్ధా ఇమే సప్త చరన్తు దివి పుత్రక
మారుతా ఇతి విఖ్యాతా దివ్యరూపా మమాత్మజాః 4
బ్రహ్మలోకం చరత్వేక ఇన్ద్రలోకం తథాపరః
దివ్యవాయురితి ఖ్యాత స్తృతీయోఽపి మహాయశాః 5
చత్వారస్తు సురశ్రేష్ఠ దిశో వై తవ శాసనాత్
సంచరిష్యన్తి భద్రం తే దేవభూతా మమాత్మజాః 6
త్వత్కృతే నైవ నామ్నా చ మారుతా ఇతి విశ్రుతాః
తస్యా స్తద్వచనం శ్రుత్వా సహస్రాక్షః పురందరః 7
ఉవాచ ప్రాఞ్జలి ర్వాక్యం దితిం బలనిషూదనః
సర్వమేత ద్యథోక్తం తే భవిష్యతి న సంశయః 8
విచరిష్యన్తి భద్రం తే దేవభూతా స్తవాత్మజాః
ఏవం తౌ నిశ్చయం కృత్వా మాతాపుత్రౌ తపోవనే 9
జగ్మతు స్త్రిదివం రామ కృతార్థావితి నః శ్రుతమ్
ఏష దేశః స కాకుత్స్థ మహేన్ద్రాధ్యుషితః పురా 10
దితి యత్ర తపః సిద్ధామేవం పరిచచార సః
ఇక్ష్వాకోస్తు నరవ్యాఘ్ర పుత్రః పరమధార్మికః 11
అలమ్బుసాయా ముత్పన్నో విశాల ఇతి విశ్రుతః
తేన చాసీదిహ స్థానే విశాలేతి పురీ కృతా 12
విశాలస్య సుతో రామ హేమచన్ద్రో మహాబలః
సుచన్ద్ర ఇతి విఖ్యాతో హేమచన్ద్రాదనన్తరః 13
సుచన్ద్ర తనయో రామ ధూమ్రాశ్వ ఇతి విశ్రుతః
ధూమ్రాశ్వ తనయశ్చాఽపి సృంజయః సమపద్యత 14
సృంజయస్య సుతః శ్రీమాన్ సహదేవః ప్రతాపవాన్
కుశాశ్వః సహదేవస్య పుత్రః పరమ ధార్మికః 15
కుశాశ్వస్య మహాతేజాః సోమదత్తః ప్రతాపవాన్

సోమదత్తస్య పుత్రస్తు కాకుత్స్థ ఇతి విశ్రుతః 16
తస్య పుత్రో మహాతేజాః సంప్రత్యేష పురీమిమామ్
అవసత్యఽమరప్రఖ్యః సుమతి ర్నామ దుర్జయః 17
ఇక్ష్వాకోస్తు ప్రసాదేన సర్వే వైశాలికా నృపాః
దీర్ఘాయుషో మహాత్మానో వీర్యవన్తః సుధార్మికాః 18
ఇహాఽద్య రజనీం రామ సుఖం వత్స్యామహే వయమ్
శ్వః ప్రభాతే నరశ్రేష్ఠ జనకం ద్రష్టుమర్హసి 19
సుమతిస్తు మహాతేజా విశ్వామిత్ర ముపాగతమ్
శ్రుత్వా నరవరశ్రేష్ఠః ప్రత్యుగ్చ్ఛన్ మహాయశాః 20
పూజాం చ పరమాం కృత్వా సోపాధ్యాయః సబాన్ధవః
ప్రాఞ్జలీః కుశలం పృష్ట్వా విశ్వామిత్రమథాబ్రవీత్ 21
ధన్యోస్మ్యఽనుగృహీతోస్మి యస్య మే విషయం మునిః
సంప్రాప్తో దర్శనం చైవ నాస్తి ధన్యతరో మయా 22

<u>అష్టచత్వారింశ స్సర్గః – శాక్రాఽహల్యా శాపః</u>

పృష్ట్వా తు కుశలం తత్ర పరస్పర సమాగమే
కథాన్తే సుమతి ర్వాక్యం వ్యాజహార మహామునిమ్ 1
ఇమౌ కుమారౌ భద్రం తే దేవ తుల్య పరాక్రమౌ
గజ సింహ గతీ వీరౌ శార్దూల వృషభోపమౌ 2
పద్మపత్ర విశాలాక్షౌ ఖడ్గ తూణీ ధనుర్ధరౌ
అశ్వినావివ రూపేణ సముపస్థిత యౌవనౌ 3
యదృచ్ఛయైవ గాం ప్రాప్తౌ దేవలోకాదివాఽమరౌ
కథం పద్భ్యా మిహ ప్రాప్తౌ కిమర్థం కస్య వా మునే 4
భూషయన్తావిమం దేశం చన్ద్ర సూర్యావివామ్బరమ్
పరస్పరస్య సదృశౌ ప్రమాణేంగిత చేష్టితైః 5
కిమఽర్థం చ నరశ్రేష్ఠౌ సంప్రాప్తౌ దుర్గమే పథి
వరాయుధ ధరౌ వీరౌ శ్రోతు మిచ్ఛామి తత్త్వతః 6
తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా యథావృత్తం న్యవేదయత్
విశ్వామిత్ర వచః శ్రుత్వా రాజా పరమ హర్షితః 7
అతిథీ పరమౌ ప్రాప్తౌ పుత్రౌ దశరథస్య తౌ
పూజయామాస విధివత్ సత్కారార్హౌ మహాబలౌ 8

తతః పరమ సత్కారం సుమతేః ప్రాప్య రాఘవౌ
ఉష్య తత్ర నిశామేకాం జగ్మతు ర్మిథిలాం తతః 9
తాం దృష్ట్వా మునయః సర్వే జనకస్య పురీం శుభామ్
సాధు సాధ్వితి శంసన్తో మిథిలాం సమపూజయన్ 10
మిథిలోపవనే తత్ర ఆశ్రమం దృశ్య రాఘవః
పురాణం నిర్జనం రమ్యం పప్రచ్ఛ మునిపుంగవమ్ 11
శ్రీమదాశ్రమ సంకాశం కిన్విదం మునివర్జితమ్
శ్రోతు మిచ్ఛామి భగవన్ కస్యాఽయం పూర్వ ఆశ్రమః 12
తచ్ఛ్రుత్వా రాఘవేణోక్తం వాక్యం వాక్యవిశారదః
ప్రత్యువాచ మహాతేజా విశ్వామిత్రో మహామునిః 13
హన్త తే కథయిష్యామి శృణు తత్త్వేన రాఘవ
యస్యైతదాశ్రమపదం శప్తం కోపాన్ మహాత్మనా 14
గౌతమస్య నరశ్రేష్ఠ పూర్వమాసీన్ మహాత్మనః
ఆశ్రమో దివ్య సంకాశః సురైరపి సుపూజితః 15
స చేహ తప ఆతిష్ఠదఽహల్యా సహితః పురా
వర్షపూగాననేకాంశ్చ రాజపుత్ర మహాయశః 16
తస్యాఽన్తరం విదిత్వా తు సహస్రాక్షః శచీపతిః
ముని వేష ధరోఽహల్యా మిదం వచన మబ్రవీత్ 17
ఋతుకాలం ప్రతీక్షన్తే నాఽర్థినః సుసమాహితే
సంగమం త్వహమిచ్ఛామి త్వయా సహ సుమధ్యమే 18
మునివేషం సహస్రాఽక్షం విజ్ఞాయ రఘునన్దన
మతిం చకార దుర్మేధా దేవరాజ కుతూహలాత్ 19
అథాఽబ్రవీత్ సురంశ్రేష్ఠ కృతార్థేనాన్తరాత్మనా
కృతార్థాస్మి సురశ్రేష్ఠ గచ్ఛ శీఘ్రమితః ప్రభో 20
ఆత్మానం మాం చ దేవేశ సర్వదా రక్ష మానద
ఇన్ద్రస్తు ప్రహసన్ వాక్యమఽహల్యా మిదమబ్రవీత్ 21
సుశ్రోణి పరితుష్టోఽస్మి గమిష్యామి యథాగతమ్
ఏవం సంగమ్య తు తయా నిశ్చక్రామోటజా త్తతః 22
స సంభ్రమాత్ త్వరన్ రామ శంకితో గౌతమం ప్రతి
గౌతమం సందదర్శాఽథ ప్రవిశన్తం మహామునిమ్ 23

దేవ దానవ దుర్ధర్షం తపోబల సమన్వితమ్
తీర్థోదక పరిక్లిన్నం దీప్యమాన మివానలమ్ 24
గృహీత సమిధం తత్ర సకుశం మునిపుఙ్గవమ్
దృష్ట్వా సురపతి స్త్రస్తో వివర్ణ వదనోఽభవత్ 25
అథ దృష్ట్వా సహస్రాక్షం మునివేషధరం మునిః
దుర్వృత్తం వృత్త సంపన్నో రోషా ద్వచనమబ్రవీత్ 26
మమ రూపం సమాస్థాయ కృతవానఽసి దుర్మతే
అకర్తవ్య మిదం తస్మాద్విఫలస్త్వం భవిష్యసి 27
గౌతమే నైవముక్తస్య సరోషేణ మహాత్మనా
పేతతు ర్వృషణౌ భూమౌ సహస్రాక్షస్య తత్క్షణాత్ 28
తథా శప్త్వా స వై శక్ర మఽహల్యామపి చ శప్తవాన్
ఇహ వర్షసహస్రాణి బహూని త్వం నివత్స్యసి 29
వాయుభక్షా నిరాహారా తప్యన్తీ భస్మశాయినీ
అదృశ్యా సర్వభూతానామాశ్రమేఽస్మిన్ నివత్స్యసి 30
యదా చైతద్వనం ఘోరం రామో దశరథాత్మజః
ఆగమిష్యతి దుర్ధర్ష స్తదా పూతా భవిష్యసి 31
తస్యాతిథ్యేన దుర్వృత్తే లోభ మోహ వివర్జితా
మత్సకాశే ముదా యుక్తా స్వం వపుర్ధారయిష్యసి 32
ఏవముక్త్వా మహాతేజా గౌతమో దుష్టచారిణీమ్
ఇమమాశ్రమ ముత్సృజ్య సిద్ధ చారణసేవితే 33
హిమవత్ శిఖరే రమ్యే తప స్తేపే మహాతపాః||

ఏకోనపంచాశ స్సర్గః – అహల్యా శాపమోక్షః

అఫలస్తు తతః శక్రో దేవానగ్ని పురోగమాన్
అబ్రవీత్ త్రస్త వదనః సర్షిసంఘాన్ సచారణాన్ 1
కుర్వతా తపసో విఘ్నం గౌతమస్య మహాత్మనః
క్రోధ ముత్పాద్య హి మయా సురకార్యమిదం కృతమ్ 2
అఫలోఽస్మి కృతస్తేన క్రోధాత్ సా చ నిరాకృతా
శాపమోక్షేణ మహతా తపోస్యాఽపహృతం మయా 3
తస్మాత్ సురవరాః సర్వే సర్షిసంఘాః సచారణాః
సుర సాహ్యకరం సర్వే సఫలం కర్తుమర్హథ 4

శతక్రతోర్వచః శ్రుత్వా దేవాః సాఽగ్నిపురోగమాః
పితృదేవా నుపేత్యాహుః సర్వే సహ మరుద్గణైః 5
పురాఽవిచార్య మోహేన మునిపత్నీం శతక్రతుః
ధర్షయిత్వా మునేః శాపా త్తత్రైవ విఫలీకృతః 6
ఇదానీం కుప్యతే దేవాన్ దేవరాజః పురందరః
అయం మేషః సవృషణః శక్రో హ్యవృషణః కృతః 7
మేషస్య వృషణౌ గృహ్య శక్రాయాఽఽశు ప్రయచ్ఛత
అఫలస్తు కృత్తో మేషః పరాం తుష్టి ప్రదాస్యతి 8
భవతాం హర్షణాఽర్థే చ యే చ దాస్యన్తి మానవాః
అక్షయం హి ఫలం తేషాం యూయం దాస్యథ పుష్కలం 9
అగ్నేస్తు వచనం శ్రుత్వా పితృదేవాః సమాగతాః
ఉత్పాట్య మేషవృషణౌ సహస్రాక్షే న్యవేశయన్ 10
తదా ప్రభృతి కాకుత్స్థ పితృదేవాః సమాగతాః
అఫలాన్ భుఞ్జతే మేషాన్ ఫలై స్తేషామయోజయన్ 11
ఇన్ద్రస్తు మేషవృషణ స్తదా ప్రభృతి రాఘవ
గౌతమస్య ప్రభావేణ తపసశ్చ మహాత్మనః 12
తదాగచ్ఛ మహాతేజ ఆశ్రమం పుణ్యకర్మణః
తారయైనాం మహాభాగామఽహల్యాం దేవరూపిణీమ్ 13
విశ్వామిత్ర వచః శ్రుత్వా రాఘవః సహలక్ష్మణః
విశ్వామిత్రం పురస్కృత్య తమాశ్రమమఽథావిశత్ 14
దదర్శ చ మహాభాగాం తపసా ద్యోతిత ప్రభామ్
లోకైరపి సమాగమ్య దుర్నిరీక్షాం సురాఽసురైః 15
ప్రయత్నా న్నిర్మితాం ధాత్రా దివ్యాం మాయామయీమివ
స తుషారావృతాం సాభ్రాం పూర్ణచన్ద్ర ప్రభామివ 16
ధూమేనాఽపి పరీతాఙ్గీం దీప్తామగ్నిశిఖామివ
మధ్యేఽమ్భసో దురాధర్షాం దీప్తాం సూర్యప్రభా మివ 17
సా హి గౌతమ వాక్యేన దుర్నిరీక్ష్యా బభూవ హ
త్రయాణామపి లోకానాం యావ ద్రామస్య దర్శనమ్ 18
శాపస్యాఽన్త ముపాగమ్య తేషాం దర్శన మాగతా
రాఘవౌ తు తత స్తస్యాః పాదౌ జగృహతు స్తదా 19

స్మరన్తీ గౌతమ వచః ప్రతిజగ్రాహ సా చ తౌ
పాద్యమఽర్ఘ్యం తథాతిథ్యం చకార సుసమాహితా 20
ప్రతిజగ్రాహ కాకుత్స్థో విధిదృష్టేన కర్మణా
పుష్పవృష్టిర్మహత్యాసీ ద్దేవదున్దుభి నిస్స్వనైః 21
గన్ధర్వాఽప్సరసాం చాపి మహానాసీత్ సముత్సవః
సాధు సాధ్వితి దేవాస్తామఽహల్యాం సమపూజయన్ 22
తపోబల విశుద్ధాంగీం గౌతమస్యవశాఽనుగామ్
గౌతమోఽపి మహాతేజా అహల్యా సహితః సుఖీ 23
రామం సంపూజ్య విధివత్ తపస్తేపే మహాతపాః
రామోఽపి పరమాంపూజాం గౌతమస్య మహామునేః 24
సకాశా ద్విధివత్ ప్రాప్య జగామ మిథిలాం తతః||

పంచాశ స్సర్గః – జనక సమాగమః

తతః ప్రాగుత్తరాం గత్వా రామః సౌమిత్రిణా సహ
విశ్వామిత్రం పురస్కృత్య యజ్ఞవాట ముపాగమత్ 1
రామస్తు మునిశార్దూల మువాచ సహలక్ష్మణః
సాధ్వీ యజ్ఞ సమృద్ధి ర్హి జనకస్య మహాత్మనః 2
బహూనీహ సహస్రాణి నానాదేశ నివాసినామ్
బ్రాహ్మణానాం మహాభాగ వేదాఽధ్యయన శాలినామ్ 3
ఋషివాటాశ్చ దృశ్యన్తే శకటీశత సంకులాః
దేశో విధీయతాం బ్రహ్మన్ యత్ర వత్స్యామహే వయమ్ 4
రామస్య వచనం శ్రుత్వా విశ్వామిత్రో మహామునిః
నివేశమఽకరో ద్దేశే వివిక్తే సలిలాన్వితే 5
విశ్వామిత్రమనుప్రాప్తం శృత్వా స నృపతి స్తదా
శతానన్దం పురస్కృత్య పురోహితమనిన్దితమ్ 6
ప్రత్యుజ్జగామ సహసా వినయేన సమన్వితః
ఋత్విజోఽపి మహాత్మాన స్త్వఽర్ఘ్యమాదాయ సత్వరమ్ 7
విశ్వామిత్రాయ ధర్మేణ దదు ర్మన్త్రపురస్కృతమ్
ప్రతిగృహ్య తు తాం పూజాం జనకస్య మహాత్మనః 8
పప్రచ్ఛ కుశలం రాజ్ఞో యజ్ఞస్య చ నిరామయమ్
స తాంశ్చాఽపి మునీన్ పృష్ట్వా సోపాధ్యాయపురోధసః 9

యథా న్యాయం తతః సర్వైః సమాగచ్ఛత్ ప్రహృష్టవత్
అథ రాజా మునిశ్రేష్ఠం కృతాఞ్జలిరఽభాషత 10
ఆసనే భగవానాఽఽస్తాం సహైభిర్మునిపుంగవైః
జనకస్య వచః శ్రుత్వా నిషసాద మహాముని: 11
పురోధా ఋుత్విజ శ్చైవ రాజా చ సహ మన్త్రిభిః
ఆసనేషు యథా న్యాయముపవిష్టాన్ సమన్తతః 12
దృష్ట్వా స నృపతి స్తత్ర విశ్వామిత్ర మఽథాబ్రవీత్
అద్య యజ్ఞసమృద్ధి ర్మే సఫలా దైవతైః కృతా 13
అద్య యజ్ఞఫలం ప్రాప్తం భగవద్దర్శనాన్ మయా
ధన్యోఽస్మ్యనుగృహీతోఽస్మి యస్య మే మునిపుంగవ 14
యజ్ఞోపసదనం బ్రహ్మన్ ప్రాప్తోఽసి మునిభిః సహ
ద్వాదశాఽహం తు బ్రహ్మర్షే శేషమాహుర్మనీషిణః 15
తతో భాగాఽర్థినో దేవాన్ ద్రష్టుమర్హసి కౌశిక
ఇత్యుక్త్వా మునిశార్దూలం ప్రహృష్ట వదన స్తదా 16
పున స్తం పరిపప్రచ్ఛ ప్రాఞ్జలిః ప్రణతో నృపః
ఇమౌ కుమారౌ భద్రం తే దేవతుల్య పరాక్రమౌ 17
గజ సింహ గతీ వీరౌ శార్దూల వృషభోపమౌ
పద్మపత్ర విశాలాఽక్షౌ ఖడ్గ తూణీ ధనుర్ధరౌ 18
అశ్వినావివ రూపేణ సముపస్థిత యౌవనౌ
యదృచ్ఛ యేవ గాం ప్రాప్తౌ దేవలోకాదివామరౌ 19
కథం పద్భ్యామిహ ప్రాప్తౌ కిమర్థం కస్య వా మునే
వరాయుధ ధరౌ వీరౌ కస్య పుత్రౌ మహామునే 20
భూషయన్తావిమం దేశం చన్ద్ర సూర్యావివాఽమ్బరమ్
పరస్పరస్య సదృశౌ ప్రమాణేఙ్గిత చేష్టితైః 21
కాకపక్షధరౌ వీరౌ శ్రోతు మిచ్ఛామి తత్త్వతః
తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా జనకస్య మహాత్మనః 22
న్యవేదయ దఽమేయాత్మా పుత్రౌ దశరథస్య తౌ
సిద్ధాశ్రమ నివాసం చ రాక్షసానాం వధం తథా 23
తచ్చాగమన మఽవ్యగ్రం విశాలాయాశ్చ దర్శనమ్
అహల్యా దర్శనం చైవ గౌతమేన సమాగమమ్ 24

మహాధనుషి జిజ్ఞాసాం కర్తుమాగమనం తథా
ఏతత్ సర్వం మహాతేజా జనకాయ మహాత్మనే 25
నివేద్య విరరామాఽథ విశ్వామిత్రో మహామునిః||

ఏకపంచాశ స్సర్గః – విశ్వామిత్రవృత్తం

తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా విశ్వామిత్రస్య ధీమతః
హృష్టరోమా మహాతేజాః శతానన్దో మహాతపాః 1
గౌతమస్య సుతో జ్యేష్ఠః తపసా ద్యోతిత ప్రభః
రామ సందర్శనాదేవ పరం విస్మయమాగతః 2
స తౌ నిషణ్ణౌ సంప్రేక్ష్య సుఖాసీనౌ నృపాత్మజౌ
శతానన్దో మునిశ్రేష్ఠం విశ్వామిత్రమఽథాబ్రవీత్ 3
అపి తే మునిశార్దూల మమ మాతా యశస్వినీ
దర్శితా రాజపుత్రాయ తపో దీర్ఘముపాగతా 4
అపి రామే మహాతేజా మమ మాతా యశస్వినీ
వన్యై రుపాహరత్ పూజాం పూజాఽర్హే సర్వదేహినామ్ 5
అపి రామాయ కథితం యథావృత్తం పురాతనమ్
మమ మాతుర్మహాతేజో దైవేన దురఽనుష్ఠితమ్ 6
అపి కౌశిక భద్రం తే గురుణా మమ సంగతా
మాతా మమ మునిశ్రేష్ఠ రామ సందర్శనాదితః 7
అపి మే గురుణా రామః పూజితః కుశికాత్మజ
ఇహాగతో మహాతేజాః పూజాం ప్రాప్తో మహాత్మనః 8
అపి శాన్తేన మనసా గురు ర్మే కుశికాత్మజ
ఇహాగతేన రామేణ ప్రయతేనాభివాదితః 9
తచ్ఛృత్వా వచనం తస్య విశ్వామిత్రో మహామునిః
ప్రత్యువాచ శతానన్దం వాక్యజ్ఞో వాక్యకోవిదమ్ 10
నాఽతిక్రాన్తం మునిశ్రేష్ఠ యత్ కర్తవ్యం కృతం మయా
సంగతా మునినా పత్నీ భార్గవేణేవ రేణుకా 11
తచ్ఛృత్వా వచనం తస్య విశ్వామిత్రస్య ధీమతః
శతానన్దో మహాతేజా రామం వచన మబ్రవీత్ 12
స్వాగతం తే నరశ్రేష్ఠ దిష్ట్యా ప్రాప్తోఽసి రాఘవ
విశ్వామిత్రం పురస్కృత్య మహర్షి మఽపరాజితమ్ 13

అచిన్త్య కర్మా తపసా బ్రహ్మర్షిరఽతుల ప్రభః
విశ్వామిత్రో మహాతేజా వేత్స్యేనం పరమాం గతిమ్ 14
నాస్తి ధన్యతరో రామ త్వత్తోఽన్యో భువి కశ్చన
గోప్తా కుశిక పుత్ర స్తే యేన తప్తం మహత్తపః 15
శ్రూయతాం చాఽభిదాస్యామి కౌశికస్య మహాత్మనః
యథా బలం యథా వృత్తం తన్మే నిగదతః శృణు 16
రాజాఽఽసీదేష ధర్మాత్మా దీర్ఘకాల మరిందమః
ధర్మజ్ఞః కృతవిద్యశ్చ ప్రజానాం చ హితే రతః 17
ప్రజాపతి సుతశ్చాసీత్ కుశో నామ మహీపతిః
కుశస్య పుత్రో బలవాన్ కుశనాభః సుధార్మికః 18
కుశనాభ సుత స్త్వాసీ ద్గాధి రిత్యేవవిశ్రుతః
గాధేః పుత్రో మహాతేజా విశ్వామిత్రో మహామునిః 19
విశ్వామిత్రో మహాతేజాః పాలయామాస మేదినీమ్
బహువర్ష సహస్రాణి రాజా రాజ్యమకారయత్ 20
కదాచి త్తు మహాతేజా యోజయిత్వా వరూథినీమ్
అక్షౌహిణీ పరివృతః పరిచక్రామ మేదినీమ్ 21
నగరాణి చ రాష్ట్రాణి సరితశ్చ తథా గిరీన్
ఆశ్రమాన్ క్రమశో రామ విచర న్నాజగామ హ 22
వసిష్ఠస్యాశ్రమపదం నానా వృక్ష సమాకులం
నానా మృగగణా కీర్ణం సిద్ధ చారణ సేవితమ్ 23
దేవ దానవ గన్ధర్వైః కిన్నరై రుపశోభితమ్
ప్రశాన్త హరిణా కీర్ణం ద్విజసంఘ నిషేవితమ్ 24
బ్రహ్మర్షిగణ సంకీర్ణం దేవర్షిగణ సేవితమ్
తపశ్చరణ సంసిద్ధైః అగ్ని కల్పై ర్మహాత్మభిః 25
అబ్భక్షై ర్వాయు భక్షైశ్చ శీర్ణపర్ణాఽశనై స్తథా
ఫలమూలాఽశనై ర్దాన్తై ర్జితరోషై ర్జితేన్ద్రియైః 26
ఋషిభి ర్వాలఖిల్యైశ్చ జప హోమ పరాయణైః
అన్యై ర్వైఖానసై శ్చైవ సమంతాదుపశోభితం 27
వసిష్ఠస్యాశ్రమపదం బ్రహ్మలోక మివాఽపరమ్
దదర్శ జయతాం శ్రేష్ఠో విశ్వామిత్రో మహాబలః 28

<u>ద్విపంచాశ స్సర్గః -- వసిష్ఠాతిథ్యం</u>

తం దృష్ట్వా పరమ ప్రీతో విశ్వామిత్రో మహాబలః
ప్రణమ్య విధినా వీరో వసిష్ఠం జపతాం వరమ్ 1
స్వాగతం తవ చేత్యుక్తో వసిష్ఠేన మహాత్మనా
ఆసనం చాస్య భగవాన్ వసిష్ఠో వ్యాదిదేశ హ 2
ఉపవిష్టాయ చ తదా విశ్వామిత్రాయ ధీమతే
యథాన్యాయం మునివరః ఫల మూలన్యుపాహరత్ 3
ప్రతిగృహ్య చ తాం పూజాం వసిష్ఠాద్రాజసత్తమః
తపోఽగ్నిహోత్ర శిష్యేషు కుశలం పర్యపృచ్ఛత 4
విశ్వామిత్రో మహాతేజా వనస్పతిగణే తథా
సర్వత్ర కుశలం ప్రాహ వసిష్ఠో రాజసత్తమమ్ 5
సుఖోపవిష్టం రాజానం విశ్వామిత్రం మహాతపాః
పప్రచ్ఛ జపతాం శ్రేష్ఠో వసిష్ఠో బ్రహ్మణః సుతః 6
కచ్చి త్తే కుశలం రాజన్ కచ్చిద్ధర్మేణ రంజయన్
ప్రజాః పాలయసే వీర రాజవృత్తేన ధార్మిక 7
కచ్చి త్తే సంభృతా భృత్యాః కచ్చి త్తిష్ఠన్తి శాసనే
కచ్చి త్తే విజితాః సర్వే రిపవో రిపుసూదన 8
కచ్చి ద్బలేషు కోశేషు మిత్రేషు చ పరంతప
కుశలం తే నరవ్యాఘ్ర పుత్ర పౌత్రే తవాఽనఘ 9
సర్వత్ర కుశలం రాజా వసిష్ఠం ప్రత్యుదాహరత్
విశ్వామిత్రో మహాతేజా వసిష్ఠం వినయాఽన్వితః 10
కృత్వోభౌ సుచిరం కాలం ధర్మిష్ఠౌ తాః కథాః శుభాః
ముదా పరమయా యుక్తౌ ప్రీయేతాం తౌ పరస్పరమ్ 11
తతో వసిష్ఠో భగవాన్ కథాఽన్తే రఘునన్దన
విశ్వామిత్ర మిదంవాక్య మువాచ ప్రహసన్నివ 12
ఆతిథ్యం కర్తుమిచ్ఛామి బలస్యాఽస్య మహాబల
తవ చైవాఽప్రమేయస్య యథాఽర్హం సంప్రతీచ్ఛ మే 13
సత్క్రియాం తు భవానేతాం ప్రతీచ్ఛతు మయోద్యతామ్
రాజం స్త్వమఽతిథిశ్రేష్ఠః పూజనీయః ప్రయత్నతః 14
ఏవముక్తో వసిష్ఠేన విశ్వామిత్రో మహామతిః

కృతమిత్యఽబ్రవీద్రాజా పూజావాక్యేన మే త్వయా 15
ఫల మూలేన భగవన్ విద్యతే యత్తవాశ్రమే
పాద్యేనాచమనీయేన భగవ ద్దర్శనేన చ 16
సర్వథా చ మహాప్రాజ్ఞ పూజార్హేణ సుపూజితః
గమిష్యామి నమస్తేఽస్తు మైత్రేణేక్షస్వ చక్షుషా 17
ఏవం బ్రువన్తం రాజానం వసిష్ఠః పునరేవ హి
న్యమన్త్రయత ధర్మాత్మా పునః పునరుదారధీః 18
బాఢమిత్యేవ గాధేయో వసిష్ఠం ప్రత్యువాచ హ
యథా ప్రియం భగవత స్తథాస్తు మునిసత్తమ 19
ఏవముక్తో మహాతేజా వసిష్ఠో జపతాం వరః
ఆజుహావ తతః ప్రీతః కల్మాషీం ధూతకల్మషః 20
ఏహ్యేహి శబలే క్షిప్రం శృణు చాఽపి వచో మమ
సబలస్యాఽస్య రాజర్షేః కర్తుం వ్యవసితోఽస్మ్యహమ్ 21
భోజనేన మహాఽర్హేణ సత్కారం సంవిధత్స్వ మే
యస్య యస్య యథాకామం షడ్రసేష్వఽభిపూజితమ్ 22
తత్ సర్వం కామధుక్ క్షిప్రమభివర్ష కృతే మమ
రసేనాఽన్నేన పానేన లేహ్య చోష్యేణ సంయుతమ్ 23
అన్నానాం నిచయం సర్వం సృజస్వ శబలే త్వర||

త్రిపంచాశ స్సర్గః – శబలా నిష్క్రియః

ఏవముక్తా వసిష్ఠేన శబలా శత్రు సూదన
విదధే కామధుక్ కామాన్ యస్య యస్య యథేప్సితమ్ 1
ఇక్షూన్ మధూం స్తథా లాజాన్ మైరేయాంశ్చ వరాసవాన్
పానాని చ మహాఽర్హాణి భక్ష్యాం శ్చోచ్చావచాం స్తథా 2
ఉష్ణాఢ్యస్యౌదనస్యాత్ర రాశయః పర్వతోపమాః
మృష్టాన్యన్నాని సూపాశ్చ దధి కుల్యా స్తథైవ చ 3
నానా స్వాదు రసానాం చ షాడబానాం తథైవ చ
భాజనాని సుపూర్ణాని గౌడాని చ సహస్రశః 4
సర్వమాసీత్ సుసంతుష్టం హృష్ట పుష్ట జనాయుతమ్
విశ్వామిత్ర బలం రామ వసిష్ఠేనాభితర్పితమ్ 5
విశ్వామిత్రోఽపి రాజర్షి ర్హృష్టః పుష్ట స్తదా భవత్

సాన్తఃపురవరో రాజా సబ్రాహ్మణ పురోహితః 6
సామాత్యో మన్త్రి సహితః సభృత్యః పూజిత స్తదా
యుక్తః పరమ హర్షేణ వసిష్ఠ మిద మబ్రవీత్ 7
పూజితోహం త్వయా బ్రహ్మన్ పూజార్హేణ సుసత్కృతః
శ్రూయతామభిధాస్యామి వాక్యం వాక్యవిశారద 8
గవాం శతసహస్రేణ దీయతాం శబలా మమ
రత్నం హి భగవన్నే తద్రత్న హారీ చ పార్థివః 9
తస్మా న్మే శబలాం దేహి మమైషా ధర్మతో ద్విజ
ఏవముక్తస్తు భగవాన్ వసిష్ఠో ముని సత్తమః 10
విశ్వామిత్రేణ ధర్మాత్మా ప్రత్యువాచ మహీపతిమ్
నాహం శతసహస్రేణ నాపి కోటిశతై ర్గవామ్ 11
రాజన్ దాస్యామి శబలాం రాశిభీ రజతస్య వా
న పరిత్యాగమఽర్హేయం మత్ సకాశా దరిందమ 12
శాశ్వతీ శబలా మహ్యం కీర్తిరాత్మవతో యథా
అస్యాం హవ్యం చ కవ్యం చ ప్రాణయాత్రా తథైవ చ 13
ఆయత్తమగ్నిహోత్రం చ బలి ర్హోమ స్తథైవ చ
స్వాహాకార వషట్కారౌ విద్యాశ్చ వివిధా స్తథా 14
ఆయత్త మఽత్ర రాజర్షే సర్వమేత న్న సంశయః
సర్వస్వ మేతత్ సత్యేన మమ తుష్టికరీ సదా 15
కారణై ర్బహుభీ రాజ న్న దాస్యే శబలాం తవ
వసిష్ఠే నైవ ముక్తస్తు విశ్వామిత్రోఽబ్రవీ త్తతః 16
సంరబ్ధతర మఽత్యర్థం వాక్యం వాక్యవిశారదః
హైరణ్య కక్ష్యా గ్రైవేయాన్ సువర్ణాంకుశ భూషితాన్ 17
దదామి కుంజరాం స్తేఽహం సహస్రాణి చతుర్దశ
హైరణ్యానాం రథానాం తే శ్వేతాశ్వానాం చతుర్యుజామ్ 18
దదామి తే శతాన్యష్టౌ కిఙ్కిణీక విభూషితాన్
హయానాం దేశ జాతానాం కులజానాం మహౌజసామ్ 19
సహస్ర మేకం దశ చ దదామి తవ సువ్రత
నానావర్ణ విభక్తానాం వయస్స్థానాం తథైవ చ 20
దదామ్యేకాం గవాం కోటిం శబలా దీయతాం మమ

యావదిచ్ఛసి రత్నం వా హిరణ్యం వా ద్విజోత్తమ 21
తావద్దాస్యామి తే సర్వం శబలా దీయతాం మమ
ఏవముక్తస్తు భగవాన్ విశ్వామిత్రేణ ధీమతా 22
న దాస్యామీతి శబలాం ప్రాహ రాజన్ కథంచన
ఏత దేవ హి మే రత్న మేత దేవ హి మే ధనమ్ 23
ఏత దేవ హి సర్వస్వ మేత దేవ హి జీవితమ్
దర్శశ్చ పూర్ణమాసశ్చ యజ్ఞాశ్చైవాప్తదక్షిణాః 24
ఏత దేవ హి మే రాజన్ వివిధాశ్చ క్రియా స్తథా
అదోమూలాః క్రియాః సర్వా మమ రాజ న్న సంశయః 25
బహునా కిం ప్రలాపేన న దాస్యే కామదోహినీమ్||

<u>చతుఃపంచాశ స్సర్గః – పహ్లవాది సృష్టిః</u>

కామధేనుం వసిష్ఠోఽపి యదా న త్యజతే మునిః
తదాఽస్య శబలాం రామ విశ్వామిత్రోఽన్వకర్షత 1
నీయమానా తు శబలా రామ రాజ్ఞా మహాత్మనా
దుఃఖితా చిన్తయామాస రుదన్తీ శోక కర్శితా 2
పరిత్యక్తా వసిష్ఠేన కిమఽహం సుమహాత్మనా
యాఽహం రాజభటై ర్దీనా హ్రియేయం భృశ దుఃఖితా 3
కిం మయాఽపకృతం తస్య మహర్షే ర్భావితాత్మనః
యన్ మామనాగసం భక్తామిష్టాం త్యజతి ధార్మికః 4
ఇతి సా చిన్తయిత్వా తు వినిశ్వస్య చ పునః పునః
నిర్ధూయ తాం స్తదా భృత్యాన్ శతసః శత్రుసూదన 5
జగామానిల వేగేన పాదమూలం మహాత్మనః
శబలా సా రుదన్తీ చ క్రోశన్తీ చేద మబ్రవీత్ 6
వసిష్ఠస్యాగ్రతః స్థిత్వా మేఘదున్దుభి రావిణీ
భగవన్ కిం పరిత్యక్తా త్వయాహం బ్రహ్మణ స్సుత 7
యస్మాద్రాజభటా మాం హి నయన్తే త్వత్సకాశతః
ఏవముక్తస్తు బ్రహ్మర్షి రిదం వచన మబ్రవీత్ 8
శోక సంతప్త హృదయాం స్వసారమివ దుఃఖితామ్
న త్వాం త్యజామి శబలే నాఽపి మేఽపకృతం త్వయా 9
ఏష త్వాం నయతే రాజా బలాన్మత్తో మహాబలః

న హి తుల్యం బలం మహ్యం రాజాత్వఽద్య విశేషతః 10
బలీ రాజా క్షత్రియశ్చ పృథివ్యాః పతిరేవ చ
ఇయమక్షౌహిణీ సేనా గజ వాజి రథాకులా 11
హస్తి ధ్వజ సమాకీర్ణా తేనాఽసౌ బలవత్తరః
ఏవముక్తా వసిష్ఠేన ప్రత్యువాచ వినీతవత్ 12
వచనం వచనజ్ఞా సా బ్రహ్మర్షిమఽమితప్రభమ్
న బలం క్షత్రియస్యాహు ర్బ్రాహ్మణో బలవత్తరః 13
బ్రహ్మన్ బ్రహ్మబలం దివ్యం క్షత్రా త్తు బలవత్తరమ్
అప్రమేయ బలం తుభ్యం న త్వయా బలవత్తరః 14
విశ్వామిత్రో మహావీర్య స్తేజ స్తవ దురాసదమ్
నియుంక్ష్వ మాం మహాతేజ స్త్వ ద్బ్రహ్మబల సంభృతామ్ 15
తస్య దర్పబలం యత్తన్నాశయామి దురాత్మనః
ఇత్యుక్తస్తు తయా రామ వసిష్ఠస్తు మహాయశాః 16
సృజస్వేతి తదోవాచ బలం పరబలార్దనం
తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా సురభిః సాఽసృజ త్తదా 17
తస్యా హుమ్భారవోత్సృష్టాః పహ్లవాః శతశో నృప
నాశయన్తి బలం సర్వం విశ్వామిత్రస్య పశ్యతః 18
బలం భగ్నం తతో దృష్ట్వా రథేనాక్రమ్య కౌశికః
స రాజా పరమక్రుద్ధో రోషవిస్ఫారితేక్షణః 19
పహ్లవాన్ నాశయామాస శస్త్రైరుచ్చావచైరపి
విశ్వామిత్రార్దితాన్ దృష్ట్వా పహ్లవాన్ శతశ స్తదా 20
భూయ ఏవాఽసృజద్ఘోరాన్ శకాన్ యవన మిశ్రితాన్
తైరాసీత్ సంవృతా భూమిః శకై ర్యవన మిశ్రితైః 21
ప్రభావద్భి ర్మహావీర్యైః పద్మకిఞ్జల్క సన్నిభైః
తీక్ష్ణాఽసి పట్టసధరై ర్హేమవర్ణాఽమ్బరావృతైః 22
నిర్దగ్ధం తద్బలం సర్వం ప్రదీప్తైరివ పావకైః
తతోఽస్త్రాణి మహాతేజా విశ్వామిత్రో ముమోచ హ 23
తై స్తై ర్యవన కామ్బోజాః పహ్లవాశ్చాకులీ కృతాః||

<u>పంచపంచాశ స్సర్గః – విశ్వామిత్ర ధనుర్వేదాదిగమః</u>

తత స్తా నాకులాన్ దృష్ట్వా విశ్వామిత్రాఽస్త్ర మోహితాన్

వసిష్ఠశ్చోదయామాస కామధుక్ సృజ యోగతః 1
తస్యా హుమ్భారవోత్సృష్టాః కామ్భోజా రవి సన్నిభాః
ఊధస స్త్వఽథ సంభూతాః బర్బరాః శస్త్రపాణయః 2
యోనిదేశా చ్చ యవనాః శకృద్దేశా చ్ఛకా స్తథా
రోమ కూపేషు చ మ్లేచ్ఛా హారీతాః సకిరాతకాః 3
యై స్త న్నిషూదితం సైన్యం విశ్వామిత్రస్య తత్క్షణాత్
సపదాతి గజం సాఽశ్వం సరథం రఘునన్దన 4
దృష్ట్వా నిషూదితం సైన్యం వసిష్ఠేన మహాత్మనా
విశ్వామిత్ర సుతానాం తు శతం నానావిధాయుధమ్ 5
అభ్యధావత్ సుసంక్రుద్ధం వసిష్ఠం జపతాం వరమ్
హుంకారేణైవ తాన్ సర్వాన్ దదాహ భగవాన్ ఋషిః 6
తే సాఽశ్వ రథ పాదాతా వసిష్ఠేన మహాత్మనా
భస్మీ కృతా ముహూర్తేన విశ్వామిత్ర సుతా స్తదా 7
దృష్ట్వా వినాశితాన్ పుత్రాన్ బలం చ సుమహాయశాః
స వ్రీడ శ్చిన్తయాఽఽవిష్టో విశ్వామిత్రోఽభవత్తదా 8
సముద్ర ఇవ నిర్వేగో భగ్న దంష్ట్ర ఇవోరగః
ఉపరక్త ఇవాదిత్యః సద్యో నిష్ప్రభతాం గతః 9
హతపుత్ర బలో దీనో లూనపక్ష ఇవ ద్విజః
హతదర్పో హతోత్సాహో నిర్వేదం సమపద్యత 10
స పుత్ర మేకం రాజ్యాయ పాలయేతి నియుజ్య చ
పృథివీం క్షత్రధర్మేణ వనమేవాఽభ్యపద్యత 11
స గత్వా హిమవత్పార్శ్వం కిన్నరోరగ సేవితమ్
మహాదేవ ప్రసాదాఽర్థం తపస్తేపే మహాతపాః 12
కేనచిత్త్వథ కాలేన దేవేశో వృషభ ధ్వజః
దర్శయామాస వరదో విశ్వామిత్రం మహామునిం 13
కిమర్థం తప్యసే రాజన్ బ్రూహి యత్తే వివక్షితమ్
వరదోఽస్మి వరో యస్తే కాంక్షితః సోఽభిధీయతామ్ 14
ఏవముక్తస్తు దేవేన విశ్వామిత్రో మహాతపాః
ప్రణిపత్య మహాదేవ మిదం వచన మబ్రవీత్ 15
యది తుష్టో మహాదేవ ధనుర్వేదో మమాఽనఘ

సాంగోపాంగోపనిషదః సరహస్యః ప్రదీయతామ్ 16
యాని దేవేషు చాఽస్త్రాణి దానవేషు మహర్షిషు
గన్ధర్వ యక్ష రక్షస్సు ప్రతిభాన్తు మమాఽనఘ 17
తవ ప్రసాదాద్భవతు దేవదేవ మమేప్సితమ్
ఏవమఽస్త్వితి దేవేశో వాక్యముక్త్వా గత స్తదా 18
ప్రాప్య చాఽస్త్రాణి రాజర్షి ర్విశ్వామిత్రో మహాబలః
దర్పేణ మహతాయుక్తో దర్పపూర్ణోఽభవత్ తదా 19
వివర్ధమానో వీర్యేణ సముద్ర ఇవ పర్వసు
హత మేవ తదా మేనే వసిష్ఠమ్ ఋషిసత్తమమ్ 20
తతో గత్వాశ్రమపదం ముమోచాస్త్రాణి పార్థివః
యై స్త త్తపోవనం సర్వం నిర్దగ్ధం చాఽస్త్రతేజసా 21
ఉదీర్యమాణమఽస్త్రం తద్విశ్వామిత్రస్య ధీమతః
దృష్ట్వా విప్రద్రుతా భీతా మునయః శతశో దిశః 22
వసిష్ఠస్య చ యే శిష్యా స్తథైవ మృగ పక్షిణః
విద్రవన్తి భయాద్భీతా నానాదిగ్భ్యః సహస్రశః 23
వసిష్ఠస్యాశ్రమపదం శూన్యమాసీన్ మహాత్మనః
ముహూర్త మివ నిఃశబ్దమాసీ దిరిణ సన్నిభమ్ 24
వదతో వై వసిష్ఠస్య మా భైష్టేతి ముహుర్ముహుః
నాశయామ్యఽద్య గాధేయం నీహారమివ భాస్కరః 25
ఏవముక్త్వా మహాతేజా వసిష్ఠో జపతాం వరః
విశ్వామిత్రం తదా వాక్యం సరోష మిద మబ్రవీత్ 26
ఆశ్రమం చిరసంవృద్ధం యద్వినాశితవానఽసి
దురాచారోఽసి యన్మూఢ తస్మాత్ త్వం న భవిష్యసి 27
ఇత్యుక్త్వా పరమక్రుద్ధో దణ్డ ముద్యమ్య సత్వరః
విధూమమివ కాలాగ్నిం యమదణ్డ మివాఽపరమ్ 28

షట్పంచాశ స్సర్గః – బ్రహ్మతేజో బలం

ఏవముక్తో వసిష్ఠేన విశ్వామిత్రో మహాబలః
ఆగ్నేయమస్త్ర ముత్క్షిప్య తిష్ఠ తిష్ఠేతి చాఽబ్రవీత్ 1
బ్రహ్మదండం సముత్క్షిప్య కాలదండ మివాఽపరం
వసిష్ఠో భగవాన్ క్రోధా దిదం వచన మబ్రవీత్ 2

క్షత్రబన్ధో స్థితోఽస్మ్యేష యద్బలం త ద్విదర్శయ
నాశయామ్యేష తే దర్పం శస్త్రస్య తవ గాధిజ 3
క్వ చ తే క్షత్రియబలం క్వ చ బ్రహ్మబలం మహత్
పశ్య బ్రహ్మబలం దివ్యం మమ క్షత్రియ పాంసన 4
తస్యాఽస్త్రం గాధిపుత్రస్య ఘోర మాగ్నేయ ముద్యతమ్
బ్రహ్మదణ్డేన తచ్ఛాన్త మగ్నే ర్వేగ ఇవాఽమ్బసా 5
వారుణం చైవ రౌద్రం చ ఐన్ద్రం పాశుపతం తథా
ఐషీకం చాఽపి చిక్షేప కుపితో గాధినన్దనః 6
మానవం మోహనం చైవ గాన్ధర్వం స్వాపనం తథా
జృమ్భణం మాదనం చైవ సంతాపన విలాపనే 7
శోషణం దారణం చైవ వజ్రమఽస్త్రం సుదుర్జయమ్
బ్రహ్మపాశం కాలపాశం వారుణం పాశమేవ చ 8
పైనాకాఽస్త్రం చ దయితం శుష్కార్ద్రే అశనీ ఉభే
దాణ్డాఽస్త్రమథ పైశాచం క్రౌఞ్చమఽస్త్రం తథైవ చ 9
ధర్మచక్రం కాలచక్రం విష్ణుచక్రం తథైవ చ
వాయవ్యం మథనం చైవ అస్త్రం హయశిర స్తథా 10
శక్తి ద్వయం చ చిక్షేప కఙ్కాలం ముసలం తథా
వైద్యాధరం మహాస్త్రం చ కాలాస్త్ర మఽథ దారుణమ్ 11
త్రిశూలమస్త్రం ఘోరం చ కాపాల మథ కఙ్కణమ్
ఏతాన్యస్త్రాణి చిక్షేప సర్వాణి రఘునన్దన 12
వసిష్ఠే జపతాం శ్రేష్ఠే తదద్భుత మివాఽభవత్
తాని సర్వాణి దణ్డేన గ్రసతే బ్రహ్మణః సుతః 13
తేషు శాన్తేషు బ్రహ్మాస్త్రం క్షిప్తవాన్ గాధినన్దనః
తదస్త్ర ముద్యతం దృష్ట్వా దేవాః సాఽగ్నిపురోగమాః 14
దేవర్షయశ్చ సంభ్రాన్తా గన్ధర్వాః స మహోరగాః
త్రైలోక్య మాసీత్ సంత్రస్తం బ్రహ్మాస్త్రే సముదీరితే 15
తదఽప్యస్త్రం మహాఘోరం బ్రాహ్మం బ్రాహ్మేణ తేజసా
వసిష్ఠో గ్రసతే సర్వం బ్రహ్మదణ్డేన రాఘువ 16
బ్రహ్మాస్త్రం గ్రసమానస్య వసిష్ఠస్య మహాత్మనః
త్రైలోక్య మోహనం రౌద్రం రూపమాసీత్ సుదారుణమ్ 17

రోమ కూపేషు సర్వేషు వసిష్ఠస్య మహాత్మనః
మరీచ్య ఇవ నిష్పేతు రఽగ్నేర్ధూమాకులార్చిషః 18
ప్రాజ్వలత్ బ్రహ్మదణ్డశ్చ వసిష్ఠస్య కరోద్యతః
విధూమ ఇవ కాలాగ్ని ర్యమదణ్డ ఇవాఽపరః 19
తతోఽస్తువన్ మునిగణా వసిష్ఠం జపతాం వరమ్
అమేయం తే బలం బ్రహ్మంస్తేజో ధారయ తేజసా 20
నిగృహీత స్త్వయా బ్రహ్మన్ విశ్వామిత్రో మహాబలః
ప్రసీద జపతాం శ్రేష్ఠ లోకాః సన్తు గతవ్యథాః 21
ఏవముక్తో మహాతేజాః శమం చక్రే మహాతపాః
విశ్వామిత్రోఽపి నికృతో వినిశ్వ్య స్యేద మబ్రవీత్ 22
ధిగ్బలం క్షత్రియబలం బ్రహ్మతేజోబలం బలమ్
ఏకేన బ్రహ్మదణ్డేన సర్వాఽస్త్రాణి హతాని మే 23
తదేతత్ సమవేక్ష్యాఽహం ప్రసన్నేన్ద్రియ మానసః
తపో మహత్ సమాస్థాస్యే యద్వై బ్రహ్మత్వ కారకమ్ 24

<u>సప్తపంచాశ స్సర్గః – త్రిశంకుయాజన ప్రార్థనా</u>

తతః సంతప్త హృదయః స్మరన్ నిగ్రహ మాత్మనః
వినిశ్వస్య వినిశ్వస్య కృతవైరో మహాత్మనా 1
స దక్షిణాం దిశం గత్వా మహిష్యా సహ రాఘవ
తతాప పరమం ఘోరం విశ్వామిత్రో మహాతపాః 2
ఫల మూలాశనో దాన్త శ్చచార సుమహ త్తపః
అథాఽస్య జజ్ఞిరే పుత్రాః సత్యధర్మ పరాయణాః 3
హవిఃష్యన్దో మధుష్యన్దో దృఢనేత్రో మహారథః
పూర్ణే వర్షసహస్రే తు బ్రహ్మ లోకపితామహః 4
అబ్రవీ న్మధురం వాక్యం విశ్వామిత్రం తపోధనమ్
జితా రాజర్షిలోకా స్తే తపసా కుశికాత్మజ 5
అనేన తపసా త్వాం తు రాజర్షిరితి విద్మహే
ఏవముక్త్వా మహాతేజా జగామ సహ దైవతైః 6
త్రివిష్టపం బ్రహ్మలోకం లోకానాం పరమేశ్వరః
విశ్వామిత్రోఽపి తచ్ఛృత్వా హ్రియా కించిదవాఙ్ముఖః7
దుఃఖేన మహతావిష్టః సమన్యు రిదమబ్రవీత్

తపశ్చ సుమహత్తప్తం రాజర్షి రితి మాం విదుః 8
దేవాః సర్షిగణాః సర్వే నాస్తి మన్యే తపః ఫలమ్
ఇతి నిశ్చిత్య మనసా భూయ ఏవ మహాతపాః 9
తపశ్చచార కాకుత్స్థ పరమం పరమాత్మవాన్
ఏతస్మి న్నేవ కాలేతు సత్యవాదీ జితేన్ద్రియః 10
త్రిశంకు రితి విఖ్యాత ఇక్ష్వాకుకులవర్ధనః
తస్య బుద్ధిః సముత్పన్నా యజేయ మితి రాఘవ 11
గచ్ఛేయం స్వశరీరేణ దేవానాం పరమాం గతిమ్
స వసిష్ఠం సమాహూయ కథయామాస చిన్తితమ్ 12
అశక్యమితి చాప్యుక్తో వసిష్ఠేన మహాత్మనా
ప్రత్యాఖ్యాతో వసిష్ఠేన స యయౌ దక్షిణాం దిశమ్ 13
తత స్తత్ కర్మ సిద్ధ్యర్థం పుత్రాం స్తస్య గతో నృపః
వాసిష్ఠా దీర్ఘతపస స్తపో యత్ర హి తేపిరే 14
త్రిశంకుః సుమహాతేజాః శతం పరమ భాస్వరమ్
వసిష్ఠ పుత్రాన్ దదృశే తప్యమానాన్ యశస్వినః 15
సోఽభిగమ్య మహాత్మానః సర్వానేవ గురోః సుతాన్
అభివాద్యానుపూర్వ్యేణ హ్రియా కించి దవాఙ్ముఖః 16
అబ్రవీత్ సుమహాభాగాన్ సర్వానేవ కృతాఞ్జలిః
శరణం వః ప్రపద్యేఽహం శరణ్యాన్ శరణాగతః 17
ప్రత్యాఖ్యాతోఽస్మి భద్రం వో వసిష్ఠేన మహాత్మనా
యష్టు కామో మహాయజ్ఞం తదనుజ్ఞాతు మర్హథ 18
గురుపుత్రానఽహం సర్వాన్ నమస్కృత్య ప్రసాదయే
శిరసా ప్రణతో యాచే బ్రాహ్మణాం స్తపసి స్థితాన్ 19
తే మాం భవన్తః సిద్ధ్యర్థం యాజయన్తు సమాహితాః
సశరీరో యథాఽహం హి దేవలోక మవాప్నుయామ్ 20
ప్రత్యాఖ్యాతో వసిష్ఠేన గతిమఽన్యాం తపోధనాః
గురుపుత్రాన్నృతే సర్వాన్నా ఽహం పశ్యామి కాంచన 21
ఇక్ష్వాకూణాం హి సర్వేషాం పురోధాః పరమా గతిః
పురోధసస్తు విద్వాంస స్తారయంతి సదా నృపాన్ 22
తస్మా దనన్తరం సర్వే భవన్తో దైవతం మమ||

అష్టపంచాశ స్సర్గః – త్రిశంకు శాపః

తతః త్రిశంకోర్వచనం శ్రుత్వా క్రోధ సమన్వితమ్
ఋషిపుత్ర శతం రామ రాజాన మిద మబ్రవీత్ 1
ప్రత్యాఖ్యాతోఽసి దుర్బుద్ధే గురుణా సత్యవాదినా
తం కథం సమతిక్రమ్య శాఖాన్తర ముపేయివాన్ 2
ఇక్ష్వాకూణాం హి సర్వేషాం పురోధాః పరమో గతిః
న చాతిక్రమితుం శక్యం వచనం సత్యవాదినః 3
అశక్యమితి చోవాచ వసిష్ఠో భగవాన్ ఋషిః
తం వయం వై సమాహర్తుం క్రతుం శక్తాః కథం తవ 4
బాలిశ స్త్వం నరశ్రేష్ఠ గమ్యతాం స్వపురం పునః
యాజనే భగవాన్ శక్త స్త్రైలోక్యస్యాపి పార్థివ 5
అవమానం చ తత్ కర్తుం తస్య శక్ష్యామహే కథం
తేషాం తద్వచనం శ్రుత్వా క్రోధ పర్యాకులాక్షరమ్ 6
స రాజా పునరేవై తా నిదం వచన మబ్రవీత్
ప్రత్యాఖ్యాతోఽస్మి గురుణా గురుపుత్రై స్తథైవ చ 7
అన్యాం గతిం గమిష్యామి స్వస్తివోఽస్తు తపోధనాః
ఋషిపుత్రాస్తు తచ్ఛ్రుత్వా వాక్యం ఘోరాభిసంహితమ్ 8
శేపుః పరమ సంక్రుద్ధా శ్చణ్డాలత్వం గమిష్యసి
ఏవముక్త్వా మహాత్మానో వివిశు స్తే స్వమాశ్రమమ్ 9
అథ రాత్ర్యాం వ్యతీతాయాం రాజా చణ్డాలతాం గతః
నీలవస్త్ర ధరో నీలః పరుషో ధ్వస్తమూర్ధజః 10
చిత్యమాల్యాఽనులేపశ్చ ఆయసాభరణోఽభవత్
తం దృష్ట్వా మన్త్రిణః సర్వే త్యక్త్వా చణ్డాల రూపిణమ్ 11
ప్రాద్రవన్ సహితా రామ పౌరా యేఽస్యానుగామినః
ఏకో హి రాజా కాకుత్స్థ జగామ పరమాత్మవాన్ 12
దహ్యమానో దివారాత్రం విశ్వామిత్రం తపోధనమ్
విశ్వామిత్రస్తు తం దృష్ట్వా రాజానం విఫలీకృతమ్ 13
చణ్డాల రూపిణం రామ మునిః కారుణ్యమాగతః
కారుణ్యాత్ స మహాతేజా వాక్యం పరమధార్మికః 14
ఇదం జగాద భద్రం తే రాజానం ఘోరరూపిణమ్

కిమాగమన కార్యం తే రాజపుత్ర మహాబల 15
అయోధ్యాధిపతే వీర శాపా చ్చణ్డాలతాం గతః
అథ తద్వాక్య మాకర్ణ్య రాజా చణ్డాలతాం గతః 16
అబ్రవీత్ ప్రాఞ్జలి ర్వాక్యం వాక్యజ్ఞో వాక్యకోవిదమ్
ప్రత్యాఖ్యాతోఽస్మి గురుణా గురుపుత్రై స్తథైవ చ 17
అనవాప్యైవ తం కామం మయా ప్రాప్తో విపర్యయః
సశరీరో దివం యాయామితి మే సౌమ్యదర్శన 18
మయా చేష్టం క్రతుశతం తచ్చ నాఽవాప్యతే ఫలమ్
అనృతం నోక్తపూర్వం మే న చ వక్ష్యే కదాచన 19
కృచ్ఛ్రేష్వపి గతః సౌమ్య క్షత్రధర్మేణ తే శపే
యజ్ఞై ర్బహువిధైరిష్టం ప్రజా ధర్మేణ పాలితాః 20
గురవశ్చ మహాత్మానః శీలవృత్తేన తోషితాః
ధర్మే ప్రయతమానస్య యజ్ఞం చాహర్తుమిచ్ఛతః 21
పరితోషం న గచ్ఛన్తి గురవో మునిపుంగవ
దైవమేవ పరం మన్యే పౌరుషం తు నిరర్థకమ్ 22
దైవేనాక్రమ్యతే సర్వం దైవం హి పరమాగతిః
తస్య మే పరమార్తస్య ప్రసాదమభికాంక్షతః 23
కర్తు మర్హసి భద్రం తే దైవోపహత కర్మణః
నాన్యాం గతిం గమిష్యామి నాన్యః శరణమస్తి మే 24
దైవం పురుషకారేణ నివర్తయితు మర్హసి||

<u>ఏకోనషష్టితమ స్సర్గః – వాసిష్ఠ శాపః</u>

ఉక్త వాక్యం తు రాజానం కృపయా కుశికాత్మజః
అబ్రవీ న్మధురం వాక్యం సాక్షా చ్చణ్డాల రూపిణమ్ 1
ఇక్ష్వాక స్వాగతం తేఽస్తు జానామి త్వాం సుధార్మికమ్
శరణం తే భవిష్యామి మా భైషీ ర్నృపపుంగవ 2
అహ మామన్త్రయే సర్వాన్ మహర్షీన్ పుణ్యకర్మణః
యజ్ఞ సాహ్యకరాన్ రాజం స్తతో యక్ష్యసి నిర్వృతః 3
గురు శాప కృతంరూపం యదిదం త్వయి వర్తతే
అనేన సహ రూపేణ సశరీరో గమిష్యసి 4
హస్త ప్రాప్త మహం మన్యే స్వర్గం తవ నరాధిప

య స్త్వం కౌశిక మాగమ్య శరణ్యం శరణాగతః 5
ఏవముక్త్వా మహాతేజాః పుత్రాన్ పరమ ధార్మికాన్
వ్యాదిదేశ మహాప్రాజ్ఞాన్ యజ్ఞసంభార కారణాత్ 6
సర్వాం శిష్యాన్ సమాహూయ వాక్యమేత దువాచ హ
సర్వాన్ ఋషిగణాన్ వత్సా ఆనయధ్వం మమాజ్ఞయా 7
సశిష్య సుహృద శ్చైవ సర్త్విజః సుబహుశ్రుతాన్
యదన్యో వచనం బ్రూయాన్ మద్వాక్య బలచోదితః 8
తత్ సర్వమఖిలేనోక్తం మమాఖ్యేయమఽనాదృతమ్
తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా దిశో జగ్ము స్తదాజ్ఞయా 9
ఆజగ్మురఽథ దేశేభ్యః సర్వేభ్యో బ్రహ్మవాదినః
తే చ శిష్యాః సమాగమ్య మునిం జ్వలిత తేజసం 10
ఊచుశ్చ వచనం సర్వే సర్వేషాం బ్రహ్మవాదినామ్
శ్రుత్వా తే వచనం సర్వే సమాయాన్తి ద్విజాతయః 11
సర్వ దేశేషు చాగచ్ఛన్ వర్జయిత్వా మహోదయమ్
వాసిష్ఠం తచ్ఛతం సర్వం క్రోధ పర్యాకులాక్షరమ్ 12
యదాహ వచనం సర్వం శృణు త్వం మునిపుంగవ
క్షత్రియో యాజకో యస్య చణ్డాలస్య విశేషతః 13
కథం సదసి భోక్తారో హవి స్తస్య సురర్షయః
బ్రాహ్మణా వా మహాత్మానో భుక్త్వా చణ్డాల భోజనమ్ 14
కథం స్వర్గం గమిష్యన్తి విశ్వామిత్రేణ పాలితాః
ఏత ద్వచన నైష్ఠుర్య మూచుః సంరక్త లోచనాః 15
వాసిష్ఠా మునిశార్దూల సర్వే తే సమహోదయాః
తేషాం తద్వచనం శ్రుత్వా సర్వేషాం మునిపుంగవః 16
క్రోధ సంరక్త నయనః సరోష మిద మబ్రవీత్
యే దూషయన్త్యఽదుష్టం మాం తప ఉగ్రం సమాస్థితమ్ 17
భస్మీభూతా దురాత్మానో భవిష్యన్తి న సంశయః
అద్య తే కాలపాశేన నీతా వైవస్వత క్షయమ్ 18
సప్త జాతి శతా న్యేవ మృతపాః సన్తు సర్వశః
శ్వమాంస నియతాహారా ముష్టికా నామ నిర్ఘృణాః 19
వికృతాశ్చ విరూపాశ్చ లోకాననుచరన్త్విమాన్

మహోదయశ్చ దుర్బుద్ధి ర్మామఽదూష్యం హ్యదూషయత్ 20
దూషితః సర్వలోకేషు నిషాదత్వం గమిష్యతి
ప్రాణాతిపాత నిరతో నిరఽనుక్రోశతాం గతః 21
దీర్ఘకాలం మమ క్రోధాద్దుర్గతిం వర్తయిష్యతి
ఏతావదుక్త్వా వచనం విశ్వామిత్రో మహాతపాః 22
విరరామ మహాతేజా ఋషిమధ్యే మహామునిః||

<u>షష్టితమ స్సర్గః – త్రిశంకు స్సర్గః</u>

తపోబల హతాన్ కృత్వా వాసిష్ఠాన్ సమహోదయాన్
ఋషిమధ్యే మహాతేజా విశ్వామిత్రోఽభ్యభాషత 1
అయ మిక్ష్వాకు దాయాద స్త్రిశఙ్కురితి విశ్రుతః
ధర్మిష్ఠశ్చ వదాన్యశ్చ మాం చైవ శరణంగతః 2
స్వేనానేన శరీరేణ దేవలోక జిగీషయా
యథాఽయం స్వశరీరేణ దేవలోకం గమిష్యతి 3
తథా ప్రవర్త్యతాం యజ్ఞో భవద్భిశ్చ మయా సహ
విశ్వామిత్ర వచః శ్రుత్వా సర్వ ఏవ మహర్షయః 4
ఊచుః సమేత్య సహితా ధర్మజ్ఞా ధర్మ సంహితమ్
అయం కుశిక దాయాదో మునిః పరమ కోపనః 5
యదాహ వచనం సమ్యగేతత్ కార్యం న సంశయః
అగ్నికల్పో హి భగవాం శాపం దాస్యతి రోషితః 6
తస్మాత్ ప్రవర్త్యతాం యజ్ఞః సశరీరో యథా దివమ్
గచ్ఛేదిక్ష్వాకు దాయాదో విశ్వామిత్రస్య తేజసా 7
తథా ప్రవర్త్యతాం యజ్ఞః సర్వే సమధితిష్ఠత
ఏవముక్త్వా మహర్షయ శ్చక్రు స్తా స్తాః క్రియా స్తదా 8
యాజకశ్చ మహాతేజా విశ్వామిత్రోఽభవత్ క్రతౌ
ఋత్విజ శ్చానుపూర్వ్యేణ మన్త్రవన్ మన్త్రకోవిదాః 9
చక్రుః సర్వాణి కర్మాణి యథాకల్పం యథావిధి
తతః కాలేన మహతా విశ్వామిత్రో మహాతపాః 10
చకారావాహనం తత్ర భాగాఽర్థం సర్వదేవతాః
నాభ్యాగమం స్తదాహూతా భాగార్థం సర్వదేవతాః 11
తతః క్రోధసమావిష్టో విశ్వమిత్రో మహామునిః

స్రువ ముద్యమ్య సక్రోధ స్త్రిశఙ్కు మిద మబ్రవీత్ 12
పశ్య మే తపసో వీర్యం స్వార్జితస్య నరేశ్వర
ఏష త్వాం స్వశరీరేణ నయామి స్వర్గ మోజసా 13
దుష్ప్రాపం స్వశరీరేణ దివం గచ్ఛ నరాఽధిప
స్వార్జితం కించిదఽప్యస్తి మయా హి తపసః ఫలమ్ 14
రాజన్ స్వతేజసా తస్య సశరీరో దివం వ్రజ
ఉక్త వాక్యే మునౌ తస్మిన్ సశరీరో నరేశ్వరః 15
దివం జగామ కాకుత్స్థ మునీనాం పశ్యతాం తదా
దేవలోక గతం దృష్ట్వా త్రిశఙ్కుం పాకశాసనః 16
సహ సర్వైః సురగణై రిదం వచన మబ్రవీత్
త్రిశఙ్కో గచ్ఛ భూయ స్త్వం నాఽసి స్వర్గ కృతాలయః 17
గురుశాపహతో మూఢ పత భూమిమఽవాక్శిరాః
ఏవముక్తో మహేన్ద్రేణ త్రిశఙ్కురఽపతత్ పునః 18
విక్రోశమాన స్త్రాహీతి విశ్వామిత్రం తపోధనమ్
తచ్ఛ్రుత్వా వచనం తస్య క్రోశమానస్య కౌశికః 19
క్రోధ మాహారయ త్తీవ్రం తిష్ఠ తిష్ఠేతి చాబ్రవీత్
ఋషిమధ్యే స తేజస్వీ ప్రజాపతి రివాఽపరః 20
సృజన్ దక్షిణ మార్గస్థాన్ సప్తర్షీనఽపరాన్ పునః
నక్షత్ర మాలామఽపరా మసృజత్ క్రోధమూర్ఛితః 21
దక్షిణాం దిశమాస్థాయ మునిమధ్యే మహాతపాః
సృష్ట్వా నక్షత్రవంశం చ క్రోధేన కలుషీ కృతః 22
అన్య మిన్ద్రం కరిష్యామి లోకో వా స్యాదఽనిన్ద్రకః
దైవతాన్యపి స క్రోధాత్ స్రష్టుం సముపచక్రమే 23
తతః పరమ సంభ్రాన్తా స్సర్షిసంఘాః సురాఽసురాః
విశ్వామిత్రం మహాత్మాన మూచుః సాఽనునయం వచః 24
అయం రాజా మహాభాగ గురుశాప పరిక్షతః
సశరీరో దివం యాతుం నాఽర్హ త్యేవ తపోధన 25
తేషాం తద్వచనం శ్రుత్వా దేవానాం మునిపుంగవః
అబ్రవీత్ సుమహద్వాక్యం కౌశికః సర్వదేవతాః 26
సశరీరస్య భద్రం వ స్త్రిశఙ్కోరఽస్య భూపతేః

ఆరోహణం ప్రతిజ్ఞాయ నాఽనృతం కర్తు ముత్సహే 27
స్వర్గోఽస్తు సశరీరస్య త్రిశఙ్కోరఽస్య శాశ్వతః
నక్షత్రాణి చ సర్వాణి మామకాని ధ్రువాణ్యఽథ 28
యావల్లోకా ధరిష్యన్తి తిష్ఠ న్త్వేతాని సర్వశః
మత్కృతాని సురాః సర్వే తదఽనుజ్ఞాతుమర్హథ 29
ఏవముక్తాః సురాః సర్వే ప్రత్యూచు ర్మునిపుంగవమ్
ఏవం భవతు భద్రం తే తిష్ఠ న్త్వేతాని సర్వశః 30
గగనే తా న్యనేకాని వైశ్వానర పథాద్బహిః
నక్షత్రాణి మునిశ్రేష్ఠ తేషు జ్యోతిష్షు జాజ్వలన్ 31
అవాక్శిరా స్త్రిశంకుశ్చ తిష్ఠత్వఽమర సన్నిభః
అనుయాస్యంతి చైతాని జ్యోతీంషి నృపసత్తమం 32
కృతార్థం కీర్తిమంతం చ స్వర్గలోకగతం తథా
విశ్వామిత్రస్తు ధర్మాత్మా సర్వదేవై రభిష్టుతః 33
ఋషిమధ్యే మహాతేజా బాఢమిత్యేవ దేవతాః
తతో దేవా మహాత్మానో మునయశ్చ తపోధనాః 34
జగ్ము ర్యథాగతం సర్వే యజ్ఞస్యాన్తే నరోత్తమ||

ఏకషష్టితమ స్సర్గః – శునశ్శేఫ విక్రయః

విశ్వామిత్రో మహాత్మాఽథ ప్రస్థితాన్ ప్రేక్ష్య తాన్ ఋషీన్
అబ్రవీ న్నరశార్దూల సర్వాం స్తాన్ వనవాసినః 1
మహాన్ విఘ్నః ప్రవృత్తోఽయం దక్షిణామాస్థితో దిశమ్
దిశమఽన్యాం ప్రపత్స్యామ స్తత్ర తప్స్యామహే తపః 2
పశ్చిమాయాం విశాలాయాం పుష్కరేషు మహాత్మనః
సుఖం తపశ్చరిష్యామో వరం తద్ధి తపోవనమ్ 3
ఏవముక్త్వా మహాతేజాః పుష్కరేషు మహామునిః
తప ఉగ్రం దురాధర్షం తేపే మూల ఫలాఽశనః 4
ఏతస్మిన్నేవ కాలే తు అయోధ్యాఽధిపతి ర్నృపః
అమ్బరీష ఇతి ఖ్యాతో యష్టుం సముపచక్రమే 5
తస్య వై యజమానస్య పశు మిన్ద్రో జహార హ
ప్రనష్టే తు పశౌ విప్రో రాజాన మిదమబ్రవీత్ 6
పశురఽద్య హృతో రాజన్ ప్రనష్ట స్తవ దుర్నయాత్

అరక్షితారం రాజానం ఘ్నన్తి దోషా నరేశ్వర 7
ప్రాయశ్చిత్తం మహద్ధ్యేతన్నరం వా పురుషర్షభ
ఆనయస్వ పశుం శీఘ్రం యావత్ కర్మ ప్రవర్తతే 8
ఉపాధ్యాయ వచః శ్రుత్వా స రాజా పురుషర్షభ
అన్వియేష మహాబుద్ధిః పశుం గోభిః సహస్రశః 9
దేశాన్ జనపదాం స్తాం స్తాన్నగరాణి వనాని చ
ఆశ్రమాణి చ పుణ్యాని మార్గమాణో మహీపతిః 10
సపుత్ర సహితం తాత సభార్యం రఘునన్దన
భృగుతుందే సమాసీన మృచీకం సందదర్శ హ 11
తమువాచ మహాతేజాః ప్రణమ్యాఽభిప్రసాద్య చ
బ్రహ్మర్షిం తపసాదీప్తం రాజర్షిరఽమిత ప్రభః 12
పృష్ట్వా సర్వత్ర కుశలమృచీకం తమిదం వచః
గవాం శతసహస్రేణ విక్రీణీషే సుతం యది 13
పశోరర్థే మహాభాగ కృతకృత్యోఽస్మి భార్గవ
సర్వే పరిగతా దేశా యజ్ఞియం న లభే పశుమ్ 14
దాతు మర్హసి మూల్యేన సుతమేక మితో మమ
ఏవముక్తో మహాతేజా ఋచీక స్త్వబ్రవీద్వచః 15
నాహం జ్యేష్ఠం నరశ్రేష్ఠం విక్రీణీయాం కథంచన
ఋచీకస్య వచః శ్రుత్వా తేషాం మాతా మహాత్మనామ్ 16
ఉవాచ నరశార్దూలమఽమ్బరీషం తపస్వినీ
అవిక్రేయం సుతం జ్యేష్ఠం భగవానాహ భార్గవః 17
మమాపి దయితం విద్ధి కనిష్ఠం శునకం నృప
తస్మాత్ కనీయంసం పుత్రం న దాస్యే తవ పార్థివ 18
ప్రాయేణ హి నరశ్రేష్ఠ జ్యేష్ఠాః పితృషు వల్లభాః
మాతౄణాం చ కనీయాంస స్తస్మా ద్రక్షే కనీయసం 19
ఉక్త వాక్యే మునౌ తస్మిన్ మునిపత్న్యాం తథైవ చ
శునశ్శేఫః స్వయం రామ మధ్యమో వాక్య మబ్రవీత్ 20
పితా జ్యేష్ఠమఽవిక్రేయం మాతాచాహ కనీయసం
విక్రీతం మధ్యమం మన్యే రాజన్ పుత్రం నయస్వ మామ్ 21
అథ రాజా మహాన్ రామ వాక్యాన్తే బ్రహ్మవాదినః

హిరణ్యస్య సువర్ణస్య కోటిభీ రత్నరాశిభిః 22
గవాం శత సహస్రేణ శునశ్శేఫం నరేశ్వరః
గృహీత్వా పరమ ప్రీతో జగామ రఘునన్దన 23
అమ్బరీషస్తు రాజర్షీ రథమారోప్య సత్వరః
శునశ్శేఫం మహాతేజా జగామాశు మహాయశాః 24

ద్విషష్టితమ స్సర్గః – అంబరీష యజ్ఞః

శునశ్శేఫం నరశ్రేష్ఠ గృహీత్వా తు మహాయశాః
వ్యశ్రామ్యత్ పుష్కరే రాజా మధ్యాహ్నే రఘునన్దన 1
తస్య విశ్రమమాణస్య శునశ్శేఫో మహాయశాః
పుష్కరక్షేత్ర మాగమ్య విశ్వామిత్రం దదర్శ హ 2
తప్యంతం ఋషిభిః సార్థం మాతులం పరమాతురః
విషణ్ణ వదనో దీన స్తృష్ణయా చ శ్రమేణ చ 3
పపాతాఙ్కే మునేరాశు వాక్యం చేద మువాచ హ
న మేఽస్తి మాతా న పితా జ్ఞాతయో బాన్ధవాః కుతః 4
త్రాతుమర్హసి మాం సౌమ్య ధర్మేణ మునిపుంగవ
త్రాతా త్వం హి మునిశ్రేష్ఠ సర్వేషాం త్వం హి భావనః 5
రాజా చ కృతకార్యః స్యాదఽహం దీర్ఘాయురఽవ్యయః
స్వర్గలోక ముపాశ్నీయాం తపస్తప్త్వా హ్యనుత్తమమ్ 6
త్వం మే నాథో హ్యఽనాథస్య భవ భవ్యేన చేతసా
పితేవ పుత్రం ధర్మాత్మం స్త్రాతు మర్హసి కిల్బిషాత్ 7
తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా విశ్వామిత్రో మహాతపాః
సాన్త్వయిత్వా బహువిధం పుత్రా నిదమువాచ హ 8
యత్కృతే పితరః పుత్రాన్ జనయన్తి శుభార్థినః
పరలోక హితాఽర్థాయ తస్య కాలోఽయమాగతః 9
అయం మునిసుతో బాలో మత్తః శరణ మిచ్ఛతి
అస్య జీవిత మాత్రేణ ప్రియం కురుత పుత్రకాః 10
సర్వే సుకృత కర్మాణః సర్వే ధర్మ పరాయణాః
పశుభూతా నరేన్ద్రస్య తృప్తిమగ్నేః ప్రయచ్ఛత 11
నాథవాంశ్చ శునశ్శేఫో యజ్ఞశ్చాఽవిఘ్నితో భవేత్
దేవతా స్తర్పితాశ్చ స్స్యు ర్మమచాఽపి కృతం వచః 12

మునేస్తు వచనం శ్రుత్వా మధుష్యన్దాదయః సుతాః
సాభిమానం నరశ్రేష్ఠ సలీల మిదమబ్రువన్ 13
కథ మాత్మసుతాన్ హిత్వా త్రాయసేఽన్యసుతం విభో
అకార్యమివ పశ్యామః శ్వమాంస మివ భోజనే 14
తేషాం తద్వచనం శ్రుత్వా పుత్రాణాం మునిపుంగవః
క్రోధ సంరక్త నయనో వ్యాహర్తు ముపచక్రమే 15
నిస్సాధ్వస మిదం ప్రోక్తం ధర్మాదఽపి విగర్హితమ్
అతిక్రమ్యతు మద్వాక్యం దారుణం రోమహర్షణమ్ 16
శ్వమాంస భోజినః సర్వే వాసిష్ఠా ఇవ జాతిషు
పూర్ణం వర్షసహస్రం తు పృథివ్యామనువత్స్యథ 17
కృత్వా శాప సమాయుక్తాన్ పుత్రాన్ మునివర స్తదా
శునశ్శేఫ మువాచార్తం కృత్వా రక్షాం నిరామయమ్ 18
పవిత్ర పాశైరాసక్తో రక్తమాల్యాఽనులేపనః
వైష్ణవం యూప మాసాద్య వాగ్భి రగ్ని ముదాహర 19
ఇమేతు గాథే ద్వే దివ్యే గాయేథా మునిపుత్రక
అమ్బరీషస్య యజ్ఞేస్మిం స్తతః సిద్ధి మవాప్స్యసి 20
శునశ్శేఫో గృహీత్వా తు తే గాథే సుసమాహితః
త్వరయా రాజసింహం తమమ్బరీష మువాచ హ 21
రాజసింహ మహాసత్త్వ శీఘ్రం గచ్ఛావహే సదః
నివర్తయస్వ రాజేన్ద్ర దీక్షాం చ సముపావిశ 22
తద్వాక్యమ్ ఋషి పుత్రస్య శ్రుత్వా హర్ష సముత్సుకః
జగామ నృపతిః శీఘ్రం యజ్ఞవాట మతన్ద్రితః 23
సదస్యానుమతే రాజా పవిత్ర కృత లక్షణమ్
పశుం రక్తాంమ్బరం కృత్వా యూపే తం సమబన్ధయత్ 24
స బద్ధో వాగ్భిరగ్ర్యాభి రఽభితుష్టావ వై సురౌ
ఇన్ద్ర మిన్ద్రాఽనుజం చైవ యథావన్ మునిపుత్రకః 25
తతః ప్రీతః సహస్రాక్షో రహస్య స్తుతి తర్పితః
దీర్ఘమాయు స్తదా ప్రాదా చ్ఛునశ్శేఫాయ రాఘవ 26
స చ రాజా నరశ్రేష్ఠ యజ్ఞస్యాఽన్త మవాప్తవాన్
ఫలం బహుగుణం రామ సహస్రాక్ష ప్రసాదజమ్ 27

విశ్వామిత్రోఽపి ధర్మాత్మా భూయ స్తేపే మహాతపాః
పుష్కరేషు నరశ్రేష్ఠ దశ వర్షశతాని చ 28

త్రిషష్టితమ స్సర్గః – మేనకా నిర్వాసః

పూర్ణే వర్ష సహస్రే తు వ్రతస్నాతం మహామునిమ్
అభ్యాగచ్ఛన్ సురాః సర్వే తపః ఫల చికీర్షవః 1
అబ్రవీత్ సుమహాతేజా బ్రహ్మా సురుచిరం వచః
ఋషి స్త్వమసి భద్రం తే స్వార్జితైః కర్మభిః శుభైః 2
త మేవముక్త్వా దేవేశ స్త్రిదివం పునరభ్యగాత్
విశ్వామిత్రో మహాతేజా భూయ స్తేపే మహత్తపః 3
తతః కాలేన మహతా మేనకా పరమాఽప్సరాః
పుష్కరేషు నరశ్రేష్ఠ స్నాతుం సముపచక్రమే 4
తాం దదర్శ మహాతేజా మేనకాం కుశికాత్మజః
రూపేణాఽప్రతిమాం తత్ర విద్యుతం జలదే యథా 5
దృష్ట్వా కన్దర్పవశగో ముని స్తా మిద మబ్రవీత్
అప్సరః స్వాగతం తేఽస్తు వస చేహ మమాశ్రమే 6
అనుగృహ్ణీష్వ భద్రం తే మదనేన సుమోహితమ్
ఇత్యుక్తా సా వరారోహా తత్ర వాస మఽథాకరోత్ 7
తస్యాం వసన్త్యాం వర్షాణి పఞ్చ పఞ్చ చ రాఘువ
విశ్వామిత్రాశ్రమే తస్మిన్ సౌమ్య సుఖేన వ్యతిచక్రముః 8
అథ కాలేగతే తస్మిన్ విశ్వామిత్రో మహామునిః
సవ్రీడ ఇవ సంవృత్త శ్చిన్తా శోక పరాయణః 9
బుద్ధిర్మునే స్సముత్పన్నా సామర్షా రఘునన్దన
సర్వంసురాణాం కర్మైత త్తపోఽపహరణం మహత్ 10
అహోరాత్రాఽపదేశేన గతాః సంవత్సరా దశ
కామమోహాఽభిభూతస్య విఘ్నో ఽయం ప్రత్యుపస్థితః 11
వినిశ్శ్వసన్ మునివరః పశ్చాత్తాపేన దుఃఖితః
భీతామఽప్సరసం దృష్ట్వా వేపన్తీం ప్రాఞ్జలి స్థితామ్ 12
మేనకాం మధురై ర్వాక్యై ర్విసృజ్య కుశికాత్మజః
ఉత్తరం పర్వతం రామ విశ్వామిత్రో జగామ హ 13
స కృత్వా నైష్ఠికీం బుద్ధిం జేతుకామో మహాతపాః

కౌశికీ తీర మాసాద్య తప స్తేపే సుదారుణమ్ 14
తస్య వర్షసహస్రాణి ఘోరం తప ఉపాసతః
ఉత్తరే పర్వతే రామ దేవతానా మభూద్భయమ్ 15
ఆమన్త్రయన్ సమాగమ్య సర్వే సర్షిగణాః సురాః
మహర్షిశబ్దం లభతాం సాధ్వఽయం కుశికాత్మజః 16
దేవతానాం వచః శ్రుత్వా సర్వలోక పితామహః
అబ్రవీన్ మధురంవాక్యం విశ్వామిత్రం తపోధనమ్ 17
మహర్షే స్వాగతం వత్స తపసోగ్రేణ తోషితః
మహత్త్వమ్ ఋషి ముఖ్యత్వం దదామి తవ సువ్రత 18
బ్రహ్మణః స వచః శ్రుత్వా సర్వలోకేశ్వరస్య హ
న విషణ్ణో న సంతుష్టో విశ్వామిత్ర స్తపోధనః 19
ప్రాఞ్జలిః ప్రణతో భూత్వా సర్వలోక పితామహమ్
ప్రత్యువాచ తతో వాచం విశ్వామిత్రో మహాముని: 20
మహర్షిశబ్ద మతులం స్వార్జితైః కర్మభిః శుభైః
యది మే భగవాన్నాహ తతోఽహం విజితేన్ద్రియః 21
తమువాచ తతో బ్రహ్మా న తావ త్త్వం జితేన్ద్రియః
యతస్వ మునిశార్దూల ఇత్యుక్త్వా త్రిదివంగతః 22
విప్రస్థితేషు దేవేషు విశ్వామిత్రో మహాముని:
ఊర్ధ్వబాహు ర్నిరాలమ్బో వాయుభక్ష స్తపశ్చరన్ 23
ఘర్మే పఞ్చతపా భూత్వా వర్షాస్వాకాశ సంశ్రయః
శిశిరే సలిలస్థాయీ రాత్ర్యఽహని తపోధనః 24
ఏవం వర్షసహస్రం హి తపో ఘోర ముపాగమత్
తస్మిన్ సంతప్యమానే తు విశ్వామిత్రే మహామునౌ 25
సంభ్రమః సుమహానాసీత్ సురాణాం వాసవస్య చ
రమ్భామఽప్సరసం శక్రః సహ సర్వై ర్మరుద్గణైః 26
ఉవాచాఽత్మహితం వాక్యమఽహితం కౌశికస్య చ||

<u>చతుష్షష్టితమ స్సర్గః – రంభా శాపః</u>

సురకార్య మిదం రమ్భే కర్తవ్యం సుమహ త్త్వయా
లోభనం కౌశిక స్యేహ కామమోహ సమన్వితమ్ 1
తథోక్తా సాఽప్సరా రామ సహస్రాక్షేణ ధీమతా

వ్రీడితా ప్రాఞ్జలిర్భూత్వా ప్రత్యువాచ సురేశ్వరమ్ 2
అయం సురపతే ఘోరో విశ్వామిత్రో మహామునిః
క్రోధ ముత్స్రక్ష్యతే ఘోరమ్ మయి దేవ న సంశయః 3
తతో హి మే భయం దేవ ప్రసాదం కర్తు మర్హసి
ఏవముక్త స్తయా రామ రంభయా భీతయా తదా 4
తామువాచ సహస్రాక్షో వేపమానాం కృతాఽఞ్జలిమ్
మా భైషి రమ్భే భద్రం తే కురుష్వ మమ శాసనమ్ 5
కోకిలో హృదయ గ్రాహీ మాధవే రుచిర ద్రుమే
అహం కన్దర్పసహితః స్థాస్యామి తవ పార్శ్వతః 6
త్వం హి రూపం బహుగుణం కృత్వా పరమ భాస్వరమ్
తమ్ ఋషిం కౌశికం భద్రే భేదయస్వ తపస్వినమ్ 7
సా శ్రుత్వా వచనం తస్య కృత్వా రూప మనుత్తమమ్
లోభయామాస లలితా విశ్వామిత్రం శుచిస్మితా 8
కోకిలస్య స శుశ్రావ వల్గు వ్యాహరతః స్వనమ్
సంప్రహృష్టేన మనసా తత ఏనా ముదైక్షత 9
అథ తస్య చ శబ్దేన గీతే నాఽప్రతిమేన చ
దర్శనేన చ రమ్భాయా మునిః సందేహమాగతః 10
సహస్రాక్షస్య తత్ కర్మ విజ్ఞాయ మునిపుంగవః
రమ్భాం క్రోధ సమావిష్టః శశాప కుశికాత్మజః 11
యన్ మాం లోభయసే రమ్భే కామక్రోధ జయైషిణమ్
దశ వర్షసహస్రాణి శైలీ స్థాస్యఽసి దుర్భగే 12
బ్రాహ్మణః సుమహాతేజా స్తపోబల సమన్వితః
ఉద్ధరిష్యతి రమ్భే త్వాం మత్క్రోధ కలుషీ కృతామ్ 13
ఏవముక్త్వా మహాతేజా విశ్వామిత్రో మహామునిః
అశక్నువన్ ధారయితుం క్రోధం సంతాప మాగతః 14
తస్య శాపేన మహతా రమ్భా శైలీ తదాభవత్
వచః శ్రుత్వా చ కన్దర్పో మహర్షేః స చ నిర్గతః 15
కోపేన సుమహాతేజా స్తపోఽపహరణే కృతే
ఇన్ద్రియైరఽజితై రామ న లేభే శాన్తిమాత్మనః 16
బభూవాఽస్య మనశ్చింతా తపోఽపహరణే కృతే

నైవ క్రోధం గమిష్యామి న చ వక్ష్యే కధంచన 17
అధవా నోచ్ఛ్వసిష్యామి సంవత్సర శతాన్యఽపి
అహం విశోషయిష్యామి హ్యాత్మానం విజితేన్ద్రియః 18
తావ ద్యావద్ధి మే ప్రాప్తం బ్రాహ్మణ్యం తపసార్జితం
అనుచ్ఛ్వాస న్న భుంజాన స్తిష్ఠేయం శాశ్వతీ స్సమాః 19
న హి మే తప్యమానస్య క్షయం యాస్యంతి మూర్తయః
ఏవం వర్ష సహస్రస్య దీక్షాం స మునిపుంగవః 20
చకారాఽప్రతిమాం లోకే ప్రతిజ్ఞాం రఘునందన||

<u>పంచషష్టితమ స్సర్గః – బ్రహ్మర్షిత్వ ప్రాప్తిః</u>

అథ హైమవతీం రామ దిశం త్యక్త్వా మహామునిః
పూర్వాం దిశమనుప్రాప్య తప స్తేపే సుదారుణమ్ 1
మౌనం వర్ష సహస్రస్య కృత్వా వ్రతమనుత్తమమ్
చకారాఽప్రతిమం రామ తపః పరమ దుష్కరమ్ 2
పూర్ణే వర్షసహస్రే తు కాష్ఠభూతం మహామునిమ్
విఘ్నైర్బహుభి రాధూతం క్రోధో నాఽన్తర మావిశత్ 3
స కృత్వా నిశ్చయం రామ తప ఆతిష్ఠదవ్యయం
తస్య వర్షసహస్రస్య వ్రతే పూర్ణే మహావ్రతః 4
భోక్తు మారబ్ధవా నఽన్నం తస్మిన్ కాలే రఘూత్తమ
ఇంద్రో ద్విజాతి ర్భూత్వా తం సిద్ధమఽన్నమయాచత 5
తస్మై దత్వా తదా సిద్ధం సర్వం విప్రాయ నిశ్చితః
నిశ్శేషితేఽన్నే భగవానఽభుక్త్వైవ మహాతపాః 6
న కించి దఽవద ద్విప్రం మౌనవ్రతమఽథాస్థితః
అథ వర్షసహస్రం వై నోచ్ఛ్వసన్ మునిపుంగవః 7
తస్యాఽనుచ్ఛ్వసమానస్య మూర్ధ్ని ధూమో వ్యజాయత
త్రైలోక్యం యేన సంభ్రాంతమాదీపిత మివాఽభవత్ 8
తతో దేవాః సగన్ధర్వాః పన్నగాఽసుర రాక్షసాః
మోహితా స్తేజసా తస్య తపసా మన్దరశ్మయః 9
కశ్మలోపహతాః సర్వే పితామహమథాఽబ్రువన్
బహుభిః కారణై ర్దేవ విశ్వామిత్రో మహామునిః 10
లోభితః క్రోధిత శ్చైవ తపసా చాఽభివర్ధతే

న హ్యస్య వృజినం కించి ద్దృశ్యతే సూక్ష్మమప్యథ 11
న దీయతే యది త్వస్య మనసా యదఽభీప్సితమ్
వినాశయతి త్రైలోక్యం తపసా సచరాఽచరమ్ 12
వ్యాకులాశ్చ దిశః సర్వా న చ కించిత్ ప్రకాశతే
సాగరాః క్షుభితాః సర్వే విశీర్యన్తే చ పర్వతాః 13
ప్రకమ్పతే చ పృథివీ వాయు ర్వాతి భృశాకులః
బ్రహ్మ న్న ప్రతిజానీమో నాస్తికో జాయతే జనః 14
సమ్మూఢ మివ త్రైలోక్యం సంప్రక్షుభిత మానసం
భాస్కరో నిష్ప్రభ శ్చైవ మహర్షే స్తస్య తేజసా 15
బుద్ధిం న కురుతే యావ న్నాశేదేవ మహామునిః
తావత్ ప్రసాద్యో భగవానగ్నిరూపో మహాద్యుతిః 16
కాలాగ్నినా యథా పూర్వం త్రైలోక్యం దహ్యతేఽఖిలమ్
దేవరాజ్యమ్ చికీర్షేత దీయతామఽస్య యన్ మతమ్ 17
తతః సురగణాః సర్వే పితామహ పురోగమాః
విశ్వామిత్రం మహాత్మానం వాక్యం మధుర మబ్రువన్ 18
బ్రహ్మర్షే స్వాగతం తేఽస్తు తపసా స్మ సుతోషితాః
బ్రాహ్మణ్యం తపసోగ్రేణ ప్రాప్తవానఽసి కౌశిక 19
దీర్ఘమాయుశ్చ తే బ్రహ్మన్ దదామి సమరుద్గణః
స్వస్తి ప్రాప్నుహి భద్రం తే గచ్ఛ సౌమ్య యథాసుఖమ్ 20
పితామహ వచః శ్రుత్వా సర్వేషాం చ దివౌకసామ్
కృత్వా ప్రణామం ముదితో వ్యాజహార మహామునిః 21
బ్రాహ్మణ్యం యది మే ప్రాప్తం దీర్ఘమాయు స్తథైవ చ
ఓంకారశ్చ వషట్కారో వేదాశ్చ వరయన్తు మామ్ 22
క్షత్రవేదవిదాం శ్రేష్ఠో బ్రహ్మవేదవిదామఽపి
బ్రహ్మపుత్రో వసిష్ఠో మామేవం వదతు దేవతాః 23
యద్యఽయం పరమః కామః కృతో యాన్తు సురర్షభాః
తతః ప్రసాదితో దేవై ర్వసిష్ఠో జపతాం వరః 24
సఖ్యం చకార బ్రహ్మర్షిరేవమస్త్వితిచాఽబ్రవీత్
బ్రహ్మర్షి త్వం న సందేహః సర్వం సంపత్స్యతే తవ 25
ఇత్యుక్త్వా దేవతాశ్చాఽపి సర్వా జగ్ము ర్యథాగతమ్

విశ్వామిత్రోఽపి ధర్మాత్మా లబ్ధ్వా బ్రాహ్మణ్య ముత్తమమ్ 26
పూజయామాస బ్రహ్మర్షిం వసిష్ఠం జపతాం వరమ్
కృత కామో మహీం సర్వాం చచార తపసి స్థితః 27
ఏవం త్వఽనేన బ్రాహ్మణ్యం ప్రాప్తం రామ మహాత్మనా
ఏష రామ మునిశ్రేష్ఠ ఏష విగ్రహవత్తపః 28
ఏష ధర్మపరో నిత్యం వీర్యస్యైష పరాయణమ్
ఏవముక్త్వా మహాతేజా విరరామ ద్విజోత్తమః 29
శతానన్ద వచః శ్రుత్వా రామ లక్ష్మణ సన్నిధౌ
జనకః ప్రాఞ్జలి ర్వాక్యమువాచ కుశికాత్మజమ్ 30
ధన్యోస్మ్యఽనుగృహీతోఽస్మి యస్య మే మునిపుంగవ
యజ్ఞం కాకుత్స్థ సహితః ప్రాప్తవానఽసి ధార్మిక 31
పావితోఽహం త్వయా బ్రహ్మన్ దర్శనేన మహామునే
గుణా బహువిధాః ప్రాప్తా స్తవ సందర్శనా న్మయా 32
విస్తరేణ చ తే బ్రహ్మన్ కీర్త్యమానం మహత్తపః
శ్రుతం మయా మహాతేజో రామేణ చ మహాత్మనా 33
సదస్యైః ప్రాప్య చ సదః శ్రుతా స్తే బహవో గుణాః
అప్రమేయం తప స్తుభ్య మప్రమేయం చ తే బలమ్ 34
అప్రమేయా గుణాశ్చైవ నిత్యం తే కుశికాత్మజ
తృప్తిరాశ్చర్య భూతానాం కథానాం నాఽస్తి మే విభో 35
కర్మకాలో మునిశ్రేష్ఠ లమ్బతే రవి మణ్డలమ్
శ్వః ప్రభాతే మహాతేజో ద్రష్టుమర్హసి మాం పునః 36
స్వాగతం తపతాం శ్రేష్ఠ మామఽనుజ్ఞాతు మర్హసి
ఏవముక్తో మునివరః ప్రశస్య పురుషర్షభం 37
విససర్జాశు జనకం ప్రీతం ప్రీతమనా స్తదా
ఏవముక్త్వా మునిశ్రేష్ఠం వైదేహో మిథిలాధిపః 38
ప్రదక్షిణం చకారాఽథ సోపాధ్యాయః సబాన్ధవః
విశ్వామిత్రోఽపి ధర్మాత్మా సహ రామః సలక్ష్మణః 39
స్వవాటమఽభిచక్రామ పూజ్యమానో మహర్షిభిః||

షట్షష్టితమ స్సర్గః – ధనుః ప్రసంగః

తతః ప్రభాతే విమలే కృత కర్మా నరాధిపః

విశ్వామిత్రం మహాత్మాన మాజుహావ సరాఘువమ్ 1
తమఽర్చయిత్వా ధర్మాత్మా శాస్త్ర దృష్టేన కర్మణా
రాఘవౌ చ మహాత్మానౌ తదా వాక్యమువాచ హ 2
భగవన్ స్వాగతం తేఽస్తు కిం కరోమి తవాఽనఘ
భవానాజ్ఞాపయతు మామాజ్ఞాప్యో భవతా హ్యాఽహమ్ 3
ఏవముక్తః స ధర్మాత్మా జనకేన మహాత్మనా
ప్రత్యువాచ మునిర్వీరం వాక్యం వాక్యవిశారదః 4
పుత్రౌ దశరథ స్యేమౌ క్షత్రియౌ లోక విశ్రుతౌ
ద్రష్టు కామౌ ధనుః శ్రేష్ఠం యదేత త్త్వయి తిష్ఠతి 5
ఏత ద్దర్శయ భద్రం తే కృత కామౌ నృపాత్మజౌ
దర్శనాదఽస్య ధనుషో యథేష్టం ప్రతియాస్యతః 6
ఏవముక్తస్తు జనకః ప్రత్యువాచ మహామునిమ్
శ్రూయతామఽస్య ధనుషో యదర్థ మిహ తిష్ఠతి 7
దేవరాత ఇతి ఖ్యాతో నిమేః షష్ఠో మహీపతిః
న్యాసోఽయం తస్య భగవన్ హస్తే దత్తో మహాత్మనః 8
దక్షయజ్ఞ వధే పూర్వం ధనురాయమ్య వీర్యవాన్
రుద్రస్తు త్రిదశాన్ రోషాత్ సలీల మిద మబ్రవీత్ 9
యస్మాద్భాగాఽర్థినో భాగం నాకల్పయత మే సురాః
వరాఙ్గాని మహార్హాణి ధనుషా శాతయామి వః 10
తతో విమనసః సర్వే దేవా వై మునిపుంగవ
ప్రసాదయన్తి దేవేశం తేషాం ప్రీతోఽభవ ద్భవః 11
ప్రీతి యుక్తః స సర్వేషాం దదౌ తేషాం మహాత్మనామ్
తదేత ద్దేవదేవస్య ధనూరత్నం మహాత్మనః 12
న్యాసభూతం తదా న్యస్త మస్మాకం పూర్వకే విభో
అథ మే కృషతః క్షేత్రం లాఙ్గలా దుత్థితా మమ 13
క్షేత్రం శోధయతా లబ్ధా నామ్నా సీతేతి విశ్రుతా
భూతలా దుత్థితా సా తు వ్యవర్ధత మమాత్మజా 14
వీర్యశుల్కేతి మే కన్యా స్థాపితేయమఽయోనిజా
భూతలా దుత్థితాం తాం తు వర్ధమానాం మమాత్మజామ్ 15
వరయామాసు రాగమ్య రాజానో మునిపుంగవ

తేషాం వరయతాం కన్యాం సర్వేషాం పృథివీక్షితామ్ 16
వీర్యశుల్కేతి భగవ న్న దదామి సుతా మఽహమ్
తతః సర్వే నృపతయః సమేత్య మునిపుంగవ 17
మిథిలామఽభ్యుపాగమ్య వీర్యం జిజ్ఞాసవ స్తదా
తేషాం జిజ్ఞాసమానానామైశం ధనురుపాహృతమ్ 18
న శేకు ర్గ్రహణే తస్య ధనుష స్తోలనేఽపి వా
తేషాం వీర్యవతాం వీర్య మల్పం జ్ఞాత్వా మహామునే 19
ప్రత్యాఖ్యాతా నృపతయ స్తన్నిబోధ తపోధన
తతః పరమ కోపేన రాజానో మునిపుంగవ 20
న్యరున్ధన్ మిథిలాం సర్వే వీర్య సందేహ మాగతాః
ఆత్మానమవధూతం తే విజ్ఞాయ నృపపుంగవాః 21
రోషేణ మహతావిష్టాః పీడయన్ మిథిలాం పురీమ్
తతః సంవత్సరే పూర్ణే క్షయం యాతాని సర్వశః 22
సాధనాని మునిశ్రేష్ఠ తతోఽహం భృశ దుఃఖితః
తతో దేవగణాన్ సర్వాం స్తపసాఽహం ప్రసాదయమ్ 23
దదుశ్చ పరమప్రీతా శ్చతురఙ్గబలం సురాః
తతో భగ్నా నృపతయో హన్యమానా దిశో యయుః 24
అవీర్యా వీర్య సందిగ్ధా సామాత్యాః పాపకారిణః
తదేత న్మునిశార్దూల ధనుః పరమ భాస్వరమ్ 25
రామ లక్ష్మణయో శ్చాఽపి దర్శయిష్యామి సువ్రత
యద్యఽస్య ధనుషో రామః కుర్యా దారోపణం మునే 26
సుతామఽయోనిజాం సీతాం దద్యాం దాశరథేరహమ్||

సప్తషష్టితమ స్సర్గః -- ధనుర్భంగః

జనకస్య వచః శ్రుత్వా విశ్వామిత్రో మహామునిః
ధను ర్దర్శయ రామాయ ఇతి హోవాచ పార్థివమ్ 1
తతః స రాజా జనకః సచివాన్ వ్యాదిదేశ హ
ధనురానీయతాం దివ్యం గన్ధమాల్య విభూషితమ్ 2
జనకేన సమాదిష్టాః సచివాః ప్రావిశన్ పురీమ్
తద్ధనుః పురతః కృత్వా నిర్జగ్ముః పార్థివాజ్ఞయా 3
నృణాం శతాని పఞ్చాశద్వ్యాయతానాం మహాత్మనామ్

మంజూషామఽష్టచక్రాం తాం సమూహు స్తే కథంచన 4
తామాదాయ తు మంజూషా మాయసీం యత్ర తద్ధనుః
సురోపమం తే జనక మూచు ర్నృపతి మన్త్రిణః 5
ఇదం ధనుర్వరం రాజన్ పూజితం సర్వరాజభిః
మిథిలాఽధిప రాజేన్ద్ర దర్శనీయం యదీచ్ఛసి 6
తేషాం నృపో వచః శ్రుత్వా కృతాఽఞ్జలిరభాషత
విశ్వామిత్రం మహాత్మానం తావుభౌ రామలక్ష్మణౌ 7
ఇదం ధనుర్వరం బ్రహ్మన్ జనకైరభిపూజితమ్
రాజభిశ్చ మహావీర్యైరఽశక్యం పూరితుం తదా 8
నైతత్ సురగణాః సర్వే నాఽసురా న చ రాక్షసాః
గన్ధర్వ యక్ష ప్రవరాః స కిన్నర మహోరగాః 9
క్వ గతి ర్మానుషాణాం చ ధనుషోఽస్య ప్రపూరణే
ఆరోపణే సమాయోగే వేపనే తోలనేఽపి వా 10
తదేత ద్ధనుషాం శ్రేష్ఠ మానీతం మునిపుంగవ
దర్శయైతన్ మహాభాగ అనయో రాజపుత్రయోః 11
విశ్వామిత్రస్తు ధర్మాత్మా శ్రుత్వా జనక భాషితమ్
వత్స రామ ధనుః పశ్య ఇతి రాఘవ మబ్రవీత్ 12
బ్రహ్మర్షే ర్వచనా ద్రామో యత్ర తిష్ఠతి తద్ధనుః
మంజూషాం తా మఽపావృత్య దృష్ట్వా ధనురఽథాబ్రవీత్ 13
ఇదం ధనుర్వరం బ్రహ్మన్ సంస్పృశా మీహ పాణినా
యత్నవాంశ్చ భవిష్యామి తోలనే పూరణేఽపి వా 14
బాఢ మిత్యేవ తం రాజా మునిశ్చ సమభాషత
లీలయా స ధనుర్మధ్యే జగ్రాహ వచనాన్మునేః 15
పశ్యతాం నృసహస్రాణాం బహూనాం రఘునన్దనః
ఆరోపయత్ స ధర్మాత్మా సలీల మివ తద్ధనుః 16
ఆరోపయిత్వా ధర్మాత్మా పూరయామాస వీర్యవాన్
తద్బభఞ్జ ధనుర్మధ్యే నరశ్రేష్ఠో మహాయశాః 17
తస్య శబ్దో మహానాసీ న్నిర్ఘాత సమ నిస్స్వనః
భూమి కమ్పశ్చ సుమహాన్ పర్వతస్యేవ దీర్యతః 18
నిపేతుశ్చ నరాః సర్వే తేన శబ్దేన మోహితాః

వర్జయిత్వా మునివరం రాజానం తౌ చ రాఘవౌ 19

ప్రత్యాశ్వస్తే జనే తస్మిన్ రాజా విగత సాధ్వసః
ఉవాచ ప్రాఞ్జలిర్వాక్యం వాక్యజ్ఞో మునిపుంగవమ్ 20
భగవన్ దృష్ట వీర్యో మే రామో దశరథాత్మజః
అత్యద్భుత మఽచిన్త్యం చ న తర్కిత మిదం మయా 21
జనకానాం కులే కీర్తి మాహరిష్యతి మే సుతా
సీతా భర్తారమాసాద్య రామం దశరథాత్మజమ్ 22
మమ సత్యా ప్రతిజ్ఞా చ వీర్యశుల్కేతి కౌశిక
సీతా ప్రాణై ర్బహుమతా దేయా రామాయ మే సుతా 23
భవతోఽనుమతే బ్రహ్మన్ శీఘ్రం గచ్ఛన్తు మన్త్రిణః
మమ కౌశిక భద్రం తే అయోధ్యాం త్వరితా రథైః 24
రాజానం ప్రశ్రితై ర్వాక్యైరానయన్తు పురం మమ
ప్రదానం వీర్యశుల్కాయాః కథయన్తు చ సర్వశః 25
మునిగుప్తౌ చ కాకుత్స్థౌ కథయన్తు నృపాయ వై
ప్రీయమాణం తు రాజానమానయన్తు సుశీఘ్రగాః 26
కౌశికశ్చ తథేత్యాహ రాజా చాభాష్య మన్త్రిణః
అయోధ్యాం ప్రేషయామాస ధర్మాత్మా కృత శాసనాత్ 27
యథావృత్తం సమాఖ్యాతు మానేతుం చ నృపం తదా||

<u>అష్టషష్టితమ స్సర్గః – దశరథాహ్వానం</u>

జనకేన సమాదిష్టా దూతా స్తే క్లాన్త వాహనాః
త్రి రాత్ర ముషితా మార్గే త్వఽయోధ్యాం ప్రావిశన్ పురీమ్ 1
రాజ్ఞో భవన మాసాద్య ద్వారస్థా నిదమఽబ్రువన్
శీఘ్రం నివేద్యతాం రాజ్ఞే దూతా న్నో జనకస్య చ 2
ఇత్యుక్త్వా ద్వారపాలా స్తే రాఘవాయ న్యవేదయన్
తే రాజ వచనా చ్ఛీఘ్రం ద్వార్స్థా దూతాన్ బభాషిరే 3

ద్రుతం గచ్ఛన్తు దూతా వై రాజవేశ్మ మహాద్యుతి
తే రాజ వచనా ద్దూతా రాజవేశ్మ ప్రవేశితాః 4
దదృశు ర్దేవ సంకాశం వృద్ధం దశరథం నృపమ్
బద్ధాఞ్జలిపుటా స్సర్వే దూతా విగత సాధ్వసాః 5
రాజానం ప్రయతా వాక్య మబ్రువన్ మధురాఽక్షరమ్
మైథిలో జనకో రాజా సాఽగ్నిహోత్ర పురస్కృతమ్ 6
కుశలం చాఽవ్యయం చైవ సోపాధ్యాయ పురోహితమ్
ముహుర్ముహు ర్మధురయా స్నేహ సంయుక్తయా గిరా 7
జనక స్త్వాం మహారాజా పృచ్ఛతే సపురస్సరమ్
పృష్ట్వా కుశల మవ్యగ్రం వైదేహో మిథిలాఽధిపః 8
కౌశికాఽనుమతో వాక్యం భవన్త మిద మబ్రవీత్
పూర్వం ప్రతిజ్ఞా విదితా వీర్యశుల్కా మమాత్మజా 9
రాజానశ్చ కృతాఽమర్షా నిర్వీర్యా విముఖీ కృతాః
సేయం మమ సుతా రాజన్ విశ్వామిత్ర పురస్సరైః 10
యదృచ్ఛయాఽఽగతై ర్వీరై ర్నిర్జితా తవ పుత్రకైః
త చ్చ రాజన్ ధనుర్దివ్యం మధ్యే భగ్నం మహాత్మనా 11
రామేణ హి మహావీర యజ్ఞాన్తే జన సంసది
అస్మై దేయా మయా సీతా వీర్యశుల్కా మమాత్మజా 12
ప్రతిజ్ఞాం తర్తు మిచ్ఛామి తదఽనుజ్ఞాతు మర్హసి
సోపాధ్యాయో మహారాజ పురోహిత పురస్సరః 13
శీఘ్ర మాగచ్ఛ భద్రం తే ద్రష్టు మర్హసి రాఘవౌ
ప్రతిజ్ఞాం మమ రాజేన్ద్ర నిర్వర్తయితు మర్హసి 14
పుత్రయో రుభయోః ప్రీతిం లప్స్యసే వీర్యనిర్జితాం
ఏవం విదేహాఽధిపతి ర్మధురం వాక్య మబ్రవీత్ 15
విశ్వామిత్రాఽభ్యనుజ్ఞాతః శతానన్దమతే స్థితః
దూత వాక్యం తు తచ్ఛ్రుత్వా రాజా పరమ హర్షితః 16
వసిష్ఠం వామదేవం చ మన్త్రిణోఽన్యాంశ్చ సోఽబ్రవీత్
గుప్తః కుశిక పుత్రేణ కౌసల్యానన్దవర్ధనః 17
లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా విదేహేషు వసత్యఽసౌ
దృష్ట వీర్యస్తు కాకుత్స్థో జనకేన మహాత్మనా 18

సంప్రదానం సుతాయాఽస్తు రాఘవే కర్తు మిచ్ఛతి
యది వో రోచతే వృత్తం జనకస్య మహాత్మనః 19
పురీం గచ్ఛామహే శీఘ్రం మా భూత్ కాలస్య పర్యయః
మన్త్రిణో బాఢ మిత్యాహుః సహ సర్వైర్మహర్షిభిః 20
సుప్రీతశ్చాబ్రవీ ద్రాజా శ్వో యాత్రేతి స మన్త్రిణః
మన్త్రిణస్తు నరేన్ద్రేణ రాత్రిం పరమ సత్కృతాః 21
ఊషుః ప్రముదితాః సర్వే గుణైః సర్వైః సమన్వితాః||

<u>ఏకోనసప్తతిమ స్సర్గః – దశరథ జానక సమాగమః</u>

తతో రాత్ర్యాం వ్యతీతాయాం సోపాధ్యాయః స బాన్ధవః
రాజా దశరథో హృష్టః సుమన్త్ర మిద మబ్రవీత్ 1
అద్య సర్వేధనాధ్యక్షా ధన మాదాయ పుష్కలమ్
వ్రజన్త్వఽగ్రే సువిహితా నానారత్న సమన్వితాః 2
చతురఙ్గబలం సర్వం శీఘ్రం నిర్యాతు సర్వశః
మమాజ్ఞా సమకాలం చ యాన యుగ్మ మనుత్తమమ్ 3
వసిష్ఠో వామదేవశ్చ జాబాలిరథ కాశ్యపః
మార్కణ్డేయః సుదీర్ఘాయుర్ ఋషిః కాత్యాయన స్తథా 4
ఏతే ద్విజాః ప్రయా న్త్వగ్రే స్యన్దనం యోజయస్వ మే
యథా కాలాత్యయో న స్యా ద్దూతా హి త్వరయన్తి మామ్ 5
వచనా త్తు నరేన్ద్రస్య సాసేనా చతురఙ్గిణీ
రాజానమ్ ఋషిభిః సార్ధం వ్రజన్తం పృష్ఠతోఽన్వగాత్ 6
గత్వా చతురఽహం మార్గం విదేహానఽభ్యుపేయివాన్
రాజా తు జనకః శ్రీమాన్ శ్రుత్వా పూజా మకల్పయత్ 7
తతో రాజాన మాసాద్య వృద్ధం దశరథం నృపమ్
జనకో ముదితో రాజా హర్షం చ పరమం యయౌ 8
ఉవాచ చ నరశ్రేష్ఠో నరశ్రేష్ఠం ముదాఽన్వితః
స్వాగతం తే మహారాజ దిష్ట్యా ప్రాప్తోఽసి రాఘవ 9
పుత్రయో రుభయోః ప్రీతిం లప్స్యసే వీర్యనిర్జితామ్
దిష్ట్యా ప్రాప్తో మహాతేజా వసిష్ఠో భగవాన్ ఋషిః 10
సహ సర్వై ర్ద్విజ శ్రేష్ఠై ర్దేవైరివ శతక్రతుః
దిష్ట్యా మే నిర్జితా విఘ్నా దిష్ట్యా మే పూజితం కులమ్ 11

రాఘవైః సహ సంబన్ధా ద్వీర్యశ్రేష్ఠై ర్మహాత్మభిః
శ్వః ప్రభాతే నరేన్ద్ర త్వం నిర్వర్తయితు మర్హసి 12
యజ్ఞస్యాన్తే నరశ్రేష్ఠ వివాహమ్ ఋషి సమ్మతమ్
తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా ఋషిమధ్యే నరాఽధిపః 13
వాక్యం వాక్యవిదాం శ్రేష్ఠః ప్రత్యువాచ మహీపతిమ్
ప్రతిగ్రహో దాతృ వశః శ్రుతమేత న్మయా పురా 14
యథా వక్ష్యసి ధర్మజ్ఞ తత్ కరిష్యామహే వయమ్
ధర్మిష్ఠం చ యశస్యం చ వచనం సత్యవాదినః 15
శ్రుత్వా విదేహాఽధిపతిః పరం విస్మయ మాగతః
తతః సర్వే మునిగణాః పరస్పర సమాగమే 16
హర్షేణ మహతా యుక్తా స్తాం నిశా మవసన్ సుఖమ్
అథ రామో మహాతేజా లక్ష్మణేన సమం యయౌ 17
విశ్వామిత్రం పురస్కృత్య పితుః పాదావుపస్పృశన్
రాజా చ రాఘవౌ పుత్రౌ నిశామ్య పరిహర్షితః 18
ఉవాస పరమ ప్రీతో జనకేనాఽభిపూజితః
జనకోఽపి మహాతేజాః క్రియాం ధర్మేణ తత్త్వవిత్ 19
యజ్ఞస్య చ సుతాభ్యాం చ కృత్వా రాత్రిమువాస హ||

<u>సప్తతిమస్సర్గః – కన్యా వరణం</u>

తతః ప్రభాతే జనకః కృతకర్మా మహర్షిభిః
ఉవాచ వాక్యం వాక్యజ్ఞః శతానన్దం పురోహితమ్ 1
భ్రాతా మమ మహాతేజా యవీయానఽతిధార్మికః
కుశధ్వజ ఇతి ఖ్యాతః పురీమఽధ్యవస చ్ఛుభామ్ 2
వార్యాఫలక పర్యన్తాం పిబ న్నిక్షుమతీం నదీమ్
సాంకాశ్యాం పుణ్య సంకాశాం విమాన మివ పుష్పకమ్ 3
తమహం ద్రష్టుమిచ్ఛామి యజ్ఞగోప్తా స మే మతః
ప్రీతిం సోఽపి మహాతేజా ఇమాం భోక్తా మయా సహ 4
ఏవముక్తే తు వచనే శతానందస్య సన్నిధౌ
ఆగతాః కేచిదవ్యగ్రా జనక స్తాన్ సమాదిశత్ 5
శాసనా త్తు నరేన్ద్రస్య ప్రయయుః శీఘ్ర వాజిభిః
సమానేతుం నరవ్యాఘ్రం విష్ణు మిన్ద్రాజ్ఞయా యథా 6

సాంకాశ్యాం తే సమాగమ్య దద్రుశుశ్చ కుశధ్వజం
న్యవేదయన్ యథావృత్తం జనకస్య చ చిన్తితం 7
తద్వృత్తం నృపతిః శ్రుత్వా దూత శ్రేష్ఠై ర్మహాజవైః
ఆజ్ఞయాఽథ నరేన్ద్రస్యాజగామ కుశధ్వజః 8
స దదర్శ మహాత్మానం జనకం ధర్మ వత్సలమ్
సోఽభివాద్య శతానన్దం జనకం చాఽపి ధార్మికః 9
రాజాఽర్హం పరమం దివ్యమాసనం సోఽధ్యరోహత
ఉపవిష్టా వుభౌ తౌ తు భ్రాతరావఽమితౌజసౌ 10
ప్రేషయామాసతు ర్వీరౌ మన్త్రిశ్రేష్ఠం సుదామనమ్
గచ్ఛ మన్త్రిపతే శీఘ్ర మైక్ష్వాక మఽమితప్రభమ్ 11
ఆత్మజైః సహ దుర్ధర్షమానయస్వ సమన్త్రిణమ్
ఔపకార్యం స గత్వా తు రఘూణాం కులవర్ధనమ్ 12
దదర్శ శిరసా చైన మభివాద్యేదమబ్రవీత్
అయోధ్యాఽధిపతే వీర వైదేహో మిథిలాఽధిపః 13
స త్వాం ద్రష్టుం వ్యవసితః సోపాధ్యాయ పురోహితమ్
మన్త్రిశ్రేష్ఠ వచః శ్రుత్వా రాజా సర్షిగణ స్తదా 14
సబన్ధురఽగమత్ తత్ర జనకో యత్ర వర్తతే
స రాజా మన్త్రి సహితః సోపాధ్యాయః సబాన్ధవః 15
వాక్యం వాక్యవిదాం శ్రేష్ఠో వైదేహ మిదమబ్రవీత్
విదితం తే మహారాజ ఇక్ష్వాకుకుల దైవతమ్ 16
వక్తా సర్వేషు కృత్యేషు వసిష్ఠో భగవాన్ ఋషిః
విశ్వామిత్రాఽభ్యనుజ్ఞాతః సహ సర్వైర్మహర్షిభిః 17
ఏష వక్ష్యతి ధర్మాత్మా వసిష్ఠో మే యథాక్రమమ్
ఏవముక్త్వా నరశ్రేష్ఠే రాజ్ఞాం మధ్యే మహాత్మనాం 18
తూష్ణీంభూతే దశరథే వసిష్ఠో భగవాన్ ఋషిః
ఉవాచ వాక్యం వాక్యజ్ఞో వైదేహం సపురోధసం 19
అవ్యక్త ప్రభవో బ్రహ్మా శాశ్వతో నిత్య అవ్యయః
తస్మాన్ మరీచిః సంజజ్ఞే మరీచేః కాశ్యపః సుతః 20
వివస్వాన్ కాశ్యపా జ్జజ్ఞే మను ర్వైవస్వతః స్మృతః
మనుః ప్రజాపతిః పూర్వమ్ ఇక్ష్వాకుస్తు మనోః సుతః 21

తమిక్ష్వాకుమయోధ్యాయాం రాజానం విద్ధి పూర్వకమ్
ఇక్ష్వాకోస్తు సుతః శ్రీమాన్ కుక్షి రిత్యేవ విశ్రుతః 22
కుక్షేరఽథాత్మజః శ్రీమాన్ వికుక్షిరుదపద్యత
వికుక్షేస్తు మహాతేజా బాణః పుత్రః ప్రతాపవాన్ 23
బాణస్య తు మహాతేజా అనరణ్యః ప్రతాపవాన్
అనరణ్యాత్ పృథు ర్జజ్ఞే త్రిశఙ్కుస్తు పృథోః సుతః 24
త్రిశఙ్కోరఽభవత్ పుత్రో ధున్ధుమారో మహాయశాః
ధున్ధుమారాన్ మహాతేజా యువనాశ్వో వ్యజాయత 25
యువనాశ్వ సుతః శ్రీమాన్ మాన్ధాతా పృథివీపతిః
మాన్ధాతుస్తు సుతః శ్రీమాన్ సుసంధి రుదపద్యత 26
సుసంధేరఽపి పుత్రౌ ద్వౌ ధ్రువసంధిః ప్రసేనజిత్
యశస్వీ ధ్రువసంధేస్తు భరతో నామ నామతః 27
భరతాత్తు మహాతేజా అసితో నామ జాతవాన్
యస్యైతే ప్రతిరాజాన ఉపపద్యంత శత్రవః 28
హైహయా స్తాలజంఘాశ్చ శూరాశ్చ శశిబిందవః
తాంస్తు స ప్రతియుధ్ద్యన్వై యుద్ధే రాజా రాజ్యాత్ ప్రవాసితః 29
హిమవంత ముపాగమ్య భృగుప్రస్రవణేఽవసత్
అసితోఽల్పబలో రాజా కాలధర్మ ముపేయివాన్ 30
ద్వేచాఽస్య భార్యే గర్భిణ్యౌ బభూవతు రితి శ్రుతం
ఏకా గర్భవినాశాయ సపత్న్యై సగరం దదౌ 31
తతః శైలవరే రమ్యే బభూవాభిరతో మునిః
భార్గవశ్చ్యవనో నామ హిమవంత ముపాశ్రితః 32
తత్రైకా తు మహాభాగా భార్గవం దేవవర్చసం
వవందే పద్మపత్రాక్షీ కాంక్షంతీ సుతమాత్మనః 33
తం ఋషిం సాఽభ్యుపాగమ్య కాలిందీ చాఽభ్యవాదయత్
స తామభ్యఽవద ద్విప్రః పుత్రేప్సుం పుత్ర జన్మని 34
తవ కుక్షౌ మహాభాగే సుపుత్రః సుమహాబలః
మహావీర్యో మహాతేజా అచిరాత్ సంజనిష్యతి 35
గరేణ సహితః శ్రీమాన్ మా శుచః కమలేక్షణే
ఏవముక్త్వా మహాతేజా అసితే స్వర్గతే సతి 36

విధాయ చేతో నృపతౌ విద్యుల్లేఖేవ సుప్రభా
చ్యవనం తు నమస్కృత్య రాజపుత్రీ పతివ్రతా 37
పతి శోకాఽతురా తస్మాత్ పుత్రం దేవీ వ్యజాయత
సపత్న్యా తు గర స్తస్యై దత్తో గర్భ జిఘాంయాసయా 38
సహ తేన గరేణైవ జాతః స సగరోఽభవత్
సగరస్యాఽసమంజస్తు అసమంజాదథాంశుమాన్ 39
దిలీపోంశుమతః పుత్రో దిలీపస్య భగీరథః
భగీరథాత్ కాకుత్స్థోఽభూత్ కకుత్స్థస్య రఘుః సుతః 40
రఘోస్తు పుత్ర స్తేజస్వీ ప్రవృద్ధః పురుషాదకః
కల్మాషపాదో హ్యఽభవత్ తస్మాజ్జాతశ్చ శఙ్ఖణః 41
సుదర్శనః శఙ్ఖణస్య అగ్నివర్ణః సుదర్శనాత్
శీఘ్రగస్త్వగ్నివర్ణస్య శీఘ్రగస్య మరుః సుతః 42
మరోః ప్రశుశ్రుక స్త్వాసీదఽమ్బరీషః ప్రశుశ్రుకాత్
అమ్బరీషస్య పుత్రోఽభూన్నహుషః పృథివీపతిః 43
నహుషస్య యయాతిశ్చ నాభాగస్తు యయాతిజః
నాభాగస్య భభూవాఽజః అజా ద్దశరథోఽభవత్ 44
అస్మా ద్దశరథా జ్జాతౌ భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ
ఆదివంశ విశుద్ధానాం రాజ్ఞాం పరమ ధర్మిణామ్ 45
ఇక్ష్వాకుకుల జాతానాం వీరాణాం సత్యవాదినామ్
రామలక్ష్మణయోరర్థే త్వత్ సుతే వరయే నృప 46
సదృశాభ్యాం నరశ్రేష్ఠ సదృశే దాతు మర్హసి||

<u>ఏకసప్తతిమ స్సర్గః – కన్యాదాన ప్రతిశ్రవః</u>

ఏవం బ్రువాణం జనకః ప్రత్యువాచ కృతాఽఞ్జలిః
శ్రోతు మర్హసి భద్రం తే కులం నః పరికీర్తితం 1
ప్రదానే హి మునిశ్రేష్ఠ కులం నిరవశేషతః
వక్తవ్యం కులజాతేన తన్నిబోధ మహామునే 2
రాజాభూత్ త్రిషు లోకేషు విశ్రుతః స్వేన కర్మణా
నిమిః పరమ ధర్మాత్మా సర్వ సత్త్వవతాం వరః 3
తస్య పుత్రో మిథి ర్నామ జనకో మిథి పుత్రకః
ప్రథమో జనకో రాజా జనకాదఽప్యుదావసుః 4

ఉదావసోస్తు ధర్మాత్మా జాతో వై నన్దివర్ధనః
నన్దివర్ధన పుత్రస్తు సుకేతు ర్నామ నామతః 5
సుకేతోరఽపి ధర్మాత్మా దేవరాతో మహాబలః
దేవరాతస్య రాజర్షే ర్బృహద్రథ ఇతి శ్రుతః 6
బృహద్రథస్య శూరోఽభూన్మహావీరః ప్రతాపవాన్
మహావీరస్య ధృతిమాన్ సుధృతిః సత్యవిక్రమః 7
సుధృతేరఽపి ధర్మాత్మా ధృష్టకేతుః సుధార్మికః
ధృష్టకేతోస్తు రాజర్షే ర్హర్యశ్వ ఇతి విశ్రుతః 8
హర్యశ్వస్య మరుః పుత్రో మరోః పుత్రః ప్రతీన్ధకః
ప్రతీన్ధకస్య ధర్మాత్మా రాజా కీర్తిరథః సుతః 9
పుత్రః కీర్తిరథస్యాఽపి దేవమీఢ ఇతి శృతః
దేవమీఢస్య విబుధో విబుధస్య మహీధ్రకః 10
మహీధ్రక సుతో రాజా కీర్తిరాతో మహాబలః
కీర్తిరాతస్య రాజర్షే ర్మహారోమా వ్యజాయత 11
మహారోమ్ణస్తు ధర్మాత్మా స్వర్ణరోమా వ్యజాయత
స్వర్ణరోమ్ణస్తు రాజర్షే ర్హ్రస్వరోమా వ్యజాయత 12
తస్య పుత్ర ద్వయం జజ్ఞే ధర్మజ్ఞస్య మహాత్మనః
జ్యేష్ఠోహమఽనుజో భ్రాతా మమ వీరః కుశధ్వజః 13
మాం తు జ్యేష్ఠం పితా రాజ్యే సోఽభిషిచ్య నరాధిపః
కుశధ్వజం సమావేశ్య భారం మయి వనం గతః 14
వృద్ధే పితరి స్వర్యాతే ధర్మేణ ధురమావహన్
భ్రాతరం దేవసంకాశం స్నేహాత్ పశ్యన్ కుశధ్వజమ్ 15
కస్యచిత్వఽథ కాలస్య సాంకాశ్యాదాగతః పురాత్
సుధన్వా వీర్యవాన్ రాజా మిథిలామఽవరోధకః 16
స చ మే ప్రేషయామాస శైవం ధనురఽనుత్తమమ్
సీతా కన్యా చ పద్మాక్షీ మహ్యం వై దీయతామితి 17
తస్యాఽప్రదానా ద్బ్రహ్మర్షే ర్యుద్ధ మాసీన్ మయా సహ
స హతోఽభిముఖో రాజా సుధన్వా తు మయా రణే 18
నిహత్య తం మునిశ్రేష్ఠ సుధన్వానం నరాధిపమ్
సాంకాశ్యే భ్రాతరం వీరమఽభ్యషిఞ్చం కుశధ్వజమ్ 19

కనీయా నేష మే భ్రాతా అహం జ్యేష్ఠో మహామునే
దదామి పరమ ప్రీతో వధ్వౌ తే మునిపుంగవ 20
సీతాం రామాయ భద్రం తే ఊర్మిలాం లక్ష్మణాయ చ
వీర్యశుల్కాం మమ సుతాం సీతాం సురసుతోపమామ్ 21
ద్వితీయా మూర్మిలాం చైవ త్రిర్దదామి న సంశయః
రామ లక్ష్మణయో రాజన్ గోదానం కారయస్వ హ 22
పితృకార్యం చ భద్రం తే తతో వైవాహికం కురు
మఘా హ్యాఽద్య మహాబాహో తృతీయే దివసే విభో 23
ఫల్గున్యా ముత్తరే రాజం స్తస్మిన్ వైవాహికం కురు
రామ లక్ష్మణయోరర్థే దానం కార్యం సుఖోదయమ్ 24

<u>ద్విసప్తతిమ స్సర్గః – గోదాన మంగళం</u>

తముక్తవన్తం వైదేహం విశ్వామిత్రో మహామునిః
ఉవాచ వచనం వీరం వసిష్ఠ సహితో నృపమ్ 1
అచిన్త్యా న్యప్రమేయాని కులాని నరపుంగవ
ఇక్ష్వాకూణాం విదేహానాం నైషాం తుల్యోఽస్తి కశ్చన 2
సదృశో ధర్మసంబన్ధః సదృశో రూప సంపదా
రామలక్ష్మణయో రాజన్ సీతా చోర్మిలయా సహ 3
వక్తవ్యం చ నరశ్రేష్ఠ శ్రూయతాం వచనం మమ
భ్రాతా యవీయాన్ ధర్మజ్ఞ ఏష రాజా కుశధ్వజః 4
అస్య ధర్మాత్మనో రాజన్ రూపేణాఽప్రతిమం భువి
సుతా ద్వయం నరశ్రేష్ఠ పత్న్యర్థం వరయామహే 5
భరతస్య కుమారస్య శత్రుఘ్నస్య చ ధీమతః
వరయేమ సుతే రాజం స్తయోరర్థే మహాత్మనోః 6
పుత్రా దశరథ స్యేమే రూప యౌవనశాలినః
లోకపాలోపమాః సర్వే దేవతుల్య పరాక్రమాః 7
ఉభయోరపి రాజేన్ద్ర సంబన్ధో హ్యానుబధ్యతామ్
ఇక్ష్వాకోః కుల మవ్యగ్రం భవతః పుణ్య కర్మణః 8
విశ్వామిత్ర వచః శ్రుత్వా వసిష్ఠస్య మతే తదా
జనకః ప్రాఞ్జలి ర్వాక్య మువాచ మునిపుంగవౌ 9
కులం ధన్యమిదం మన్యే యేషాం నో మునిపుంగవౌ

సదృశం కులసంబన్ధం య దాజ్ఞాపయథః స్వయమ్ 10
ఏవం భవతు భద్రం వః కుశధ్వజ సుతే ఇమే
పత్న్యౌ భజేతాం సహితౌ శత్రుఘ్న భరతా వుభౌ 11
ఏకాహ్న రాజపుత్రీణాం చతసృణాం మహామునే
పాణీన్ గృహ్ణన్తు చత్వారో రాజపుత్రా మహాబలాః 12
ఉత్తరే దివసే బ్రహ్మన్ ఫల్గునీభ్యాం మనీషిణః
వైవాహికం ప్రశంసన్తి భగో యత్ర ప్రజాపతిః 13
ఏవముక్త్వా వచః సౌమ్యం ప్రత్యుత్థాయ కృతాఞ్జలిః
ఉభౌ మునివరౌ రాజా జనకో వాక్య మబ్రవీత్ 14
పరో ధర్మః కృతో మహ్యం శిష్యోఽస్మి భవతోః సదా
ఇమా న్యాసన ముఖ్యాని ఆసాతాం మునిపుంగవౌ 15
యథా దశరథ స్యేయం తథాఽయోధ్యా పురీ మమ
ప్రభుత్వే నాస్తి సందేహో యథార్హం కర్తుమర్హథ 16
తథా బ్రువతి వైదేహే జనకే రఘునన్దనః
రాజా దశరథో హృష్టః ప్రత్యువాచ మహీపతిమ్ 17
యువా మఽసంఖ్యేయ గుణౌ భ్రాతరౌ మిథిలేశ్వరౌ
ఋషయో రాజసంఘాశ్చ భవద్భ్యామభిపూజితాః 18
స్వస్తి ప్రాప్నుహి భద్రం తే గమిష్యామః స్వమాలయమ్
శ్రాద్ధకర్మాణి సర్వాణి విధాస్య ఇతి చాఽబ్రవీత్ 19
తమాపృష్ట్వా నరపతిం రాజా దశరథ స్తదా
మునీన్ద్రౌ తౌ పురస్కృత్య జగామాశు మహాయశాః 20
స గత్వా నిలయం రాజా శ్రాద్ధం కృత్వా విధానతః
ప్రభాతే కాల్య ముత్థాయ చక్రే గోదానముత్తమమ్ 21
గవాం శతసహస్రాణి బ్రాహ్మణేభ్యో నరాధిపః
ఏకైకశో దదౌ రాజా పుత్రా నుద్దిశ్య ధర్మతః 22
సువర్ణ శృఙ్గాః సంపన్నాః సవత్సాః కాంస్య దోహనాః
గవాం శతసహస్రాణి చత్వారి పురుషర్షభః 23
విత్త మఽన్యచ్చ సుబహు ద్విజేభ్యో రఘునన్దనః
దదౌ గోదాన ముద్దిశ్య పుత్రాణాం పుత్రవత్సలః 24
స సుతైః కృత గోదానై ర్వృతస్తు నృపతి స్తదా

లోకపాలై రివాభాతి వృతః సౌమ్యః ప్రజాపతిః 25

త్రిసప్తతిమ స్సర్గః – దశరథ పుత్రోద్వాహః

యస్మింస్తు దివసే రాజా చక్రే గోదాన ముత్తమమ్
తస్మింస్తు దివసే శూరో యుధాజిత్ సముపేయివాన్ 1
పుత్రః కేకయరాజస్య సాక్షా ద్భరత మాతులః
దృష్ట్వా పృష్ట్వా చ కుశలం రాజాన మిద మబ్రవీత్ 2
కేకయాధిపతీ రాజా స్నేహాత్ కుశల మబ్రవీత్
యేషాం కుశల కామోఽసి తేషాం సంప్రత్యనామయమ్ 3
స్వస్రీయం మమ రాజేన్ద్ర ద్రష్టు కామో మహీపతిః
తదర్థ ముపయాతోఽహమయోధ్యాం రఘునన్దన 4
శ్రుత్వా త్వఽహమయోధ్యాయాం వివాహార్థం తవాత్మజాన్
మిథిలా ముపయాతాంస్తు త్వయాసహ మహీపతే 5
త్వరయాఽభ్యుపయాతోఽహం ద్రష్టు కామః స్వసుః సుతమ్
అథ రాజా దశరథః ప్రియాఽతిథి ముపస్థితమ్ 6
దృష్ట్వా పరమ సత్కారైః పూజనాఽర్హమపూజయత్
తత స్తా ముషితో రాత్రిం సహ పుత్రై ర్మహాత్మభిః 7
ప్రభాతే పునరుత్థాయ కృత్వా కర్మాణి కర్మవిత్
ఋషీం స్తదా పురస్కృత్య యజ్ఞవాట ముపాగమత్ 8
యుక్తే ముహూర్తే విజయే సర్వాభరణ భూషితైః
భ్రాతృభిః సహితో రామః కృతకౌతుక మఙ్గళః 9
వసిష్ఠం పురతః కృత్వా మహర్షీనఽపరానపి
పితుః సమీప మాశ్రిత్య తస్థౌ భాతృభిరావృతః 10
వసిష్ఠో భగవా నేత్య వైదేహ మిద మఽబ్రవీత్
రాజా రశరథో రాజన్ కృత కౌతుక మఙ్గళైః 11
పుత్రై ర్నరవర శ్రేష్ఠ దాతారమఽభికాంక్షతే
దాతృ ప్రతిగ్రహీతృభ్యాం సర్వార్థాః ప్రభవన్తి హి 12
స్వధర్మం ప్రతిపద్యస్వ కృత్వా వైవాహ్య ముత్తమమ్
ఇత్యుక్తః పరమోదారో వసిష్ఠేన మహాత్మనా 13
ప్రత్యువాచ మహాతేజా వాక్యం పరమ ధర్మవిత్
కః స్థితః ప్రతిహారో మే కస్యాఽజ్ఞా సంప్రతీక్ష్యతే 14

స్వగృహే కో విచారోఽస్తి యథా రాజ్యమిదం తవ
కృతకౌతుక సర్వస్వా వేదిమూల ముపాగతాః 15
మమ కన్యా మునిశ్రేష్ఠ దీప్తా వహ్నేరివార్చిషః
సజ్జోఽహం త్వత్ ప్రతీక్షోఽస్మి వేద్యా మఽస్యాం ప్రతిష్ఠితః 16
అవిఘ్నం క్రియతాం సర్వం కిమఽర్థం హి విలమ్బ్యతే
తద్వాక్యం జనకేనోక్తం శ్రుత్వా దశరథ స్తదా 17
ప్రవేశయామాస సుతాన్ సర్వాన్ ఋషిగణానపి
తతో రాజా విదేహానాం వసిష్ఠమిద మబ్రవీత్ 18
కారయస్వ ఋషే సర్వం ఋషిభిః సహ ధార్మిక
రామస్య లోకరామస్య క్రియాం వైవాహికీం విభో 19
తథేత్యుక్త్వాతు జనకం వసిష్ఠో భగవాన్ ఋషిః
విశ్వామిత్రం పురస్కృత్య శతానందం చ ధార్మికం 20
ప్రపామధ్యే తు విధివ ద్వేదిం కృత్వా మహాతపాః
అలంచకార తాం వేదిం గంధ పుష్పైః సమంతతః 21
సువర్ణ పాలికాభిశ్చ ఛిద్రకుంభైశ్చ సాంకురైః
అంకురాఢ్యైః శరావైశ్చ ధూపపాత్రైః సధూపకైః 22
శంఖపాత్రైః స్రువైః స్రుగ్భిః పాత్రైరఽర్ఘ్యాభి పూరితైః
లాజపూర్ణైశ్చ పాత్రీభిరక్షతైరఽపి సంస్కృతైః 23
దర్భైః సమైః సమాస్తీర్య విధివ న్మంత్ర పూర్వకం
అగ్ని మాధాయ వేద్యాం తు విధివ న్మంత్ర పురస్కృతం 24
జుహావాగ్నౌ మహాతేజాః వసిష్ఠో భగవాన్ ఋషిః
తతః సీతాం సమానీయ సర్వాభరణ భూషితాం 25
సమక్షమఽగ్నేః సంస్థాప్య రాఘవాఽభిముఖే తదా
అబ్రవీజ్జనకో రాజా కౌసల్యానన్దవర్ధనమ్ 26
ఇయం సీతా మమ సుతా సహధర్మచరీ తవ
ప్రతీచ్ఛ చైనాం భద్రం తే పాణిం గృహ్ణీష్వ పాణినా 27
పతివ్రతా మహాభాగా ఛాయేవానుగతా సదా
ఇత్యుక్త్వా ప్రాక్షిపద్రాజా మంత్రపూతం జలం తదా 28
సాధుసాధ్వితి దేవానాం ఋషీణాం వదతాం తదా
దేవదుందుభి నిర్ఘోషః పుష్పవర్షో మహానఽభూత్ 29

ఏవం దత్వా సుతాం సీతాం మంత్రోదక పురస్కృతాం
అబ్రవీజ్జనకో రాజా హర్షేణాభిపరిప్లుతః 30

లక్ష్మణాగచ్ఛ భద్రం తే ఊర్మిలాముద్యతాం మయా
ప్రతీచ్ఛ పాణిం గృహ్ణీష్వ మా భూత్ కాలస్య పర్యయః 31
తమేవముక్త్వా జనకో భరతం చాఽభ్యభాషత
గృహాణ పాణిం మాణ్డవ్యాః పాణినా రఘునన్దన 32
శత్రుఘ్నం చాఽపి ధర్మాత్మా అబ్రవీ జ్జనకేశ్వరః
శ్రుతకీర్త్యా మహాబాహో పాణిం గృహ్ణీష్వ పాణినా 33
సర్వే భవన్తః సౌమ్యాశ్చ సర్వే సుచరిత వ్రతాః
పత్నీభిః సన్తు కాకుత్స్థా మా భూత్ కాలస్య పర్యయః 34
జనకస్య వచః శ్రుత్వా పాణీన్ పాణిభిరఽస్పృశన్
చత్వార స్తే చతస్రూణాం వసిష్ఠస్య మతే స్థితాః 35
అగ్నిం ప్రదక్షిణం కృత్వా వేదిం రాజాన మేవ చ
ఋషీం శ్చైవ మహాత్మానః సభార్యా రఘుసత్తమాః 36
యథోక్తేన తథా చక్రు ర్వివాహం విధిపూర్వకమ్
కాకుస్థైశ్చ గృహీతేషు లలితేషుచ పాణిషు 37
పుష్ప వృష్టి ర్మహత్యాసీ దన్తరిక్షాత్ సుభాస్వరా
దివ్యదున్దుభి నిర్ఘోషై ర్గీత వాదిత్ర నిస్స్వనైః 38
ననృతు శ్చాప్సర స్సంఘా గన్ధర్వాశ్చ జగుః కలమ్
వివాహే రఘు ముఖ్యానాం తదఽద్భుత మదృశ్యత 39
ఈదృశే వర్తమానే తు తూర్యోద్ఘుష్ట నినాదితే
త్రిరగ్నిం తే పరిక్రమ్య ఊహు ర్భార్యా మహౌజసః 40
అథోపకార్యాం జగ్ము స్తే సభార్యా రఘునన్దనాః
రాజాఽప్యనుయయౌ పశ్యన్ సర్షిసంఘః సబాన్ధవః 41

<u>చతుస్సప్తతిమ స్సర్గః – జామదగ్న్యాభియోగః</u>

అథ రాత్ర్యాం వ్యతీతాయాం విశ్వామిత్రో మహామునిః
ఆపృచ్ఛ్య తౌ చ రాజానౌ జగామోత్తర పర్వతమ్ 1

ఆశీర్భి: పూరయిత్వా చ కుమారాంశ్చ స రాఘవాన్
విశ్వామిత్రే గతే రాజా వైదేహం మిథిలాఽధిపమ్ 2
ఆపృచ్ఛ్యాఽథ జగామాశు రాజా దశరథః పురీమ్
గచ్ఛంతం తం తు రాజానమఽన్వగచ్ఛన్నరాధిపః 3
అథ రాజా విదేహానాం దదౌ కన్యాధనం బహు
గవాం శతసహస్రాణి బహూని మిథిలేశ్వరః 4
కమ్బలానాం చ ముఖ్యానాం క్షౌమకోట్యమ్బరాణి చ
హస్త్యఽశ్వ రథ పాదాతం దివ్యరూపం స్వలంకృతమ్ 5
దదౌ కన్యా పితా తాసాం దాసీదాస మనుత్తమమ్
హిరణ్యస్య సువర్ణస్య ముక్తానాం విద్రుమస్య చ 6
దదౌ పరమ సంహృష్టః కన్యాధనమఽనుత్తమమ్
దత్త్వా బహుధనం రాజా సమఽనుజ్ఞాప్య పార్థివమ్ 7
ప్రవివేశ స్వనిలయం మిథిలాం మిథిలేశ్వరః
రాజాఽప్యయోధ్యాధిపతిః సహపుత్రై ర్మహాత్మభిః 8
ఋషీన్ సర్వాన్ పురస్కృత్య జగామ సబలాఽనుగః
గచ్ఛన్తం తం నరవ్యాఘ్రం సర్షిసంఘం సరాఘవమ్ 9
ఘోరాః స్మ పక్షిణో వాచో వ్యాహరన్తి సమన్తతః
భౌమాశ్చైవ మృగాః సర్వే గచ్ఛన్తి స్మ ప్రదక్షిణమ్ 10
తాన్ దృష్ట్వా రాజశార్దూలో వసిష్ఠం పర్యపృచ్ఛత
అసౌమ్యాః పక్షిణో ఘోరా మృగాశ్చాఽపి ప్రదక్షిణాః 11
కిమిదం హృదయోత్కమ్పి మనో మమ విషీదతి
రాజ్ఞో దశరథ స్యైతచ్ఛ్రుత్వా వాక్యం మహాన్ ఋషిః 12
ఉవాచ మధురాం వాణీం శ్రూయతామఽస్య యత్ ఫలమ్
ఉపస్థితం భయం ఘోరం దివ్యం పక్షి ముఖా చ్చ్యుతమ్ 13
మృగాః ప్రశమయ న్త్యేతే సంతాప స్త్యజ్యతా మఽయమ్
తేషాం సంవదతాం తత్ర వాయుః ప్రాదుర్బభూవ హ 14
కమ్పయన్ మేదినీం సర్వాం పాతయంశ్చ మహాద్రుమాన్
తమసా సంవృతః సూర్యః సర్వా న ప్రబభు ర్దిశః 15
భస్మనా చావృతం సర్వం సమ్మూఢ మివ తద్బలమ్
వసిష్ఠ ఋషయ శ్చాన్యే రాజా చ ససుత స్తదా 16

ససంజ్ఞా ఇవ తత్రాసన్ సర్వమఽన్యద్విచేతనమ్
తస్మిం స్తమసి ఘోరే తు భస్మచ్ఛన్నేవ సా చమూః 17
దదర్శ భీమ సంకాశం జటామణ్డల ధారిణమ్
భార్గవం జామదగ్న్యం తం రాజరాజ విమర్దినం 18
కైలాసమివ దుర్ధర్షం కాలాగ్నిమివ దుస్సహమ్
జ్వలన్తమివ తేజోభి ర్దుర్నిరీక్ష్యం పృథగ్జనైః 19
స్కన్ధే చాసజ్య పరశుం ధను ర్విద్యుద్గణోపమమ్
ప్రగృహ్య శరముఖ్యం చ త్రిపురఘ్నం యథా హరమ్ 20
తం దృష్ట్వా భీమ సంకాశం జ్వలన్త మివ పావకమ్
వసిష్ఠ ప్రముఖాః సర్వే జపహోమ పరాయణాః 21
సంగతా మునయః సర్వే సంజజల్పురథో మిథః
కచ్చిత్ పితృ వధామర్షీ క్షత్రం నోత్సాదయిష్యతి 22
పూర్వం క్షత్ర వధం కృత్వా గతమన్యు ర్గతజ్వరః
క్షత్రస్యోత్సాదనం భూయో న ఖల్వస్య చికీర్షితమ్ 23
ఏవముక్త్వాఽర్ఘ్యమాదాయ భార్గవం భీమ దర్శనమ్
ఋషయో రామ రామేతి వచో మధుర మబ్రువన్ 24
ప్రతిగృహ్య తు తాం పూజామ్ ఋషి దత్తాం ప్రతాపవాన్
రామం దాశరథిం రామో జామదగ్న్యోఽభ్యభాషత 25

<u>పంచసప్తతిమ స్సర్గః – వైష్ణవధనుః ప్రశంసా</u>

రామ దాశరథే వీర వీర్యం తే శ్రూయతేఽద్భుతమ్
ధనుషో భేదనం చైవ నిఖిలేన మయా శ్రుతమ్ 1
తదద్భుత మఽచిన్త్యం చ భేదనం ధనుష స్త్వయా
తచ్ఛ్రుత్వాఽహమనుప్రాప్తో ధనుర్గృహ్యాఽపరం శుభమ్ 2
తదిదం ఘోరసంకాశం జామదగ్న్యం మహద్ధనుః
పూరయస్వ శరేణైవ స్వబలం దర్శయస్వ మే 3
తదహం తే బలం దృష్ట్వా ధనుషోఽస్య ప్రపూరణే
ద్వన్ద్వయుద్ధం ప్రదాస్యామి వీర్యశ్లాఘ్యమహం తవ 4
తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా రాజా దశరథ స్తదా
విషణ్ణ వదనో దీనః ప్రాఞ్జలి ర్వాక్యమబ్రవీత్ 5
క్షత్ర రోషాత్ ప్రశాన్త స్త్వం బ్రాహ్మణస్య మహాయశాః

బాలానాం మమ పుత్రాణా మభయం దాతు మర్హసి 6
భార్గవాణాం కులే జాతః స్వాధ్యాయ వ్రత శాలినామ్
సహస్రాక్షే ప్రతిజ్ఞాయ శస్త్రం నిక్షిప్తవానఽసి 7
స త్వం ధర్మపరో భూత్వా కాశ్యపాయ వసుంధరామ్
దత్త్వా వన ముపాగమ్య మహేన్ద్ర కృత కేతనః 8
మమ సర్వవినాశాయ సంప్రాప్త స్త్వం మహామునే
న చైకఽస్మిన్ హతే రామే సర్వే జీవామహే వయమ్ 9
బ్రువత్యేవం దశరథే జామదగ్న్యః ప్రతాపవాన్
అనాదృత్యైవ తద్వాక్యం రామమేవాఽభ్యభాషత 10
ఇమే ద్వే ధనుషీ శ్రేష్ఠే దివ్యే లోకాఽభివిశ్రుతే
దృఢే బలవతీ ముఖ్యే సుకృతే విశ్వకర్మణా 11
అతిసృష్టం సురై రేకం త్ర్యమ్బకాయ యుయుత్సవే
త్రిపురఘ్నం నరశ్రేష్ఠ భగ్నం కాకుస్థ యత్త్వయా 12
ఇదం ద్వితీయం దుర్ధర్షం విష్ణో ర్దత్తం సురోత్తమైః
తదిదం వైష్ణవం రామ ధనుః పరపురంజయం 13
సమానసారం కాకుత్స్థ రౌద్రేణ ధనుషా త్విదమ్
తదా తు దేవతాః సర్వాః పృచ్ఛన్తి స్మ పితామహమ్ 14
శితికణ్ఠస్య విష్ణోశ్చ బలాబల నిరీక్షయా
అభిప్రాయం తు విజ్ఞాయ దేవతానాం పితామహః 15
విరోధం జనయామాస తయోః సత్త్వ పరీక్షయా
విరోధే చ మహద్యుద్ధ మభవత్ రోమహర్షణమ్ 16
శితికణ్ఠస్య విష్ణోశ్చ పరస్పర జయైషిణోః
తదా తు జృమ్భితం శైవం ధను ర్భీమపరాక్రమమ్ 17
హుంకారేణ మహాదేవః స్తమ్భితోఽథ త్రిలోచనః
దేవై స్తదా సమాగమ్య సర్షిసంఘైః సచారణైః 18
యాచితౌ ప్రశమం తత్ర జగ్మతు స్తౌ సురోత్తమౌ
జృమ్భితం తద్ధను ర్దృష్ట్వా శైవం విష్ణు పరాక్రమైః 19
అధికం మేనిరే విష్ణుం దేవాః సర్షిగణా స్తదా
ధనూ రుద్రస్తు సంక్రుద్ధో విదేహేషు మహాయశాః 20
దేవరాతస్య రాజర్షేః దదౌ హస్తే స సాయకమ్

ఇదం చ వైష్ణవం రామ ధనుః పరపురంజయమ్ 21
ఋచీకే భార్గవే ప్రాదా ద్విష్ణుః స న్న్యాస ముత్తమమ్
ఋచీకస్తు మహాతేజాః పుత్రస్యాప్రతికర్మణః 22
పితుర్మమ దదౌ దివ్యం జమదగ్నేర్మహాత్మనః
న్యస్త శస్త్రే పితరి మే తపోబల సమన్వితే 23
అర్జునో విదధే మృత్యుం ప్రాకృతాం బుద్ధిమాస్థితః
వధ మఽప్రతిరూపం తు పితుః శ్రుత్వా సుదారుణమ్ 24
క్షత్రముత్సాదయన్ రోషా జ్జాతం జాతమనేకశః
పృథివీం చాఽఖిలాం ప్రాప్య కాశ్యపాయ మహాత్మనే 25
యజ్ఞస్యాఽన్తే తదా రామ దక్షిణాం పుణ్యకర్మణే
దత్త్వా మహేన్ద్ర నిలయ స్తపోబల సమన్వితః 26
తదిదం వైష్ణవం రామ పిత్ర్య పైతామహం మహత్
క్షత్రధర్మం పురస్కృత్య గృహ్ణీష్వ ధనురుత్తమమ్ 27
యోజయస్వ ధనుః శ్రేష్ఠే శరం పరపురంజయమ్
యది శక్నోషి కాకుత్స్థ ద్వన్ద్వం దాస్యామి తే తతః 28

షట్సప్తతిమ స్సర్గః – జామదగ్న్య ప్రతిష్టంభః

శ్రుత్వా త జ్జామదగ్న్యస్య వాక్యం దాశరథి స్తదా
గౌరవా ద్యన్త్రిత కథః పితూ రామమఽథాబ్రవీత్ 1
శ్రుతవానఽస్మి యత్ కర్మ కృతవానఽసి భార్గవ
అనురుధ్యాం◌ంమహే బ్రహ్మన్ పితురానృణ్య మాస్థితః 2
వీర్యహీన మివాఽశక్తం క్షత్ర ధర్మేణ భార్గవ
అవజానాసి మే తేజః పశ్య మేఽద్య పరాక్రమమ్ 3
ఇత్యుక్త్వా రాఘవః క్రుద్ధో భార్గవస్య శరాసనమ్
శరం చ ప్రతిజగ్రాహ హస్తా ల్లఘుపరాక్రమః 4
ఆరోప్య స ధనూ రామః శరం సజ్యం చకార హ
జామదగ్న్యం తతో రామం రామః క్రుద్ధోఽబ్రవీద్వచః 5
బ్రాహ్మణోఽసీతి మే పూజ్యో విశ్వామిత్ర కృతేన చ
తస్మా చ్ఛక్తో న తే రామ మోక్తుం ప్రాణహరం శరమ్ 6
ఇమాం పాద గతిం రామ తపోబల సమార్జితాన్
లోకానఽప్రతిమాన్ వా తే హనిష్యామి యదిచ్ఛసి 7

న హ్యాయం వైష్ణవో దివ్యః శరః పరపురంజయః
మోఘః పతతి వీర్యేణ బలదర్ప వినాశనః 8
వరాయుధ ధరం రామ ద్రష్టుం సర్షిగణాః సురాః
పితామహం పురస్కృత్య సమేతా స్తత్ర సర్వశః 9
గన్ధర్వాఽప్సరస శ్చైవ సిద్ధ చారణ కిన్నరాః
యక్ష రాక్షస నాగాశ్చ త ద్ద్రష్టుం మహదద్భుతమ్ 10
జడీకృతే తదా లోకే రామే వరధనుర్ధరే
నిర్వీర్యో జామదగ్న్యోఽథ రామో రామ ముదైక్షత 11
తేజోఽభిహత వీర్యత్వా జ్జామదగ్న్యో జడీకృతః
రామం కమలపత్రాక్షం మన్దం మన్ద మువాచ హ 12
కాశ్యపాయ మయా దత్తా యదా పూర్వం వసుంధరా
విషయే మే న వస్తవ్య మితి మాం కాశ్యపోఽబ్రవీత్ 13
సోఽహం గురువచః కుర్వన్ పృథివ్యాం న వసే నిశామ్
తదా ప్రతిజ్ఞా కాకుత్స్థ కృతా భూః కాశ్యపస్య హి 14
తదిమాం త్వం గతిం వీర హన్తుం నార్హసి రాఘవ
మనోజవం గమిష్యామి మహేన్ద్రం పర్వతోత్తమమ్ 15
లోకాస్త్వఽప్రతిమా రామ నిర్జితా స్తపసా మయా
జహి తాన్ శరముఖ్యేన మా భూత్ కాలస్య పర్యయః 16
అక్షయం మధు హన్తారం జానామి త్వాం సురోత్తమమ్
ధనుషోఽస్య పరామర్శాత్ స్వస్తి తేఽస్తు పరంతప 17
ఏతే సురగణాః సర్వే నిరీక్షన్తే సమాగతాః
త్వామఽప్రతిమ కర్మాణ మఽప్రతిద్వన్ద్వ మాహవే 18
న చేయం మమ కాకుత్స్థ వ్రీడా భవితు మర్హతి
త్వయా త్రైలోక్యనాథేన యదఽహం విముఖీ కృతః 19
శరమఽప్రతిమం రామ మోక్తు మర్హసి సువ్రత
శరమోక్షే గమిష్యామి మహేన్ద్రం పర్వతోత్తమమ్ 20
తథా బ్రువతి రామే తు జామదగ్న్యే ప్రతాపవాన్
రామో దాశరథిః శ్రీమాంశ్చిక్షేప శర ముత్తమమ్ 21
స హతాన్ దృశ్య రామేణ స్వాల్లోకాం స్తపసార్జితాన్
జామదగ్న్యో జగామాశు మహేంద్రం పర్వతోత్తమం 22

తతో వితిమిరాః సర్వా దిశశ్చోపదిశ స్తథా
సురాః సర్షిగణా రామం ప్రశశంసురుదాయుధమ్ 23
రామం దాశరథిం రామో జామదగ్న్యః ప్రశస్య చ
తతః ప్రదక్షిణీ కృత్య జగామాత్మగతిం ప్రభుః 24

సప్తసప్తతిమ స్సర్గః – అయోధ్యా ప్రవేశః

గతే రామే ప్రశాన్తాత్మా రామో దాశరథి ర్ధనుః
వరుణాయాఽప్రమేయాయ దదౌ హస్తే స సాయకమ్ 1
అభివాద్య తతో రామో వసిష్ఠ ప్రముఖాన్ ఋషీన్
పితరం విహ్వలం దృష్ట్వా ప్రోవాచ రఘునన్దనః 2
జామదగ్న్యే గతో రామః ప్రయాతు చతురంగిణీ
అయోధ్యాభిముఖీ సేనా త్వయా నాథేన పాలితా 3
రామస్య వచనం శ్రుత్వా రాజా దశరథః సుతమ్
బాహుభ్యాం సంపరిష్వజ్య మూర్ధ్ని చాఘ్రాయ రాఘవమ్ 4
గతో రామ ఇతి శ్రుత్వా హృష్టః ప్రముదితో నృపః
పునర్జాతం తదా మేనే పుత్ర మాత్మాన మేవ చ 5
చోదయామాస తాం సేనాం జగామాశు తతః పురీమ్
పతాకా ధ్వజినీం రమ్యాం తూర్యోద్ఘుష్ట నినాదితామ్ 6
సిక్త రాజపథాం రమ్యాం ప్రకీర్ణ కుసుమోత్కరామ్
రాజప్రవేశ సుముఖైః పౌరై ర్మఙ్గళవాదిభిః 7
సంపూర్ణాం ప్రావిశ ద్రాజా జనౌఘైః సమలంకృతామ్
పౌరైః ప్రత్యుద్గతో దూరం ద్విజైశ్చ పురవాసిభిః 8
పుత్రైరనుగతః శ్రీమాన్ శ్రీమద్భిశ్చ మహాయశాః
ప్రవివేశ గృహం రాజా హిమవత్ సదృశం ప్రియం 9
ననంద స్వజనై రాజా గృహే కామైః సుపూజితః
కౌసల్యా చ సుమిత్రా చ కైకేయీ చ సుమధ్యమా 10
వధూ ప్రతిగ్రహే యుక్తా యాశ్చాఽన్యా రాజయోషితః
తతః సీతాం మహాభాగా మూర్మిలాం చ యశస్వినీమ్ 11
కుశధ్వజ సుతే చోభే జగృహు ర్నృప పత్న్యః
మఙ్గలాలాపనై శ్చైవ శోభితాః క్షౌమవాససః 12
దేవతాయతనా న్యాశు సర్వా స్తాః ప్రత్యపూజయన్

అభివాద్యాభివాద్యాంశ్చ సర్వా రాజసుతా స్తదా 13
స్వ స్వం గృహమఽథాసాద్య కుబేర భవనోపమం
గోభి ర్ధనైశ్చ ధాన్యైశ్చ తర్పయిత్వా ద్విజోత్తమాన్ 14
రేమిరే ముదితాః సర్వా భర్తృభిః సహితా రహః
కుమారాశ్చ మహాత్మానో వీర్యేణాఽప్రతిమా భువి 15
కృతదారాః కృతాఽస్త్రాశ్చ సధనాః ససుహృజ్జనాః
శుశ్రూషమాణాః పితరం వర్తయన్తి నరర్షభాః 16
కాలే కాలే తు నీతిజ్ఞా స్తోషయంతో గురుం గుణైః
కస్యచిత్త్వఽథ కాలస్య రాజా దశరథః సుతం 17
భరతం కైకయీపుత్ర మబ్రవీ ద్రఘునందనః
అయం కేకయరాజస్య పుత్రో వసతి పుత్రక 18
త్వాం నేతు మాగతో వీర యుధాజి న్మాతుల స్తవ
శ్రుత్వా దశరథ స్యైత ద్భరతః కైకయీ సుతః 19
గమనాయాఽభిచక్రామ శత్రుఘ్న సహిత స్తదా
ఆపృచ్ఛ్య పితరం శూరో రామం చాఽక్లిష్టకారిణం 20
మాతౄశ్చాఽపి నరశ్రేష్ఠః శతృఘ్న సహితో యయౌ
యుధాజిత్ ప్రాప్య భరతం సశత్రుఘ్నం ప్రహర్షితః 21
స్వపురం ప్రావిశ ద్వీరః పితా తస్య తుతోష హ
గతే చ భరతే రామో లక్ష్మణశ్చ మహాబలః 22
పితరం దేవసంకాశం పూజయామాసతు స్తదా
పితురాజ్ఞాం పురస్కృత్య పౌర కార్యాణి సర్వశః 23
చకార రామో ధర్మాత్మా ప్రియాణి చ హితాని చ
మాతృభ్యో మాతృ కార్యాణి కృత్వా పరమ యంత్రితః 24
గురూణాం గురు కార్యాణి కాలే కాలేఽన్వవైక్షత
ఏవం ధశరథః ప్రీతో బ్రాహ్మణా నైగమా స్తదా 25
రామస్య శీలవృత్తేన సర్వే విషయవాసినః
తేషామతియశా లోకే రామః సత్యపరాక్రమః 26
స్వయమ్భూరివ భూతానాం బభూవ గుణవత్తరః
రామస్తు సీతయా సార్ధం విజహార బహూన్ ఋతూన్ 27
మనస్వీ తద్గతమనా నిత్యం హృది సమర్పితః

ప్రియా తు సీతా రామస్య దారాః పితృకృతా ఇతి 28
గుణాద్రూప గుణాచ్చాఽపి ప్రీతి ర్భూయోఽభ్యవర్ధత
తస్యాశ్చ భర్తా ద్విగుణం హృదయే పరివర్తతే 29
అన్తర్గత మఽభివ్యక్త మాఖ్యాతి హృదయం హృదా
తస్య భూయో విశేషేణ మైథిలీ జనకాత్మజా 30
దేవతాభిః సమా రూపే సీతా శ్రీరివ రూపిణీ||
తయా స రాజర్షి సుతోఽభిరామయా
సమేయివా నుత్తమ రాజకన్యయా
అతీవ రామః శుశుభేఽతి కామయా
విభుః శ్రియా విష్ణురివామరేశ్వరః 31

బాలకాండః సమాప్తః